7758 f. alum

Digitized by Google

Ezen Approbátát birom én Szabo Domokos - ab Aõ 1823. Die 8ª Mensis Máji, mellyet vettem itten Kolosváron á Productionale Forum alkalmatosságával - 13. Aforint Válto Czédulával. -

Symbolum: Præsentem Cura - Domino committe futura. -

Kaptam ajándékben
Hitvetrand

7758 [illegible]

Digitized by Google

Digitized by Google

ELSÖ
KÖNYV.

APPROBATA CONSTITUTIOK.

Digitized by Google

Digitized by Google

ERDÉLY ORSZÁGÁNAK

Három Könyvekre oſztatott

TÖRVÉNYES KÖNYVE.

Melly

APPROBATA, COMPILATA CONSTITUTIOKBOL

és

NOVELLARIS ARTICULUSOKBOL

áll.

Moſtan újjabban, minden Haza-Fiaknak haſznokra ki-botsáttatott

KOLOSVÁRATT,

A' Reformatum Collegium Betüivel. 1779. Eſzt.

Sabo Domokosé Abafi 1823

Digitized by Google

66 E 340 / Prov. II

Imprimatur.

Cibinii Die 10-*a* Menſis Julii, A. 1778.

ANTONIUS HORVÁTH de M. Zsákod,
Regeſtrator Gubernialis, & Commiſſio-
nis Librorum Cenſoriæ Actuarius.

mp.

KNIHOVNA
KUBELÍK
(SZÉLLOVÁ)

Digitized by Google

Jó-akaró Olvasó!

Hajdon Servius Sulpitius *Római Nemes Ember, midőn valami Törvényes dólogba* Q. Muciustól *igen tudós és ékesen szólló Törvény-tudótól, tanátsot kérdett vólna, e'tól illyen pirongató feleletet vett:* Turpe esse Patricio et Nobili Viro, Jus, in quo versatur, ignorare, *bogy Fő-rendü és Nemes Férjfiúnak igen szégyen vólna, nem tudni azokat a' Törvényeket, a' mellyekkel minden-nap dolga vagyon. Mely pirongatás a'nyira meg-illette* S. Sulpitiust, *bogy, a' Törvényeknek szorgalmatos tanulására magát egészen réá adván, a' főbb Törvény-tudók közzé számláltatnék.*

Méltán feddetett-meg bizonyára S. Sulpitius. *De a' mi Hazánk-fiainak-is nagy része, hasonló pirongatásra vólna érdemes; ha az Erdély-Ország' Tör-*

Digitized by Google

pényes Könyvének felette ſzük vólta, bellyes és akár kitöl bé-vehető mentſégekre nem ſzolgálna. Ez ugyan-is még az el-múlt Seculumban 1696ba, nyomtattatván-ki utóljára, a'nyira el-fogyott és el-tünt vólt ſzem elöl, bogy a'ki azt ámbár nagy árron, meg-ſzerezhette, az magát a'ſzerentſés emberek közzé ſzámlálhatta. Ezen el-kerülhetetlen ſzükſégü Könyvnek, illy nagy ritkaſágát tapaſztalván, és a'nak ki-nyomtatáſára ſokaktól régen ünſzóltatván; kivántunk édes Hazánknak e'ben-is, bogy újjabb nyomtatás által bővebbé tételsék, ſzolgálni,

Követtük mindenekben póntról póntra az emlitett 1696-dik eſztendö-béli b.e. Tótfalusi Kis Miklós nyomtatáſát. Mivel pedig tudva vagyon az, bogy a'tól az idötöl fogva, eſtek ezen Törvényekben bólmi változáſok; némellyek tellyeſſéggel el-töröltetvén, némellyek jobban meg-határoztatván, és némellyek épen ujjak íratatván: bogy ezen tekintetben-is

ben-is ſemmi fogyatkozás ne lenne; igyekeztük az olvaſóknak e'ben-is kedveket tölteni, az e'dig való két Törvény-könyvet követő harmadik Könyvben, melly a' NOVELLARIS ARTICULUSokat foglalja magában. Ezeknek, amazokkal való öſzve vetéſekből, ha mi külömbſég léſzen a' régibb és újjabb Törvények között, a'figyelmetes Olvaſó, könnyen által látbattya; és ki-tanulbattya. Gondunk vólt a'ra-is, hogy az e'dig való Mutató-Tábláknál bővebb, és majd minden ſzükſéges dolgokat magában foglaló Mutató-Tábla, kéſziteſſék a' Könyvnek végére. Végye jóneven a' jó-akaró Olvaſó, köz-jóra tzélozó ſzándékunkat, és forditſa ezeket a' maga haſznára. Ituk KOLO'SVARATT MDCCLXXVIII-*dik* Eſztendőben, Júniuſnak 22-*dik* Napján.

Digitized by Google

Digitized by Google

PRAEFATIO & APPROBATIO CONSTITUTIONUM Regni Noſtri Tranſilvaniae, & annexarum Partium Hungariae.

NOS GEORGIUS RAKOCZI II, DEI GRATIA PRINCEPS TRANSILVANIAE, PARTIUM REGNI HUNGARIAE DOMINUS, & SICULORUM COMES, &c.

Memoriae commendamus tenore praeſentium, ſignificantes, quibus expedit, univerſis; Quod cum inter praecipua recte regendi et regnandi requiſita, juſtitiae tropheum erigere, et Aſtraeam terris revocare haud minimum eſſe, et hoc nonniſi beneficio legum pro renata elaboratum et recte diſpoſitarum obtinere poſſe noverimus; ſollicite eam ob rem, et a Dominis Regnicolis ſollicitati, ſtudio tam vtili, et cum primis Principi et Magiſtratui Chriſtiano competenti, ab ipſis Principatus noſtri auſpiciis nonnihil intenti fuimus, in id conſiliorum noſtrorum vela extendentes, quo pacto juſta et neceſſaria haec ſollicitudo ad Numinis Divini gloriam, et publicam Ditionum noſtrarum quietem et

Digitized by Google

emolumentum, optato terminaretur colophone: si quidem minus nos fugiat, recte dispositas, et bono ac usui communi accommodatas leges instar animae esse; ut enim haec corpori vivorem et nitorem, imo ipsum esse suppeditat, ita illae rebus publicis, et dominantium thronis stabilimen, et robur afferre solent, Principes fidelibus suis reciproco amoris vinculo connectunt, instillantes et ingenerantes cordibus eorum observantiae mutuae zelum, in unum corpus coagulant: unde et pacis amoenitatem, et imperiorum incrementa scaturire, experientia testis est. Nec mirum, authore enim Deo natae, a Mose Protonotario excerptae, et subsequentibus seculis, secundam diversas Nationes, Regna et Urbes, per viros ingenio plurimum valentes acquisitae, variatae, et moribus hominum applicatae, progressum sumsere: quorum altos titulos et nomina clara, si quidem nil nisi extrema mundi periodus delere possit, recensere minus necessarium ducentes, unius Justiniani, magni illius Imperatoris meminisse juvat, qui Arte ac Marte potens, tantum operae in methodica legum dispositione impendit, ut totum Juris Civilis Syntagma, a nomine ejus hodie Justinianum audiat.

Nec defuit hoc in gente nostra legum studium, ut Decreta Regum antiquorum attestantur, maxime sub Vladislao Rege collaboratore Magistro Stephano Verböczi (*qui authoris Juris Tripartiti nomen illo apud nos labore meruit:*) *In eundem scopum magni illi Viri Operis Quadripartiti compilatores vigiliis suis collimarunt; et postmodum* Ferdinando I. *et* Joanne *Regibus, de summa rerum infoelici eventu concertantibus gens nostra diu victoriosissima, intestini, et externi belli fluctibus miserandum in modum obruta, et ad incitas redacta; haec vero Patriae pars, quae hodie regni Transilvaniae titulum obtinet, sub peculiari Principatu sibi salutem querere, non sine furore Martiali coacta, quamvis inter arma sileant leges, nihilominus earum curae deditissimam se fuisse multis consvetudinibus et Decretis pro re nata ingeniose adinventis declaravit. Hac autem nostra tempestate Celsissimus etiam Princeps, Dominus Pater*

et prae-

Digitized by Google

et praedeceſſor noſter, excelſi nominis, eadem legum componendarum propenſione ductus, ſancita avitica ex publicis Comitatuum et Civitatum Archivis et Protocolis colligi et erui procuraverat, niſi gravia regnanti negotia, otia ei rei ſufficientia ſubtraxiſſent, et rebus pacatis triumphanti vitae fila abrupta fuiſſent, conſimili etiam voto et conamine, ante eum laudatiſſimus Princeps, GABRIEL BETHLEN, *in Anno* 1619. *legibus ordinandis manu et conſilio admoto, non contemnendum juridici proceſſus ſpecimen ediderat, cujus ductus in dicendis juribus et hodie plerumque obſervari ſolet; verum ut illud neceſſitate fatali interruptum; ita hoc pro praeſenti rerum ſtatu, juſto compendioſius eſſe, nec priſcorum ſtatutorum ſuccum plene exhauſiſſe, nec ſat diſtincta methodo rerum momenta diſcriminaſſe videtur: plenius itaque et diſtinctius aliquod juris Enchiridion meditati, quo ſemota confuſionum caligine, et Judicum et litigantium, ſed et juris dicendi ſtudioſorum commodo conſuleremus, in Comitiis ſuperioris anni (qui nobis obitu Fratris chariſſimi, et noſtro, ac noſtrum morbo deſperato nonnihil novercatus eſt:) certum antiquorum et recentium Decretorum ab Anno videlicet* 1540. *ad hunc praeſentem in unum Syſtema colligendi modum, virtute publicae conſtitutionis praeſcripſimus, nominatis ad id idoneis, et jurium ac conſvetudinum Patriarum peritis Viris, quorum induſtria laudabili propoſitum iſtud eodem ipſo anno ſuum etiam ſortitum eſt finem. Angoribus tandem Deo propitio anni illius ſuperatis, ut primum praeſens Milleſimus ſexcenteſimus quinquageſimus tertius affulſit, actutum ad* 15. *Januarii Menſis, Dominis Regnicolis trium Nationum Regni noſtri Tranſilvaniae, et annexarum partium Hungariae, Diaetam anniverſariam, in hanc Civitatem noſtram Albam Juliam, tractandis rebus publicis, et examini ac diſpoſitioni collectorum Articulorum indicere, e re eſſe viſum eſt. Quibus congregatis, et praecedaneis Comitionum ſolennitatibus more modoque conſveto peractis, inter caetera negotia publica, reviſioni collectorum Articulorum opera multa impenſa eſt, ac primum etiam privatim in ſenatu examinati, et*

in con-

Digitized by Google

in convenientem ordinem redacti, formam libelli accepere: qui ut elimatior prodiret, eum iterato Dominorum Consiliariorum examine trutinatum, tandem in conseſſu etiam Dominorum Regnicolarum publice lectum et relectum, et ad amuſſim jurium rerumque patriarum recognitum, in tales ſectiones, non Logico quidem, ſed uſuali ordine partiri viſum eſt. Primo *etiam cura rerum Eccleſiaſticarum diſponitur.* Secundo *negotia Principum Statum et Fiſcum concernentia pertractantur.* Tertio *Dominos Regnicolas tangentia rerum momenta indigitantur.* Quarto *Cauſae Forenſes in ſuum ordinem rediguntur.* Quinto *Edictorum publicorum ſeries ſubjicitur. Quibus ea etiam, quae juxta propoſitiones noſtras, in praeſenti hoc Conventu in Articulos concludenda fuerant, ut rerum occaſio jubebat, inſerere placuit, totumque opus in forma libelli pure conſcriptum, Domini Status et Ordines trium Nationum Regni Tranſilvaniae, et annexarum partium Hungariae nobis obtulere, demiſſe ſupplicantes, cum ipſi libellum illum publico calculo toties examinatum, jurium ſuorum et juſtitiae adminiſtrationi proficuum, et in omnibus clauſulis conſonum agnoviſſent, Nos etiam idem et omnia in eo contenta admittere et approbare, eisdemque et eorum haeredibus ac poſteritatibus, pro legibus et conſvetudinibus valiturum, authoritate noſtra Principali roborare et confirmare dignaremur: Cujus quidem libelli tenor ſequitur in hunc modum:*

APPRO-

Digitized by Google

APPROBATARUM CONSTITUTIONUM REGNI TRANSILVANIÆ, ET PARTIUM HUNGARIÆ EIDEM ANNEXARUM.

PRIMA PARS.

TITULUS PRIMUS.

Réligiókra nézendö dolgokról.

ARTICVLVS I.

Gen helyes és követésre méltó tselekedeti vólt eleitöl fogva ez Hazának, hogy a' Közönséges Jóról akarván *concludá*lni Orßágos Gyülésekben, mindeneknek elötte az Iſtennek tiſztelettire nézendö dolgokon kezdették-el elmélkedeſeket. Moſt-is azért illendönek ítéltetett, hogy minden egyéb Világi dólgoknak igazgatási elött, azon Iſteni Tiſzteletröl való végezéſek *præmittá*ltaſſanak.

ARTICVLVS. II.

A' Négy *recepta Religiók* az Orßágnak ezen meg-egyezett közönséges végezései ßerént, ennek-utánna is *in perpetuum pro receptis* tartaſſanak, bóldog emlékezetü Eleinknek ditséretes példájok ßerént; holott az Hazának közönséges megmaradáſa-is azt kívánnya, haſonlóképen az Orßág' *Conſtitutioi*, és néhány rendben lött *uniok* is. Ezen négy *recepta*, úgy-mint: *Evangelica Reformata*, (*vulgo Calviniana*) *Lutherana ſive Auguſtana*, *Romano-Catholica*, *Unitaria*, *vel Antitrinitaria Religió*knak ßabados *exercitium*ok, *in locis juxta Conſtitutiones regni ſolitis*, ez-után-is meg-engedteſsék. *Ex Art. An.* 1588. 1595. 1600. 1630. 1629. 1564. 1572. 1584. 1588. 1607.

Digitized by Google

ARTICVLVS III.

Ex Art. An. 1576. A' Négy *recepta Religiók*on kivül *in Articulis fidei vel religionis*, ſe *privatus* akár mi rendbéli emberek, ſe pedig Gyülekezetek *innovatiot*, ſe pedig ſzakadozáſokat bé-hozni vagy tselekedni ne méréſzeljenek, *ſub poena notæ infidelitatis.*

Az Eklésiai *directio*kban és *ritus*okban pedig *reformál*niok, vagy *variál*niok az Eklésiáknak eleitöl fogva ſzabados
1572. vólt, melly kereſztyéni ſzabadság ez után-is el nem rekeſztetik,
1573. és tiltatik; de úgy, a' mint más Kereſztyén Országokban, 's ez
1579. miénkben is éltenek, és élnek moſtan-is; tudniillik: hogy *in*
1584. *minoribus*, és a'mellyek csak az Egyházi rendeket illetik, ma-
1595. gok az Egyházi rendek-is *concludál*hatnak, és *Conſtitutio*kat tsinálhatnak; de azokat-is közönséges *Generalis* gyüléſekben. Az halgatókkal és külsö rendekkel köz, avagy azokra-is nézendö dolgokban pedig, nem külömben, hanem azokkal-is köz értelemböl, úgy-mint: kiki magok *religió*ján lévö fö *Magiſtratus*oknak, és *Patronus*oknak egyenlö tetſzéſekböl.

Ki-nem rekeſztetvén mindazáltal az-is, ha mikor, és miben valakik az Eklésiáknak épületire nézendö Sz. Irás ſzerént való tetſzéſeket *communicál*ni akarják, melly illy' móddal engedtetik, hogy a'közönséges Egyházi gyülekezetben tartozzanak *proponál*ni, és mind magokat, 's mind pedig *opinio*jokat a' közonséges gyülekezetnek *cenſurá*ja alá *ſubmittál*ni, mellyet azok a' Sz. Iráſnak ſerpenyöjében igazságoſon megfontolván, minden *privatus reſpectus*ok kivül, Valláſokon lévö külsö Fö, és utánna lévö *Magiſtratus*okkal, 's *Patronus*okkal *communicál*ván, ha mind haſznosnak, 's mind pedig ſzükségesnek ítéltetik, közönséges meg-egyezett végezésböl véteſsék
1573. *uſus*ba is; és ekképen *in externis ritibus directioneque Eccleſiaſtica* leheſſen a'*reformatio* avagy *variatio* (ſemmiben meg nem illetvén a' Hitnek és Vallásnak *fundamentum*iban, 's *articulus*iban való dolgokat,) ellenben pedig a'dolog nem jovaltatván, ſem *acceptál*tatván, afféle *opiniok interdictum*ban légyenek, ez meg-

Digitized by Google

meg-írt módon kivül, semmi rendek magokat afféle dólgokba ne elegyitsék. Egyéb aránt, ha hól, és kik, 's akárminémü rendbéli emberek felöl ollyan dólog hallattatnék, azon Vármegyéknek, vagy Székeknek Tiszttei, azon *Religion* lévö Püspökök, *Vicarius*ok, Esperestek, Dékánok, a' kiknek tudni-illik *inspectio*jok alatt az ollyan emberek *residea*lnának, egymást tudósitván, *confluá*ljanak mind két rendböl álló értelmes, elégséges számú emberekkel; *certificá*lván a' vádoltatott személyeket-is, akár Egyházi, 's akár külsö rendek légyenek, és a' dólgot szorgalmatoson *examiná*lják-meg, 's ha *comperiá*ltatik igaznak lenni a'meg-irt tilalmas dólgokból lött vádoltatások, elsöben, meg-intetteséenek szorgalmatoson, és ha mindgyárt *desistá*lnak, 's magokat az intésnek engedelmesen *submittá*ljak, meg-ne bántassának; ha pedig ugyan *contumaciter* abban *perseverá*lnak, annál inkább abbéli *opinio*kat *praxis*ba vennék, vagy valamelly Eklésiában *privata authoritate* a' közönséges meg-egyezés kivül *introducá*lnák, *citati per Directorem*, ha *Seculares* emberek léésnek, *immediate*, ha Egyházi rendek, *degradá*ltassanak elsöben, és azok-is a' szerént *citá*ltatván, mind két rendbéliek, *comperta rei veritate, legitimoque juris processu in talibus observari solito, in notam perpetuæ infidelitatis incurrá*ljanak, *id est, amissionem omnium bonorum, ipsos solos præcisè concernentium, caput tamen redemptibiliter.* Ha kik pedig efféle dologért *convincá*ltatott embereknek párt tartói találkoznának tudva, *rei veritate comperta*, ezen mód és *processus* szerént *convincá*ltatván, hasonló *poená*ba *incurrá*ljanak; *interim* a' *convictus*ok *perseverá*lván azon vétekben, *binaria gratia* életeknek-is ne adassék. Ide nem értvén az Oláh, vagy Görögök *sectá*ján lévöket, kik *pro tempore* szenvedtetnek, *usque beneplacitum Principum & Regnicolarum.* 1571.

ARTICVLVS IV.

A' *Judaismus*, a' mint régi idöktöl fogva, nem-hogy a'négy *recepta Religio*k közzé számláltatott vólna, de söt *publicis*

Digitized by Google

*regni Conſtitutionibus ſub animadverſione ac ſeverâ poenâ interdi*cáltatott, 's annak idejében a'kik vakmeröképen azon tévelygésben találtattanak, a' *Conſtitutio*k ſzerént meg-is büntettettek; ezután-is *in perpetuum* mint azoknak büntetések, úgy a' következendöknek-is *vigore eorundem Articulorum, ac etiam præſentium* végeztetik, *ſub eadem poena proceſſuque in articulis expreſſo*, mellyröl bövebb írás találtatik annak *ſeriess*ében.

ARTICVLVS V.

A' *Jeſuita* ſzerzetbélieken kivül, egyéb rendbéli Papokat vagy Barátokat, Magyar nemzetböl állókat, vagy ha más nemzetböl állók lennének-is, a' Fejedelmek hírével, és nem titkon jövén-bé, a' Fejedelmek hüségére és Orſzág javára, ſzabadságára, az ö Egyházi rendekben ſzokott *juramentum*oknak formájok ſzerént köteleſeket tarthaſſanak, magoknak a' Haza fiai egyet-egyet házoknál, és a'ſzokott helyeken való Megyékben és Templomokban-is, valahol *uſque ad Ann.* 1649. *exercitium*ok vólt, ezután-is azon *modalitás*sal *obſerv*áltaſsék. Haſonlóképen a' melly derekas Templomok a' *Romano-Catholicus*oknak az elötti végezéſek ſzerént-is meg-hagyattattanak, moſt-is meghagyattatnak, nevezet ſzerént a' *Koló's-Monoſtori, V'dvarhelyi, Somlyai* Templomok, a'Klaſtromok, és *Collegium*ok, noha még *in anno* 1610. *interdic*áltattak, és a'Fejedelmek-is köteleſségeknek sérelme nélkül meg-nem ſzabadithatnák az Orſzágnak *conſenſusa* kivül; mindazáltal moſt, *conſentientibus Statibus regni* a'két Klaſtromok, úgy-mint a'*Csiki* és *Mikházi*, azokhoz eleitöl fogva tartozó *Parochialis* helyekkel (valamellyeket *contra Conſtitutiones regni* nem *applic*áltanak; vagy *Fiſcus*nak, akár pedig valamelly *privata perſon*ának *præjudicium*ával nem *apprehend*áltak) helyben hagyatnak; a'Tövisi templomhoz való *praetenſio*joknak, ha mi lehetett vólna-is, (noha eddig-is *uſus*sában nem vóltanak, a' *Conſtitutio*k pedig effélékre mútatnak) a' *Catholicus*ok-is *renunci*áltanak.

ARTI-

Digitized by Google

ARTICVLVS VI.

KOlo'svár Várossában az *Orthodoxa Evangelica religion* lévő Papoknak bé-vitetések, *etiam publico ſtatuto* végeztetett, melly moſtan is *confirmál*tatik, és azon *Reformata Evangelica religión* lévöknek *inter cætera* Kolosváratt az O Várban lévö puſzta Templom *conferál*tatik *in anno* 1612. arról *emanált Donatiojo*knak *conditioi* ſzerént, melly az Orſzágtól-is *confirmál*tatott. Annak-utánna pedig ugyan azon Koloſvári Farkas utzai Templom-is hozzá való *Collegium* helyével, és minden *pertinentiá*jával, *proventus*ival; és a'Dé'si öreg puſzta Templomnak-is meg-épitéſe, azon *religión* lévöknek birására engedtetett, mellyek moſtis helyben hagyattatnak, és *confirmál*tatnak. *Ex Art. An.1608.* 1612. 1638.

ARTICVLVS VII.

A' külömbözö *religión* lévö helyekben, a'hol tsak egy vólt a' Templom, a' régi végezéſek ſzerént, a'*major pars*nak *per Commiſſarios* mindenik *recepta religio*kból *æquè idoneos*, *ad id deputatos* ſzokott igazitásba vétetni, és a' mellyik *religión* lévök több ſzámúakon találtatnak lenni, azoknak adattatni a' Templom: közönségeſen pedig a' több *religió*kon lévöknek, mind ſzámok, mind a' közös Templomnak *proportio*jok ſzerént, el-*limit*ált más Templomot épittetni. Moſt-is annakokáért az eddig lött igazitáſok helyben hagyattatván, jövendö idökre-is a' hol ollyan hely találtatik, azon mód végeztetik *obſerváltatás*ra: ha mellyik réſz *reluctál*na, vagy a' *Commiſſarius*októl *præfigál*andó *terminus*ra, réſze ſzerént, az épitéſt nem *continuál*ná, *admoneál*tatván a'Tiſztektöl, ha ugyan *contumaciter prætermittál*nák, *toties quoties*, a' Tiſztek *flor.* 200. *exequal*janak rajtok, mellynek két réſze azon helybéli Eklésiához *convertál*taſsék, harmada pedig az *executor*oké légyen. *Ex Art. An.1615.* 1630.

ARTICVLVS VIII.

VÉgeztetett, hogy ſenki alatta lévö közſéget, jobbágyokat, házok-népét, ſe ſemminémü rendeket, erőſzak, vagy akárminémü büntetéſnek-is ſenyitékje alatt maga *religio*jára ne *Ex Art. An.1594.*

Digitized by Google

kénſzeritse, ſe pedig a'földes Ur, más *religion* lévén, a'Falunak vagy Városnak Templomát el-ne foglalja, más *religion* lévö Papokat reájok ne vigyen, ſe *imponáljon*, maga Vallásán lévö Papokkal ſemminémü alkalmatoſságokban való Egyházi ſzólgálatokat ne *celebra*ltaſſon, *ſub poena flor.* 200.

ARTICVLVS. IX.

A' Négy *recepta religion* lévök közzül, a' fellyül meg-nevezett *Reformata Evangelica*, *Lutherana* vagy *Auguſtana*, *Uni taria* vagy *Antitrinitaria religion* lévöknek tulajdon Püspökjök magok vallásán lévök legyenek, a' *Catholicus*oknak, vagy Pápistáknak pedig *Vicarius*ok, kik az ö *religio*jok és *inſpectio*jok alatt az Egyházi rendekre vígyázzanak, mindazonáltal az eleitöl fogván *obſerva*ltatott *uſus* ſzerént, a'kik a'Püspökségre, vagy *Vicarius*ságra válaſztatnak, az ö közönséges Egyházi gyülekezeteknek tetſzéſekből és végezéſekből, azok a' Fejedelmektöl *confirma*ltaſſanak, (*non obſtantibus tamen regni legibus ac uſu roboratis conſvetudinibus*,) mellyek ſzerént mind a' Püspökök, mind Espereſtek a'*Viſitatio*k állapottyában *proceda*ljanak, ki ki a'maga *inſpectio*ja alá bízattatott, és ez ideig *obſerva*ltatott *uſus* ſzerint.

ARTICVLVS. X.

AZ Ekklé'siai jövedelmek, *parochialis* régi örökségek, azokról íratott végezéſek ſzerént, a' mellyek vóltanak és meghagyattattanak, ez után-is helyben hagyataſſanak; ha mellyek pedig *contra jura regni præjudiciumque Fiſci, juris Regii, vel legitimorum hæredum* lettenek, vagy ez-után-is lennének, mind azok *invalida*ltaſſanak, és Egyházhoz vagy valamelly Ekklé'siához ſemminémü *immobile bonum*ok, a' régi *Parochialis* örökségeken kivül, ne *applica*ltaſſanak; söt ha mik vólnának ollyanok, *adima*ltaſſanak, *obſerva*ltatván ezen dologról az *Eccleſiaſticum bonum*ok felöl írott *Conſtitutio*k-is.

ARTICVLVS XI.

A' *Catholicus* Papoknak Kolo'svárrá, mi-vel többire hóſtátokban laknak, és Városokban-is *promiſcuè* azon *religion* lévök

Digitized by Google

lévök közzül vadnak, betegeknek (kik súlyos nyavalyákban vadnak, *juxta Articulum anni* 1607.) látogatására, gyóntatására, kereſztelésre, halottaknak ki-kísérésére, bé-menniek ſzabados légyen; ezeken kivül való ſemmi *ceremoniák*at ne *peragál*haſſanak: mellyeket el-végezven, iſmét helyekre *recedál*lyanak. Egyéb helyekbenis pedig, *exceptis Várad, Boros-Jenö, & Debreczen* a' meg-írt *caſuſ*okban való *exercitium*ok *admittal*taſſanak, *obſerval*tatván mindazonáltal az 1630. és 1649. eſztendöbéli *Articulus*ok, mind haſonló, 's mind egyéb *exercitium*ok dolgából.

ARTICVLVS XII.

A' Vasárnapi vagy hetedſzakai innepek, (úgy-mint Iſtentöl rendeltetett hetedik napok, mellyek akkori idöben ſzombatoknak neveztettenek, és melly helyet az Uj *Teſtamentum*ban már Vasárnapok tartatnak a' Kereſztyéni Ekklé'siákban,) meg-ſzenteltesſenek. és illetteſſenek; haſonlóképen az Ekklé'siában bé-véteretett három nevezetes innep napok-is meg-tartaſſanak, és azokban való Iſteni ſzólgálatokkal illetteſſenek.

TITULUS SECVNDUS.

A' Jésuitai Szerzetnek Ki-rekeſztetésének Módgyáról és Okáról.

ARTICVLVS I.

A' Jéſuitai ſzerzetnek állapottyáról eleitöl fogván az Orſzágnak ſok rendbéli *Conſtitutioi* vóltanak, 's igen változó kar-ban-is forgott állapottyok; mert néha magok viſeléſek *circumſcriba*ltatott, és *Scholá*ban való tanitáſon kivül, minden egyéb *exercitium*ok tölök meg-tilalmaztattak. Néha bizonyos, és csak két vagy három helyekre engedtetett bé-menetelekre való ſzabadság; de olly' *conditio*kkal, hogy az egyéb rendbéli régi tanitóknak békeſséges állapottyoknak meg-bántódására ne légyen, és ſemmi eſz-veſzéſre, egyenetlenségre okot ne adgyanak. *Ex Art. An.* 1579. 1581. 1595.

Néha

Digitized by Google

Néha pedig az Országnak, és hozzá való birodalomnak
1588. minden részeiből tellyességgel *exula*ltattanak mind személyekben, 's mind pedig mindennémü jóknak birodalmitól *priva*ltattanak *in perpetuum*; még Pápista Fejedelmeknek 's akkori tekintetes nagy embereknek idejekben-is.

Ezek után való idökben pedig, a' mint az Ország és Fejedelmek közönséges végezésekben *recognosca*lt *declaratio*jokból nyilván ki-tetzik, az fennmeg-írt *conditio*khoz magokat, nem csak nem tartván azon Jésuitai szerzetbéliek; sőt Fejedelmek ellen való *practica*lásokban, 's a' haza békeségének
1607. 1610. fel-háboritására, 's vészedelmére nézendö dolgokba elegyitvén magokat; ezekre és több akkor *declara*lt okokra nézve, az Ország Fejedelminek, és minden *Statusi*nak meg-egyezett tetzésekből, tellyességesen nem csak jószágoktól *priva*ltattanak, de személyekben-is *proscriba*ltattanak és *exula*ltattanak *in perpetuum*. Járúlván pedig ehez mind a' példák, (holott némelly helyeken azon Pápistai *religion* lévö Fejedelmek, és birodalmok-is, magok károkkal meg-tapasztalt okokból, öket nem szenvedik; a'hol pedig állapottyok virágzik, és nevekedik, azokban a'helyekben-is nagy részént az egyenetlenség, egyéb *religió*knak üldözések, lelki-esméreteken való uralkodások nevekednek, és a' birodalmok romlásra, pusztúlási a, és tsak nem egész *ruina*ra jútottanak,) mind pedig egyéb kiváltképen való újúlt nagy okok. Mostan-is annak-okáért a' felölök *ema*nalt régi *Constitutioi* az Országnak, azoknak pedig különbözésére nézve, *signanter Art. Anno*r. 1588. 1607 1610. helyekben
1588. 1607. hagyattatván, újittatnak és *confirma*ltatnak: a' Jésuitai szerzet
1610. pedig mostan-is e' Hazának minden részeiből, a' fellyebb megírt *articulus*ok tartása szerént ki-rekesztetett, és azoknak *emanatus*ától fogva nem *recipia*ltatott: ez után-is sem titkon, sem nyilván nem *admitta*landó szerzetnek tartassék *in perpetuum*, mind magok, javok és azoknak *fautori* felöl azon *Articulus*okban *specifica*lt *poena* alatt.

TITU-

Digitized by Google

TITULUS TERTIUS.

A' Jésuitáknak ki-rekesztetéseknek *confirmatiójáról*, és azoknak *Fautor*iról.

ARTICVLVS I.

A' Jésuitai szerzet ennek-elötte sok idöktöl fogva ez Hazából *in perpetuum excluda*ltatott és *proscriba*ltatott, minden névvel nevezendö jóknak birodalmitól-is *priva*ltatott, hasonlóképen azoknak *Fautor*i is; szabadság adatván minden rendeknek, hogy ha a'végezések ellen bé-jöni mérészelnének, mindenütt *persequa*lhassák, és minden javokban 'sákmánt vessenek, és soha ez Hazában az a' szerzet ne hallattassék, és ne-is *admitta*ltassék semminémü idöben, és semminémü tekintetböl, a' mint *signanter* többek között világosabban vagyon emlékezet azokról az 1588. 1607. 1610. esztendöbéli *Articulus*okban; *Ex Art. An.* 1588. 1607. 1610. moston-is annak-okáért azon *articulus*ok *confirma*ltatván, újabban-is végeztetett, hogy a'Jésuitai szerzet, és azon szerzetnek követöi, a' fellyebb meg-írt mód szerént *in perpetuum* ki-rekesztessenek, és minden javoktól *priva*ltattaknak tartassanak, és soha semmi idöben ez Hazába bé-ne hívattassanak, vétessenek, se ne botsáttassanak semmi rendbéli emberektöl: melly ellen hogy ha vakmeröképen bé-jönének, vagy nyilván, vagy titkon *latita*lnának, *comperta rei veritate*; és nem csak valami *suspicio*ra, vagy *simplex* vádlásra, mint *proscriptus*ok és *notorius*ok, mind Fejedelmektöl, 's mind akár-melly rendbéli Tisztviselöktöl, kiknek *inspectio*jok alatt találtatnak, szabadoson meg fogattatván, a' végezésekben *specifica*lt *poená*val büntettessenek. Hasonlóképen ha kik az Országnak illyen erös *Constitutioi* ellen, vagy titkon, vagy nyilván, afféle szerzetbélieknek *vocatio*t adnának a'bé-jövetelre, avagy itt-ben léteket tudva megnem jelentenék, annál inkább öket *foveá*lnák, azok *citati ad Generalem Dietam*, *in notam infidelitatis incurrá*llyanak.

Digitized by Google

ARTICVLVS II.

SE Fejedelmek, se Urak, Fő és Nemes rendek, se egyebek Jésuitai szerzeten lévő Papokat, Mestereket és Deákokat, sem egyéb rendbéli embereket, kik *re ipsa* abban a' szerzetben vóltak, 's vadnak *etiam de facto*, és csak Katonai vagy egyébféle embereknek köntösökben *latitál*nak, egyebek, *sub poena præcedenti articulo specificata*, a' Fejedelmek pedig magok *Conditio*joknak, az Ország *Statutum*inak *observá*lására tartozó kötelességek alatt, ne tartsanak.

TITULUS QUARTUS.

Judaizánsok felől.

ARTICVLVS I.

Ex Art. An. 1618. 1622. 1635. 1638.

NOha a' *Judaizáns*ok felöl az Országnak sok végezési vóltanak, mellyek szerént dolgok nagy részént *executio*ban-is vétetett, az 1635. és 1638. esztendöbéli *articulus*ok szerént, mellyek mostan-is *in omnibus eorundem continentiis, processibus, ac Executionibus* helyben hagyattatnak, jövendö idökre-is pedig azon *articulus*ok mostani végezések által újíttatnak: úgy-hogy, ha kik ennek-utánna-is effélék találtatnak, az 1622. esztendöbéli elsö *Articulus*ban írott *processus* szerént, minden ingó és ingatlan javokat magok személyekre nézendöket, fejeket pedig *redemptibiliter amittá*llyák; melly *processus* az, hogy a' *Fiscalis Director* által *citá*ltassanak *ante Octavam* a' Táblára; ha pedig a' rend szerént való *Octavalis Termin*usok nem celebráltathatnának, a' *Dieta* alatt lévö Táblán-is *revideá*ltathassék dolgok.

TITULUS QUINTUS.

Papok avagy Prédikátori Rendekről.

ARTI-

Digitized by Google

ARTICVLVS I.

A' melly helyeken az Egyházi Tanitóknak dézmájok, *Quartá*jok, avagy egyéb eleitöl fogva rend szerént járni szokott jövedelmek vólt és vagyon, azt senki tölök el venni, és el-tartani ne mérészelje, hanem ha valamelly rend kivül való *casus*tól kénszeríttetvén a' Varmegye, vagy a' Szék az Espereſtekkel egyenlö értelemböl vennék igazitásba, és más karba állatásba:) *alioquin* ha Nemes ember tselekedné, és a' Tiſztek *admonitió*jára nem *reſtituá*lná, a' Tiſztek *citá*ltaſsák, és két Szék' napján *finaliter decidá*llyák, 's *comperta rei veritate flor.* 100-ra An. 1578. büntetteſſenek, és az el-tartott jövedelmet-is *reſtituá*llyák, minden tovább való *proceſſus*okon és *remedium*okon kivül; ha pedig parasztt emberek tselekednék, három forintal büntetteſſenek, *toties quoties*, ha pedig Falu tselekedné, *floren.* 12-vel: (ide nem értvén az Eltendönként szokott szegödés által hól többülö, hól keveſsebbülö fizetéſeket, sem pedig a' *Patronus*oknak szabad akarattyoktól függö *beneficium*okat, hanem tsak a' rend szerént régtöl fogva való *Parochialis proventus*okat.)

Az hól pedig *vacantia* esnék, az ollyan jövedelmek-is másuvá ne *convertá*ltaſsanak, ha az Espereſtek *ſubſtituá*lnak másokat addig, míg bizonyos Prédikátorok vagy Mesterek rendeltethetnek.

A' kik pedig az *Eccléſiaſticum bonum*okat *in proprios uſus converterent, vel dilapidarent*, és nem tsak bizonyos valami okokból, mint fellyebb irva vagyon, akadékoskodnának az Egyházi rendeknek jövedelmek felett, hanem ugyan *abalienál*ni akarnák, és el-foglalnák, az eleitöl fogva Eklésiához birattatott, Ország *Conſtitutioi* szerént azoktól nem *abalienál*tatott Eklésiai *bonum*okat, *requirá*ltatván azon helybéli Tiſztek az Egyházi rendektöl, vágy Espereſtektöl, azok *admoneá*ljak, hogy *reſtituá*lja, *alioquin* ha *contumaciter intra quindenam* nem *reſtituá*lná, hiteles *documentum*okat *producá*lván, a' *Fiſcalis Directo*roknak kezekhez, az ollyan *Eccleſiaſticum bonum*oknak An. 1578. el-foglalásáról, a' Tiſztek *admonitió*járól, és a' *terminus*ra nem

Digitized by Google

*effectuál*t *reſtitutió*ról, abból következett kárnak-is *refuſioj*ával együtt, *comperta rei veritate*, a' *Director vigore præſentis Articuli* azon helybéli Tiſztek által, ezer forintot *exequál*taſſon, a' *contumax violens* emberen; és az el-foglalt *bonum*okat-is *reſtituál*taſſa,

ARTICVLVS II.

Ex Art. An. 1607. MInd *Viſitatió*nak idején, 's mind egyébkor az Egyházi rendek a' ſzegénységet ne *taxál*lyák, *mulctál*lyák, egyébaránt is efféle külsö büntetéſeknek rendi nem az ö kegyelmek hívatallyát illetvén.

ARTICVLVS III.

An. 1609. 1614. A' külömbözö *religió*kon való Papok egymás hívatallyába magokat ne elegyitsék, a' *Viſitál*áſokban az eddig *obſervál*tatott *Uſuſt* köveſsék.

A' Székelységen lévö Egyházi rendek, kik magok ſzemélyekre nézendö külsö jóſzágokat és örökségeket birnak, azokról; a' Faluval értsenek egyet, a' közönséges ſzedés, vévés, és egyéb ſzükséges köz dolgokból; de egyéb aránt valamig Papi hívatalban vagynak, ha ſzintén megyéjek nintsen-is, egyéb tereh viſeléſſel ne bántaſſanak. 1625.

ARTICVLVS IV.

EGyik *religión* lévö Pap-is, más *religión* lévö ſzemélyeket, ſem *copulál*ni, ſem *divortiál*ni, ſem Ekklésiai *reconciliatió*ra *admittál*ni ne méréſzellye; ha ſzintén olly' idöben vallását változtatni akarná-is, mikor más vétkes tselekedeti avagy igyekezeti el-váláſra, vagy *copulál*tatáſra, vagy Eklésiai *reconciliatió*ra, nyilván valókká lettenek; hanem elsöben azon *religión* lévö Egyházi rendek elött, (mellyen vólt akkor, midön a' dolog indíttatott,) *decidál*taſsék, és az után ha akarja *religió*ját változtatni, ſzabadságában léſzen; *alioquin* valamelly Egyházi ember ezek ellen *impingál*na, *in amiſsionem honoris & officii incurrál*lyon, és *poſt degradationem*, a' külsö *Magiſtratus*' hatalma alá vettetett légyen, és azok elött, *ad inſtantiam querulantum*, érdemek ſzerént való büntetéſek légyen; söt azon egy

An. 1626. 1641.

reli-

Digitized by Google

religión való Papok is magok Ekklésiáján kivül valókat, különben ne *admitt*állyanak, az fellyebb meg-írt, és egyéb hívataljokat illetö dolgokban; hanem azoknak igazságokat, vagy *Teſtimonialis* levelekböl, vagy bizonyos hiteles *relatiók*ból meg-értsék, bizonyos és a' dolgokat tudó helyekröl: idegen és jövevény, 's bizonyos Ekklésia nélkül való személlyeket-is szorgalmatoson meg-visgáljanak.

ARTICVLVS V.

HA kik minden igaz ok és mód nélkül *vel per ſe, vel per alios*, Prédikátort, és Schola Meſtert vemének, vagdalnának, vagy tsak meg-kergetnének-is, két vagy három jámbor által meg bizonyoſodván, az ollyanok, *per Comites, vel Sedium Officiales, excluſis omnibus juridicis remediis, mox & de facto* két-száz forintal büntettesſenek, és azon fellyül, ſérelmekröl azokat *contentál*ják, a' *mulctalis pœná*nak haſon-fele a' Panaſzló-félé, fele az *Executor*oké légyen. *Ex Art. An. 1615.*

Ellenben, ha a' Prédikátorok és Meſterek tselekednék, magok vagy máſok által, azok-is haſonló *pœná*ba *incurral*janak, és azon Tiſztek *exequ*állyanak, minden azért való büntetéſek félelme nélkül; mellyet ha a' Tiſztek *pretermitt*álnának, ö rajtok *exequál*taſsék.

TITULUS SEXTUS.

Ekklésiai Személyekröl.

ARTICVLVS I.

A' Prédikátorok és Scholák' Meſterei, 's Deákoknak állapotjokról, annak rendiben vagyon emlékezet bövebben: de azokon kivül vagynak ollyanok, kik az Ekklesiához való szolgálatnak szine és *titulus*sa alatt, a' Jobbágyság, avagy hadi *expeditió*k alól akarják magokat *abſtrahál*ni: melly semmiképen meg nem engedtetik. Mindazonáltal a' kik valóságos igazsággal Prédikátori, 's Meſteri hívatalokban, avagy a' Deáki tudo-

Digitized by Google

mánynak tanúlásában forgolódnak, azoknak meg-akadályoztatások, háborittatások, hogy semmi rendtöl ne légyen, az 1624. eztendöbéli *Articulus* szerént, *sub poena flor.* 300. ez után-is *observáltassék*, illyen *declaratióval*: hogy ha kiknek jobbágyból álló személyek tsak here módon élnének, 's lappanganának Scholákban, vagy egyéb Egyházi rendek környül, és tsak palástul tartanák a' jobbágyságnak, avagy hadi 's egyéb külsö szólgálatnak kerülésére az Egyházi nevezetet; affélék ellen illyen *processus* tartassék: hogy a' *Prætendens inquirál*tassan az ollyan szín alatt lappangó Jobbágya vagy szólgája felöl, 's azon *collateralis atteſtatiókat producálja* az Espereſt' eleibe, kinek *inſpectiója* alatt *latitál*na az ollyan ember, 's az Espereſt látván igazságát a' *Prætendens*nek, *committáljon* mindjárt annak az helynek Papjának vagy Mesterének, kinek birtoka alatt vagyon, meg-adása felöl; ki hogy ha maga mentségével akarna élni, tartozzék elötte járója felelni felölle, avagy *areſtum* alá vetni, és *intra quindenam*, hogy a' *repetitus* ember-is maga mentségére vallathassan, engedtessék *dilatio*, de *ad quindenam* mind két félnek igazságát *revideál*ni tartozzék az Espereſt, és *comperiál*tatván a' *Prætendens*nek igazsága, mindjárt kezébe adattassék; ha pedig vagy az Espereſt, vagy a' Papok és Mesterek tennék a' fogyatkozáſt, avagy hogy azzal az itélettel *contentus* nem lenne a' *Prætendens*, egy emberséges Nemes ember, avagy Szólga-bíró által az Espereſtet *certificálja* abbéli akaratja felöl, és bizonyságit, mellyeket *producált* vólt, *reportálja* a' Vármegyére avagy Székre: az holott *revideál*tatván, ha *compareál*-is, ha nem-is, az *adverſa pars*, *finaliter pronunciál*tassék *ſententiája*, mellyel azon helybéli külsö Tisztek ki-menni és *executiót* tenni tartozzanak; akár hól találtassék: Söt a' *Prætendens*-is *vigore ejusdem ſententiæ extra limites Eccleſiæ* szabadoſon meg foghaſſa; az Espereſt pedig ha *ſtudio prætermittál*ja a' kézbe adatáſt, avagy azok nem *obtemperál*nának, kiknek *committálja*, értésekre adván a' Püspököknek *ſeverè animadvertál*lyanak ellenek.

Ex Art. An. 1624.

1635.

An

ARTICVLVS II.

NOha az idvességre magánoson semmit sem haznál, söt sokakban az a' *Superstitio* kárhozatos vétkeket nemz, halálokra, vagy hóltok utánra halasztván adakozó alamusnálkodásokat; e' Világ szerént-is sokszor *præjudicál* Véreknek, és igaz *Successor*oknak, 's a' *Fiscus*nak-is, hogy némellyek jószágokat, vagy egyéb örökségeket *legál*lyák az Ekklésiákhoz, avagy Egyházi rendeknek, úgy-hogy, egyről másra, és *in perpetuum* a' szerént az Egyházi rendekre maradjon. Melly noha ennek-elötte-is az Országnak végezése ellen volt, mind azónáltal mostan-is újjabban *pro perpetuo Decreto* conclud*á*ltatott, hogy soha senki egy *privatus* ember-is ingatlan semminémü jókat, Ekklésiákhoz sem éltében örökösképen ne adhasson, sem pedig *Testamentum*ban ne *legál*hasson: és az ollyan adás, *legál*ás, tellyességgel erötlen légyen, valamelly *Successor*oknak, vagy pedig a' *Fiscus*nak *præjudicál*; egyéb-iránt ingó javaiból kinek kinek szabados *dispensatió*ja vagyon, ha az-is maga *acquisituma*:

Ha melly *Ecclesiastica person*áknak Östöl maradott, vagy maga *acquirál*t javai vólnának, és *in semine deficiál*na, úgy-hogy, sem senki attyafia, kit *de jure* illethetne, nem találtatnék, sem pedig *Legatariussa quoad bona acquisita*; az ollyannak ingatlan javai a' Székelységben a' közelebb való szomszédoké légyenek, *perennalis æstimatio*ja szerént való summáját le-tévén a' *Vicinus* az Ekklésia számára. A' Vármegyéken pedig azon helynek *Patronus*ira maradgyanak, a' nagyobb részt biró *Patronus* le-tévén igazán való árrat az ott való Ekklésia' számára, *absque tamen præjudicio Dominorum terrestrium.* A' Városokon pedig a' Város' Bírái ezen módot tartsák. A' *deficiál*t Egyházi embernek ingó javai pedig, *non existente legatario*, azon helybéli Ekklésia számára maradgyanak. De ha az Egyházi személy, Nemesi *prærogativá*val bir, magára és *posteritás*sira, és nem Ekklésiára *devolv*álandó jószágokat, vagy örökségeket, azoknak állapotjok a' közönséges Haza' törvényéhez *accommodál*tassék.

TITU-

Digitized by Google

TITULUS SEPTIMUS.

Vicáriusságról.

ARTICVLVS I.

A' *Vicarius*ságról Néhai idvezült RAKÓCZI GYÖRGY Fejedelemtöl akkori *Vicarius*nak adatott levele szerént, hogy tiztiben el-járhasson, és hogy nötelen Pap-is lehessen Espereſt, ha a'nös Papok-is válaſztják, végeztetett.

TITULUS OCTAVUS.

Oláh Papokról.

ARTICVLVS I.

NOha az Oláh *Natio* az Hazában, sem a'*Status*ok közzé nem számláltatott, sem Vallások, nem a' *recepta religió*k közzül való; mindazáltal, *propter regni emolumentum*, míglen *patiál*tatnak, az Oláh Egyházi rendek ehez tartsák magokat:

I. Püspököt á'Fejedelemtöl kérjenek, ollyat, a' kit egyenlö tetszésekből az Oláh Papok alkalmatosnak esmérnek; kit ha a' Fejedelmek illendönek ítélnek lenni, úgy adgyanak *confirmatiót* reá, mind a' Fejedelmek' hüségére, 's mind az Ország' javára, és egyéb szükséges dolgokra nézendö *conditió*k. és módok szerént. *Ex Art. An. 1529.*

II. Az Oláh Püspökök, Espereſtek, és Papok a' *visitálás*nak idején a'külsö Tiszteknek hivataljokba magokat ne elegyitsék; a' szegénységet ne santzoltassák, külsö dolgokat ne igazgassanak, *executió*kat affélékröl ne tégyenek; hanem *visitál*ják tsak a' magok Papjait, és Deákjait, Beszerikájokat, Czimteremjeket, Temetöjöket; házasulandó Személyeknek vagy *copulatió*jokat, vagy el-válaſztásokat, az ö módgyok szerént való Egyházi szólgálatjokat, Eklésia követéseket, és több hasonló tsak az ö tiszteket, és állapotjokat illetö dolgokat; 1593. 1626. 1647.

Digitized by Google

kat; azokban-is mindazáltal az Országnak végezéséhez alkalmaztatván magokat; külsö büntetésekbe, birságlásokba magokat ne elegyitsék.

ARTICVLVS. II.

MÁs Országból ide bé-jövö Oláh Papok tartozzanak magokat az Esperestnek *praesentál*ni; azok vizsgont magok vagy Püspökjök által azon Vármegyebéli, Székbéli, vagy közelebb Várakbéli Tiszteknek eleikbe vinni *examen*re: kik meg-visgálván, ha olly'dolgot tapasztalnak, kötelességek szerént a' Fejedelemnek hírré tenni tartozzanak. *Ex Art. An. 1600.*

ARTICVLVS. III.

FÖldes Uroknak *proprietás*sa hogy jövendöre nézve annál inkább ne *periclitál*jon, az Oláh Papok *annuatim* bizonyos *honorarium*mal, de tsak állapotjokhoz és értekekhez illendövel tartozzanak: Kiben ha a' Földes Urnak képtelen kívánsága lenne, a' Vármegyét *requirál*ván, *conscientiose limitál*ják-el; ennek nem hasznát, úgy, mint örökségének rend tartását *ponderál*ván. *An. 1639.*

Az Oláh Papoknak pedig fiait, mihelyt meg-házasodnak, avagy külön kenyéren laknak, ha nem Papok, *repetál*tassák a'szerént, mint az egyéb jobbágyokat: sőt, ha gyermekek, vagy ha egyéb aránt nötelen legények-is, akárhol találtassanak Apjok mellett, meg-fogathassák, és kezesség alá vethessék: Apjokon kivül valókat pedig *repetál* hassák akármi idös korokban.

ARTICVLVS IV.

A' melly Oláh Papigaz ok nélkül *divortiál*na valakit, avagy más Vallásson valókat *copulál*na, vagy tudva, két feleségü embert, vagy pedig el-ragadott, 's nem pedig rendesen meg-kért személyeket; vagy ollyanokat, kik az Ország végezési szerént való úton és módon nem szabadíttattak egymás mellé állani, vagy elsöben a' külsö büntetést véghez nem vitték; vagy ha kikkel Ekklésiát kellene követtetni, 's el-múlatnák, mind az illyen Papokat ha az Esperestek meg-nem büntetnék érdemek *An. 1639. 1640.*

Digitized by Google

mek szerént, meg-értvén a' Tiſztek, *admoneál*ják az Eſperesſteket: ha még-is *poſthabeál*nák, *intra quindenum* meg nem büntetnék, az Eſperesſtek *privál*taſſanak tiſztektől; a'Papokra pedig a' külsö Tiſztek láttaſſanak törvényt, és büntetſsék magok érdeme, és az Orſzág végezéſi szerént, külsö büntetéſsel *fl.* 200.
1646. Az Oláh Püspök pedig Papságoktól-is *privál*ja, ha úgy fogják érdemleni.

TITULUS NONUS.

Az Oláhokról.

ARTICVLVS I.

NOha az Oláh nemzet *propter bonum publicum admittál*tatott ez Hazában; mindazáltal nem vévén eſzében állapotjának alatson vóltát, némelly Nemes Atyánkfiait *impediál*ták, hogy az ö innepeken ne légyen ſzabad munkálkodni. Végeztetett azért azok ellen, hogy a' Magyar *Natió*nak ne *præſcribál*janak, és ennek-utánna ſenkit-is a' fellyebb meg-írt okból meg-ne háborittsanak.

TITULUS DECIMUS.

Collégium állapotjáról.

ARTICVLVS I.

An. 1636. A' Néhai nagy emlékezetü BETHLEN GABOR Fejedelemtöl a' Fejér-Vári *Collegium* ſzámára, avagy annak épitésére *legál*tatott húſz ezer forint ſummának állapotja-is, több dolgok között *controvertál*tatván az 1636. eſztendöbéli *diſturbium* alatt való *tractatus*ban, annak el-igazitáſa ugyan akkor *relegál*tatott a' Püspökre, az Ekklésiával együtt; moſtan-is azon ſzerént helyben hagyatott az Orſzágnak azon ſummáról való *aſſecuratió*ja-is.

ARTICVLVS II.

*Collegium*nak leg alkalmatoſabb hely Kolosváratt ítéltetett vólt az elötti idökben-is, ennek-utánna-is azért az *Evangelicus*

Digitized by Google

cus Orthodoxus Fejedelmeknek szabados *dispositiójára* hagyattatik, akár a' Kolosvári Farkas-útzai *Templom* körül *erigál*tassanak *Collegium*ot, vagy derekas *Scholát*; akár pedig Fejérvárratt: vagy ha mind két helyet akarják-is, azon móddal és jussal akarmellyik helyet, és ahoz való *proventus*okat, a' mint 1622. esztendöben, *mense Majo* végeztetett. *Ex Art. An. 1622.*

ARTICVLVS III.

MElly igen szükséges és megbetsülhetetlen hasznra való dolog légyen pedig, hogy nem tsak közönséges jó *Scholák*, de ugyan nevezetes *Collegium*ok, ha lehetne többek, de vagy tsak egy-is állattassék jó alkalmatossággal Hazánkban, azt elégségesképen minden keresztyén nemzetnek példájából, magunk fogyatkozásával-is esmérjük; holott mind értéktelenség, és egyéb sok alkalmatlanságok-is arra szegény Hazánknak lakósit nem igen botsátják, hogy idegen Országi *Academiák*ba, *Collegium*okba küldhessék és tanittathassák gyermekeiket; mellyröl mint igaz *Pater Patriæ*, Néhai BETHLEN GABOR Fejedelem, istenesen és tanatsosan gondolkodván, kezdette vólt plántálni a' Fejérvári *Collegium*ot, azt mind *Professor*okkal, 's egyéb tudós emberekkel kezdvén meg-ékesíteni 's mind pedig külsö *beneficium*mal (melly nélkül meg sem álhatna) meg-erösíteni, illendö jövedelmet mind pénzül, 's mind pedig jószágúl rendelvén hozzája, (melly *Testamentum*át azon Fejedelemnek a' Nemes Ország-is helyben hagyta) *Statuál*tatott annak-okáért, hogy azon *Collegium*, vagy azon helyben, vagy Kolosváratt, mind külsö és belsö épületiben, nem tsak *continuál*tassék, söt inkább *renovál*tassék, a' mennyiben Isten a' Fejedelmeknek-is arra való elégségeket engedi, és a' *Collegium*nak-is *proventus*sa *extendál*tathatik. Mivel pedig a' meg-nevezett Méltóságos Fejedelemtöl, azok a' *conferál*t *proventus*ok, és jószág, a' végre rendeltettenek, hogy tudós *Professor* emberek, 's azon kivül-is jó Mesterek tartassanak a' *Collegium*ban; annakokáért haladék nélkül helyre állattassanak abbéli fogyat- *An. 1630. 1631.*

Digitized by Google

kozáſok, és tudós, hatznoſon tanitó *Profeſſor*ok nozattaſſanak, és Meſterek-is jók állattaſſanak a' *Collegium*ban.

És hogy azok-is bátorságoſabban méréuzeljenek el-jöni az hívatalra, újabban *præſentium vigore aſſecurál*juk mind moſtani, 's mind jövendöbéli *Profeſſor*okat, 's Mestereket, a' *Collegium*nak minden tagjait, Püspököket, Kereſztyén Fejedelmek után a' *Collegium*nak minden *Inſpector*it, hogy az ekkédiglen *manuteneál*t jóſzágokban, és egyéb *legatum*okban *in perpetuum* öket meg-tartjuk, és a'mennyiben *Fiſcalitás*nak nevezeti alá írattattanak, azt illyen *declaratió*val értjük és tartjuk: hogy ha valamikor a' *Collegium*' keze és nevezeti alól annak haſznával és épületivel, valami más alkalmatosb hely *concambiál*tatnék, *communi intereſſantium conſenſu*, avagy Iſtennek Hazánkra botsátott tsapásából a' *Collegium* tellyeſséggel *ruinál*tatnék, és vagy ideig, vagy akármint-is a' *Fiſcus*, vagy máſok kezekre *deveniál*nának azon *bonum*ok, *in tali caſu* tartaſſanak *Fiſcalis*oknak, azon módon, mint egyéb *Fiſcalis*ok, és *perennali jure* ne birattaſſanak, ſe ne *conferál*taſſanak, *excipiál*ván mindazáltal azokat a' jóſzágokat, a'mellyek *donatione mediante*, valamelly ſummában *conferál*tattanak a' Fejedelmektöl a' *Collegium*hoz, *ſalvis aliorum juribus permanentibus*.

Szükségesképen pedig meg-kívántatik az-is, hogy azon *Collegium*nak mind külsö és belsö állapotjára, mind az Ekklésiai *Status*ból, 's mind pedig külsö rendekböl bizonyos Fö *Inſpector*ok állattaſſanak, kik az *Orthodoxus* Fejedelmek után vígyázzanak a' *Collegium*nak derekasb állapotjára, kiváltképen arra, mitsoda rendel és haſznnal *progrediál*nak a' tanitásban, és a' fogyatkozáſokat *animadvertál*ják egyenlö tetſzéſekböl, köztök történhetö nagy akadályokat jó igazitásba-is végyenek; és tudgyák azt-is, mitsoda *bonum*i legyenek a' *Collegium*nak, hól, és kik által *conſerv*áltatnak, és *erogál*tatnak, hogy valami módon azok vagy ne *diſsipál*taſſanak, vagy *in profanum uſum* ne *convertál*taſſanak.

APPRO-

Digitized by Google

APPROBATARUM CONSTITUTIONUM REGNI TRANSILVANIÆ, ET PARTIUM HUNGARIÆ EIDEM ANNEXARUM

PARS SECUNDA.

TITULUS PRIMUS.

Fejedelmek' és Gubernátorok' állapotjokról.

ARTICVLVS I.

NOha ez Hazának eleitöl-fogván való szokása szerént, a' Fejedelmek' választásában a' *Regnicolák*nak *libera electio*jok mind ez ideig meg-tartatott, mellyhez képest a' választandó Fejedelmeknek személyek, és az idönek kívánsága szerént szoktanak a' Fejedelmeknek *Conditió*kat *præscribá*lni, és azoknak *pro ratione temporis* vagy változtatását, vagy helyben hagyatását az idönek mivólta hordozza magával; mindazonáltal hogy az eddig választott Fejedelmeknek *præscribá*lt *Conditio*k mindeneknél nyilván légyenek, némelyeket azok közzül az *Articulus*okba *inserá*lni szükségesnek ítéltetett. Leg-elsöben-is azért az 1607. Esztendöben *concludá*lt akkori *Articulus*okból a'Néhai RAKÓCZI SIGMOND Fejedelem *Conditió*i maga Fejedelemségére való *juramentum*ában vannak *inserá*lva: Mellyek igy következnek:

EN RAKÓCZI 'SIGMOND Erdélynek választott Fejedelme, Magyar Ország részeinek Ura, a' Székelyeknek Ispányja; Esküszöm az Élö Istenre, Atyára, Fiúra és Szent Lélek Istenre, tellyes Szent Háromságra, hogy az én meg-mondott birodalmom-

momban lévöket, és ez Országban lévö Nagyságos Urakat, Nemeseket. Székelyeket, kerített Városokat, és Mezö Városokat, és *in genere* minden Nemzetségeket, Rendeket, és *Status*okat *Religió*jokban, Fejedelemségre való *libera electio*jokban, *Suffragium*ok és *vox*oknak *pronunciatió*jokban, szabadságokban, törvényekben és *approbata consvetudó*jokban meg-tartok. Sz. András Király *Decretum*át, és Magyar Ország' ki-írt *Decretum*it, és elöttem való Fejedelmeknek *Donatió*it, *Inscriptió*it, *Privilegium*it, *Annuentiá*it, *Assecuratoriá*it, és *Consensus*it, *salvo jure alieno*, *Articulus*it, az elött valókat, mostaniakat, és ezután valókat, *in quantum per contrarias Constitutiones* nem *cassál*tattak, *vel in posterum* nem *cassál*tatnak, erejében tartok, és mással-is meg-tartatok; a' *Decretum* és *Articulus*ok tartása szerént mindennek személy-válogatás nélkül az én tehetségem szerént igaz törvényt szólgáltatok, és méltó *executio*kat tétetek, senkit sem személyében, sem jószágában, sem marhájában törvény nélkül meg-nem bántok, mással sem bántatok, másnak sem engedek bántatni, és semmi újítást ez Országnak szokása és régi szabadsága ellen, bé-nem hozok; söt mindeneket, valamiket a' szegény Hazának, és minden benne valóknak közönséges javára, haznára, és törvény szerént való szabadságára mivelhetek, az én eröm szerént azon lészek; Isten engem úgy segéljen.

ARTICVLVS II.

BATHORI GABORnak az Erdélyi Fejedelemségre való választásakor íratott *Conditiók*, és ugyan akkori *juramentum*ának formája, melly *in anno* 1608. írattatott.

Forma juramenti Principis.

Ex Art. An. 1608.

EN BATHORI GABOR, Erdély Országának választott Fejedelme, Magyar Ország részeinek Ura, és Székelyeknek Ispánya, &c. Esküszöm az Élö Istenre, Atyára, Fiúra és Sz. Lélek Istenre, tellyes Sz. Háromságra, hogy a' meg-mondott birodalomban, és Országban lévö Nagys. Urakat, Nemeseket, és Vitéz-

Digitized by Google

Vitézlöket, Székelységet, Kerített és Mezö Városokat, és *in genere* minden Nemzetségeket, Rendeket, *Status*okat, a' *recepta religió*kban Fejedelemségre való *libera electio*jokban, *ſuffragium*okban, *vox*oknak *libera pronunciatio*jokban, ſzabadságokban, törvényekben és *Approbata Conſvetudo*jokban meg-tartok; Sz. András Király' *Decretum*át, és Magyar Országnak ki-írt *Decretum*át, és elöttem való Fejedelmeknek *Donatio*it, *Inſcriptio*it, *Privilegium*it, *Annuentiá*it, *Aſſecuratoriá*it, *Conſensus*it, *ſalvo jure alieno Articulus*it, ez elött valókat és moſtaniakat, (és ez moſtani Etsedbe küldött végezett *Articulus*okat-is, és ez után valókat, *in quantum per contrarias Conſtitutiones* nem *caſſá*ltattak, *vel in poſterum* nem *caſſá*ltatnak, erejében tartok, és másſal-is meg-tartatok, a' *Decretum*nak és *Articulus*oknak tartáſa ſzerént; mindeneknek ſzemély válogatás nélkül az én tehetségem ſzerént igaz törvényt ſzólgáltatok, és meltó *executió*kat téſzek, ſenkit ſem meg-nem bántok, ſem máſſal meg-nem bántatok, ſe ſzemélyében, ſe jószágában, ſe marhájában, törvény nélkül, máſnak ſem engedek bántani tehetségem ſzerént, és ſemmi újítáſt ez Országnak régi jó ſzokáſa és ſzabadsága ellen bé-nem hozok; söt mindeneket, valamiket a' ſzegény Hazának és benne való minden rendeknek közönséges javára és haſznára, és törvény ſzerént való ſzabadságára mivelhetek, az én eröm ſzerént, azon léſzek, a' míg az Ur Iſten ö Kegyelmek között tart; Iſten engem' úgy ſegéljen.

Conditiones ejusdem Principis Gabrielis Bátbori.

I. HOgy a' *Religio* ſzabadságára magát meg-kötelezze, és abban ſzemély válogatás nélkül minden rendeket megtartson, 's óltalmazzon, *in liberis eorum exercitiis*, mint SIGMOND Fejedelem idejében.

II. Mint-hogy az el-múlt ſok háború idöben, mind vérünk hullásával, 's mind Hazánkon kivül való bujdoſáſunkkal az egy fö ſzabadságunkat a' *libera electió*t meg-tartottuk, és a'

két

Digitized by Google

két Császártól-is, valamint 's valahogy lehetett, *extorqueá*ltuk: Kívánnyuk ö Nagyságától, hogy köteles légyen arra, hogy tellyesélétében, akármelly szerentséjében, minket abban meg-óltalmaz, és meg-tart, és semmi szín és tsere alatt, vagy *testamentum* tételével, vagy külömben, szabadságunk ellen el-nem áll, és e' moštani Hajdúságnak ö Nagyságához való kötelezésével, *jus armorum, aut concambii in regno* semmiképen nem *prætendál*.

III. Abban-is ö Nagys. hitivel *quietál*jon bennünket ígéreti szerént, hogy a' Hajdú vitézekkel való *transactio*val minket Országúl, három Nemzetül, Magyar Országnak ide tartozó részeivel egyetemben, sem Hitünknek, sem Törvényünknek szabadságában, sem birodalminkban és határinkban, sem személyünkben, sem semminémü javainkban, jószágunkban, kitsinytöl fogva nagyig meg-nem sért semmi időben; hanem inkább az Ország javára és óltalmára igyekezik ö Nagys. azokat-is kötelezi.

IV. Kívánjuk azt-is, hogy a' Hajdu vitézeket ö Nagys. hittel kötelezze arra kitsinytöl fogva nagyig, hogy semmi változásokban, (kit Isten távoztasson) és *interregnum*okban semmi támadozással, és párt-ütéssel a'*libera electio*t nem turbálják; hanem az *Unio* szerént, valakit *communibus suffragiis* az három Nemzet választ, ök-is annak, és az Országnak, fejek senn állásáig híven szólgálnak.

V. Ez fel-háborodott állapotban ö Nagys. mind a'két Császár között Hazánkat békeséges állapotban meg-tartani igyekezzék, mivel mi a' hadakozásra akármellyik ellen-is elégteleneknek ismérjük magunkat, kiváltképen a' Törökkel a' szegény Hazának régi szokása szerént, *instar prædecessorum Principum* frigyet tartson. A'két Oláh Országgal-is a'jó szomszédságot meg-óltalmazza.

VI. A' Hajdú vitézeknek, mind *Generalis*oknak, Kapitányoknak, Hadnagyoknak, és egyéb Tisztviselöknek állapotjokat, Tiszteket úgy igyekezze rendelni ö Nagys hogy a' Hazának régi jó rend tartásának, és abban lévö Tisztviselöknek semmiben ne *præjudicál*jon, se ártalmára ne légyen. Tiszteket

Digitized by Google

ket *bene meritis sine discretione religionis* adgyon a'Haza-fiainak.

VII. Ez Országban minden rendeket, Nemeseket, Vitézlöket, Kerített és Mezö Városokat szabadságokban, törvényekben, igazságokban meg-tartson, elötte való Fejedelmeknek *Donatió*it, *Privilegium*it, *Inscriptió*it, *Diplomá*it meg-tartsa.

VIII. Az egész Székelységet régi szabadságokban, mellyben ennek-elötte való Fejedelmek, azólta miólta 'SIGMOND Fejedelem újabban a' szabadságot meg-adta nékik, meg-tartották, minden rendben ö Nagysága-is meg-tartsa.

ARTICVLVS III.

Conditiones Principis Gabrielis Bethlen.

I. HOgy minden rendeket, személy válogatás nélkül szabadoson meg-tart a' *Religió*ban, és annak szokott *exercitium*ában az *Articulus*ok szerént, *Ex Art. An. 1613.*

II. Hazánknak mostani romlott állapotját, és a' régi jó emlékezetü Fejedelmeknek ditséretes példájokat szeme elött viselvén, minden úton elsöben-is a' Fényes Portához viselje olly' engedelmességgel magát, hogy onnan romlása ne következzék a' szegény Országnak. A' Kereszтyénséggel-is, Római Császárral ö Felségével, és Magyar Országgal, a' jó szomszédságot és békeséget szorgalmatoson meg-örizze.

III. Móldovai és Havasali Vajdákkal ugyan most az Országban létekben végezzen ollyképen, hogy bátorságosá tégye azoknak szomszédságokkal az Ország' állapotját.

IV. Tanátsokat maga mellé mind az három Nemzetböl válaszszon, törvény, igazság, békeség szeretö jó lelki-esméretü embereket: kiknek tanáts-adásokhoz olly' köteles légyen, hogy belsö és külsö Országos dólgokat, a'két Császárhoz, vagy több szomszéd Országokhoz való *confoederatió*kat; derekas *Donatió*kat, és fö Tiszteket ezeknek hírek nélkül ne tselekedjék, se osztson. Ha pedig a' Tanátsok közzül Országunk' törvénye, szabadsága, *Decretum*i ellen valamellyik lelki-esméretit

Digitized by Google

nem tekíntvén, veſzedelmes és ártalmas tanátsra indítaná ö Nagyságát, *comperta rei veritate*, kedvezés nélkül affélé tanáts-adót *proſcriptió*val, és *notorius*sággal büntetſſen.

V. Urak, Nemeſek, Kerített és Mezö Városok, Székelyſég, Száſzság, régi és *legitime emanált Privilegium*okban, *Donatió*jokban, mellyek helyben hagyattattanak, *Annuentiá*jokban, *Inſcriptió*jokban meg-tartatnak.

VI. Az Orſzágnak közönséges és egyenlö akaratból való végezéſit, *Articulus*it, maga-is meg-tartja, máſokkal-is meg-tartatja; ſzegénynek, bóldognak ſzemély válogatás nélkül igaz törvényt ſzólgáltat; a' *ſententiá*knak *executió*jokat nem *impedi*álja.

VII. Mint-hogy moſtan ennyi hadaknak ez Orſzágban létele alatt kelletett Fejedelmet válaſztanunk: köteles légyen reá, hogy a' *libera electió*t tellyes életében, ſemmi úton nem *impedi*álja, az Orſzágnak azt nem tsak *integrè* meg-tartja, hanem a' Fényes *Porta*val újolag mennél jobb móddal, a' Csáſzártól ö hatalmaſságától ſzerzett *Athnámé* levéllel *confirmá*ltatja.

VIII. Tanáts rendeknek, és Orſzág gyülésében-is mindeneknek *libera vox*ot enged, mindenféle panaſzolkodaſoknak, és igazságoknak elö-ſzámlálására.

IX. Idö lévén hozzá, *omnia Fiſcalia bona, & alios proventus Fiſcales recuperá*lni igyekezik illendö módok alatt: és az Orſzág határit, Vég-házait, tehetsége ſzerént, kiváltképen Tanáts és Orſzág híre nélkül nem *abalienál*ja.

X. A' minémü *Titulus*t moſtan Orſzágúl a' Fejedelemſégnek adunk, azt Orſzág híre nélkül nem *augeál*ja, ſem változtatja, hanem épen *contentus* léſzen véle.

ARTICVLVS IV.

Catharina Fejedelem Aſzſzony' Conditiói.

Ex Art. An. 1626 I. MInt-hogy a' mi Kegyelmes Aſzſzonyunkat Orſzágúl Fejedelmünkké addig válaſztottuk, míg ö Felsége a' mi Kegyelmes Urunknak nevét viſeli, mi-is Orſzágúl addig ígérjük és kö-

Digitized by Google

és kötelezzük magunkat az ö Felsége hüségére, nem tovább, sem külömben.

II. Erdély Országhoz, és Magyar Országnak ahoz tartozó részéihez semmi több *just* a' szabad választásnál ö Felsége ne *prætendál*jon; azt pedig sem titkon, sem nyilván semmi szükségében más Fejedelmekre ne *transferál*ja, sem arról ne *tractál*jon senkivel.

III. *Dotalitium*ban mindazáltal, a' mint a' mi Kegyelmes Urunk ö Felsége *inscribál*ta, épen ö Felségének meg-tartassék.

IV. Hogy minden *Gubernatio* és gondviselés mostani és következendö *Gubernator* Uramon ö Nagyságán légyen és Tanátsokon, és semmit ö Felsége az Ország közönséges dolgaiban, ö Nagyságának és Tanátsoknak akaratjok és hírek nélkül ne tselekedgyék.

V. Hogy senkit idegen nemzetet azon kivül, ha kit ö Felsége *bene merita perſonát Gubernator* Urunk, és Tánáts, és Ország közönséges *suffragium*ából *recipiál*tatna, a' Tanátsba béne végyen a' Haza fiain kivül, és idegen nemzetnek Tisztet, föképen Várakba ne adgyon, idegen nemzetböl álló *præſidium*ot, se Várakban, se maga mellett ne tartson, körülötte lévö belsö Udvara népén kivül, kiknek *numerussa*, 200. *perſonát omnibus computatis* ne *excedál*jon.

VI. Ezeknek pedig meg-tartásokra köteles légyen *Gubernator* Uram ö Nagysága, az Országnak minden *Status*ival együtt, mellynek *obſervál*tatására *plena authoritássa* légyen.

VII. Hogy semmi követségeket, valamellyek az Országot és közönséges dolgot illetik, *Gubernator* Urunk ö Nagysága, és Tanátsok híre nélkül ö Felsége meg-ne halljon, és választ semmi külsö Fejedelmeknek ne adgyon, se követséget ne *instituál*jon, ö Nagyságok hírę nélkül.

VIII. Hogy-ha (kit Isten távoztasson) *Gubernator* Urunknak ö Nagyságának hólta történnék, köteles légyen ö Felsége arra, hogy egy hólnap alatt más *Gubernator*t választassón; addig an-

Digitized by Google

nak *authoritás*sa a' Tanáts mellett légyen és maradjon, melly válaſztás az egéſz Tanáts' tetſzéséből légyen.

IX. Ha pedig (kit Iſten el-távoztaſſon) az Orſzágban olly' *diſturbium*ok támadnának, mellyek miatt ö Felségének, atyjafiainak tetſzéſekből és tanátsokból ki kellene ez Orſzágból menni, tehát *in eo caſu* hiſzſzük, hogy a'mi Kegyelmes Urunknak ſzegény Hazánkra kegyelmes tekintete léſzen; azt ö Felsége a'mi Kegyelmes Aſzszonyunk az Orſzágnak *intacte* meg-hadja.

X. Fejedelem Aſzszonyunk ö Felsége az Orſzágnak *Gubernatio*ját kezébe vévén, egy *Theſaurarius*t *Gubernator* Urunk, és az egéſz Tanáts tetſzéséből valaſzſzon, kinek az Orſzág *proventus*i kezébe ſzólgáltatván, az Orſzág' ſzükségére való *erogatió*jokban mitsoda *modalitás*t köveſſen, ugyan akkor ö Felsége, *Gubernator* Urunk és az egéſz Tanáts tetſzéséből *deliberá*ljon.

XI. A' négy *recepta religió*kban minden bántás nélkül, minden rendeket meg-tartson ö Felsége.

XII. Urakat, Nemeſeket, Kerített és Mezö Városokat, Székelységet, Száſzságot, régi és *legitimè emaná*lt *Privilegium*okban, *Donatió*kban, mellyek helyben maradtanak, *Annuentiá*kban, *Inſcriptió*kban meg-tartaſſon.

XIII. Mivel ſzegény Hazánknak meg-maradáſa Iſten után a' Fényes Portától függ, ö Felsége a' Portától el-ne ſzakadjon, hanem annak kedvét kereſſe.

ARTICVLVS V.

Conditiones Principis Georgii Rákóczi I.

Ex Art Ao.1660

I. MIvel BETHLEN ISTVAN az elöbbeni Kegyelmes Urunk, tsak tellyeſséggel a' mi meg-maradáſunkért, és ſzegény Hazánknak veſzedelmének el-távoztatáſáért, igaz Kereſztyéni indúlatjából (magát igen meg-alázván) tselekedte azt, hogy Fejedelmi méltóságát *reſignál*ná, és újabban való *electió*ra ſzabados *vox*ot engedne; ez nagy ſzeretetiért, 's indúlatjáért, ö Nágys. a'moſtani újonnan válaſztott Kẽlmes Urunk, ö Nágát,

elöb-

Digitized by Google

elöbbeni uraságában, javaiban, jószágiban, minden *illegitimus impetitor*ok ellen meg-óltalmazza, és *manuteneá*lja; és ſem a' moſtani Kegyelmes Urunk, ſem ö Nagyságának alatta valói, ö Nagyságának méltóságát, becsületit meg-nem sértik.

II. Mivel ö Nagysága igaz *legitimè eliga*ltatott, 's *inaugurá*ltatott Fejedelem vólt, ö Nagyságának minden *Collatió*it, *Donatió*it, *Inſcriptió*it, *Annuentiá*it, valamellyek *legitimè emaná*ltanak, ha kik ollyak vagynak, *intactè & illibatè* meg-tartja, és meg-hadja azokban.

III. Hogy a' Fényes Portától ſoha ſemmi idöben el-nem ſzakad, ſem az Országot el-ſzakaſztani nem igyekezik; hanem mindenekben kedvét kereſi, és ahoz illendö *obſequium*át *præſtál*ja; Erdélynek a' Török Császárral való régi frigyét *intactè* meg-tartja, és a' Portára járandó követeket-is, az elébbeni ditséretes Fejedelmeknek ſzokáſok ſzerént *expediál*ja.

IV. Hogy ſem Római Császár ö Felsége, ſem egyéb Keresztyén Fejedelmek, és ſzomszéd Országok ellen, hadat ö Nagysága *offenſivè*, ha okot nem adnak reá, nem indít, hanem azon békeſséget minden tehetségével óltalmazza.

V. Hogy mindeneket ſzemély válogatás nélkül a' négy *recepta religió*kban, és azoknak ſzabados *exercitium*ában ö Nága meg-tart, és máſokkal-is meg-tartat, és egyik *religió*n való Eklésiákra-is hatalmaſon nem küld, és el-nem foglaltatja ö Nága, *religio*knak *reſpectus*áért-is ſenkit-is a' Haza fiai közzül meg-nem vét, hanem ebböl minden ſzemély válogatás és *discretio* nélkül a' bóldog emlékezetü Fejedelemnek ditséretes példáját követi; tudván azt, minémü haſznos meg-maradáſa vólt, mind ö Felségének, mind pedig Hazánknak ebbéli tselekedeti.

VI. Hogy Hazánknak moſtani elsö rendeit, tanátsit, érdemes Tiſztviſelöit, állapotjokbã, tiſztekbẽ, hívataljokbã, a' kik meg-akarnak maradni, ö Nagysága meg-tartja; és ſemmi idöben a' haſznos Haza-fiait, más idegenért, hátra nem veti, hanem azoknak tanátsokkal és ſzólgálatjokkal él, kinek-kinek az ö

Digitized by Google

állapotja szerént való betsületit illendőképen meg-adván, és hogy alatta valói közzül-is a'Haza-fiait senkinek betstelenséggel illetni nem engedi. Annak-felette, hogy belső és külső Országos dólgokat a' két Császárhoz, vagy több szomszéd Országokkal való *Confoederatió*kat Tanáts híre nélkül nem tselekezik, sem az Országban, sem az Országhoz tartozó birodalmokban, semminémü erősségeket, *fortalitium*okat, Vég-házakat, azoknak határit, semminémü *prætextus*ok alatt, el-nem ígéri, sem idegeníti; hanem a'Vég-házakban-is hasznos Haza-fiait tart.

VII. Hogy Urakat, Nemeseket, Kerített és Mezö Városokat, Szászságot és Székelységet, régi és minden *legitimè emaná*lt *Privilegium*okban, *Donatio*jokban, *Annuentiá*jokban, *Inscripió*kban meg-tart, a' Sz. András Király *Decretu*mának *continentiá*ja szerént.

VIII. Hogy soha senkinek vádlására, Uri, Nemes, és egyéb szabadsággal élö rendek közzül, törvény elött nem *areztá*ltat, semmi szín és mód alatt; hanem *legitima citatione mediante*, *juris ordine convictum & aggravatum*, és semmi *violentiá*t, akar kiktöl-is alatta valói közzül, senkin *exerceál*ni nem enged; hanem ebböl az utólszori Fejérvári Gyülésben, és az idvezült Fejedelem *inauguratió*jakor *emaná*lt erröl való *Articulus observálta*sék, *Anni* 1613.

IX. Hogy az Országnak *libera electió*ját tellyes életében semmi úton nem *impediál*ja, hanem azt az Országnak *integre* meg-tartja, és senkire a' Fejedelemséget nem *transferál*ja, és arról Ország' híre nélkül senkivel nem *tractál*.

X. Hogy a' Tanáts rendeknek, és Országos gyüléseknis mindeneknek szabados *vox*ot enged, mindenféle panaszolkodásoknak, és igazságoknak elö-számlálására.

XI. Hogy az el-múlt Fejérvári Gyülésben végezett *Unio*nak *Conditió*it minden czikkelyében fogyatkozás nélkül megtartja.

XII. Hogy

Digitized by Google

XII. Hogy valakik egyebek veszedelmére, 's Hazánk szabadságának romlására ártalmas tanátsot adnának ö Nágának, azok ellen az elébbeni *Articulus observá*ltatsék, t. i *Art.* 1613.

XIII. Az Országnak közönséges és egyenlö akaratból való végezésit, *Articulus*it, maga-is meg-tartja, másokkal is meg-tartatja; szegénynek, bóldognak igaz törvényt szólgáltat; a' *sententiá*knak *executio*jokat nem *impediá*lja, és *termin*uskor semminémü törvénynek *discussio*jában ben nem ül, holott *ad suam praesentiam appellál*ják a' törvényt, mint *Summus Justitiarius* eleibe.

XIV. Mint-hogy mind a' Magyar *Natio*, 's mind pedig a' Száz Uraink, 's atyánkfiai, magok *Natió*jokból szoktanak magoknak Tiszteket, Ispánokat választani; a' Székelység nem utólsó tagja lévén e' Hazának, ö Nagysága Kapitányokat, Király-Bírákat, *Generalis*okat, magok nemzetéből állókat, és köztök lakókat adjon elejekbe, meg-maradván mindazonáltal mindenekből az ö Nagysága *jurisdictió*ja és méltósága; a' Király-Bíráknak pedig választások *specificè* tsak ugyan ö Kegyelmek Székinek szabadságán álljon. Fö-Ispánokat-is a' magok Vármegyéjekből valókat adjon ö Nagysága.

XV. Udvarhely Várának állapotját ö Nagysága az Országnak *proponál*tatván, a' mint egy akaratból a' magok javára és meg-maradására valót, a' közönséges igazságnak módja szerént, arról az Ország végez, azt követi.

ARTICVLVS VI.

Conditiones moderni Celsissimi Principis D. D. Georgii Rákóczi Junioris.

1. MIvel a' Nemes Ország ö Nágát a' mi mostani Kegyelmes Urunk Fejedelmünk, ö Nágának, úgy-mint az ö Nága szerelmes Attyának (mellyet az Ur Isten ö Felsége messze halasszon) hólta után való Fejedelemnek *eligál*ta és választotta; hogy a' mig az Ur Isten ö Nágát élteti, úgy-mint mostani Kegyel- *Ex Art. 1642.*

gyel-

Digitized by Google

gyelmes Urunkat Fejedelmünket ö Nágát, addig e' moſtani újonnan válaſztott ifjú Kegyelmes Urunk ö Nága az Orſzágnak ſemminémü *gubernál*ásában, *directió*jában, és akármiben-is a' mi az ö Nága ſzerelmes Attyának moſtani Kegyelmes Urunknak, Fejedelmünknek ö Nágának betsületit, méltóságát, *authoritás*sát meg-bántaná, ſértené, és ellene lenne, magát az ö Nága kegyelmes *conſenſus*sa, akaratja 's parantsolatja nélkül, nem *immiſceál*ja, 's nem *ingerál*ja, és valamíg az Ur Iſten ö Nágát a' moſtani Kegyelmes Urunkat, Fejedelmünket élteti, ehez tartja magát, és ez ellen-is nem vét ſemmiben-is ö Nága.

II. Mivel BETHLEN ISTVAN Uram ö Nága igaz *legitimè eligál*tatott, és *inaugurál*tatott Fejedelem volt, ö Nágának minden *Collatió*it, *Donatió*it, *Inſcriptió*it, *Annuentiá*it, valamellyek *legitimè emanál*tak, ha kik ollyak vagynak, *intactè & illibatè* meg-tartja és meg-hadja azokban.

III. Hogy a' Fényes *Portá*tól ſoha ſemmi idöben el-nem ſzakad, ſem az Orſzágot el-ſzakaſztani nem igyekezik; hanem mindenekböl kedvét keresi, és ahoz illendö *obſequium*át *praeſtál*ja; Erdélynek a' Török Csáſzárral való régi frigyét *intactè* meg-tartja, és a' *Portá*ra járandó Követeket-is az elébbi ditséretes Fejedelmeknek ſzokáſok ſzerént *expediál*ja.

IV. Hogy ſem a' Római Csáſzár ö Felsége, ſem egyeb Kereſztyén Fejedelmek és ſomſzéd Orſzágok ellen, hadat ö Nága *offenſivè*, ha okot nem adnak reá, nem indít; hanem a' jó békeſséget minden tehetségével óltalmazza.

V. Hogy mindeneket ſzemély válogatás nélkül a' négy *recepta Religió*kban, és azoknak ſzabados *exercitium*ban megtart, és máſokkal-is meg-tartat, és egyik *Religió*n lévö Eklésiákra-is hatalmasúl nem küld, és el-nem foglaltatja ö Nága: *Religió*knak *reſpectus*áért-is ſenkit-is meg-nem vét Haza-fiai közzül; hanem ebböl minden ſzemély-válogatás és *discretio* nélkül, a' bóldog emlékezetü Fejedelemnek ditséretes példáját követi; tudván azt, minémü haſznos meg-maradására volt,

mind

mind ö Felségének, mind pedig Hazánknak, ebbéli tselekedete.

VI. Hogy Hazánknak moſtani elsö Rendeit, Tanátsit, érdemes Tiſztviſelöit, állapotjokban, tiſztekben, hívataljokban, a' kik meg-akarnak maradni, ö Nága meg-tartja, és ſemmi idöben a' haſznos Haza-fiait más idegenért hátra nem veti; hanem azoknak tanátsokkal és ſzólgálatjokkal él, kinek-kinek az ö állapotja ſzerént való betsületit meg-adja illendöképen, és hogy alatta valói közzül-is a' Haza-fiait ſenkinek betstelenſéggel illetni nem engedi. Annak-felette, hogy belsö és külsö Orſzágos dólgokat a' két Csáſzárhoz, vagy több ſzomſzéd Orſzágokkal való *Confoederatió*kat, Tanáts hire nélkül nem tselekeſzik, ſem az Orſzághoz tartozó birodalmokban ſemminémü eröſségeket, *fortalitium*okat, Vég-házakat, azoknak határit, ſemminémü *praetextus*ok alatt el-nem ígéri, ſem idegeniti, hanem a' Vég-házakban-is haſznos Haza-fiait tart.

VII. Hogy Urakat, Nemeſeket, Kérített és Mezö Városokat, Száſzságot és Székelységet, régi és minden *legitimè emanál*t *Privilegium*okban, *Donatió*jokban, *Annuentiá*jokban, *Inſcriptió*kban meg-tart, a' Sz. András Király *Decretum*ának *continentiá*ja ſzerént.

VIII. Hogy ſoha ſenkit ſenkinek vádlására, Uri, Nemes, és egyéb ſzabadsággal élö rendek közzül, törvény elött nem *areſtál*tat, ſemmi ſzín és mód alatt; hanem *legitima citatione mediante, juris ordine convictum & aggravatum*; és ſemmi *violentiá*kat akárkitöl-is alatta valói közzül ſenkin *exerceál*ni nem enged; hanem ebben az utólſzori Fejérvári Gyülésben, és az idvezült Fejedelem *inaugaratió*jakor *emanál*t erröl való *Articulus obſervál*taſsék, *Anni* 1613.

IX. Hogy az Orſzágnak *libera electió*ját tellyes életében ſemmi úton nem *impediál*ja, hanem azt az Orſzágnak *integre* meg-tartja, és ſenkire a' Fejedelemséget nem *transferál*ja, ſem arról Orſzág hire nélkül ſenkivel nem *tractál*.

Digitized by Google

X. Hogy a' Tanátsi rendeknek, és Országos gyüléſekben-is mindeneknek, ſzabados *vox*ot enged, mindenféle panaſzolkodáſoknak és igazságoknak elö-ſzámlálására.

XI. Hogy a' Fejérvári Gyülésben végeztetett *Unió*nak *Conditió*it, minden czikkelyiben, ö Nagysága fogyatkozás nélkül meg-tartja.

XII. Hogy valakik egyebek veſzedelmére, 's Hazánk ſzabadságának romlására ártalmas tanátsokat adnának ö Nágának, azok ellen az elébbeni *Articulus obſervá*ltaſsék, *An.* 1613.

XIII. Az Országnak közönséges egyenlö akaratból való végezéſit, *Articulus*it maga-is meg-tartja, 's máſokkal-is meg-tartatja, ſzegénynek, bóldognak, ſzemély-válogatás nélkül igaz törvényt ſzólgáltat, a' *ſententiá*knak *executió*jokat nem *impediá*lja, és *terminus*kor ſemminémü *cauſá*iban a' *Fiſcus*nak ben nem ül; egyéb *Causá*kban mindazáltal ben ülhet ö Nága, de úgy-hogy az ö Nága Méltóságos ſzemélye eleibe való *appellatió*k ezzel ne *interturbá*ltaſſanak.

XIV. Mint-hogy mind a' Magyar *Natio*, 's mind pedig a' Száſzság, magok *Natió*jokból ſzoktanak magoknak fö Tiſzteket Iſpánokat válaſztani; a' Székelység-is nem utólsó tagja lévén a' ſzegény Hazának; ö Nága Kapitányokat, Király-Bírákat, *Generalis*okat; magok nemzetéből állókat, és köztök lakókat adjon közikbe; meg-maradván mindazáltal mindenekben az ö Nága *jurisdictió*ja és méltósága. A' Király Bíráknak pedig válaſztáſok *ſpecificè* csak ugyan ö Kegyelmek ſzabadságán álljon: Fö Iſpánokat-is a' magok Vármegyéjekből adjon ö Nagysága.

ARTICVLVS VII.

VÉgeztetett vólt ennek-elötte-is bóldog emlékezetü eleinktöl, minden bizonnyal ez Házának nagy romlásáról vett *ex-perientiá*jából, hogy ſoha a' mi Eleink e' végezés után, úgy magunk és *poſteritás*ink-is *immaturus* gyermek Fejedelmeket ne válaſzſzanak, sötha *proponá*ltatnék-is, ahoz hozzá ne ſzóljanak; melly végezés a' jövendö idökre, moſtan-is örökös állandó-

Ex Art. An. 1607.

landóságra *confirmál*tatik, mindazonáltal moſtani Kegyelmes Urunknak édes Attyának nem régen történt halála után édes Hazánknak javára nagy reménységéből nevekedett ſzerelmes Öttsének éretlen és váratlan történt halála, magának-is moſtani Kegyelmes Urunknak azon nyavalyában lévö félelmes betegsége kénſzerítvén bennünket, válaſztottuk ſzabad akaratunkból ö Nága ſzerelmes fiát Fejedelmünknek, a' Tek. és Mélt. RAKÓCZI FERENTZ Urunkat ö Nágát, bizonyos módok és *Conditiók* alatt, mellyek az 1652. Eſztendöbéli Orſzágos Gyülésünkbe végeztetett *Articulus*inkban világoſabb *declaratió*val meg-van-nak: De mivel ö Nága moſtani *etás*sa azt nem engedi, hogy azokra a' *Conditió*kra, és Hazánknak mindennémü ſzabadságinak, törvényinek meg-tartására, a'ſzokott mód ſzerént, *juramentum*át ö Nága *deponál*haſſa; eleitöl fogva pedig ez Hazában a' Fejedelmek' válaſztásában *obſervál*tatott mód és rend ſzerént, a' *Regnicolák*-is *homagium*okat nem *deponál*hatják mind addig, míglen ö Nága-is a' *Regnicolák*nak tartozó *juramentum*át a' *præſcribál*t *Conditiók*, és Haza ſzabadságának kívánsága ſzerént nem *deponál*hatja; de hogy a' *Regnicolák*nak *homagium*ának jövendöben léjendö *depoſitió*ja, és minden hüségek felöl bizonyoſabb leheſſen ö Nága, *vigore Articuli aſſecurál*tatott, hogy mind addig-is, míglen az ö Nága *juramentum*ának *depoſitió*jára rendelt *terminus* el-jö, és míg ö Nága *juramentum*át akkori ideig nem *deponál*ja-is, de mind addig-is ö Nágát ez Haza *legitimè* válaſztott Fejedelmének *agnoſcál*ja; a' *juramentum*nak *deponál*ására rendelt *terminus*ban *deponál*ván ö Nága az Orſzágnak-is *juramentum*át, a' *Conditió*knak kívánsága ſzerént, az Orſzág-is *ordinarium fidelitatis ſuæ homagium præſtál*ni el-nem múlatja: és ha ö Nága *medio tempore*-is ez Hazának ſzabadságát, és ö Nága eleibe *præſcribál*t *Conditió*kat nem *impediálja* és *violál*ja, az Orſzág-is ö Nágát uralja, és Fejedelmének tartozó *obedientiá*ját és hüségét *præſtál*ja, és *juramentum*ának *depoſitió*jának idején az Orſzágnak *gubernium*ját-is ö Nágának kezébe *aſsignál*ja, *Ex Art. An. 1652.*

és ha kik az ö Nága Fejedelemsége ellen magokat *oppo-nálják*, minden tehetségével és erejével ö Nágát affélék ellen meg-óltalmazni igyekezi; ha pediglen a' *Regnicolák* közzül találkoznának lenni, a' *Decretum*ban és Orſzág' *Conſtitutioi*ban *ſpecificált* módok és *proceſſus*ok ſzerént, ugyan azonokban meg-írt *poenába incurrál*janak: úgy mindazonáltal, hogy ö Nága-is a' *praeſcribált Conditió*khoz tartván magát, az Orſzágot, és annak minden lakosit, ſzabadságiban meg-tartsa, és törvénytelenül azokat ne bántsa.

Annak-felette, míglen a' rendelt *terminus*nak idején *juramentum*át nem *deponál*ja, és az Orſzág-is a' *Regiment* ö Nágának kezéhez nem *aſsignál*ja, mind addig-is az Orſzágnak *gubernium*jához ſemmiben és ſemmiképen nem nyúl, magát abban nem elegyíti, nem tsak addig, míg Iſten a' moſtani Kegyelmes Urunkat ö Nágát életben meg-tartja, söt azontúl-is az Orſzágtól *terminált* idöig: és addig a' mi Kegyelmes Urunktól *denominal*tatott, és az Orſzágtól *acceptál*tatott *Gubernator*tól *dependeál*jon; a' ki-is nem tsak maga *authoritás*sával, hanem a' Tanáts' egyezö tetſzéséböl *gubernál*jon és *dirigál*jon, minden ez Orſzág' javára nézendö közönséges, és a' Fejedelmi Méltóságnak *conſervatió*jára, 's annak óltalmazására tartozandó dólgokat; a' *Gubernátor* és tanáts-is pedig az eleikbe *praeſcribált Conditió*khoz, és Orſzág *Conſtitutió*ihoz alkalmaztatván magokat, mellyek e' ſzerént következnek:

Conditiones Celsiſsimi D. D. Francisci Rákóczi.

1. HOgy *occaſione hujus electionis*, a' mint a' Nemes Orſzág *propter evitandum majus periculum* tsak ezen egy *caſus*ban követte-el, de egyéb iránt az 1607. Eſztendöbéli Kolosváratt *Februarius*ban *emanált* elsö *Articulus*t nem *tollál*ta, söt *confirmál*ta; úgy-hogy, ſem ezen *election*ak alkalmatoſságával, ſem ſemmi egyéb *praetextus*ból ſemminémü *ſucceſsio*ját *praeter libe-ram regni electionem* nem tartja, és a' Fejedelemségnek *transla-tio-*

Ex Art. An. 1652.

latiója, vagy ahoz való egyéb *praetenſiója* felöl ſenkivel nem *tractál*, annál inkább nem *concludál*, *Gubernátor* és az egéſz Tanáts hírek, tetzéſek, és az egéſz Orſzágnak *conſenſusa* nélkül: az Orſzágnak *libera electiójá*t tellyes életében ſemmi úton nem *impediál*ja, hanem azt az Orſzágnak *integrè* meg-tartja.

II. Hogy a'négy *recepta Religiók*, és annak ſzokott *exercitium*ban az *Articulus*ok tartáſa ſzerént, mindeneket ſzabadoſon meg-tart, nevezet-ſzerént pedig *juxta Articulos anni* 1649. *primum &* 33. *Religió*knak *reſpectus*áért-is ſenkit az haza fiai közzül meg-nem vét, hanem ebből minden ſzemély válogatás és *diſcretio* nélkül a' bóldog emlékezetü Fejedelmeknek ditséretes példájokat követi.

III. Valamíg Iſten e' moſtani Kegyelmes Urunkat életben meg-tartja, (kinek életét ö Felsége ſok eſztendökre terjeſzſze,) mind addig az Orſzágra, és az Orſzág Fejedelemségére nézendö ſemminémü dolgokban *gubernium*ban és *directió*ban magát nem elegyíti, egyebekben-is a' mik az ö Nagysága ſzerelmes Atyjának, moſtani Kegyelmes Urunknak betsületit, méltóságát, Atyai *authoritás*sát meg-bántanák.

IV. Hogy a'Fényes Portától ſoha el-nem ſzakad, ſem az Orſzágot el-ſzakaſztani nem igyekezik, ſzokott illendö *obſequium*át *præſtál*ja, Erdélynek a' Törökkel való régi frigyét *intactè* meg-tartja; és a'Portára járandó Követeket-is az elébbi ditséretes Fejedelmeknek ſzokáſok és rend tartáſok ſzerént *expediál*ja.

V. Hogy minden ſzomſzéd Kereſztyén Orſzágokkal, Cſáſzárokkal, Királyokkal és Fejedelmekkel a'jó ſzomſzédságot és ſzép békeſséget minden tehetségével óltalmzzni és megtartani igyekezi, és azok ellen ſemminémü hadat *offenſivè* nem indit, ha méltó okot reá nem adnak; úgy-is, egéſz Tanáts és Orſzág *Statu*si hírek és *conſenſus*okból.

VI. Minden Orſzágos derék dolgokat, idegen Orſzágokra való *legatió*kat, *tractátus*okat, *confoederatió*kat, nem külömben *inſtituál* és tselekeſzik, hanem a' Tanátsoknak hírével és *con-*

Digitized by Google

*ſenſus*okból; azokat pedig *pleno numero* igyekezik meg-tartani; ſokára nem halaſztván, ha mellyik közzülök *decedál*, annak helybe állatását; és nem hogy Tanátsokat, de egyéb derekas Tiſzteket-is, kiváltképen a' kikre Orſzág házai, *fortalitiumi*, fegyverei, sőt minden lovas és gyalog vitézlö rendei, kíntse, ſzokott bizattatni, nem máſokat, hanem *nativus* igaz Hazaſiait, avagy *per ſolennem incorporationem recipiál*tatott, 's az Orſzág közzé köteleztetett zálogos és érdemes embereket állat; úgy-is a' Tanátsok hírével, kik-is az Orſzág törvényeire, ſzabadságára, és hüségére, Fejedelmeknek tartozó köteleſségek mellett, hittel *obligatus*ok legyenek.

VII. Az Orſzághoz tartozó birodalmokban, ſemminémü eröſségeket, Vég-házakat, az Orſzágnak határit, *munitió*it, jövedelmit, ſemminémü *praetextus*ok alatt el-nem idegeníti az Orſzágtól.

VIII. Hogy Urakat, Nemeſeket, Kerített és Mezö Városokat, Székelységet, Száſzságot, régi és minden *legitimè emanál*t *Privilegium*okban, *Donatio*jokban, *Annuentiá*jokban, *Inſcriptió*jokban meg-tart.

IX. Az Orſzágnak közönséges és egyenlö akaratból való végezéſit, *Articulus*it, maga-is meg-tartja, máſokkal-is meg-tartatja; ſzegénynek, bóldognak ſzemély válogatás nélkül igaz törvényt ſzólgáltat; a' *ſententiák*nak *execútió*jokat nem *impediál*ja; sőt *terminus*okon és *Diaetá*kon-is ſemminémü törvénynek *discussió*jában ben nem ül, holott *ad ſuae Celſitudinis praeſentiam appellál*ják a' törvényeket, mint *Summus Juſtitiarius* eleibe.

X. Hogy ſoha ſenkit ſenkinek vádlására, Urí, Nemes, és egyéb ſzabadsággal élö rendek közzül törvény elött nem *areſtál*tat, ſemmi ſzín és mód alatt; hanem *legitima citatione mediante, juris ordine in Foro, & coram Judicibus competentibus convictum & aggravatum*, és ſemmi *violentiá*kat akár kiktöl-is alatta való közzül, ſenkin *exerceál*ni nem enged.

XI. Hogy a' Tanáts rendeknek, és Orſzágos Gyüléſekben-is

Digitized by Google

ben-is mindeneknek ſzabados *voxot* enged, mindenféle panaſzolkodáſoknak, és igazságoknak elö-ſzámlálására.

XII. Hogy a' Fejérvári-Gyülésben végeztetett *Uniónak Conditióit*, minden czikkelyiben, ö Nagysága fogyatkozás nélkül meg-tartatja.

XIII. Hogy akar kik máſoknak veſzedelmére, 's Hazánk ſzabadságának romlására ártalmas és törvénytelen dólgokra való tanátsokat adnának ö Nágának, azokat az egéſz Tanátsnak meg-jelenteni tartozzék: affélék ellen pedig *obſerváltas*ſék az 1613. Eſztendöbéli akkori Fejedelemnek negyedik *conditió*ja, és abban *ſpecificált poenával legitimè* meg-büntetteſsék.

XIV. Mint-hogy mind a' Magyar *Natio*, 's mind pedig a' Száſzság magok *Natió*jokból ſzoktanak magoknak Fö-Tiſztteket, Iſpánokat válaſztani; a' Székelység-is nem utólsó tagja lévén a' ſzegény Hazának, ö Nagysága Kapitányokat, Király-Bírákat, *Generalis*okat, magok nemzetéből állókat, és köztök lakókat adjon közikbe: meg-maradván mindazáltal mindenekben az ö Nága *jurisdictió*ja és méltósága. A' Király-Bíráknak pedig válaſztáſok *ſpecifice* tsak ugyan az ö kegyelmek Székinek ſzabadságában álljon: Fö-Iſpánokat-is azon Vármegyében jóſzágos érdemes Haza-fiait adjon ö Nága, és mindenféle Fö Tiſztteket ſokáig *vacantiá*ban ne tartson; holott mind a' Fejedelmeknek, 's mind pedig az Orſzágnak affféléknek helyben nem lételekböl nem kevés kára következhetnék.

XV. Mivel ennek elötte való idökben-is az Orſzág, *diversis vicibus*, *& proxime* az idvezült Fejedelmünk idejében-is, mind pedig CATHARINA Fejedelem Aſszony' idejében affélékről *Conſtitutió*kat *ſtatuá*lt vólt, mellyre a' mint *privatus* akármelly rendek, úgy a' Fejedelmek-is köteleſek: Annakokáért ez Hazának elégedendö eröſségei lévén, az Orſzágnak mind közönſéges, mind egyéb *Fiſcalis* jövedelmit, hogy ez Orſzágnak Tárházaiba tartsa, ſohová az Orſzágon kivül nem *transportal*tatja, arra bizonyos *Generalis Perceptort* és *Theſaurariust* tart-

Digitized by Google

tartson, igaz Haza-fiaiból állókat, zálagos és hiteles személyeket, kik ezen hívatalnak igazán való *administratiójára* hittel légyenek kötelesek. Hasonlóképen a' fegyvernek az Országból ki-hordása-is az előbbi *Articulus*ok' tartása szerént, tilalomban lévén, *munitió*kat-is sem *in massa*, sem másképen az Országból ne *abalienál*jon, és azzal-is ne *exhauriál*ja.

XVI. Hogy a' Hazának mostani és lejendö első Rendeit, Tanátsit, érdemes Tisztviselöit, tisztekben, állapotjokban, hivataljokban a'kik meg-akarnak maradni, ö Nága meg-tartja, megmaradni nem akarókat nem kénszerít, és semmi időben a' hasznos Haza-fiait, más idegenekért hátra nem veti, azoknak tanátsokkal és szólgálatjokkal él, kinek-kinek az ö állapotja szerént való betsületit illendöképen meg-adja, és azokat betstelenséggel illetni senkinek alatta-valói közzül meg-nem engedi.

XVII. Hogy a' mostan választott Kegyelmes Fejedelmünk a' minémü *Religió*ban meg-keresztelteletett, és ez ideig édes Atyjától neveltetett, azon *Religió*jában mind hóltig állhatatosson meg-maradjon: hogy a' közönséges vészedelemre és háborúságra, *Religió*jának-is változtatása okot ne adjon. *Alioquin absolutus*ok légyenek minden *Status*ok ö Nagyságához való kötelességektöl és hüségektöl.

Ezt-is hátra nem hagyván, hogy *usque ad apprehensionem Regiminis* senkinek Jószág, nevezetes Tisztek, és derekas pénzbéli, vagy egyéb jövedelembéli ígéreteket ö Nága ne tégyen: ha pedig történnék-is, *nullius sint roboris ac firmitatis*; söt ha kik affélével akarnák *circumveniál*ni Ifjú Fejedelmünket, *Gubernator* és Tanáts híre nélkül, *comperiál*tatván, az ártalmas tanátsokat adókról való *Articulus*béli *poená*val büntetödjenek; mindazáltal a' *bene meritus* Haza-fiainak és Fejedelmeknek jámbor Szólgainak érdemes meg-jútalmaztatásokra, a' *Gubernator*nak az egész Tanátstsal egyenlö tetszésekböl *authoritás*sok légyen, a' Fejedelem neve alatt *expediál*tatván a' levelek; melly leveleket a' Fejedelem, a' *Gubernátor*, és *Cancellarius*, *eo absente*, *Secre-*

Digitized by Google

*Secretarius ſubſcribál*jon; a' ſzerént idegen Orſzágokra *expediál*andó leveleket-is. Az Orſzág *gubernium*jának *apprehenſió*jának, és a' moſtani válaſztott Fejedelmünk ö Nagysága *juramentum*ának *depoſitió*jának *terminus*sa, ö Nagyságának 20. eſztendös állapotjában való ideje légyen.

ARTICVLVS VIII.

Conditiones pro Domino Gubernatore.

MIvel a' Méltóságos RAKÓCZI FERENTZ ö Nagysága *in aetate tenera* válaſztatott a' Fejedelemségre; ſzükségeſnek ítéltetett, hogy míglen azt az időt el-érné, mellyben a' *Regimen* az ö Nagysága kezébe *aſſignál*tatnék, *Gubernátor* rendeltetnék bizonyos *Conditiók* alatt ö Nagysága mellé. Melly *Gubernátor*ságra a' mi Kegyelmes Urunk ö Nagysága *denominál*ta, a' Tek. és Nagyságos Gyerö-Mónoſtori KEMENY JANOST, kit az Orſzág-is *acceptál*t, ez ide alább meg-írt *Conditió*kat írván eleibe: *Ex Art. An. 1652.*

I. Hogy míglen a' *Gubernátor*ságnak tiſztiben léſzen, ahoz tartozandó minden *Conditió*kat, valamellyek mind moſtan válaſztott Ifjú Kegyelmes Urunk eleibe írattak, 's mind azokon kivül minden dolgokat, valamellyek az Orſzág' javára, ſzabadságára, 's a' Fejedelmi méltóságnak *conſervatio*jára, *defenſió*jára nézendök, és a' *Gubernátor*ságnak tiſztit, hivatalját, és *authoritás*sát illetik, mind azokat tellyes tehetségével, erejével meg-tartani, 's máſokkal-is meg-tartatni, míglen a' *Gubernium* az Orſzágnak rendeléſe ſzerént kezénél léſzen, igyekezik: ezekkel ellenkezö dolgokban pedig magát ſemminémü ſzín és *praetextus* alatt nem elegyíti, ſöt mindenekben az Orſzág *Conſtitutió*ihoz és bé-vett *Decretum*ihoz alkalmaztatja magát.

II. A' mint moſtani válaſztott Ifjú Urunk ö Nagysága, azonképen a' *Gubernátor*-is Tanáts híre nélkül *abſoluta authoritate*, közönséges Orſzág dolgaiban ſemmit ne tselekedjék, holott az elébbeni *Conditió*kban-is mindenütt *conjungál*tatott a' *Gubernátor* és Tanáts *authoritás*sa, és ez-után-is a' ſzerént légyen *conjungál*va.

Digitized by Google

ARTICVLVS IX.

HOgy ha a' Mélt. RAKÓCZI FERENTZ ö Nága mellé rendeltetett *Gubernátor*nak hólta történnék, tartozzék a' moſtani Kegyelmes Urunk az Orſzágot *convocá*ltatni, és ezen moſtani *modalitas* ſzerént, az egéſz Tanáts és Orſzág *conſenſus*ából, más *Gubernátor*t válaſztani: ö Nágának pediglen hólta után (kit Iſten hoſſzú idökig távoztaſſon) a' moſtani válaſztott Ifjú Fejedelmünknek az Orſzág *guberniumjá*ra jútandó idöig, az ö Nága mellé rendeltetett Tanáts Urak, a' *Gubernátor* hírét hallván, mindjáráſt tartozzanak *confluá*lni a' Fejedelem mellé, minden hívatal nélkül, és az Ifjú Kegyelmes Urunknak Fejedelmünknek méltóságos neve alatt az Orſzágot egy hólnap alatt *convocá*ltatni, és a' fellyebb meg-írt módok ſzerént, az egéſz Tanáts és Orſzág által *Gubernátor* válaſztaſsék: úgy-hogy, ez iránt-is *Gubernátor*ság nélkül az Orſzág ne maradjon, míglen ö Nágának a' *Regimen* kezébe *aſsignál*tatik. A' *Gubernátor*nak válaſztásáig pedig a' *gubernium* és *directio* a' Tanáts *authoritás*ſa mellett légyē.

ARTICVLVS X.

HA a' *Gubernátor* valakiket ártalmas tanáts-adókat értené lenni Ifjú Kegyelmes Urunk körül, a' *Gubernátor*nak és Tanátsnak légyen *authoritás*ok, hogy *admoneál*ják azt az ártalmas tanáts-adót; ki ha nem *obtemperál*na, *amoveál*hassák-is a' *Gubernátor* a' Tanátstsal együtt: melly *amotió*t ha RAKÓCZI FERENTZ ö Nagysága *impediál*na, *eo facto* a' *Conditió*k ellen tselekedni láttaſsék és ítélteſsék.

ARTICVLVS XI.

HA valamelly nyúghatatlan elméjü emberek, akárki akaratjából, Lovaſt vagy Gyalogot gyüjtenének és fogadnának *Gubernátor* és Tanáts híre nélkül, *authoritás*sa légyen a' *Gubernátor*nak a' Tanátstsal együtt azoknak el-oſzlatására; söt ha derekaſabb ellenkezö igyekezetet bizonyoſon érthetnének, tartozzék a' *Gubernátor* és Tanáts parantsolatjára minden ember *viritim ſub poena in Articulis expreſſa* fel-ülni, magok és Hazánk

Digitized by Google

zánk óltalmára. Illyen nagy derék *casus*ban pedig, úgy-mint ha közönséges *insurrectió*jára való parantsolat lenne, a' *Gubernátor*ral együtt a' Tanátsnak nagyobb része *subscribál*ja az ollyan parantsolatokat. Ezt mindazáltal illyen értelemmel *concludál*tuk, hogy mivel a' mi szegény Hazánk minden felöl külömb-külömb nemzetekkel vétetett környül, és történhetnék olly' *repentinum imminens periculum*, mellyben tsak egy óráig való késedelem-is a' Hazára következendö veszedelmet öregbítené, annál inkább hozzás tanátsra való idö ártalmas lenne; az illyen *defensió*nak *casus*ában, hogy afféle hirtelen következendö veszedelem ne szálljon Hazánkra, végeztük, hogy a' *Gubernátor* és *Cancellarius subscriptió*ja alatt *emanál*t parãtsolátokra, az Haza óltolmára tartozzék közzülünk kiki fel-ülni; vagy, ha *Cancellarius* nem lenne, az akkori, Fejedelem mellett találkozandó Tanátsrend, a' *Gubernátor*ral együtt, *subscribál*ja erröl való leveleket.

ARTICVLVS XII.

HA mostan választott Ifjú Kegyelmes Urunk ö Nãga, a' *denominál*t *Gubernátor*nak, vagy személye, vagy élete, vagy állapotja ellen valamit tselekedni igyekeznék, vagy mással tselekedtetnék, vagy titkon, vagy nyilván, *eo facto, comperta rei veritate*, mindenek *absolutus*ok légyenek az ö Nãga hüségétöl; úgy-mint, ki az Ország végezéséhez nem tartotta magát, és a' *Gubernátor* mellett tartozzék *insurgál*ni mind az három Nemzet, és állapotjában meg-óltalmazni magunk ígéreti szerént, *in præscripta ista causa. E converso*, hogy ha a' *Gubernátor*-is ö Nãga ellen valamit igyekeznék, vagy személye, vagy méltósága, vagy Fejedelemsége ellen, *favor*t tsinálna affelöl, vagy ö Nãga 's ez Ország fólgaival, vagy egyebekkel, Tanáts és Ország híre nélkül, fegyvert hozna maga mellé, vagy Gyülésben, vagy azon kivül; *eo facto*, tiz-tiröl *privatus* légyen, és senki *Gubernátor*nak ne *agnoscál*ja, választott Ifjú Kegyelmes Urunk mellett tartozzék *insurgál*ni mind az három Nemzet, és Fejedelmi állapotjában meg-óltalmazni, az-után az Ország keresheſſe

Digitized by Google

törvénnyel *suis modis*. Hasonlóképen egyéb rendek közzül is senki magának ártalmas *favort* ne tsináljon, se vitézlö nép, se egyéb *Status*ok között. Ha pediglen a' mi választott Ifjú Kegyelmes Urunk ö Nága a' *Conditiók* ellen tselekednék, a' *Gubernátor* egész Tanátstsal együtt egyenlö akaratból idejénkorán *admoneál*ja ö Nágát; ha az *admonitio* után ugyan nem *supersedeál*na a' *Conditiók* ellen való tselekedetitöl, a' *Gubernátor* az egész Tanáts' tetszéséböl (*etiam contradicente Principe*) mindjárást *Generalis Diaetát publicál*tasson, és ott az *Articulus*oknak *transgressió*ját az Országnak meg-mútogatván, Országúl, három Nemzetül, az ö Nága hüségétöl *absolutus*ok légyenek, *comperta rei veritate*. Viszontag ha a' *Gubernátor*-is a' *Conditiók* ellen tselekednék, az egész Tanáts a' *Gubernátor*t idejénkorán *admoneál*ja, és ha az *admonitio* után nem *supersedeál*na a' *Conditiók* ellen való tselekedetektöl, az egész Tanáts mindjárást *publicál*tasson *Generalis Diaetát*, és ott az *Articulus*oknak *transgressió*ját az Országnak meg-mútogatván, *ex unanimi consensu Dominorum Regnicolarum* légyen a' *Gubernátor privatió*ja *comperta rei veritate*.

ARTICVLVS XIII.

HOgy *Gubernátor* Uram tiszteben a' *praescribál*t mód és *Conditiók* szerént alkalmatosabban *procedál*hasson, Országúl a' *Gubernátor*hoz tartozandó *obsequium*unknak *praestálás*a felöl *securus*abb lehessen, végeztetett, hogy a' *Gubernátor Juramentum*át *deponál*ván, az Ország-is ö Kegyelméhez illendö köteleségének *effectuál*ására, valamint a' mi Kegyelmes Urunk ö Nagysága kívánja, meg-eskünni kész légyen.

ARTICVLVS XIV.

Ex. Art. An. 1558. MIvel az Ifjú Fejedelem RAKÓCZI FERENTZ ö Nága méltóságos személye mellett a' *Gubernátor*nak, és a' Tanátsok közzül egynéhányoknak *continuè* jelen kelletik lenni, azoknak *justentatió*ja felöl-is *provideál*ni illendönek ítéltetett. Tetszett azért minékünk egész Országúl, három Nemzetül, hogy az 1558. esztendöbéli *Isabella* idejében *emanál*t Harmadik *Articulus* szerént

Digitized by Google

rént, az Országnak közönséges jövedelméből légyen az ö Kegyelmekre való *proviſio.*

TITULUS SECVNDUS.

Fejedelmeknek tartozó Homagiumnak praeſtalásáról.

ARTICVLVS I.

MIvelhogy a' Fejedelmek az Országnak minden Rendeinek kötelesek, úgy alattok valók-is, hogy hittel légyenek kötelesek a' Fejedelmeknek, szükségesképen kívántatik; Annakokáért minden Nemes, Vitézlö és Városi rendek tartozzanak, a' szokott forma szerént, a' Fejedelmek' hüségére meg-eskünni, a' kik jelen találtatnak lenni, ugyan akkor, midön a' Fejedelmek *inauguratió*joknak idején *juramentum*okat *deponál*ják; a' kik pedig jelen lenni nem találtatnának, a' Tiszt minden helyeken Gyüléseket *promulgál*tatván, a' Fejedelmek' választása után ottan hamar és elsö Szék napján tartozzanak *Homagium*okat *praeſtál*ni, kiki Székes helyében, a' Városokon-is hasonlóképen, a' hol pedig a' Fejedelmeknek-is *Commiſſarius*inak jelen-létekben. Ha kik pedig a' *Homagium*ok *depoſitio*jára *promulgál*tatott idöben nem *depona*lnák, méltó mentségek nem lehetvén, *citál*tassanak, és *comperiál*tatván, hogy *contumaciter poſthabeál*ták, *in amiſſione omnium bonorum, tam mobilium, quam immobilium, ipſos præcisè concernentium juris ordine convincál*tassanak. *Ex Art. An. 1633. 1635. 1613.*

Hasonlóképen azok-is, kik *ſucceſsivè* külön kenyeres gazdaságban szállanának, húsz esztendöt el-ért idejekben tartozzanak *Homagium*ot *deponál*ni, mellyet azok-is ha tudva és *contumaciter* el-múlatnak, azon *poená*ba *incurrál*janak.

TITULUS TERTIUS.

Tanáts Rendekről.

Digitized by Google

ARTICVLVS I.

A' Tanáts Rend azért ſzokott a' Fejedelmek mellé *adhibeál*tatni, és köteleſségek-is azt tartja, hogy minden jó és közönséges haſznra nézendö tanátsokat adjanak; Valakik annak-okáétt törvénytelen ok-nélkül való dolgokra tanátslanák, *comperta rei veritate, legitimeque citati ac convicti, in notam perpetuæ infidelitatis incurrál*janak.

TITULUS QUARTUS.

Hadi állapotokról.

ARTICVLVS I.

A' Hadakozáſnak, avagy Had inditásnak, 's *Pacificatió*knak módjáról, mint és hogy kelleſsék lenni, az Orſzágnak Fejedelmi tartsák magokat *Inauguratió*joknak idején az Orſzágtól végeztetett, és azokra magokat kötelezett *Conditiók*hoz: és magok indúlatjokból, *authoritás*okból háborúságra és hadakozáſra való okokat ne adjanak: ſe kereſſenek.

TITULUS QUINTUS.

Orſzágra nézendő dólgokról.

ARTICVLVS I.

Ex Art. An. 1522. AZ Orſzág Házai, *Fiſcalis* Várai, és Jószági, noha a' Fejedelmeknek kezekbe engedtettek; de *proprietás*ſokat azoknak az Orſzágnak meg-tartsák: Az egyébféle jószágoknak *collatió*jok Fejedelem *authoritás*sában hagyattatnak.

ARTICVLVS II.

An. 1630. 1613. AZ Orſzágnak ſzólló leveleket, a' Fejedelmek az Orſzággal *communicál*ják.

TITULUS SEXTUS.

Móldovai, Havaſalföldi, és többekkel-is lévő *Confoederatiók*ról.

An-

Digitized by Google

ARTICVLVS I.

IN Anno 1601. Móldova, Havaſalfölde, és Erdély között a'minémü *Confoederatiók interveniáltak* vólt, azt a' Nemes Országh *etiam publico Articulo* azon Eſztendöben *confirmálta*; és úgy-is *deliberált*, hogy az Országnak mindenik *Natión* lévö *Statusi* kötelezzék magokat hittel-is azoknak meg-tartására; Moſtan-is a' mellyekkel azok közzül az Országnak *Confoederatiója* vagyon, ha ök nem *violálták*, miglen ſzentül és igazán *obſerválják*, ez Ország Fejedelminek réſzekröl-is, a' Végezéſek azokban lévö *Conditiók* ſzerént meg-tartaſſanak. Ha mellyekkel azok, vagy más ſzomſzéd Országbéliek közzül nem vólt vólna, vagy pedig *violál*tatott vólna, annak véghez vitelében, vagy meg-újításában, a' mi haſznoſabb és ſzükségeſebb ez Hazának javára, 's meg-maradására, a'Fejedelmek magok köteleſségek, és *Conditiók* ſzerént, azt tselekedjék az Ország *Statusi*val együtt. *Ex Art. An* 1601.

TITULUS SEPTIMUS.

Árúlókról.

ARTICVLVS I.

HA kik árúltatáſnak vétkében találtatnak, *legitimè evocál*tatván, és *juridicè convincál*tatván, a' mint eleitöl fogva a' Magyar Nemzet közt, úgy ez után-is *in notam perpetuae infidelitatis incurrál*janak: mellynek ſe *proceſſus*ában, ſe *executió*jában ſemminémü *remediumok* ne *admittál*taſſanak, ez egy történet kivül, hogyha tudnillik a' dologban olly' homály lenne, melly miatt a' törvény-tévök elött a'dolog annyira nem *elucescál*na, kire bátran törvényt mondhatnának, a' dolognak megvilágositására mind az *Actor*, 's mind az *in Cauſam attractus* réſzekröl, ha kívánják, és a'Bírák-is ſzükségesnek lenni látják, adattaſsék annyira való haladék, hogy a' vádlásra vagy mentségre való *requiſitumok*at meg-hozathaſsák, mindazonáltal csak annyira való idöt, hogy azon akkori *Diaetá*ról a' dolog ki-ne *An.* 1573.

men-

Digitized by Google

mennyen, hanem végsöképen *decidál*taſsék; annak *reportálá*sára-is pedig az idö alatt, ne maga mennyen a' Peres, el-ſe botsáttaſsék külömben, hanem ha a' Fejedelmek engedelmekböl, erös kezeſség alatt; egyéb iránt máſok által vigye véghez.

ARTICVLVS II.

Ex Art. An. 1573. 1625. A' Jóſzágtalan *Reſidentia* nélkül való Nemes emberek, a' *Notá*nak *caſus*sában-is, mint irva vagyon az *Areſtálá*ſokban, a' ſzerént törvény elött-is meg-fogattathatnak, *ad expoſitionem Directoris*, és törvény vége ſzakadtáig jó kezeſség alá vettethetnek.

ARTICVLVS. III.

An. 1573. 1630. HA kik máſokat afféle pártoláſokkal és árúltatáſokkal vádolnának, 's reájok nem bizonyithatnák, *Talion convincál*taſſanak, mellynek *proceſſus*sa és *executió*ja-is azon ſzerént légyen, mint a' *Notá*nak kereſetiben.

ARTICVLVS. IV.

An. 1573. 1630. HA valamelly *Notát concernáló* véteknek nemével vádoltatott Nemes ſzemélyek törvény elött való meg-fogásában, vagy javainak el-vételében *Executor* lenne valaki, az-is a'feljeb meg-irt módſzerént, *in Notam perpetuæ infidelitatis incurrál*jon.

ARTICVLVS V.

HA valamelly árúltatásnak vétkével vádoltatott, és immár *evocál*tatott ſzemély *compareál*ni nem akarván, az Orſzágból ki-akarna menni, és az Orſzág 's ahoz tartozó birodalomnak ſzéliben *deprehendál*tatnék, avagy olly' levelei, *tractai* nyilatkoznának-ki, kikböl *manifeſta ſuſpicio* láttatnék el-menetele *An. 1638.* felöl, ſzabadoſon meg-*areſtál*tathaſsék, de a' Tanáts Uraknak tetſzéſekböl, *absque tamen laeſione perſonae*, ha magát nem *opponál*ja: és törvényre elö-állattaſsék; de törvény elött ſemmi javaiban meg-ne károſitaſsék; mindazonáltal maga igazságos dolgaiban, *intra limites regni partesque ei annexas*, törvény elött az *Evocatus* Nemes Ember-is meg-ne háborittaſsék, annál inkább meg-ne fogattaſsék; maga jóſzágiban való járáſtól pedig

Digitized by Google

pedig semmiképen ne tilalmaztassék, akárhol a' birodalomban, kiváltképen nem titkon, hanem nyilván, és maga szokott rendi szerént járván; sőt ha Országon kivül lakóknak bizonyság-tételek nélkül fogna szükölködni az *Evocatus* személy, vagy egyéb ahoz szükséges dolgokért kívántatnék azon végekre botsáttatott emberi-is, el botsáttassanak.

ARTICVLVS VI.

A'Kik a'Fejedelmeknek személyek, méltóságok ellen, és a'Házának kárára 's romlására, veszedelmére ártalmas *Conjuratió*kat, öszve való kötelezéseket tselekednének, a' *Director* által *citál*tassanak a' *Diaetá*ra, és a' szerént *procedál*ván ellenek, mint feljebb vagyon írva, a' *Notá*ra *evocál*tatott személyek felöl, *comperta rei veritate legitimè convincál*tatván, büntetödjenek *juxta ipsorum demerita, tanquam publicæ pacis turbatores.*

TITULUS OCTAVUS.
Fiscale bonumokról.

ARTICVLVS I.

A' *Fiscale bonum*ok a' *Fiscus*hoz *recuperál*tassanak, mellyek 1588. Esztendö után, (midön Géczi JANOS a' *Gubernátor*ságot *resignál*ta) örökösképen el-adattanak: úgy mindazáltal, hogyha melly érdemes Haza-fiainak vagy jámbor szolgálatjokért, vagy a' szükséges állapotokban a' köz-jóért való pénzeknek ki-adásáért, bátor örökösképen *conferál*tattanak légyen-is valami *Fiscale bonum*ok, *usque annum* 1615. *diemque* 27. de azoktól avagy maradékjoktól el-ne vétetteссenek, ha-nem kinek-kinek a' jószágnak és szolgálatnak, vagy ki-adatott pénznek mivólta szerént, illendö summában *inscribál*tassanak: vagy ha a' Jószág el-vétetteteett, *contentál*tassanak érette. *Ex Art.* *Anno* 1615.

Az 1615. Esztendötöl fogva *inscribál*t *Fiscale bonum*ok hagyattattak a' *Donatió*knak *continentiá*ja szerént, és hagyattatnak ezután-is a' *Possessor*oknak a' summának *depositió*jáig, és a'

Digitized by Google

Jószágnak kiváltásáig, azután-is afféléknek *collatiója*, a' *Fiscus*nak szabados *dispositiój*án áll; de úgy-hogy, se örökben ne *conferál*tassanak *irredemptibiliter*, se *valorán* sellyel való summában ne *inscribál*tassanak, hanem vagy *pro tempore*, vagy csak illendö summában adattassanak, és ha szintén *valorát* a' jószágnak *excedál*ni láttatnék-is, de ha vagy kész pénzt *superadd*ált az *impetrans*, vagy más jószágnak summáját *transferál*ja a' *Fiscus*, a' *Donatarius*-is *spontè consentiál*ván, kinek-kinek *Donatió*jának *tenora* szerént, magának a' *Possessor*nak, 's nem más *Pretendens*eknek *deponál*tassék a'summa *integre*; csak-hogy ha kik Jobbágyokat *manumittál*nának, vagy más jószágokban költöztetnének, 's a' ki-váltásnak idején nem *restituál*hatnák, méltan *defalcál*ódhatik a' summából.

Ha kinek az Ország a' *Fiscale bonum*ok közzül valamelly jószágot *conferál*t, a' MIHALY Vajda ez Országból való ki-veréskor, ha avagy annak maradéka, avagy maga ismét nem *rebellál*t, igazságos *contentatio* nélkül tölök el-ne vétessék, *juxta continentiam Articuli Anni* 1615. melly ekképen következik:

An. 1615. MInthogy ennekelötte *indefinitè* végeztetett vólt a' *Fiscale bonum*oknak *recuperál*tatása, holott sem nevek meg-nem írattattak, mellyek légyenek a' *Fiscale bonum*ok, sem pedig idö nem *praefigál*tatott mitöl fogva valók, és minémü *modalitás*sal *recuperál*tatnának: Tetzett azért, hogy azok *in perpetuam rei memoriam* ugyan *specificál*tassanak, és *Articulus*ba írattassanak. A' *Fiscale bonum*ok azért ezek: *Huszt*, *Kövár*, *Szamos-újvár*, *Várad*, *Gyalu*, *Kolos-Monostor*, *Fejérvár*, *Déva*, *Fogaras*, *Görgény*, *Káránsebes*, *Lugos*, *Liberae Civitates*, *& Oppida libera*, *Vámok*, *Harmintzadok*, *Só-Aknák*, mindenféle Bányáknak *legitimus Proventus*sa, *Törts-Vára*, *Lippa*, *Jenö* és *Vas-hámorok*, mellyek *ab antiquo Fiscus*é vóltanak. Ez *Fiscale bonum*ok és *Proventus*ok *recuperál*ásának ideje légyen az 1588. esztendöbéli Megyesi *Generalis* Gyülés, mikor GÉCZI JANOS a' *Gubernátor*ságot *resi-*

gnálta.

Digitized by Google

gnálta. Ha kiknek a' *præfigált terminus* után, *ex prædictis bonis Fiſcalibus* jószágokat *conferál*tak, kik a' Hazának akármelly időben szólgáltanak; ha némellyek meg-hóltanak-is, de Feleségek, Gyermekek maradtanak; az ollyanoktól sem magoktól, se gyermekektől, a' Fejedelem el-ne foglaltaſſa, hanem kezeknél hagyván, bizonyos ſummában *inſcribál*taſſa a' szólgálatnak és a' jószágnak mivólta szerént. Afféle érdemes Haza fiait pedig, vagy azoknak maradékit, kiktől immár jószágok *ad rationem Fiſci* foglaltattak vólna, a' Fejedelem illendőképen *contentál*tasſa, ha az el-foglalt jószágot meg-nem adhatja-is; hogy se magok, se maradékjok meg-ne nyomorodgyanak.

Kik légyenek pedig érdemesek és érdemetlenek, a' Fejedelmek mellettek lévő Tanátsival ítéljék-meg, hogy a'kik semmit nem szólgáltak a' Hazának, vagy semmi pénzt nem adtanak, hanem tsak *inſcribál*tattak; az ollyanoktól el-foglaltaſſanak mindē Várak és ahoz tartozó mindē jószágok. A'kik pedig méltó érdemesek, jószágnak ki-váltásának idejéignálok és maradékjoknál hagyattaſſanak. Viszont, ha kinél *inſcriptió*bā vólna valami jószág, vagy *Fiſcalis Proventus*, mellyért az Ország' szükségére pénzt adott vólna-ki, vagy pedig jámbor szolgálatjáért *inſcribál*ták vólna valakinek; afféle *bona Fiſcalia*, vagy *Proventus Fiſcalis*, (*præſcriptio* az illyē jószágban és *proventus*ban nem *admittál*tatván) szabadon a' *Fiſcus* által minden időben ki-váltathaſsék, a' derék ſummát egészlē és épē le-tévén, és a' dolog meg-bizonyosodván: hogy enekutánna-is a' szükség úgy kívánván, mások-is hasonló Haza szolgálatjára fel-indittaſſanak. De ha kiknél *Fiſcus*ra nézendő Bányák, Só-Aknák vólnának, azok az 1514. Esztendőbéli *Generale Decretum*ban bé-íratott mód szerént *recuperál*taſſanak.

Hogyha ollyan Jószágok, Dézmák, és egyéb *Fiſcalis Proventus*ok foglaltattanak vólna ez ideig-el, mellyeket az 1588. Esztendőbéli Gyülés előtt adták vólna-el *Principes Regni pro tempore conſtituti*, a' dolog meg-bizonyosodván meg-adaſſanak, és azután-is afféle Jószágok, Dézmák, és egyébféle *Proventus*ok el-ne foglaltaſſanak.

Digitized by Google

ARTICVLVS II.

Ex Art. Au. 1622. A' *Fiſcale bonum*ok pedig a'Fejedelmek által a' *Privatus Poſſeſſor*októl illyen módon *recuperál*taſſanak: hogy valakiktöl a'Fejedelmek afféle Jószágokat ki-akarnak váltani, valamikor akarják, szabadságok légyen reá, úgy-hogy kináltaſsák-meg a' ſummájokkal *legitimè authentica perſonák* által *ante quindenám* a' *Poſſeſſor*okat; és ha valakik találkoznának, kik bizonyos *ratió*jokat *praetendál*ván nem akarnák *leválni*; azok a' Fejedelmeket, vagy azok távól létében, ha *Conſtitutus Gubernátor*ok léſznek, azokat igazságokkal *requirál*ják, és igazságokat a' Fejedelmek 's Tanáts elött *proponál*haſsák: de jószágok mind addig ſe foglaltaſsék-el, míg a' Fejedelmek vagy a' Fejedelmektöl arra rendeltetett személyek elött dolgokat el-igazitják. Ha kik pedig *ſolâ contumaciâ ducti*, ſem pénzeket felnem vennék, ſem a' Fejedelmeket, (vagy ha lennének az idöben) *Gubernátor*okat nem *requirál*nák igazságokkal, pénzek és jószágok *amittál*taſsék. A' kiktöl pedig afféle jószágok *redimál*tatnak, jó *uſualis monetá*val *contentál*taſſanak.

ARTICVLVS III.

Au. 1650. A' melly Jószágok és Várak az 1650. esztendöbéli *Connumeratio*kor *ſine controverſia Fiſcalis*oknak írattattak, valamint a' feljebb meg-írt *Articulus*ban *declarált Fiſcale bonum*ok, úgy azon jószágok is *in perpetuum Fiſcalis*oknak tartaſſanak; mellyeknek *rehabeá*lásában a' *Fiſcus* az *Articulus*okban meg-írt *proceſſus*t köveſſe. A' melly Jószágokban pedig azon *Connumeratió*kor *Contradictio* és *dubietas* íratott a' Káptalanba, akkor bé-adatott *Regeſtrum*ban, azoknak el-igazitására *extraordinarius Terminus* lévén rendeltetve, ha kik a' *controverſum bonum*okhoz *perennale jus*sokat *comprobál*hatták, azoknak jószágok a' *Fiſcalitás*nak nevezeti alól *abſolvál*tattak: úgy mindazáltal, hogy ha melly *Contradictor*ok a' *Fiſcus* kezénél lévö *controverſum bonum*okhoz *perennale jus*sokat *comprobál*hatták, azzal a' *Fiſcus*tól nem *obtineál*ták ugyan, hanem a' *Fiſcus*t tsak attól *amoveál*ták, hogy

Digitized by Google

hogy az a' *controverſum bonum* nem *Fiſcale*; mindazáltal *legitima juris via jus*sokat kereshetik. A' mellyekben pedig a' *Fiſcus extra dominium* vagyon, és a' meg-írt *extraordinarius terminus*on *conſequá*lta a' *Fiſcus*, annak-utánna a' *periclitans* fél *Novum cum gratia* mellett; ha *perennale jus*sát akarja *comprobál*ni, *obſervál*tatván a' *Novum cum gratiá*val Táblán és Székeken való ſzokott *Proceſſus* és *Uſus*, a' mikor és mellyik *Terminus*on akarja *perennale jus*sát kereſni ſzabad légyen; úgy-hogy az Erdélyiek az Erdélyi *Terminus*okon, a' Magyar-Orſzágiak a' Magyar-Orſzági *Terminus*okon kereſsék. Ezt-is hozzá tévén, hogy a' melly jóſzágok *Fiſcalis*oknak *adjudicál*ttattanak, a' meg-írt *extraordinarius Terminus*on, és az akkori *Conſtitutio* ſzerént a' *Fiſcus*tól a' *Poſſeſſor*oknak *inſcribál*tattak, hogy ha a' *Fiſcus* maga vagy máſok ſzámára akarja *redimál*ni, *depoſita prius integra ſumma inſcriptionali*, foglaltaſſanak-el a' *Poſſeſſor*októl; Annak-utánna, ha ki *perennale jus*sát *comprobál*hatja a' *Novum cum gratia* mellett, tartozzék le-tenni azt a' ſummát, a' mellyet néki le-tettek vólt, és úgy *adipiſcál*haſſa a' jóſzágot. A' ki pedig *Fiſcalis*nak *adjudicál*tatott jóſzágot *contumaciter* nem *inſcribál*tatott, és vagy *Fiſcus* ſzámára, vagy *Fiſcus collatió*jából valamelly *benemerita perſona* ſzámára el-foglaltatván *inſcribál*tatott vólna bizonyos ſummában, ha ſzinte a' *Novum cum gratia* mellett örökös igazságra el-nyerné-is a' jóſzágot, tartozzék a' *manutenens*nek az *inſcriptionalis* ſummát le-tenni, magának tulajdonitván, hogy el-múlatta az *inſcribál*tatáſt. *Novum*ot pedig *toties quoties per exceptionem condeſcendál*na, mind annyiſzor újabbat *extrahál*haſſon és élheſſen véle.

ARTICVLVS IV.

A' Fellyebb meg-említett módon *Fiſcalis*oknak ítéltetett jóſzágokon kivül, valamellyek *quoquomodo deveniál*tanak; vagy ennek-utánna *deveniál*nának, *ſive per Notam Contractum*, *An.* 1650 *vel Defectum*, *Fiſcus* kezébe, *Fiſcalis*oknak ne tartaſſanak, hanem az ollyanokat, mind *jure perpetuo*, 's mind másképen el-adhaſſa a' *Fiſcus*.

Digitized by Google

ARTICVLVS V.

Ha Art. An. 1650. HA melly jószágokban a' *Fiscus* ennek-utánna valami *latitáló* és *subticeált just* venne eszébe, azt nem *per quindenalem productionem*, vagy egyéb *extraordinarius processuson* kereſſe, hanem *eo Juridico processu*, valamint egymás közt a' *privatus* Atyánkfiai szoktanak perleni, *inchoálja Causáját*; a' szerént a' *Fiscus*-is, vagy *Donatarius*, a' Bírák ítéletin állván *brevist* illet-é a' dolog neme; és a' melly jószágokat ezen *modalitással* a' *Fiscus* el-nyerne, soha *Fiscalis*oknak ne tartaſſanak, hanem valamint 1588. elött, *jure perennali* el-adott jószágok, úgy azon *processuson acquirál*andó jószágok-is, mint *per defectum*, avagy *Notam deveniál*tak vólna *Fiscus* kezéhez, el-adhaſſa *jure perpetuo*-is.

ARTICVLVS VI.

An. 1615. A' kik által a' *Fiscale bonum*ok el-foglaltattanak, *usque ad An.* 1615. *assecurál*tattanak mind magok és maradékjok, hogy azért meg-nem háborittatnak.

ARTICVLVS VII.

An. 1631. 1650. A' *Fiscalis* Jószágokban *in genere* mindenütt ez Országban, *signanter* pedig Fejérváratt, és körülötte lakó Nemeſségnek mind személyekben való *immunitás*sok, mind pedig *exemptio*jok igen szorgalmatoſsággal meg-visgáltatván, BETHLEN GABOR Fejedelem idejében, valakiknek *praerogativá*jok akkor helyben hagyattattanak, ezután-is Nemeſi szabadságokban meg-tartaſſanak, (a' kortsomáláſon kivül.)

A' kik pedig 1631. esztendö után telepedtenek, vagy *eximál*tattanak, azok-is Néhai idösb RAKÓCZI GYÖRGY Fejedelem idejében eléggé meg-visgáltatván, a' kik *exemptió*jokban helyben maradhattanak, és ez ideig meg-tartattanak, ez után-is helyben hagyaſſanak, és egy helybéliek-is a' *productió*ra ne kénszerítteſsenek; *excipiál*ván a' Váradi *Fiscalis* jószágokban lakó Nemeſséget, kik felöl annak *Series*ében irás vagyon.

ARTICVLVS VIII.

A' *Fiscalis* Jobbágyok a' mint czirkálás gonosz-tévöknek bün-

Digitized by Google

büntetések, úgy egyéb törvény szerént való *Executiók* dolgából: a' Vármegyék Tiszteinek *Jurisdictiója* alól ki-nem vétetnek, úgy egyéb minden közönséges tereh viselésekben ez Országg, Fejedelmek, 's Vármegyék szükségére nézendö *expensák*ban a' Nemesség Jószágával egyenlö terhet viseljenek, mellyet ha *praestálni* nem akarnának, az ollyan *contumax*ok ellen a' Tiszték *animadvertál*janak, *authoritás*ok légyen a' *Constitutiók* és affélékben *observál*tatni szokott *usus* szerént.

TITULUS NONUS.

Bányák' állapotjáról.

ARTICVLVS I.

ARany, ezüst, réz, kénkö Bányákat, hogy akárki, a' kinek módgya lehet, és helye, nyithasson és *colál*hasson, fel-szabadíttatik: illyen módok alatt mindazáltal; hogy mind maga a' ki *colál*tatja, mind pedig a' *coláló* Mester-emberek, hittel légyenek kötelesek arra, hogy igazán való tizedét a' Bányákból *proveniáló Metallum*oknak a' *Fiscus* Tárházába bé-szólgáltatják; kik hogy ha az ellen tsalárdúl tselekednének, a' *Fiscalis Director*tól *evocál*tatván, az *Octavalis* avagy *Diaeta* alatt lévö Táblára, ha *comperiál*tatik, elsöben öt-száz forintal büntettessék; másodszor a' *poena duplicál*tassék, és így rendel feljebb-feljebb nevekedjék a' büntetésbéli summa. Egyébféle közönségesebb *metallum*ú Bányáknak *colál*ásából pedig, a' *Fiscus*nak semmivel nem tartozik. Ha kik pedig, nem magok határán, hanem más *Possessor*okén nyitnak és *colál*nak bányákat, azokkal alkudgyanak és végezzenek; és mivel a' helynek Urának kell fizetniek; *Fiscus*nak afféle helyekből a' *colál*tató emberek semmivel nem tartoznak, mellynek bizonyosabb vóltáért nem tsak az Országban lakos rendek, de akármelly idegen Országból bé-jövö akármelly kereszтyén nemzetből álló rendek *praesentium vigore assecurál*tatnak, mind bátorságos *Ex Art. An. 1611.*

bé-jö-

bé-jövetelek, 's mind pedig akárhol ez Országban új Bányáknak nyitására és *colálására* való szabadságok felöl, és hogy se személyekben, se javokban *areſtátiókkal*, sem semmi törvénytelen dolgokkal meg-nem bántatnak, a' feljebb meg-írt *Conditiók* szerént; hogy tudnillik a' *Dominus terreſtris*sel meg-alkudjanak, es illendö igazságokat meg-adják; *excipiál*tatván mindazáltal azok, ha kiknek a' *Fiſcus*sal *contractus*ok *interveniál*t eddig az arany Bányáknak *Taxá*ja felöl: ha pedig az Országban a' Fejedelmek válaſztó és Pénz-verö házakat *erigál*nak, *accommodál*tassanak azoknak-is állapati illendö módon; *conferál*ván az 1618. esztendöbéli affélékről lett végezésekkel.

ARTICVLVS II.

A' Kénesö Bányák eleitöl-fogva *Fiſcale bonum*ok, és akármelly helyeken ez Országban található Kénesö, 's azzal való kereskedés a' *Fiſcus*nak kiváltképen való *proventus*ának lenni rendeltetett; söt annak kereséſe-is minden *privátus* emberektöl meg-tilalmazva vólt ennek elötte; de mind az Országnak; 's mind pedig a' *Fiscus*nak haſznoſabbnak itéltetett lenni, vé-
Ex Art. An. 1633. geztetett, hogy minden rendek, *abſque tamen prædjudicio Dominorum terreſtrium tam Fiſcalium, quam privatorum*, kereshessenek és kéſzitheſſenek Kénesöt; illy' módok alatt mindazonáltal, hogy ha kinek határán találtatik, a' Földes Urral *contrahál*jon, a' mint alkhatik a' Kénesöt kereső ember; Máſodszor, hogy senkinek másnak el-adni szabados ne légyen; hanem csak a' *Fiſcus* Tárházába avagy Kamarájába tartozzanak bé-szólgáltatni, mellynek má'sájáért *in parata pecunia fl.* 75. tartozzanak adni a' *Perceptor*ok. Ha ki pedig bé-nem adná, rajta érettetvén a' *factum*on, mind az adó, mind pedig a'vévö meg-fogattaſſanak: és valahol *deprehendál*tatnak, ugyan azon helybéli Tiſztviselöknek kezekbe adattaſſanak *detentió*ra, ha egyéb Nemes személyeken kivül való akár-minémü rendek lennének; (söt az ollyanokat, kik ugyan vakmeröképen, 's nem-is csak egyszer tselekedték vólna, a' Fejedelmeknek *Specialis*

Digitized by Google

*cialis Commissiók*ra, a' Tiztek meg-fogni, és az hová parantsolják igaz törvény szerént való meg-büntetésre fel-küldeni tartozzanak) és azon Tiztek nem várván a' rend szerént való törvényes Székeknek *celebrál*tatását, *terminál*janak olly' alkalmatos és rövid időt, leg-alább tizen-ötöd napot; vagy hogy a' melly alkalmatos időre a' *Fiscalis* afféléknek gondviselésére rendeltetett Tiztviselök-is reá érkezhetnek, és akkorra *convocál*ván *Assessor*okat, és egyéb értelmes Törvény-tévöket, ha elégségesképen a' dolog *comperiál*tatik, ugyan akkor *finalis sententiát* mondjanak; ha pedig homályos lészen a' dolog, *ad quindenam* bizonyságra *exmittál*tassék a' *causa*, és akkor megbizonyosodván, öt-száz forint *poenán convincál*tassanak külön-külön, mind az adó, mind a' vévö; és a' nálok találtatott Kénesöt-is *amittál*ják, magok pedig *usque ad tempus satisfactionis* a' *Fiscalis* Tiztteknek adattassanak kezekbe. Ha pedig *residentiás* Nemes emberek találtatnak lenni, *evocál*tassanak *Octavalis* vagy *Diaeta* alatt léjendö Táblára, és azon egy *terminus*on *finaliter decidál*tassék *causá*jok, *convincál*tatván a' feljebb irt *poená*val büntetteſſenek: és ha *bonumi* fel-érik azt a' summát, *Sententiával exequál*tassanak; ha pedig annyi érö javai nem találtatnak, kezesség alá vetteſſenek, és ha nem állathatnak, *arestál*tassanak *usque ad tempus satisfactionis*; a' *residentiá*tlan Nemes emberek pedig, *modo ut supra* a' nemtelen emberek felöl írattatott, *captivál*tassanak, és Tizt kézhez adattatván büntetödjenek-is. Ha pedig azután tudódnék-is-ki a' dolog, zálagos és *residentiás* Nemes ember ellen, ugyan ezen *processus observál*tassék és Táblán *prosequál*tassék; *comperiál*tatván pedig a' vött avagy el-adott Kénesönek árrát-is az öt-száz forint *poenán* fellyül, *refundál*ni tartozzék. Ha nemtelen ember felöl tudódik-ki afféle tselekedet, Jobbágy ember lévén kéressenek törvényt reá, és *ad decimum quintum diem* nem tsak a' Földes Ura szólgáltassón törvényt, hanem azon helybéli Tiztek elött tartozzék *sistál*ni; ha a' törvény kéréskor, avagy an-

Digitized by Google

nak-utánna birodalmában talált vólna lenni a' *Patronus*nak, és azok elött *decidál*taſsék azon mód, *proceſſus* és *poena* alatt, a' mint feljebb vagyon írva, azok felöl kik *in facto deprehendál*tatnak; a' Városi és Nemeſség kivül való rendek-is az ö *competens forum*jokon, ugyan ezen mód ſzerént *proſequál*taſſanak.

Az Uratlan *reſidentiá*tlan idegen emberek pedig, akár *in facto deprehendál*taſſanak, 's akár *ſuſpectus*ok légyenek, a' Fejedelmeknek arra rendeltetett Tiſztviſelöi által meg-fogattathaſſanak, és törvénnyel érdemek ſzerént büntetödjenek; távoztatván mindazáltal azt, hogy valami magok haſznok' kereſetiért, ártatlan öket ne *vexál*ják, és ez Orſzági embereknek affelékböl következhetendö akadályt ne ſzerezzenek. Mindazáltal a' Hazában-is ſzükségesképen meg-kívántatván, a' Kénesö a' Meſter embereknek, és egyéb rendeknek-is, ne feljebb, söt a' mennyiben lehet illendö árron, mint az idegeneknek, elégedendö Kénesöt adni a' *Fiſcalis* Tiſztek tartozzanak *prae aliis omnibus extraneis.*

ARTICVLVS. III.

Ex Art. An. 1633. 1637. A' Belényes vidéki Vas-Kóhoz és Réz Bányához a' régi *uſus* ſzerént, Bihar Vármegyének az a' Belényes vidéki réſze, ki eleitöl fogva bizonyos öl fa vágáſſal tartozott, ennek-utánna-is azon ſzerént *praeſtál*ja: úgy-hogy, arra rendeltetett falukbéli emberek az elötti *connumeratio* ſzerént, melly ezen dolog vé-
1625. gett *peragál*tatott, minden külön házú, és külön kenyéren élö 's lakó ember, az egy-egy öl fa vágáſſal tartozzék, és min-
1622. den *Patronus*ok azt bé-ſzólgáltaſsák; a' Tiſztek pedig öket reá eröltetvén, jó és illendö helyeken-is vágaſsák, és a' kik nem *praeſtál*nák, két annyinak hordásával büntetteſſenek; a' Vármegye Tiſztei pedig, pénzül, ſem a' rend ſzerént, ſem pedig a' büntetésért való fát *exigál*ni ne méréſzeljék: kit ha a' Tiſztek tselekednének, *evocál*tatván a' *Director* által Vármegyére, vagy Táblára, mint Orſzág *Conſtitutió*ja és magok köteleſségek ellen tselekedök, törvénnyel büntetteſſenek.

TITU-

Digitized by Google

TITULUS DECIMUS.

Dézmákról.

ARTICVLVS I.

AZt kívánván a' Nemesi szabadság, és a' régi végezések-is, annak-okáért Nemes ember semminémü gabonájából, se egyeb javaiból Dézma adással nem tartozik maga határiból, ha szintén parasztt földeit élné is, czédula pénzel sem tartozik. Mindazáltal a' Dézma adó szegény község-is a'határoknak mivóltokhoz-képest, szántó földek nélkül ne hagyattassék, és afféle *praetextus*okkal az igaz Dézmák ne *defraudál*tassanak. Ellenben a'parasztság akármitsoda földeket éljen-is, az ha *ab antiquo* Dézmát adó falu határában vagyon, a' Dézma adással tartozik. *Ex Art. An.* 1581. 1594. 1642. 1581. 1614.

Semmi újítás a' Dézmálás dolgában ne légyen, hanem a'régi *usus observálta*ssék. A' Dézma ne válogatva, a' Gabonának, Szölönek, és egyéb marhának-is javaiból, hanem *promiscue et mixtim* vétetteſsék, a' mint Isten azoknak lételét adta. 1573.

ARTICVLVS II.

A' Szegénységen Bárány, Méz, Bor, és egyéb Dézmában jutott marhák, 's *leguminák* sokáig ne hagyattassanak és tartassanak, hanem azoknak bé-szállittatásoknak ideje alkalmaztassék az *Arenda* bé-vételének *terminus*sához, úgy-mint szent Márton nap után két hétig: Egyéb iránt ha addig a'Dézmások el-nem vitetnék, azontúl arra való gondviseléssel nem tartozik a' köſség; *excipiál*ván mindazonáltal azt, ha a'szegénység valami alkalmatlansága miatt akkorra el-nem szállithatná, és valami kevés *dilatió*ját maga kívánná; annak-felette, valamelly rend-kivül-való *casus*t, mind *Fiscus*, mind pedig a' szegénység részéről; azontúl, ha mi kár benne lészen, a' Dézmás fizesse-meg. 1588.

Az el-szállitást-is a' *Fiscalis* gondviselök a'mennyiben lehet, alkalmaztassák úgy, hogy a' Dézmáknak felettébb meszsze való szállitásával a' szegénység ne terheltessék.

Digitized by Google

ARTICVLVS. III.

A' Mint egyéb tsépléſekben és nyomtattatásban, úgy a' Dézmáknak tsépléſében és nyomtattatáſában, a'hol ekkédig ſzokás volt, a'ſzegénységnek a' tséplö réſz igazán ki-adattaſsék, úgy-mint rend ſzerént tizedik mérés: Ha mikor pedig Iſten olly derekas ſzük termésével a'gabonának látogatja a'Hazat, ollyankor az akkori idöhöz alkalmaztaſsék; mindazonáltal a'mi ebéd vékának hívattatik, a' Dézmát tséplöknek ki-nem adatik.

ARTICVLVS. IV.

Ex Art. An. 1591. BIzonyos okokból a' Száſz Papok *amittálván* a' Dézmából való *Quartá*jokat, viſzont némelly réſze *reſtituál*tatott. A' 1599. mint annak-okáért a' *reſtitutió*nak idejétöl fogva a' Dézmák *exi-* 1612. *gál*tattanak a' Száſzságon, és a'hol, hányad réſz a'Száſz Prédikátoroknak, hányad réſz viſzont a' *Fiſcus*nak adatni és *percipiál*tatni ſzokott, azután-is azon *uſus obſervál*taſsék igazán, mind Borból, mind mindenféle *leguminá*kból, Bárányból és Méhböl; mindazáltal, hogy jobb móddal tudhaſſanak abban *procedál*niok mindenek, a' kiknek *incumbá*l, mind a' Száſzságon és mind a' Vármegyéken lévö Dézma adó helyeken, és honnan, mikböl a' mennyi réſz ſzokott *Fiſcus* ſzámára *cedál*ni, az *invaleſcál*t *uſus* ſzerént, az *Arendator*ok igen igazságos *Regeſtrum*ot tsináltaſſanak, és a' Káptalanokba bé-is adják. Haſonlóképen mind az Orſzág végezéſivel, mind pedig egyéb iránt az igazsággal e- 1630. gyezö jó *Inſtructió*kat kéſzitsenek, melly által a' Dézmáſoknak 1591. *inſolentiái* és *exorbitantiái* meg-zaboláztaſſanak, azt-is a'Káptalanokba bé-adják: a' *Partium*bélieket Váradi, az Erdélyieket 1640. Kolosvári, a' Száſzságon lévöket pedig a' Fejérvári Káptalanokbà: hogy mindenek tudhaſſanak mind vígyázni a'Dézmáſoknak *exceſſus*okra, mind egyéb iránt magokat alkalmaztatni. A' Káptalanok pedig, *abſque ullis literis requiſitoriis toties quoties* kívánják, *indifferenter*, minden Nemes embereknek ma- 1616. gok jóſzágoknak *taxá*jokról párt adni tartoznak. *Signanter* 1649. pedig, hogy a' Dézmáſok *tempeſtivè* botsáttaſſanak-ki a' dézmálás-

Digitized by Google

málásra, és halogatás nélkül el-is járjanak benne: feles lovakkal és személyekkel magokat ne tartassák a' szegénységen: Au. 1633.
idö elött ki-küldvén reájok, 's meg késön szállván el-rólok, és 1625. 1589.
hivatallyokat nem illetö dolgokba ne-is elegyitsék magokat.

ARTICVLVS V.

A' Dézmák a' több *Fiscale bonum*oknak és *proventus*oknak nem utólsó részei lévén, azokban, vagy azoknak *Arendá*iban ha mik *abalienál*tattanak az 1588. esztendö után örök sön, azon mód szerént *recuperál*tassanak, mint egyéb *Fiscale bonum*ok. Ha kinek az elött *conferál*tattak akármelly *legitimus* Fejedelmektöl, azok maradjanak a *Possessor*oknál azzal az igazsággal a' kivel birták, és most-is birhatnák; és a' mint *recuperál*ások a' Dézmáknak, avagy azoknak *Arendá*inak, a' több *Fiscale bonum*oknak rendihez és módjához alkalmaztattak; úgy azoknak *collatio*ja-is azon módok szerént a' Fejedelmek' hatalmában vagyon, mint a' több *Fiscale bonum*oknak el-adása; de hogy külömb igazsággal és örökösséggel *abalienál*tathassanak, meg-határoztatott. 1623. 1633.

ARTICVLVS VI.

Mint-hogy a' melly helyekben *Arendá*nak adásával *redimál*tatik-is *Fiscus*tól a' Dézma, még-is az ollyan helyeken a' Bárány Dézma *Fiscus* számára *exigál*tatik: annál inkább illendö, hogy az egész Szászságon (melly a' *Fiscus*nak *peculium*a) a' Bárány Dézma *Fiscus* számára *exigál*tassék; Beszterczevidékén és Bartzaságon kivül; mivel ök nem a' magok, hanem inkább a' Havasalföldi határon tarthatnak juhokat. 1653.

TITULUS UNDECIMUS.

Dézmásokról.

ARTICVLVS I.

A' Dézmások *resaentiás* és állapotjokhoz képest elégséges zálagú emberek légyenek, szokott *salarium*ok meg-adassék;

Digitized by Google

azzal meg-elégedjenek; hívataljokban való igazán el-járáſokra, és hogy *Inſtructió*jokon kivül való dolgokba magokat nem elegyítik, köteleſek légyenek; és *exempta* vagy Dézmát nem adó helyekröl, ne kénſzerítsék adni az embereket.

TITULUS DUODECIMUS.

Harmintzadok állapotjáról.

ARTICVLVS I.

Ex Art. An. 1572. 1649. 1592. 1636. 1651.

A' Harmintzadláſnak eleitöl fogva *obſervált*atott bizonyos helyei vóltanak, ezután-is azon helyek tartaſſanak, mellyek nevezet ſzerént, *Törtsvára, Verestorony, Volkány, Szászváros, Káránſebes, Déva, Váradgya, Dés, Kolosmonoſtor, Beſztertze, Máramaros, Tsik, 'Sibó, 'Sombor, Tasnád, Székelyhid, Várad, Debreczen, Jenö*; *Belényes*, és ezeknek eleitöl fogva ſzokott *Filialis*i, újabb harmitzadláſra való helyek, ſe *Filialis*ok ne válaſztaſſanak és ne rendelteſſenek: Harmintzad záſzlók-is eddig valókon kivül bé-ne véteſſenek, hanem a' ſzokott helyekben tartaſſanak.

ARTICVLVS II.

Ex Art. An. 1571. 1572. 1609. 1573. 1576. 1635.

A' Régi igaz *Vectigal authenticè* a' Káptalanokba bé-adattaſsék, hogy mind a' Kereskedö rendek tudhaſsák magokat ahoz alkalmaztatni, mind pedig a' Harmintzadoſok azon kivül ne lépheſſenek: *Inſtructió*jok-is pedig a' Harmintzadoſoknak az Orſzág végezéséhez alkalmaztaſſanak; hogy ſe tilalmaſokat magok fejétöl ſzabadoſokká, ſe pedig ſzabados dolgokat tilalmaſokká ne teheſſenek.

ARTICVLVS III.

A' Melly Harmintzadoſok az Orſzág *Statutum*i és Haza ſzabadsága ellen vétkeznének, tiſztekröl *evocál*taſſanak azon Vármegyére, vagy Székre, a' hol a' Harmintzad vagyon: úgy-hogy ha *privatus* embert károſítanának-meg méltatlanúl, és az akarja törvénnyel kereſni, ſzabadságában légyen, 's a' Harmincz-

Digitized by Google

minczadoſnak vétsége meg-bizonyoſodván; kétszáz forint büntetéſen maradjon, és a'kárnak 's költségnek-is meg-forditásán.

Ha pedig köteleſségek ellen vétkeznek, a' *Fiſcalis Director proſequál*ja a' Fö Komornyik Székin; de sőt ha melly meg-károſodott *privatus* ember, együgyü és elégtelen állapotja miatt, nem kereshetné törvénnyel, *inſtantiát* tévén, a' *Fiſcalis Director*ok által, a' feljebb meg-írt mód szerént való Székes helyen igazódjék-el törvények, és a' maradtságnak fele *Fiscus* számára légyen, fele viszont a' panaszló félé; ha pedig a' káros ember úgy akarja, meg-találván azon Vármegyének, vagy Székes helyeknek Tiſztein a' hol lakáſa vagyon, nem lévén magának elégsége a' keresésre, a' Tiſztek-is *competens Actor*ok leheſſenek azon tötvénynek követésére, és *convincál*tatván a' Harmintzados, annak a' fenn meg-írt mód szerént való fizetésének fele a' Tiſzté, fele pedig a' káros emberé légyen. Melly *poenát* azon Vármegyének vagy Széknek Bírái mindjárt *exequál*haſſanak-is, minden törvénybéli *remedium*ok ellen, ha annyi érö javai találtatnak azon Vármegyében, vagy Székben; ha pedig nem találtatnak, azon *ſententia* mellett *mandatum*mal az Országnak akármelly részében találtatandó javaiból az ott lévö Tiſztek *Executiót* és *ſatisfactiót* tenni tartozzanak. De hogy ha tellyeſséggel annyi érö javai nem találtatnának, személyéhez-is a' Tiſztek hozzá nyúlhaſſanak, mind az elégtételig.

ARTICVLVS IV.

INtr limites regni et partium annexarum, hogy egyik helyből másuvá járó kelö és Kereskedö semminémü rendektöl *Ex Art. An. 1599.* Harmintzad ne vétesék; *ſub poena in Articulo proximè præcedenti expreſſa*, végeztetik. Nemes ember pedig, maga majorságában termett semminémü javaiból és marháiból, valamellyeket pénzen, vagy másképen nem szedett, ha szintén az Országból ki-viszi, avagy küldi-is, Harmintzad és Vám adáſſal nem tartozik. Sőt a' Paraſztság-is, a'ki nem maga, hanem Ura e- 1599.

gyet-

Digitized by Google

gyetmáſát viſzi akárhová-is, ſemminémü helyeken az Országnak határiban Vám és Harmintzad adáſra ne kénſzerítteſsék, vagy midön Urok ſzólgálatjára mennek-is, ſem menö, ſem meg-tért útjokban, a'dolog *comperiál*tatván.

Ex Art. An. 1588. 1598. 1607.

A' melly Erdélyi Nemes embernek, vagy Urnak háza és jószága Magyar Országban-is vagyon, maga ſzükségére, és nem kereskedéſre ki vijendö, és bé-hozandó maga majorságában termett marháktól, búzától, bortól, 's egyebektöl-is, Vám és Harminczad adáſſal nem tartozik.

1609. 1642. 1622.

Az Országból ki-nem vijendö marháktól, a' mint-hogy Harmintzad adáſſal a' ſzegénység-is nem tartozik, annál inkább czédula pénznek vételével a' Harmintzadoſoktól ne terhelteſsék; ſemmi *immoratió*val és ſzokatlan *exactió*kkal a' Kereskedö embereket-is ne terheljék.

A' melly marhákról egyſzer meg-harmintzadolnak, el-nem adhatván, iſmét viſzſza kelletik hajtani, újabb Harminczad adáſra ne kénſzerítteſſenek, és mind ezek a'fenn megírt *poena* és *proceſſus* ſzerént *obſervál*taſſanak.

ARTICVLVS V.

A' Melly Nemes ember, maga majorságából való marháit, vagy a' feljebb meg-írt Harminczadláſſal nem tartozó javait ez Országból ki-hajtatná, vagy el-adná, adjon *ſimplex Teſtimonialis*t arról, hogy ſaját olly' marhája, mellyet máſoktól ſemmi ſzín alatt nem kereskedéſnek okáért vett és ſzerzett, mind pedig a' marhákna ſzámáról, és így a' marhát ki-hajtó, avagy azt meg-vett emberek békével botsáttaſſanak; melly *Teſtimonialis*t a' Harmintzadoſok tartsanak-meg *futura pro cautela*, czédulát adván mindazáltal a' marha vivö és hajtó embereknek a'Harmintzados, mellyel el-viheſsék addig marhájokat, míglen alkalmatoſnak ítélik lenni az el-adáſra; de hogy ha ugyan akkor valami *fraudulentia comperiál*tatik benne, a' Harmintzad Záſzló alatt, azon Vármegyebéli, avagy helybéli Tiſztviſelökben; és a'törvényhez értö arra köteles Nemes embereket *con-*

vocál-

*vocál*tatván, láttassón törvényt reája, és ha *convincál*tatik, *amittál*ja mind azokat a' marhákat, és azon fellyül a' *fraudulentiáért* a' Harmintzados *expensáját*-is *refundál*ni tartozzék; az egy *exmissión* kivül, minden *exceptiók* és egyéb *remediumok* *excludál*tatván. Ha pedig azután tudódnék-ki; a'Harmintzados *citál*tassa azon Vármegye Székire, ha Nemes ember; ha pedig Városbéli, vagy egyéb helybéli *competens forum*jára; Erdélyben *ante Octavum*, a' *Partium*ban *ante decimum quintum*, és mind a' Harmintzados, 's mind pedig az *In Causam attractus in prima Sede Judiciaria, omnibus Exceptionibus, Remediis, excepta unica Exmissione, denegatis, ad meritum* feleljenek; és ha az a' dolog a' Bírák elött elég világos, neis *exmittál*ják; ha pedig homályos, egy *Exmissio* után, második Széken *finaliter decidál*tassék; hogy ha az *In Causam attractus convincál*tatik, a' tsalárdúl el-hajtott marháknak *triplum*mal való meg-fizetésén maradjon *eo facto, et intra quindenam* azon helybéli Tiztek *exequál*ják, az *Executor*ok-is magok szokott jútalmokat, *i. e. fl.* 12. meg-vévén.

Ha paraszt ember *in facto deprehendál*tatik, az-is ezen mód szerént büntetödjék; de ha azután tudódik-ki tselekedete, Földes Urától *ad decimum quintum* kérjen törvényt a' Harmintzados: Kinek ha földén 's hatalma alatt lészen az ollyan paraszt ember, avagy feleljen felöle az Ura, hogy törvényre *sistál*ja, avagy adja kézhez; de ha sem törvényt nem szólgáltatna, sem pedig kézhez nem adná, és méltó igaz okát nem *assignál*hatná, *eo facto* a' Jobbágynak Díját, a' Vármegyebéli vagy helybéli Tiztek *exequál*ják a' Jobbágy Urának javaiból, vagy jószágából, és az *assignál*tassék a' Harmintzados kezébe.

Másodszor-is ha törvényt nem szólgáltatna felöle, *citál*tassék a' Vármegyére, és a' törvény nem tételért *duplum homagium*án maradjon Jobbágyának, és azon fellyül, azon a' *poenán*, mellyen a' Jobbágyának kellett vólna *convincál*tatni, *Ex Art. An. 1637. 1638.*

Digitized by Google

az-az, *triplum*án a' meg-harmintzadlott marháknak. De ha nem felelne Jobbágya felöl a'Földes Ura, az ollyan parafzt ember fzabadoſon *perſequál*tathatik. Ha pedig a'Jobbágynak Földes Ura törvényt fzólgáltat, abban a' törvény-tételben minden haladékra és *Condeſcenſió*kra való *Exceptió*k, és tovább való *proceſſus* ki-rekefztetik; maradván fenn csak egy *appellatio*, melly a' közelebb következendö Széken *finaliter* meg-ítéltesſék, és *Executió*ba-is véteſsék a' fellyül meg-írt mód fzerént.

ARTICVLVS VI.

A' Harmintzadokat el-fzökött embereket, és marhákat, a' melly Falu határán a' Harmintzadoſok és azoknak emberei el-érik, azon Faluba avagy Városba vigyék-bé, adják Bíró kézhez, a' hová a' helynek *Patronusi* közzül, a' ki nagyobb réfzes, maga vagy emberi által, a' Harmintzados-is a'fzerént, 15. napra *confluál*ván, *convocál*janak a' Vármegye Tiſzteiben, és hites Törvény-tévöiben, 's értelmes Nemes embereket-is *adhibeál*ván a' Vármegyéken; egyébütt pedig, a'helyeknek és *Poſſeſſor*okuak rendek 's mivóltok fzerént, törvényt láttatván reájok, ha *convincál*tatnak, az *Articularis poena exequál*taſsék rajtok: mellynek harmada a' *Patronus*oké a' Törvény-tévök-
Ex Art. An. 1653. kel együtt, két réfze pedig a' *Fiſcus*é légyen. Hogy-ha pedig-len az alsó *Forum*on való törvény nem tetfzenék, *transmittál*taſsék a' Táblára. Haſonlóképen *privatus* Nemes ember-is kiki maga határán ha afféle embereket és marhákat *deprehendál*, fzabadoſon meg-foghaſſa, és ezen *Articulus*ban meg-írt mód fzerént, a' Harmintzadoſt-is reá híván, büntetödjék.

ARTICVLVS VII.

A' Harmintzadhoz való fzólgák, midön a' Harmintzados el-fzökött embereket *perſequál*ják, és reájok találván vélek nem birnának, a' Falukra hírt tévén, avagy tolvajt kiáltván, tartozzanak *inſurgál*ni; kik hogy-ha *poſſhabeál*nák, a' Vármegyéknek avagy Székes helyeknek Tiſzteit ki-vivén tizenötöl-napra, azok-is pedig magok mellé elégendö Törvény-tévö-

ket

Digitized by Google

ket *adjungálván*, *revideálják conscientiosè*: és hogy-ha méltó mentségek nem találtatik, *eo facto fl.* 200, *exequáljanok* rajtok *Fiscus* számára.

ARTICVLVS VIII.

A' Kik pedig a' Harmintzadhoz tartozó személyekre (tiszetek hivataljok szerént való igaz útjokban járván) támadnának; affélék, *pro qualitate delicti* büntetödjenek *Forum*jokon elsö törvényes Széken. Ha Jobbágyok lésznek pedig, a' fellyül meg-írt mód szerént, Földes Ura elött kezdettessék a' törvénye; és akármellyik rendböl állók-is ha *convincáltatnak*, tselekedeteknek érdeme szerént büntettessenek, azon fellyül a' *Fiscus*nak-is kára *refundáltassék*.

ARTICVLVS IX.

A' Kik a' Havasalföldi vagy Móldovai határba hajtják marhájokat, avagy a' *Silbe* legeltetik, hogy-ha akár fóltonként, akár egyéb aránt el-adnák, tartozzanak a' *Fiscus*nak ök-is meg-adni a' Harmintzadot, mellyet ha nem tselekednének, a' Harmintzadokat *defraudálók* ellen íratott *Articulus* szerént *procedáljanak* ö ellenek-is a' Harmintzadosok.

TITULUS DECIMUSTERTIUS.

Fiscalis Várakbéli Praesidiumokról.

ARTICVLVS I.

MInden *Fiscalis* Várakban és Erösségekben, a' Fejedelmek *Praesidiumi* a' szükségnek idején *tempestivè*, elégséges számúakon bé-vitettessenek, és a' közönséges Haza 's Fejedelmek szólgálatjára minden engedelmességet hüségesen *praestáljanak*, a' több benn lévö rendel együtt; ebben mindazáltal illy' mód tartassék: 1. Hogy a' Fejedelmek a' Tanátsnak *proponáljják* az akkori idöbéli szükségnek mivóltát, és azokkal egyenlö értelemböl *deliberáljanak* a' *Praesidium*oknak szükséges

Digitized by Google

collocálása, annak ideje, száma, helye és módja felöl; szükség kivül való idöben pedig ne terhelteſſenek a' *Praeſidium*nal. 2. Hogy a'melly *Fiscalis* Várakat valamelly *privatus* emberek birnak, ha egyéb-aránt nem *ſuſpectus*ok, ſem idegenek, hanem igazán *indigenatus* Haza-fiai; a'helynek és abban lévö minden rendeknek Kapitánysága ne idegenekre, hanem a' Várnak Urára *transferál*taſsék, az lévén hitelesb *ſecuritás*okra mind Országnak, Fejedelmeknek, és a' helyben *refugiál*t minden rendeknek, mint-ſem valamelly idegen, vagy köz rendböl álló Kapitányok és Hadnagyok. 13. A' Hadnagyok-is pedig az ollyan helyekben zálagos emberekböl állók rendelteſſenek. Egyéb idöben-is pedig a' *Fiſcalis* Váraknak *Poſſeſſori*, és azokban lévö Fö és Vicé Tiſztek 's *Praesidium*ok, hittel légyenek kötelesek a' Fejedelmek' hüségére, és az Ország szabadságának és végezésinek meg tartásara 's óltalmazására, a' helynek el-nem idegenítésére, az oda *confugiál*andóknak *ſecuritás*ára; mellyet ha nem *praeſtál*nának, *ad praemonitionem contumaciter*, *comperta rei veritate*, a' *Poſſeſſor*ok *in amiſsione arcium et omnium bonorum ad easdem pertinentium*, *ipſos praecisè concernentium*, az *Officialis*ok pedig *omnium bonorum ſuorum tam mobilium*, *quàm immobilium*, a' *Praesidiarius*ok pedig, *capitum convincál*taſsanak.

TITULUS DECIMUSQUARTUS.

Fejérvári dólgokról.

Articvlvs I.

Végeztetett vólt ennek-elötte való idökben, hogy Fejérvárratt kiki házát meg-épitse bizonyos *terminus* alatt, *alioquin* töle el-vétetteſsék, és máſnak *conferál*taſsék; mellyben noha a' kitöl mint lehetett igyekeztenek-is ugyan, és a' Fejérvári Házaknak külön-külön kezekre jútott 's forgott állapotjok-is eléggé meg-lött. De mivel nem a' nem akarás, és *Conſtitutiók* ellen való vakmeröség úgy, mint egyéb okok *causálják* annak a'hely-

Digitized by Google

a' helynek derekasb való meg-nem épithetését, annakokáért hogy a' *Poſſeſſor*ok *aſſecuratus*ok lévén, *etiam vigore praeſentis Articuli*, házoknak épitésében ſzorgalmatosbak légyenek; Végeztetett, hogy valakik ez ideig házoknak, és azokhoz tartozó örökségeknek birodalmokban meg-maradtanak, és azokat akár örökös, akár *inſcriptiós juſ*sal *Donatió*joknak *continentiá*ja ſzerént birták, a' ſzerént magok és *Poſteritás*ok birhaſsák, *ſalvo tamen jure alieno*. *Inſuper* arról-is *aſſecurál*tatnak, hogy kinn lakos Urak, Nemes és Fö rendeknek, Vármegyéknek, és Székelységnek házaira ſemminémü békeſséges idöben, söt Száſz Székek, Keritett és Mezö Városokéra-is (hanem-ha tsak *in ſumma neceſsitate*, egyéb nem lehetne benne,) ſzálláſok nem rendeltetnek, és ſzokott *immunitás*okban, mind házok, 's mind abban tartó 'sellérek avagy gazdák meg-tartatnak; mindazáltal arra a' Fejérvármegyei és egyéb ott való *fiſcalis* Tiſztek, kiki Tiſzti alatt lévöket reá erölteſsék az illendö móddal való meg-épitéſre, affélékröl léjendö bizonyos *Edictum*ok ſzerént.

A' Fejérváratt lakos egyéb rendeknek házokhoz való ſzállók állapotjából vannak *Articulus*ok, és azok 's az eddig való *uſus* tartaſsék-meg, egyéb iránt Követeken, Udvari *continuus* ſzólgákon kivül; vagy ha kik a' Fejedelmeknek *Specialis Commiſsió*jával hívattatnak, egyéb rendbéli embereknek ſzállás ne rendelteſsék, hanem légyen háza kinekkinek. Fejérvárnak pedig, mint Fejedelmi Székes helynek köfalai, báſtyái, és egyéb ſzükséges épületi *continuál*taſſanak, és egyéb alkalmatlanságí-is *reformatió*ba vétetteſſenek.

ARTICVLVS II.

HA valamelly Nemes ember házához Fejérváratt valamelly lator bé-ſzalad, kiknek házok *exempta*; a' Vármegye Tiſztei, avagy azoknak *abſentiá*jokban a' Nemeſség Hadnagya, *ad requiſitionem Exponentis* tartozzék *ſub poena quingentorum florenorum* reá menni, *non obſtante Nobilitari Praerogativa*, és akárki házánál-is meg-fogni, és érdeme ſzerént *in loco et coram Judice*

Digitized by Google

dice competente, meg-büntetni; kiben ha a' *Poſſeſſor reluctál*na, büntetödjék a' feljebb meg-írt ſummáig való *poená*val; ha pedig a' *Poſſeſſor* jelen nem lenne, 's házánál lakó ember nem engedné-meg, nem maga, úgy-mint kinek a' dolog hírével-is nintsen, hanem a' lakója *incurrál*jon a' *poená*ba: *nihilominus* ha a' Tiſzteknek elégséges ereje arra nem lenne, a' Fejedelmek Gyalogiból tartozzanak adni elégedendöt, kik által végh-hez viheſsék a' latornak meg-fogását, és házától akárkinek ki-vonattatását Az egyéb-rendbéli minden lakoſoknak házoktól pedig, a' *Praefectus*ok és Udvar-Birák, ezen mód ſzerént viteſsék-ki büntetéſre.

TITULUS DECIMUSQUINTUS.

Fogarasi dólgokról.

Artic. I.

Ex Art. An. 1694.

FOgaras Vára és Tartománya az ö régi állapotjokban maradjanak, ki-vévén azokat a' dólgokat, mellyekröl külön-külön nevezet ſzerént való végezéſek lettenek, *ſignanter* a' czirkálás, gonoſz-tévöknek büntetéſe, tilalmas útakra való vígyaztatás, mellyek a' Vármegyei állapotokhoz alkalmaztaſſanak; tsak-hogy nem a' Vármegyei Tiſzteknek, hanem a' Kapitányok *authoritás*ok 's *inſpectió*jok alatt hagyattatnak.

1607. Hogy pedig az akkori *Poſſeſſor*tól a' Vár Tartományoſtól elvéteſsék, és *Fiſcus*hoz *applicál*taſsék, végeztetett: Annak-

1615. utánna pedig, midön a' több *Fiſcalis*oknak-is dólgok bizonyos karban állíttatott, *iteratis vicibus confirmál*tatott.

Fogaras Vára és Jószága, *Catharina Brandeburgica* Fejedelem Aſszonynak *Doſs*ában *inſcribál*tatott ſzáz ezer forint-

1666. ban; úgy mindazonáltal, hogy Fogaras Földi jószágot biró *Donatarius*októl, *nonnisi depoſita ſumma redimál*taſsék.

Római Csáſzár ö Felsége *Commiſſarius*i által az Eperjesi *Tractán* több dólgok között *concludál*tatott az-is, hogy Fogaras

Vára-

Váráért és jószágáért hetven három ezer forint summa *deponál*taſsék; mivel a' hatzan-hét ezer forintyáig a' jószágokban máſoknak *conferál*tatott, melly hetven három-ezer forint ſummát *deponál*ván Tek: és Mélt. Fejedelem Idösbik RAKÓCZI GYÖRGY Urunk ö Nága, és azt hét ezer forintal *augeál*ván az Ország, *inſcribál*ja ö Nágának, és *Poſteritás*nak Fogaras Várát, hozzá-való minden jószágival együtt nyóltzvan-ezer forintban, *tali ſub conditione*, hogy ezen meg-nevezett Kegyelmes Fejedelmünknek halála történvén-is a'Mélt LÓRANTFI 'SU'SANNA Fejedelem Aszszonytól éltéig ki-ne váltaſsék; ö Nágának pedig hólta után-is az ö Nágok *legitimus haeres*itöl és *poſteritás*sitól, a' nyóltzvan-ezer forint ſumma le-tétetvén, váltathaſsék-ki: azon Fogaras földi jószágban *Donatarius*ok kezénél lévö jószágok pedig, az igaz ſúmmának *depoſitió*ja nélkül el-ne vétetſſenek. Azon kivül a' mennyi ſummán a' *Donatarius*oknál lévö jószágot váltanák-ki ö Nágok a' Várhoz, az-is a' ſumma *tempore redemptionis refundál*taſsék-ki tudván viszont, ha mi a' Vártól *intra tempus redemptionis* el-*conferál*tatnék. *An.* 1615. *An.* 1634.

ARTICVLVS II.

A' melly Jobbágyok Fogaras Földéröl el-mentenek, akármi okból-is, ha szabad akaratjok szerént *redeál*ni akarnak, botsáttaſsanak békével minden javokkal együtt, hanem ha mit a' Földes Ur adott vólna nékik, *juxta Articulum An.* 1637.

A' kik pedig viszsza nem akarnának menni, *comperiál*tatván, hogy *ab an.* 1628. mentenek légyen-el, *reducál*tathaſsanak, *juxta Articulum an.* 1648.

TITULUS DECIMUSSEXTUS.

Arany, Ezüſt, 's egyéb jó Mónéták felöl.

ARTICVLVS I.

AZ Arany, Ezüſt, és jó-féle *Mónéták* állapotjáról néhány rend. *An.* 1607. 1622.

Digitized by Google

rendbéli, azok pedig külömb-külömb formában lévö, mind ré-
Ex. Art. gi, 's mind újabb végezési az Országnak vóltanak, az idöknek
1623. és állapotoknak mivóltokhoz képeſt; mellyek közzül moſtanra
1635. mind szükségeſebbeknek, 's haſznoſabbaknak, és a' Haza szabadságával-is egyezöbbeknek ezek láttatván lennl, meg-is tartasſanak: hogy tudnillik *plick*ben, avagy mivekben nem forgott egyéb *matériák*ban, ſenki ez Országból Aranyat, és Ezüſtöt kivinni ne merészeljen, kit ha tselekednék valaki, rajta érettetvén, azon *matériát* el-veszeſſe, és töle el-vétetvén *Fiſcus* számára a' Tárházba bé-szólgáltaſsék; azon fellyül, az Ország végezési ellen való tselekedetiért, 200. forinttal büntetteſsék, ehez ſemminémü törvény folyás nem kívántatván.

Ha pedig azután tudattatnék-meg annak ki-vitele, a' *Fiſcalis Director*ok *citál*tatván *competens* Bírájok eleibe, ott minden le-szállitáſra való *exceptiók* és egyéb törvény folyaſi 's mind pedig *remedium*ok ki-rekeſztetvén, az egy bizonyságra való ki-botsátáſon kivül, ha mellyik félnek a' törvény nem tetszik: Táblára *transmittál*taſsék, és mind Ország Gyüléſei alatt lévö Táblán, mind pedig a' rend szerént való *Octavalis Terminus*okon, a' mellyik elöször fogna következni, azon *transmiſsió* végsöképen meg-láttaſsék, és ítélteſsék: Meg-bizonyoſodván pedig a' dolog, vagy azon ki-vitt *materiát* vissza adni, avagy ahoz haſonlót, vagy pedig annak igaz árrát, a' *Fiſcus* Tárházába bé-adni tartozzék, és azon fellyül a' tilalom ellen való tselekedetért, 200. forintal-is meg-büntetteſsék.

ARTICVLVS II.

Milben lévö aranyat és ezüſtöt, az Ország lakoſin kivül való embereknek venni, és az Országból ki-vinni, ſem affélének adni szabados ne légyen külömben, hanem úgy, hogy vagy *matériá*ban, vagy pedig vert jó-féle arany és ezüſt *monetá*úl fizeſſe az árrát, hogy inkább meg-ne szüköljön a' Házában az arany, ezüst, és jó-féle pénz-is, azon marhának el-veszténének büntetéſe alatt, mellyben való büntetésnek-is módja és rendi a'

Digitized by Google

di a' szerént légyen, mint fellyebb vagyon írva a' *plick*ben lévö *materiák* felöl: a' Haza lakósinak mindazonáltal szabados afféléknek-is ki-vitele, de úgy, hogy minden rendek, akár idegenek, akár Haza-fiai, a' ki-vijendö marhától igaz Harmintzadot adjanak; ki-vévén a' Nemesi rendet, kik Harmintzad adáſſal nem tartoznak külömben, hanemha afféle marhákat nyereségre és kereskedésre vettek vólna, és úgy vinnék-ki az Országból.

ARTICVLVS. III.

A Ranynak, Tallérnak, Dutkának, és egyéb jóféle *monetá*nak váltáſa, és ez Országból ki-vitele meg nem tiltathatik, kiváltképen a' Haza fiaitól; holott a' kereskedésnek formája külömben nem-is lehetne, némelly szomszéd Országokban egyéb féle pénzel nem vásárolhatván a' bé-hozandó marhát; hasonlóképen idegenek-is, kik ez Országban el-adó marhákat hoznak, attól el-nem rekeszthetnek. Kívántatik azért, hogy légyen vígyázás a' Harmintzadosoktól és egyéb affélékre rendeltetett emberektöl, azokra, kik nem a' kéreskedésnek ez Hazában való követésére, és folytatására nézve, hanem ugyan fel-tett tzélúl alá-való rezes köz pénzen váltatván és szedvén mind *monetá*ban, mind egyébféle müben és *matériá*kban-is lévö ezüſtöt és aranyat, hordják-ki az Országból és viszik, 's hadják más Országokban, nem hozván azokon semmi haszonra való marhákat viszont isſmét bé a'Hazába; kiknek büntetések ezen fellyebb meg-írt mód szerént légyen.

ARTICVLVS IV.

A' Por-Aranynak keresésével életét tápláló Oláh, Czigány, és egyéb nemböl állható uratlan emberek, ha a'por-aranyat a'Fejedelmek arany-váltóinak bé-nem szólgáltatják, (mellynek váltsága az eddig való rend-szerént egy nehézéktöl frisſelet-lenül *fl.* 1. *d.* 80 frisſelve pedig *fl.* 2 *d.* 20.)' és meg-bizonyosodik, hogy másnak adták légyen-el; a'Fejedelmek kegyelmében áll, hogyha halállal, vagy egyéb érdemek szerént való büntetés-

Digitized by Google

ſel büntettetik-is; mivelhogy az Országban artélével, és illyen móddal élödö *reſidentiá*tlan emberek, eddig-is Fejedelmek nevek alatt levö Jobbágyoknak tartattanak; ezeknek pedíglen a' folyó-vizekben, patakokban, és havaſokban lévö föveny és porond között por-aranyat kereſni, a' hol azt eddig-is ſokták vólt, akárki határán-is ſabad légyen, mindazonáltal a'Földes Uraknak egyéb iránt való kár és boſſúság-tételek nélkül.

Ezeken kivül pedig, ha kik magok Jobbágyok, vagy ſólgájok által, magok határokban, por-aranyat keresnének, és találnának, ſabados légyen annak kereſéſe; úgy mindazonáltal, hogyha a' por-aranyat magának akarja tartani, mellyet maga határában talált és ſzerzett, ſabados légyen; de igazán való tízed réſzét a'Fejedelem Tárházába tartozzék bé-ſólgáltatni: ha pedig el-akarja váltani, mindeneknek-elötte, a' *Fiſcalis* arany-váltót tartozzék véle meg-kínálni, a' holott egy vert arany nyomóni friſſelt arany *ligá*ban lévö ki-nem veretett aranyért, három forintot tartozzanak adni; vagy ha akképen el-váltani nem akarják, a' *Cusoria* vagy *Separatoria* házba tartozzanak bé-vinni. Máſok határán lévö por-arany keresés, és annak meg-engedéſe áll a' Földes Uraknak hatalmokban, kiktöl ha valakiknek meg-engedtetik, a' magok közt léjendö alkuvás ſzerént, annak tartozik fizetni, és abból a' tízed réſzt Tárházba ſólgáltatni, nem kételenithetik; mindazonáltal az ollyan helyekröl kereſett por-aranynak-is el-adhatáſa, vagy válthatáſa külömben nem engedtetik, hanem a' fellyebb meg-irt mód ſzerént a *Fiſcalis* arany-váltásra, vagy a' *Cuſoria* és *Separatoria* házra vitetteſsék.

Efféle dólgokra pedig, hogy a' *Fiſcalis* Tiſztviſelök is jobb móddal vígyázni el-érkezhesſenek, a' por-aranyat keresö akármelly rendbéli emberek az Arany-váltóknak magokat bé-mútaſsák, és értéſekre adják, a' kik-is *Regeſtrum*ban vegyék neveket, és lakó helyeket; söt ezen kivül ha paraſzt emberek léſznek, ugyan az Arany-váltó elött; ha pedig egyéb rendbéli

embe-

Digitized by Google

emberek, Vármegye Tiſztei, vagy Székes és Városi rendeknek Bírái elött, jelen lévén az Arany-váltó-is maga, vagy arra rendeltetett embere, hitet tégyenek-le arról, hogy a' *Fiſcus* réſzét, a' rendelés ſzerént igazán bé-ſzólgáltatják; melly ellen ha ki tselekednék, valamenyiſzer az lenne, mindenkor két-két ſáz forinttal, és a'tilalom ellen el-adott vagy meg-tartott marháknak betsüjén maradjon, annak kereſetinek pedig és büntetésének módja, az arany és ezüſt *matériák*ról feljebb való írás ſzerént légyen.

ARTICVLVS V.

ARany, ezüſt *materiát*, jó *mónetát*, ſem válaſztásra, ſem felveretéſre nem ſzabad az Orſzágból ki-vinni, hogyha a' Fejedelmeknek ez Orſzágban Válaſztó és Pénz-verö házak találtatik; söt ſemmiféle kintset-is ez Orſzágból ki-takarítani, más idegen helyeken való le-tételre és tartáſra, ſzemély-válogatás nélkül ſenkinek nem ſzabados, (ki-vévén Hazánknak közönſéges veſzedelmbē forgó háborúságos állapotjának kénſzeritö ſükségit) a' fellyebb meg-írt büntetéſek és módok ſzerént. *Ex Art.* *An.* 1601. 1607. 1622. 1638. 1623. 1635.

APPROBATARUM CONSTITUTIONUM REGNI TRANSILVANIÆ, ET PARTIUM HUNGARIÆ EIDEM ANNEXARUM

PARS TERTIA.

TITULUS PRIMUS.

UNIOKROL.

ARTICVLVS I.

AZ Orſzág *Status*i minémü módok és *Conditiók* alatt való *Uniót celebrál*tanak légyen egymás között az 1613, 1630, és 1649. eſztendökben; erröl lett *Conſtitutió*kból ki-tetſzik; de mivel az 1630. eſztendöbéli *Articulus*

Digitized by Google

ban, az bövebb *declaratió*val íratott-meg, 's az 1649. esztendöbéli *Articulus*-is arra láttatik mútatni, az honról honra ez *Articulus*ban-is *inseráltatott*, melly ekképen következik:

Forma juramenti super Unione per Regnicolas depositi, sequitur hoc modo:

EN T. és T. esküszöm az élö Istenre, ki Atya, Fiú, Sz. Lélek, tellyes Sz. Háromság egy igaz Isten; hogy a' négy *recepta Religió*knak ez Hazában való meg-tartására igyekezem tellyes tehetségemmel, és soha annak *oppressió*jával a' magam *Religió*ját *promoveálni* nem akarom, sem azoknak *oppressió*jokra való dólgokban soha, sem titkon, sem nyilván nem tselekeszem; senki személye ellen, hitiért, vallásáért, gyülölséget, ellenkezést nem viselek, hanem kinek-kinek szabad meg-tartására igyekezem, és sem titkon, sem nyilván senkivel *contraria Religio* ellen, sem másokkal nem *practicál*ok, annak *oppressió*jára, se ártalmas tanátsommal, sem fegyveremmel, sem magam, sem mások által, semmi úton nem igyekezem; söt ha kit effélét tudnék, meg-jelentem az egész Tanátsnak, és minden tehetségemmel el-távoztatni igyekezem, sem Fejedelmemnek egymás ártalmára való tanátsot nem adok, és Hazámnak közönséges és tsendes békeségének meg-maradását, szabadságának *promoveálás*át egyenlö értelemmel és tehetségemmel igyekezem óltalmazni, és ez ellen Hazámon kivül valókkal senkikkel nem *tractál*ok. Mivel pedig a' Fejedelmek-is hitek szerént *assecurál*ják a' *Regnicolá*kat, hogy valakik a' Haza közönséges java ellen árúlkodnának, meg-jelentik az Országnak és Tanátsnak, én-is így kötelezem magamat erre az elö-számlált hitre, valamíg a' Fejedelmek-is ehez és nékünk hittel tött egyéb ígéretekhez és *Conditió*khoz tartják magokat, addig tartozván én-is ehez tartani magamat, egyikünk a' másikunkhoz-is addig, valamíg más felebarátom-is ennek fel-bontására okot nem ád. A' ki pedig ezt fel-bontaná, *comperta rei veritate in Notam perpetuae infidelitatis incurrál*tatnak lenni *pronunciál*om.

Con-

Digitized by Google

Conditiones autem in Unione ſpecificatae ſequuntur hoc modo:

A' Négy *recepta Religió*knak ſzabados *exercitiumi* engedteſſenek, és *illibatè* meg-tartaſſanak az Országban, és *in partibus Hungariae huic regno incorporatis*, hogy minden helyeken a' *major pars* tartson vallásán való Papot, ha hól pedig *exercitium*ja valamelly helyen valamellyik vallásnak nem volna-is, beteg gyóntatására, és *in caſu neceſsitatis* gyermekek kereſztelésére ſzabad légyen bé-menni a'magok vallásán való Papoknak; három Nemzetből állván az Országz(az Országz *Conſtitutiói* megtartatván). Ha valamellyik Nemzetnek ſzabadságában, *immunitás*iban, *Privilegium*iban, ſzokott és régen bé-vött rendtartásiban bántódása lenne, *requirál*ván felöle a' két Nemzettséget, tartozzanak hitek és köteleſségek ſzerént Országz Gyülésének elötte-is *defacto* mindjárt meg-találni a' Fejedelmet és Tanátsit, a'panaſzolkodó Nemzetségnek meg bántódása felöl; söt minden úton és módon a'három Nemzetség egymásnak óltalommal, ſegitséggel tartozzék lenni, méltó panaſzolkodáſokra.

Ha valamelly Nemes *privata perſonának*, akár ſzemé'yében, akár jószágában, marhájában, és ſzabadságában bántódása lenne a' Fejedelmektöl, Vármegyéit, vagy Székit *requirál*ja felöle; és ha méltónak ítéli lenni a' panaſzt a' Vármegye avagy Szék, *requirál*ja mindjárt a' Fejedelmet és Tanátsit, kire ha méltó tekintete nem lenne a' Fejedelemnek, halogatás nélkül tartozzék mindjárt a' Vármegye a' meg-bántódott ſzemély mellett *requirál*ni a'több Vármegyéket, mind itt-ben, 's mind ottkin valókat; a' ſzerént a' Székelységet, Száſzságot, kik hitek és köteleſségek ſzerént, *defacto* mindjárást (Gyüléſt arra nem várván) tartozzanak *requirál*ni a' Fejedelmet és Tanátsit *de eo* a' dólog felöl, és a' Tanáts *in tali caſu maturo judicio deliberál*ván, elötte viſelje az Országz közönséges ſzabadságát, 's törvényit, és magok köteleſségét, az Országnak-is arról irott *ar-*

Digitized by Google

*ticulus*át, és mind a' Fejedelem előtt való igen *seria inſtantiá*jokkal, mind magok *deliberatió*jok 's *authoritás*okkal tartozzának helyre állatni meg-bántódását a' panaſzolkodóknak. Ha Vármegyéken és Székelységen lévö Keritett és Mezö Városoknak, avagy *Communitás*oknak lenne-is bántódáſok, ezen mód *obſervál*taſsék. Orſzág Gyülésében a' mit Hazánk megmaradására, békeſséges tsendeſségére, ſzabadsága és törvénye meg-tartására nézendö jókat fel-találhatnak, afféle dologban egy értelemben légyen minden, kiki hátra vetvén a' maga *utilitás*sát, és *privatum*ját: és Nemzetségünk, ſzabadságunk mellett, söt tsak egy *privata perſona* méltó igazsága mellett-is, mind a' három Nemzetség, és minden *Status*ok egyenlö értelemmel és akarattal, minden úton és módon egymásnak *patrocinál*junk, és egymást óltalmazzuk.

Ha kik pediglen vádolnának méltatlanúl, és hamiſſan valakiket; vagy *Executor*ok lennének valaki vadlására meg-fogásban, törvény előtt való dologban, jóſzága 's javai el-foglaláſiban, *in notam perpetuae infidelitatis incurrál*janak.

TITULUS SECUNDUS.

A' Kapu-ſzám után való Adóról.

ARTICVLVS I.

E' Szegény Hazának állapotja, a' mint egyebekben-is, úgy a' Kapu-ſzám után járandó adójok dolgában-is, külömb-külömb karban forgott eleitól fogva, és az időknek 's azokban lévö ſzükségeknek mivóltokhoz alkalmaztatott, az Orſzág lakoſinak-is ſzámokhoz képeſt: úgy hogy az 1545. eſztendöbéli *Articulus*okból a' mint láttatik, egy Kapuról nem többet, hanem tsak *den.* 60. rendeltenek és adtanak: de annak-utánna háborúságos idök-is következvén, noha az adó-fizetö nép kevéſedett, mindazáltal a' ſzükség nevekedvén, a' költésnek-is

neve-

Digitized by Google

nevekedni kellett, a' ſzerént az adó-fizetésbéli ſummának-is; úgy-hogy a' mint a' régi *Articulus*ok mútatják, elsöben *d.* 25-tel; azután *d.* 50-nel; annak-utánna *d.* 75-tel, és igy rendel fellyebb-fellyebb nevekedvén, ment-fel ſzintén *ad flor.* 22. mindazáltal nem többször, hanem *in anno* 1634. kiváltképen való akkori ſzükségre és okokra nézve, de akkor-is olly' okkal és móddal, hogy többé az-is ſzokásban ne kellyen; a' mint az Orſzágnak erröl való végezesét meg-mútatja azon 1534. eſztendöbéli elsö *Articulus*. Ennek-utánna-is azért a' Kapu-ſzám után való adózásnak ſzámát, módját és rendit, az Orſzág közönséges Gyüléſeiben ſzokta el-rendelni, az állapotoknak mivóltokhoz képeſt.

ARTICVLVS II.

EZ Kapu-ſzám után való adó ſzedés, az Orſzág közönséges javára nézendö lévén, ſzükségesképen meg-kivántatik, hogy ſzemély válogatás nélkül minden rendeknek jó-ſzági réſzek ſzerént reájok nézendö adójokat igazán meg-adják, és ſenkinek jószága attól üres ne légyen, hanem ha kinek a' Fejedelmek kiváltképen való kegyelmeſségekböl, de nem örökösön, hanem tsak bizonyos ideig meg-engednék. *E. e Art. An. 1614.*

ARTICVLVS III.

AZ Adó, az Orſzágbéli adó-fizetö köſségnek fel-ſzámlálása ſzerént valo Kapu-ſzámok után jár, melly már közönségeſen róvásnak neveztetik, melly róvás és fel-ſzámlálás ſzerént tíz emberek írattattanak és rendeltettenek egy Kapu-ſzámra; melly tíz ember ſzámot hogy-ha Iſten kegyelmeſségéböl ez Hazának békeſségében valahánnyal meg-haladná-is a' moſtani emberek ſzáma, mindazáltal ugyan tsak azon egy Kapunak tartatik, és a' többi tartozik a' fel-rótt embereket az ö állapotjoknak mivóltokhoz képeſt ſegíteni. *An. 1608.*

ARTICVLVS IV.

A' Melly helyekröl pediglen a' fel-rótt és ſzámlált emberek, avagy azoknak helyekbe telepedteknek ſzámok meg-kevese-

veſedett, a' többi a' minthogy amazoknak nem lételekben is élhetik határokat, úgy az adózásbéli terheket-is viſelni tartoznak; söt ha kik afféle helyeket magoknak akarnának megtartani, arra nézendö adóbéli réſzt, vagy a' több Jobbágyokkal tartozzanak meg-fizettetni, avagy ha azok nintsenek, maga fi-
Ex Art. An. 1601. zeſſe a' *Patronus*, avagy botsáſſa a' falu közzé, *juxta Art.* 1601. idé nem értvén azokat, a' mellyek dög-halállal, vagy egyéb kiváltképen való okokból tellyeſséggel, vagy egéſz Kapu-ſzám,
1581. vagy pedig annak réſze puſztuláſra jútott, mellyek az 1635. eſz-
1588. tendöbéli, és utánna következett *Articulus*ok ſzerént ſzorgalmatoſsággal fel-czirkáltattanak, és le-ſzállíttattanak; az ollyan helyek annak-okáért azon meg-ſzámlálás és le-ſzállítás ſzerént maradjanak, úgy mindazonáltal, a' mint azon *Articulus*okban végeztetett: hogy-ha újabban a' le-ſzállított helyeket meg-ülik,
1601. emberek telepedvén reá, a' meg-telepedésnek idejétöl fogva hat eſztendeig az adózáſtól üreſek ne légyenek külömben, hanem a' fellyebb meg-írt mód ſzerént a' róváſon maradtakat ſegéllyék; el-telvén pedig az az idö, annak-utánna annak a' leſzállitáſnak-is ſzabadsága meg-ſzünik, és a' régi rovásnak ſzáma állattatik helyre. A' ki ſzemélyében *manumiſsus*, de egyébiránt nem Nemes, és örökſége-is nem *exemptus*, a' Kapu-
1650. ſzám után való adónak terhét viſelni tartozik, hogyha a' Fejedelmektöl adója nem *relaxál*tatott, avagy a' Földes Ur több Jobbágyival nem akarja *praeſtál*tatni.

ARTICVLVS V.

1618. A' Puſzta falu helyekröl adó-fizetéſſel ſenki nem tartozik, mind addig, míg a' fellyül meg-írt mód ſzerént meg-nem ſzálják: annak-okáért az 1618. eſztendöbéli *Articulus* ſzerént, az el-puſztúlt jóſzágról adót ne végyenek, ſem annak nem fizetéſéért az örökségét el-ne foglalják, ſe a' Nemes embert adó-
1587. fizetéſre ne *cogál*ják, Nemeſi *praerogativái* ellen, a' mint erröl
1588. való végezéſek vóltanak az 1587, 1588. és több következett *Articulus*okban is: úgy mindazonáltal, hogy ſemmi ſzín

és alat-

Digitized by Google

és alattomban való módokon és útakon, az Ország és *Fiscus* jövedelme meg-ne tsalattassék, sem egyéb-képen, sem pedig hogy azon falubéli Jobbágyokat valaki másutt való helyre telepítené, vagy valami végezésből más ember' kezébe juttatná; egyéb-iránt, akar holott lakjanak-is az el-pusztúlt helynek lakosi, és rovás alatt lévö embereknek maradéki; de meg-tudatván, az adó mindenütt utánnok menvén, tartoznak meg-fizetni a' rovásbéli részek szerént, hogy annál inkább részekre, vagy Földes Urok keze alá vissza menni kénszerítessenek.

ARTICVLVS. VI.

A' Pusztaságra nem jútott helyekről-is; ha a' fel-rótatott és számláltatott Jobbágy, avagy annak maradéki, akkori helyekről el-bujdosnának, meg-bizonyosodván afféléknek mind rovás alatt való lételek, mind pedig a' hová mentenek légyen, a' hól lakások találtatik lenni, azon Vármegyének *Perceptori*, vagy Városoknak Bírái vegyék-meg rajtok, és szólgáltassák-bé a' Tárházba, tzédulát adván onnat a' kinek földéről kibontakoztanak, melly tzédula számban-is vétessék az adó szedöktöl, és az el-ment Jobbágyoknak Urai, sem az falunak több lakosi érette meg-ne károsittassanak. *Ex Art. An. 1643.* *An. 1650.*

A' Hóldoltságon lévö faluk fél adóval tartozzanak, mint azok, kik a' békességes földön laknak; az 1595. Esztendöbéli, és az-után következett végezések-is ezent mútatván. *1595. 1630.*

ARTICVLVS. VII.

AZ Országtól rendeltetett idökre az adót minden helyekről tartozzanak bé-szólgáltatni; az honnat pedig bé-vitelét elmúlatnák, az Adó-szedök adják-ki *Regestrum*ban a' Vármegyék Vice-Ispáninak, honnét nem szólgáltatták légyen-bé; az kik elsöben Szolga-Bírák által meg-intetvén az embereket, a' holott a' *restantiák* vólnának, hogy-ha az intés után tizenötöd napra bé nem szólgáltatnák, a' Vice-Ispán tartozzék ki-menni a' *Perceptor* meg-találására Fö-Bírájával együtt; és ha valami olly' méltó ok, vagy akadály találtatik lenni a' dólogban, azt

Digitized by Google

mindjárt jó lelki-esmérettel igazitsák minden tovább való halogatás nélkül, és az adót meg-vegyék minden birság fizetés nélkül, 's az Adó-szedönek bé-szólgáltassák; ha pedig semmi méltó ok és mentség a' dólogban nem találtatik, az eddig való szokás szerént, az adón felyül 12 forinttal megis büntessék: ezekből-is sem *Fiscus*, sem pedig másoknak jószági meg-nem külömböztetvén.

ARTICVLVS VIII.

Ex Art. An. 1630. 1634. A' Melly faluk Istennek látogatásából égés miatt meg-károsodnak, vagy egészlen el égnek, vagy pedig tsak bizonyos számú házak; ez elötti végezések szerént, az ollyaknak három esztendeig való adójok meg-engedtessék. Annak-okáért azon helynek Tiztei szorgalmatosón végére menvén, kötelességek szerént való *Testimonialist* adjanak a' lakosoknak, mellyet az Adó szedöknek meg-mútatvan, számban venni tartozzanak, és a' meg-égetteknek részek szerént való adójok le-szállításban tartassék a' fenn meg-nevezett idöig.

ARTICVLVS IX.

A' Rovás avagy számlálás szerént való *Regestrum*it az Adó-szedök igazán és szép rendben le-irván a' Vármegyéken, és egyéb Székes helyeken *publicál*ják, el-olvastassák, és hiba nélkül lévén, Vármegye petséti alatt, valamellyik Káptalanba bé adattassanak; mind azért, hogy a' Tiztek változásában a' *Re* *An. 1640.* *gestrum*oknak el-tévelyedése, vagy egyéb alkalmatlanság miatt el-veszthetése nagyobb akadályt ne szerezzen, és hogy a' *Patronus*ok-is ki-vehessék magok szükségekre ha kívántatik, 's így jóbb móddal viselhessenek gondot jószágokból való adójoknak bé-szólgáltatására. A' Káptalanok pedig *absque literis requisitoriis toties quoties* kívánják, *indifferenter* minden Nemes embereknek magok Jószáginak *taxá*jokról párt adni tartozzanak.

ARTICVLVS X.

AZ Adó-szedök hitesek légyenek az igaz *perceptió*kra, igaz *administratió*kra, és arra-is, hogy az adót bé-vivö szegénységet

Digitized by Google

séget nem sanczoltatják, várakoztatják, magok szólgálatjokra kedvek ellen nem eröltetik; hanem késleltetés nélkül bé-vévén, meg-elégednek a' szokott tzédula pénzel, melly tében *d.* 2. az Adó-szedök pedig a' mennyiben lehet, köz és bátorságos helyen lakó zálagos emberek légyenek.

ARTICVLVS XI.

EZ jelen-való Gyülésben az Országh, a' Fejedelmek sok rendbéli *expensáit*, és a' fényes *Porta contentálását* elötte viselvén, Kapu-szám után való adóban rendelt *contribuálni* Kapuszám után 20-forintot, és azt a' szokott *terminus*okon bé-szólgáltatni végezte; úgy-hogy a' szent György napinak fele *ad* 1. *Junii*, fele *ad* 1. *Augusti*; a' szent Mihály napinak fele *ad* 1. *Novembris*, fele *ad* 1. *Januarii Anni venturi administrál*tassék a' Tárházba. Melly tereh viselésre a' Székelység és Szászság-is, kik Vármegyéken jószágokat birnak, magokat reá ígérik, hasonlóképen a' *Partium*béliek-is. *Art. Au.* 1653.

ARTICVLVS XII.

A' Vég-házaknak épitése-is nem utólsó szükséges dólog lévén ez Hazában, *signanter* pedig a' Jenöben el-kezdett épületnek *continuálása*; ez okon, e' szükségre-is ígértetik Kapu-szám után az Adónak elsö *terminus*án bé-szólgáltatni, Kapu-szám után egy-egy forint; úgy-hogy annak 25. pénze a' *Constantinapoly*ban lévö Erdélyi háznak épitésére fordittassék, mivel igen romlott állapottal hallatik lenni. *Art. Au.* 1653.

TITULUS TERTIUS.

Várak és több Vég-házakról.

ARTICVLVS I.

VÁrak és Kastélyok, a' Vég-helyekhez közel, Fejedelmek és Országh *consensusa* nélkül ne épittessenek.

Digitized by Google

TITULUS QUARTUS.

Arendákról.

ARTICVLVS I.

ELeitöl fogván mitsoda helyek lettenek légyen *Arendás*ok, avagy Dézma-adók, úgy-mint mellyeknek Dézmájok a' *Fiscus*t illetvén, a' *Poſſeſſor*oknak ſzabadságokban állott bizonyos *Arenda* fizetéſſel meg-váltaniok; azok a' helyek, mind pedig *Arendá*joknak menyiségek, a' mindenkori ſzokásból-is már az embereknél tudva vagyon, és azokról eſztendönként adatott tzédulák-is, leg-bizonyosban mindazáltal a' Fö és Vice *Arendátor*oknál, és az *arendá*nak bé-ſzedöinél való *Regeſtrum*ok meg-mútatják. Kívántatik annak-okáért, hogy mint a' Kapu-ſzámokról, úgy az *Arendá*król való *Regeſtrum*ok-is, a' Vármegyéken és Székes helyeken az *Arenda*-ſzedök által béviteſſenek és el-olvaſtaſſanak, és minden hiba 's akadályoskodáſſal való alkalmatlanságnak fel-hagyáſa nélkül közönséges petsét alatt a' Káptalanokba bé-adattaſſ nak. A' Káptalanok pedig, *absque ullis literis requiſitoriis toties quoties* kívánják, *indifferenter* minden Nemes embereknek magok Jószágoknak *taxá*iról párt adni tartozzanak. A' melly helyek pedig eleitöl fogván Dézma, avagy a' helyet *Arendá*t fizetö helyek nem vóltanak, ezután-is *Arendá*t adni róla nem tartoznak; Dézmájok dólgából-is a' földes Ur ſzabad jószágával.

ARTICVLVS II.

AZ *Arenda*-ſzedök zálagos emberek légyenek, hittel kötelesek annak igaz fel-ſzedésére, és bé-ſzólgáltatására, és az *Arenda* bé-vívöknek nem ſantzoltatására; hogy pedig jobb móddal tudhaſſanak mindenek annak idejében való bé-küldésére vígyázni, rend-ſzerént a' Székes helyekre, avagy a' Vármegyéktöl és Székektöl rendelendö bizonyos alkalmatos helyre tartozzanak az *Arenda*-ſzedök menni, és annak ſzedéſére rendeltetett

Digitized by Google

tetett idök alatt azokon a' helyeken találtaſſanak, mellyet ha nem tselekednének, egyéb-iránt ha az *Arendát* bé-vivö avagy küldö emberek hitelesképen meg-bizonyithatják, hogy a' ſokott idönek határa elött bé-küldötték, avagy vitték *Arendá*jokat, de a' *Perceptor* nem találtatott jelen lenni; az ollyan történetben, ſe a' ſzegénység, ſe azoknak Urai meg-ne károſittaſſanak, hanem a' Fö és Vicé *Arendator*ok meg-találtatván felöle, és a' dolog meg-világoſodván, tartozzanak bévétetni a' rendelt napnak el-teléſe után-is; az *Arenda*-ſzedök pedig, kik miatt a' fogyatkozás eſett, a'régi *Articulus*oknak-is tartáſok ſzerént, ſáz forinttal büntetteſſenek-meg azon Vármegyének vagy Széknek Fö Tiſztjeitöl: Vármegyén Vicé-Iſpán, Székes helyeken a' Székbéli Tiſztek tartozzanak *exequál*ni minden törvény folyás nélkül, és minden törvénybéli *remedium*ok ellen; mellynek fele a' Fö és Vicé *Arendator*oké légyen, fele pedig azon Vármegye avagy Székbéli Fö Tiſztéké, az *Executor*okkal együtt. *Ex Art. An. 1597. 1599. 1630. 1643. 1644.*

ARTICVLVS. III.

AZ *Arenda* fizetéſnek elsö réſzének ideje, ſzent György nap elött két-héttel kezdetödvén, tart ſzent György nap után-is két-hétig, az Uj Kalendáriom ſzerént; az *Arendá*nak máſik réſzének bé-ſzólgáltatáſának ideje pedig kezdetik ſzent Márton nap elött két-héttel, és telik-el ſzent Márton nap után két-héttel: azon idönek forgáſa alatt minden *Arendás* helyekröl bé-vinni, és a' *Perceptor*ok-is bé-venni tartozzanak.

ARTICVLVS IV.

HA kik pedig a' meg-nevezett idö alatt *Arendá*jokat bé-nem ſzólgáltatnák, vagy abban való akadályokat Fö és Vicé *Arendátor*ok elött el-nem igazitanák, azonban a' Dézmához-is hozzá nyúlni méréſelnének; az *Arenda*-ſzedötöl *requirál*tatván, avagy a' Fö és Vicé *Arendator*októl *admoneál*tatván, annál inkább Fejedelem parantsolatjával, azon Vármegyének avagy Széknek *Executori* tartozzanak ki-menni, és a' Dézmához *A-*

Digitized by Google

renda bé-fizólgáltatás nélkül nyúlt embernek javaiból mindjárt 200. forintot *exequál*ni, és azon felyül az el-vitt Dézmát, avagy annak *Arendá*ját-is, mellyeket az *Arenda*-fizedö a' Tárházba tartozik *administrál*ni, az *Executor* Tiszt-is pedig maga fáradságáért a' fizokás fizerént *fl.* 12. *exequál*jon: de hogy-ha a' Tisztek ki-menni és *executió*t tenni nem akarnának, azon Tisztteken *exequál*tassák a' Fö és Vicé *Arendátor*ok, nagyobb vagy kissebb *Cancellarián* lévö két Deákok által; ha pedig a' Tisztek ellen a' Dézmához nyúlt ember *repellál*na, hasonlóképen az *executió*ra ki nem ment Tiszt-is a' *Cancellarist*ák ellen, az *executió*tól meg-fizünni tartoznak; úgy-hogy azon Vármegyének vagy Széknek elsö törvényes Székin, minden *Exceptiók*, *Exmissiók*, és tovább való per folyás, avagy törvényes *remedium*béli bizodalmak kivül, a' *Repulsió*nak okát adni tartozzanak, és *peremptorie* meg-ítéltessék, 's hogy-ha a' *Repulsió*nak méltó okát nem adhatják, a' 200. forint *poená*n kivül a' *Repulsió*nak-is terhét le-tenni tartoznak: azokon felyül az *Arenda*-fizedöknek-is fáradságokért *fl.* 12. az *Executor* Tisztteknek-is fizokott jútalmokat meg-adni tartoznak.

ARTICVLVS V.

MInd az *Arendá*knak, mind pedig egyéb adóknak Szedöire a' Fö Tisztek fizorgalmatosson vígyázzanak, öket fényitékben tartsák, és ha kik vagy kötelessségek: és *instructió*jok fizerént hivatalokban el-nem járnak, vagy kötelessségek ellen való dólgokban magokat elegyítik, büntetés nélkül el-ne fizenvedjék; és ha kik affélék találtatnak *citál*tatván öket Székes helyekre és *Forum*jokra, minden *Exceptiók*, és egy *Exmissión* kivül, minden törvénybéli *processus*ok és *remedium*ok kirekesztetvén, törvények végsöképen ki-mondattassék, és érdemek, 's a' törvénynek itéleti fizerént büntettessének.

ARTICVLVS VI.

Ex Art. An. 1588. A' Melly *Arendás* falukban a' Papok-is *Quartát* birnak, az egy *Quartát* meg-hagyván nálok, a' három *Quartá*ról a' falunak

Digitized by Google

lunak *Patronus*i ha le-akarják tenni az *Arendát* a' *Fiſcus* ſzámára, a' három réſz Dézmát magok ſzámára vehetik, az egyik *Quartára* háromlandó réſzével az *Arendá*nak nem tartoznak; mivel azt nem a' *Poſſeſſor*ok, hanem a' Prédikátorok *percipiál*ják. Ha pedig a' *Poſſeſſor*ok le-nem téſzik az *Arendát*, a' három réſz Dézmát *Fiſcus* ſzámára *percipiál*ják, a' negyedik réſz pedig a' Prédikátoroknál marad. A' melly helyek pedig eddig az ideig *Arenda* fizetés alatt nem vóltanak, azok ennek-utánna-is *Arenda* fizetés alá ne vetteſſenek: Haſonlóképen a' hól a' Prédikátoroknak-is *Quartá*jok eddig nem járt, ezután-is tartozásból a' *Patronus*okat nem eröltethetik.

A' Puſzta falu helyeket ha élik, ſzántják, vetik, és *Arendás* helyek vóltak eleitöl fogva; tartoznak vagy az *Arendát* meg-fizetni azoknak Földes Urai, vagy a' ſzokott Dézmát *Fiſcus* ſzámára engedni.

ARTICVLVS VII.

A' *Partium*béli Vármegyék-is azon egy birodalom, törvény és ſzabadság alatt lévén, bizonyos *Commiſſarius*ok által Dézmájok dólgából *Arenda* fizetésre rendelteſſenek, de úgy, hogy-ha a' Fejedelmek úgy ítélik haſznoſabbnak lenni, mind a' *Fiſcus* és Vég-házak ſzükségeire; mellyeknek meg-visgálására az Orſzágnak Gyüléſe nélkül-is *vigore praeſentis Articuli Commiſſarius*okat *exmittál*haſſanak, és azok által igazságoſon *informatiót* vévén, az *Arendá*knak el-*limitál*áſa, és bizonyos helybe-való állatása, *Communi Regnicolarum conſenſu* légyen. Mindazonáltal, *medio tempore*, míg az az igazitás *proceſſus*ba vétetnék, a' ſzegénységnek könnyebségéért, a' melly *Patronus*ok Jobbágyoknak fáraſztását akarják el-távoztatni; tzédulát vévén a' Dézmáſtól a' *Fiſcus* ſzámára jútott akármi féle Dézmabéli *accidentiá*król, akár-honnét teheſsék ſzerit, tsak *adminiſtrál*ják igazán, ne kénſzeritteſſe bátor a' ſzegénységet annak meſzſzünnen való bé-vitelére; tsak-hogy a' Dézmáſok-is reá vigyázzanak, haſonlót, és ne allyoſabbat *adminiſtrál*janak. A' melly

Jóſzág-

Digitized by Google

Jószágból álló Szabadosok, Drabantok, 's egyéb Udvarbéli Szólgák, eleitöl fogva *Fiscus*nak dézmával nem tartoztak, ne santzoltassák a' Dézmások-is.

TITULUS QUINTUS.

Dézmákról.

Articvlvs I.

AZ *exémpta* földekröl a' gabona takarodásnak idején, mind a' *Fiscus* jószági közt *indifferenter*, minden helyeken a' kiknek *exempta* földök vagyon, azokról szabad a' közönséges fel-szabaditásnak elötte-is bé-hordani a' gabonát; de úgy, hogy valamíg egyebek-is közönségesen bé-nem takarodnak, mind addig, söt a' mikor hord-is az ollyan Nemes ember, marhájját a' gabona között ki-ne botsássa, kárt ne tétessen, se egy, se másképen, a' közönséges fel-szabaditásnak idejéig: Ha kik pedig az ellen tselekednének, azon helybéli Gondviselök, vagy tsak *privatus* Nemes emberek-is, mellékek vévén egy Vicé Szólga-Bírót, vagy ha az hamarjában nem találtatnék, a' helyett egy Nemes embert, ha az sem találtatnék, két Városi Polgár embert, azok mellett azon helynek Bíráiban és Polgáriban ki-vivén *oculál*tassa, és *comprobál*ja a' tilalom ellen való tselekedetit, vagy annál inkább a' kár-tételt-is: Kiktöl helyes *Testimonialis*t vévén, *ad simplicem requisitionem exponentis*, a' Vármegyének, vagy Székes helyek *Executori* tartozzanak ki-menni, és semmit a' törvény *processus*sától nem várván, ezen *Articulus*nak *vigor*ával a' kár-vallott embert *contentál*tassák; *Insuper* a' tilalomért *fl.* 12. *exeguál*janak.

Articvlvs II.

NOha az Országnak némelly részeiben, mostan-is az Oláhság Dézma-adással tartozik, de ellenben nagy rész helyein Dézma-alatlanúl élnek; melly mind a' több nemzetekből álló kösségnek *despectus*sára vagyon, mind pedig egyéb-iránt alkalmatla-

Digitized by Google

matlan dolog, egy bizonyos rendben nem lenni állapotjoknak, mellyben való kedvezést magok viselésével nem-hogy érdemlenének, de sőt naponként árad roſz tselekedetek: sőt ſok helyeken majd nyilván való erőſzakkal élnek a' több Nemzeteken, és azoknak határin; 's noha pedig az a' kedvezés a' mennyiben eddig-is vólt, nem az Oláhok határinak, hanem magoknak engedtetett: de *abutál*ván véle ſok helyeken, még a' Magyar avagy egyéb Dézma-adó emberek-is, az Oláhok határán majorkodnak, és ekképen *defraudál*ják mind a' *Fiſcus*nak, 's mind pedig az ollyan *Patronus*oknak jövedelmeket; Végeztetett annak-okáért, hogy ezen-túl *indifferenter* mindenütt Erdélyben, Borból, Búzából, és egyéb *leguminá*kból; Diſznokból, Juhokból és Méhekből az igaz tized Dézma meg-véteſsék; mellyről a' *Fiſcus*nak ſoha ſemmi *Arenda*-fizetéſſel ne tartozzanak a' *Patronus*ok, ha *Arendás*, és eddig-is Dézmát-adó helyen nem *reſideál*nak. A' *Partium*ban pedig moſtan, a' Szomſzéd birodalmaknak *reſpectus*ára nézve, a' *Patronus*oknak ſzabadságokra engedtetik Oláh Jobbágyokon váló Dézma meg-vétel, avagy megegedés, míg az időnek 's az alkalmatoſságnak kívánsága ſzerént jövendőben külömb végezés nem engedtetik felőle.

TITULUS SEXTUS.

Nemeſségről.

ARTICVLVS I.

A' Nemes ember tsak *coram ſuo competente Judice* tartozzék törvényt állani; és nem máſutt. *Ex Art. An. 1609.*

ARTICVLVS II.

SEm Egyházhelyi, ſem egyéb rendbéli Nemeſség poſta-ló adáſra, gazdálkodáſra, ſe a' köſség közzé, ſe egyéb rendeknek ſzabad akaratja kivül ne tartozzék. 1613.

ARTICVLVS III.

A' Nemes ember, *nonniſi legitimè citatus, et juridicè convictus* 1630.

Digitized by Google

*areſtál*tathaſsék, fogattathaſsék, vagy károsíttathaſsék-meg javaiban, *excipiál*tatván az *Articulus*okban és *Decretum*ban *expreſsè* írott némelly *caſus*ok, es azoknak *modalitási*, *ſub cautione itidem Articulis, Decreto, ac conditionibus expreſsis.*

ARTICVLVS IV.

Ex Art. 1630. 1649. KÉnſzeritésből a' Nemeſség ſzabad akaratján kivül nem tartozik ſenkit ſzólgálni, 's a' Fejedelmek-is nem erőltethetik, kiváltképan ſzám-adó tiſztre.

ARTICVLVS V.

1649. HAdi *Expeditió*ra-is fel-ülni nem tartoznak külömben, hanem a' Fejedelmek' parantsolatjából.

ARTICVLVS VI.

A' *Fiſcus* jószági között lakó Nemeſek-is *praerogativá*jokban és *immunitás*okban *indifferenter* minden helyeken megtartaſſanak, azok ſzerént a'módok ſzerént mindazáltal, a'mint *per ſpeciales Conſtitutiones* annak *Series*sében *accommodál*tattak.

ARTICVLVS VII.

A' Nemeſség ſemmiképen, azoknak Jobbágyi-is pediglen, ſemminémü egyéb *vecturá*ra, és tereh hordozáſra ne kénſzeritteſſenek, hanem-ha mikor *pro bono publico* a' *Fiſcalis* Várakba valamelly *munitió*kat viſznek; ollyankor-is pedig a' Vármegye Tiſztei tégyenek illendö rendeléſt, igazságos köteleſségek tartáſa ſzerént, úgy a' mint a' ſzegénységnek-is nagyobb könnyebségével lehet, és ſem útjokban a' ſzállitók a' ſzegénységet ne ſantzoltaſsák, ſem marhájokat viſzſza botsátani a' rendelt helyröl el-ne mulaſsák, azért való minden *Exactio* nélkül; *alioquin* ha az ſantzoltató Nemes ember léſzen *fl.* 200. ha nemtelen *fl.* 100. büntetteſsék, *comperta tamen rei veritate*; mellyet *competens* Tiſztei a' tselekedöknek, *omnibus Juridicis remediis excluſis exequál*janak; és a' *laeſa parſ*ok 's a' Tiſztek között ez *mulcta* két felé oſztaſsék. Egyebekben-is a' Nemeſi ſzabadság meg-tartaſsék.

TITU-

Digitized by Google

TITULUS SEPTIMUS.

Armalistákról.

ARTICVLVS I.

VAlaki *Armalist extrahál*, ne tsak Orſzág Gyülésén, (melly ſzabadságában áll) hanem-ha az Orſzágbéli ember, a'melly Vármegyebéli vagy Székbéli vólna, ott-is *publicál*taſſa *Armalis*sát; ha pedig nem ez Orſzági ember, mint-hogy ha tiſztesſégbéli ſzemély, kell-is valami bizonyos rendinek lenni: annak-okáért valamelly helyben, vagy valakinek háta megett lakik, annak Székes helyén *publicál*taſſa; ha pedig záſlók alatt, vagy tsak nötelenségben és ſemmi bizonyos helyben nem lakós ember vólna, bár Orſzág Gyülésén *publicál*tatta légyen-is, de annak idejében, mihelyt bizonyos helyet verhet magának, azon helynek Székes helyén akkor *publicál*taſſa, az Orſzág Gyülésén lett *publication* kivül-is, *annuali revolutione non obſtante*; egyéb-aránt erötelen léſzen *Armalis*ſa.

ARTICVLVS II.

HOgyha valakinek Jobbágya, Urának *manumiſsió*ja nélkül *extrahál Armalist* magának, annak ſemmi ereje ne légyen, és ha valamelly bizonyos helyben vagyon lakáſa, mint el-bujdoſott egyéb Jobbágyok dólgában, azon ſzerént *procedál*jon a' Földes Ura; ha pedig ſem Záſló alatt, ſem egyéb bizonyos helyben nintsen lakáſa, hanem tsak ſzéllyel vándorló és bujdoſó, valahol találja ſzabadon meg-foghaſſa, annak a' helynek Tiſztviſelöje által, a' holott találta; ha pedig kün való helyen találja, meg-foghaſſa ugyan, de azon *Territorium*nak Tiſztviſelöjének kezéhez vigye, és az *termináljon* néki, 's arra az időre reá menvén, ha *comperiál*tatik, mind *praetenſió*jának igaz vólta, mind pedig a' fogott ſzemélynek *reſidentiá*tlansága, adaſsék kezébe Földes Urának, ha pedig valakit ſzolgálna, és az az Ura felelne felöle, hogy törvényre elö-állatja, *Ex Art. An. 1648.*

Digitized by Google

annak adaſsék kezéhez, és attól kéreſſe, mint bújdoſott Jobbágyát: meg-láſſa mindazon-által kiki, hogy valami módon igazságoſon *nobilitál*tatott ſzemélyt meg-ne fogjon, ha annak ſzokott *poenáját* el-akarja kerülni.

TITULUS OCTAVUS.

Potentiákról.

ARTICVLVS I.

HOgy a' magok erejekben bízakodó és vakmerö emberek; kik ſem az Iſtennek, ſem az Orſzágnak törvényével nem gondolván *potentioſa occupatiók*at tennének, *refrenál*tathaſſanak; végeztetett, hogy-ha olly' afféle dólog történnék, és valaki valakinek jóſzágát, örökſégét, vagy egyéb javait, *mera et abſoluta potentia mediante*, törvényes út és mód kivül el-foglalná; a' meg-bántódott fél *certificál*ja a' *Potentiarius*t arról, hogy Vármegyéjét vagy Székit akarja megbántódáſa felöl *requirál*ni: de az illyen *certificatió*t, vagy *admonitió*t *citatio* ne *ſubſequál*ja, és akár *compareál*jon, akár ne a' *Potentiarius*, de a' megbántódott fél panaſzát *exponál*ván, és mentöl helyeſebben lehet annak igaz vóltát *comprobál*ván is; a' Vármegye vagy Szék a' dólgot úgy lenni *comperiál*ván, elsóben mindjárt *admoneál*lyák a' *Potentiarius*t, és ha *ſimplex admonitió*ra *remittál*ja, ha mi kárt a' *Poſſeſſor*nak tett az *occupans*, azt-is *refundál*ja, *bene quidem*, és a' panaſzló fél-is el-vegye *ſimpliciter*, 's annak kezéhez vételére azon Székböl *exmittál*janak a' panaſzt tett ember mellett Tiſztet avagy bizonyos *Commiſſarius*t az ekképen való kézhez vételre 's *aſsignál*ására a'meg-írt jóſzágnak és kárbéli *refuſio*nak: de hogy-ha az, illyen *admonitio*ra és e' mód ſzerént nem *remittál*ná, a' Tiſztek, a' mennyi ſzámú arra elégséges ſzemélyekkel kívántatik, 's ha külömben nem lehetne, a' Fö-Iſpánok-is *etiam cum gente Comitatus* tartozzanak kimenni, és az el-foglalt *bonum*okat *cum poena minoris potentiae*, *ac re-*

Ex Art. An. 1615. 1645.

ac refusionis damnorum restituálják eo facto: melly *restitutio* után-is, *propter occupationem illegitimam*, a' *Possessor* a' *Potentiarius*t, ha akarja, *legitimè prosequál*harja; hasonlóképen pedig a' *Potentiarius*-is ha mi *just praetendál*, *extra dominium* keresheti, *sententiis de jure servandis*, és ott-is meg-ítéltetvén a' Jószág, egyszer'smind abban történt pusztítás, vagy egyéb kár-is meg-ítéltessék a' *triumphans* félnek.

E' *processus* mindazáltal csak az olly' *causák*ban értetik, mellyekben *annualis praescriptiót pacificè* az *occupans* nem töltött, és a' mellyekben *legitima et immediata successio*ja az *occupans*nak nem találtatik. Ez pedig *indifferenter* ez Országban és ahoz tartozó részekben mindenütt *observál*tatsék.

ARTICULUS II.

TÖrténtenek néha a' Fejedelmek nevek alatt való *Potentiák*, és *violentum Concambium*ok, mellyeknek el-igazitására annak-utánna bizonyos útakat és módokat *pro ratione temporis constituál*t az Ország; *signanter* a' MIHÁLY Vajda *irruptio*jától fogva, maga vagy mások által történt *Potentiák*nak igazitásban való vétele felöl; a' szerént a' Básta György, és akkori Német *Commissarius*ok idejekben történt adományokról és foglalásokról, *in Articulis Anni* 1607. annak-utánna 1608. 1609. *in Annis* 1614. és 1615. *in An.* 1630. *in An.* 1649. és 1650.

De hogy ennek-utánna afféle dólgok ez Hazában ugyan ne-is hallattassanak, és affélékre való alkalmatosságok-is *tollál*tassanak, a' Fejedelmeket *circumveniáló* méltóságok ellen való dólgokat *impetrál*ni igyekező személyek-is *refrenál*tassanak, végeztetett, hogy ha affélé *illegitima occupatiók* és *impetratiók* találtatnának akárkinek kezénél, a' fellyebb meg-irt közelbik *Articulus*ban, a' *potentiosa occupatiók*ról *specificál*t mód szerént, *vigore ejusdem Articuli restituál*tassanak; a' Fejedelmek méltósága annyiban meg-adattatván, hogy az el-foglalt jószágnak árrapotja a' Vármegyén vagy Széken *comperiál*tatván, ha *Fiscus* kezénél találtatnék az ollyan jószág lenni, a' Vármegye avagy

Digitized by Google

Szék elsöben tartozó *submissióval* *requirálják* a' Fejedelmeket; kik-is az Országnak tartozó köteleſségeket meg-gondolván, és a' dolognak igazságát meg-tapaſztalván; parantsolják *reſtituálni* *eo facto*.

TITULUS NONUS.

Proſcriptiókról.

ARTICVLVS I.

AZ idönek és azokban forgott állapotoknak mivóltokhoz képeſt, a' Fejedelmek és Országbéliek között, hol egyik, hól máſik réſzről adattatott álkalmatlanságokból, néha vakmeröségekből, némellykor egyéb *humana fragilitás*ból, néha az Országnak, néha vilzont a' természetnek-is ſzabados törvényéből következtenek, hól vétkeſeknek, hól pedig ártatlanoknak-is *proſcribáltatás*ok, az akkori állapotoknak mivóltok külömben nem ſzenvedhetvén; Kik annak-utánna vilzont *abſolváltattak*, a' mint akkori idöbéli *Articulus*ok mind *proſcribáltatás*okat, mind az abból való *abſólváltatás*okat világoſon *declarálják*: mellyeknek rend-ſzerént való elö-ſzámláláſok mostan nem olly' ſzükséges, mint Iſtennek háládáſra méltó dolog, hogy Hazánk és Nemzetünk között kereſztyén és *legitimus* Fejedelmeknek bóldog *guberniumj*ok alatt, arra való alkalmatosságok, Hazánknak-is illy' tsendeſségében fenn nem forganak, és nem hallattatnak. Végeztetett annak-okáért, hogy valakik *publicis Regnicolarum ſuffragiis ac Articulis proſcribáltattanak*, vilzont haſonlóképen *per eadem Regnicolarum ſuffragia publica abſolváltattanak*, azokról *emanált Articulus*ok *in vigore* maradván, *pro abſolutis* tartaſſanak, az *abſolutió*knak *modalitási* ſzerént, és ſenki, ſe maga, ſe maradéki annak a' *Notá*nak *infamiá*ja alatt lévöknek ne tartaſſanak; haſonlóképen egyebek-is, valakik *legitimè* nem *convincáltattanak*, azoknak *bonumi*nak törvényes útja ſzerént való kereſetitöl-is az igaz *Hæres-*

Ex Art. An. 1614. An. 1615. 1599. 1637.

ek el-

Digitized by Google

ek el-ne rekeſztesſenek, affélékről írott törvényeknek és *Articulus*oknak *proceſſus*a ſzerént; (ide nem értvén a' *jus ligatum* alatt lévöket, mellyekről annak *Series*ében vagyon emlékezet:) a' kik pediglen *publicis Conſtitutionibus Regni proſcribál*tattanak, vagy egyéb-iránt való *Notá*knak *poená*jába *incurrál*tanak, és azok alól *legitimè* nem *abſolvál*tattak, ezután-is azon karban és állapotban maradjanak, *ſignanter* az 1633. eſztendei *Auguſtus*i elsö és hatodik, vifont 1638. eſztendöbéli elsö *Articulus*okban a' melly ſzemélyek és azoknak *ſententiá*jokról való Orſzág *Statutum*i *ſpecificál*ván vannak: a' melly dolgok pedig a' Fejedelmeknek és Orſzágnak végezéſi ſzerént *amniſtiá*ban mentenek, azok *in vigore* maradjanak, hogy-ha újabb okot reá nem adnak.

TITULUS DECIMUS.

Fogságban lévőkről.

ARTICVLVS I.

ORſzág törvénye ſzerént *convincál*tatott és *areſtál*tatott foglyoknak, vagy *Proſcriptus*oknak fel-ſzabadúláſokban a'keresztyén Orſzágokon és Fejedelmeken kivül való Nemzeteket ha kik *ſolicitál*nak Orſzág 's Fejedelmek híre 's *conſenſus*a nélkül; söt még azokat-is ha *incitál*nák, 's óltalmakra *provocál*nák, és miattok közönséges fel-háborodás, félelem, vagy Fejedelmek *periclitatio*ja következnék; haſonló *poená*ba *incurrál*janak, mellyben a' *convictus*ok vóltanak. *Ex Art. An.* 1634.

TITULUS UNDECIMUS.

Areſtálásokról.

ARTICVLVS I.

A' Nemesi ſzabadságnak egyik és kiváltképen való réſze áll abban, hogy törvény útja kivül Nemes ember, ſe Fejedel-

Digitized by Google

delmektöl, se semmi egyéb rendektöl, se személyébē, se egyéb javaiban ne *arestálta*sék: ez-után is annak-okáért azon Nemesi szép szabadság, a' *Decretum* tartása szerént *illaesè* meg-tartassék, és semmi helyeken semmi *instantiá*kra, vádolásokra, parantsolatokra, Nemes személy annál inkább, de javai-is ne *arestál*tassanak törvény útja kivül; úgy-hogy, ha ki személyében Nemes embert meg-fogna, vagy fogtatna, mind a' meg-fogó, 's mind a' meg-fogtató a' *Decretum*ban írott *poená*ba *incurál*jon. Jobbágyoknak, 's egyéb akármi rendbéli ez Országban *residentiás* embereknek magoknak, vagy egyéb javoknak *arestálás*áért pedig 200. forint büntetésen maradjon, mellynek keresetiben és büntetésében illyen mód tartassék közönségesen minden rendek között, hogy a' Nemes ember személyében való meg-tartásáért szabados légyen a' meg-tartató és a' meg-tartó személyeket, ha a' Vármegyéken avagy Székes helyeken, vagy pedig Táblán törvénnyel akarja keresni: egyéb rendbélieknek törvénytelen meg-tartásokért pedig, ha a' meg-bántódott fél úgy akarja, *legitimum mandatum* mellett; de azon kivül-is a' panaszló félnek *requisitio*jára a' Vármegyéknek és Székeknek-is fö Tisztei *Executor*okat tartozzanak ki-botsátani, jól végére menvén mindazáltal mind két részről a' dolognak, és mind az *arestáló*, mind pedig az *arestál*tató személyeken *két-két száz* forintot *exequál*tathassanak, mellyeknek hason-fele a' panaszló félé, hason-fele pedig az *executio*ra ki-botsáttatott fö Tisztek légyen az *Executor*okkal együtt; ha pedig az *Executor*okon múlnek-el a' dólog kedvezésből, vagy egyéb helytelen okból; a' panaszló fél *report*álván, a' Szék színén *revideál*ják mindjárt, és ha úgy tapasztaltatik, hogy az *Executor*ok akaratjok szerént tették a' fogyatkozást, a' Szék azon Tisztekre küldjön *Executor*okat, és minden törvény-folyás 's törvénybéli *remedium*ok kivül, mint az *arestáló* és *arestál*tató személyeken, úgy a' fogyatkozást-tévö Tisztekben tétessenek *executió*t. Ha Nemes ember kezénél gonoszúl el-veszett marha találta-

Ex Art. An.1619. An.1607. 1615. 1622. 1630.

Digitized by Google

láltatik, nem maga, hanem a' marha *areſtál*taſsék, *ad competentem terminum*, 's tartozzék *compareál*ni, és el-igazitani magáról.

ARTICVLVS II.

A' Fellyebb meg-írt dologban ſzükségesképen kell lenni meg-külömböztetéſnek.

Ide nem értetnek azért az olly' *Articularis* vagy *Decretalis caſus*ok, mellyekben a' Nemes ſzemélyek-is meg-fogattathatnak.

Másodſzor, a' bizonyos *reſidentia* nélkül való, *violentiá*kat *patráló* Nemes emberek, kik az 1625. eſztendöbéli *Articulus*ok ſzerént *ad inſtantiam laeſae partis detineál*tathatnak, és törvényig kezeſség alá vettethetnek.

Harmadſzor, ki-rekeſztetnek azok-is, kik magokat ki-rekeſztették a' Nemeſi ſzabadságból, és valamelly végezéſeknek, vagy kötelezéſeknek alkalmatoſságával Nemesi ſzabadságokat le-kötötték; kik ellen a' magok kötelezéſe ſzerént *procedál*hatnak. *Ex Art. An.* 1643.

Negyedſzer, a' kezeſség állapotja-is ki-vétetik, holott abban-is kinek-kinek írott törvénye a' maga köréſe, tsak-hogy az ollyanokban-is fél peresnek ítélet ne tételſék, és jól meg-viſgáltaſsék a' kezeſeknek-is mentségek, a' kezes leveleknek *legitime emanál*tatáſok, és hogy Földes Uroknak *praejudicium*okkal a' Jobbágy maga díján feljebb való büntetéſſel ne terheltesſék, ſe annak alkalmatoſságával ſzemélye el-ne idegenitteſsék.

A' czirkálásban ki-adatott, avagy egyéb-iránt *legitimè* meg-ſententziáztatott latrokat-is ſzabad *areſtál*ni. 1648.

ARTICVLVS III.

TÖrténhetik néha olly' dolog-is, hogy a' meg-tartáſra való ſzemély iſméretlen lévén, nem-hogy Nemeſsége, vagy valami bizonyos *reſidentiá*ja, de söt ſzemélye-is a' Tiſzteknek eſméretségében nintsen: és ha az ollyannak történik-is meg-tartóztatáſa, de méltán a' Tiſztek érette nem büntetödhetnek; a' meg-tartóztató ſzemélynek mindazonáltal tudni kell, mitsoda rendbéli emberrel légyen igye, mihelyen azért a' Tiſztek elött

Digitized by Google

csak két bizonyságok által *comperiáltatik*, mitsoda rendbéli ember légyen, *eo facto* a' fellyebb meg-írt törvényekhez alkalmaztatni magokat tartozzanak, egyéb-iránt azon büntetések alá esnek.

Ex Art. An. 1648 A' fellyebb meg-írt *casus*okban való *arestálás*ért pedig, a' Bírák és Tiztek, törvényre ne idéztethessenek.

TITULUS DUODECIMUS.

Articulusokról.

Articvlvs I.

AZ Ország végezésének, és *Articulus*ok tsinálásának idején, a' tiztába írott *Articulus*ok, *in veris originalibus* a' *Praesidens*eknek és Itélö-Mestereknek kezeknél, azoknak petsétek és *subscriptió*jok alatt meg-maradjanak és meg-tartassanak, 's igazán való párt ki-is adjanak azon mód szerént, mind *Fiscus* számára, 's mind pedig Vármegyék, Székek és Városok *requisitió*jára addig, míglen nyomtatásban a' Fejedelmek *subscriptió*jok és petsétek alatt *emanál*tathatnak: az pedig meg-lévén, azon petsétek alatt, a' *Praesidens* kezénél lévö adassék-bé a' Fejérvári Káptalanba, az egyik Itélö-Mester kezétöl a' Kolos-Monostori *Convent*be, a' másik Itélö-Mester kezétöl a' Váradi Káptalanba: Efféle írott *Articulus*oknak pedig *taxá*ja *fl.* 1.

TITULUS DECIMUSTERTIUS.

Kalendáriomról.

Articvlvs I.

Ex Art. An. 1590. AZ új *Kalendárium* ez Országban-is bé-vétetett, azért, mivel-hogy más szomszéd közelebb való keresztyén Országokban-is *acceptál*tatott.

TITULUS DECIMUSQUARTUS

Salvus Conductusokról.

Arti.

Digitized by Google

ARTICVLVS I.

NÉha ez Hazának, és *legitimus* Fejedelminek sokszori veszedelmes állapotjokban való forgásokból, és károkkal tapasztalt *experientiá*kból sok időktől fogva erös tilalmak végeztettenek, hogy semminémü rendbéli emberek más idegen Országokra, Fejedelmek engedelme, és *Salvus Conductus*ok nélkül ki 's bé ne járjanak, hogy az által-is a' gonosz igyekezetü emberek *refrenál*tassanak; a' Haza közönséges végezésére és tsendességére pedig a' Fejedelmek, és utánna való több Tiztek inkább vígyázhatnának, söt még frogatások, küldözések, izengetések-is ne lemének. *Ex Art.* An. 1554. 1556. 1571. 1587. 1591. 1592. 1633. 1635. 1643.

Mindazáltal a' Hazának mostani tsendességében, és a' szomszéd Országokkal-is békeséges állapotjában, és hogy a' Hazának igaz tagjai, 's Fejedelmeknek igaz hívei, igazságos dolgokban, és járásokban kelésekben meg-ne akadékoztassanak, 's a' valaha történt, vagy történhetö valamelly gonosz igyekezetü emberekkel az igaz és betsületes emberek-is egyenlö fontban ne mérsékeltessenek; Nemesi szabadságokban bántódást ne szenvedjenek, az alább meg-írt módok alatt való irások, küldözések és járások, a' betsületes és igaz Haza tagjainak meg-engedtetni végeztetett.

I. Ha kik idegen Országba Deáki tudománynak, nyelveknek tanulásáért, *peregrinálás*ért, vizont a' Hazával és Fejedelmekkel nem ellenséges helyekre, vitézi vagy egyéb tiztességes állapotbéli szólgálatért ki-akarnának menni, avagy gyermekeket küldeni; elsöben-is azon Vármegyebéli, Székbéli, vagy Városi Fö tiztetet *requirál*ván, azok-szorgalmatosan meg-visgálják az el-menni igyekezönek vagy küldendönek minden állapotját, szándékának méltó okát; és ha valakinek véle olly' *praetensió*ja nintsen, mellyet *subterfugiál*ni azzal akarna; söt ha elégségesen nem *constál*na a' Tiztteknél, a' Vármegyének vagy Széknek közönséges Gyülésére-is *rejiciál*ják, és a' dolognak ugyan fundamentomából mennyenek vé-

Digitized by Google

gére; igazságos és méltó szándéka, a' fel-tett dologra alkalmatos vólta *comperiál*tatván, ha *in publica Congregatione* forog, Vármegye petséti alatt, ha tsak a' Fö Tiztek elött, azonoké alatt vegyenek *Teſtimonialis*t, mellyet a' *Cancellariára producál*ván (hogy-ha a' Fejedelmeknek-is nem *conſtál* valami olly' dolog azon *Exponens* felöl, kit nétalám a' Tiztek nem tudhattak vólna, melly vagy a' Fejedelmi személynek, vagy az Országnak ártalmára való vólna,) tartozzanak az ollyanoknak *Salvus Conductus*t adni, és ekképen békével el-mehessenek: mindazonáltal másutt való lakásokban-is magokat úgy alkalmaztassák, hogy-ha a' Fejedelmek és Haza ellen való ártalmas dolgokban elegyítik magokat; az ollyanok, *de bonis citál*tassanak az Ország törvénye szerént, ha *convincál*tatnak, azon Ország törvényében *ſpecificált poená*val-is büntettessenek, mint az Hazában lakók; de a' mint-hogy a' *citatio perſonaliter* nem lészen, úgy *per Procuratorem Conſtitutum*, söt azon távól lévö embernek Attya 's Annya, vagy olly' Attyafia-is, kiknek *legitima Succeſsió*jok vólna a' *Citatus*nak Jószágában, *Titulo et nomine ingerentium defendál*hassák a' *Citatus*nak *causá*ját, *etiam absque conſtitutione*, és ne tsak *per non venientiam*, hanem ugyan *per meritalem allegationem, ejusdemque comprobationem legitimè dijudicál*tassák a' *Cauſa*, és *comperta rei veritate convincál*tassék-is; söt ha *medio tempore* arról az Országról való *hoſtilitas interveniál*na, a' holott az illyenképen ki-ment Haza-fia szolgálna, tartozzék *ad fidelitatem Principis unionemque Regni redeál*ni, *alioquin eo facto amittál*ja ez Országban minden javait: egyéb-iránt-is pedig, ez Hazában lévö jószágokra nézve *ſubjaceál*nak ezen Haza törvényének és tereh viselésének: Ezek közzé nem értetnek azok, kik más birodalomban *reſideáló* emberek.

II. A' kik nem ez fellyebb meg-írt okokból, hanem más valamelly szükséges és igazságos dolgoknak véghez vitelére, vagy annál inkább magok jószágokba akarnak menni, nem köteles Szólgák, sem nem Tiztviselö emberek, az ollyanok a'

Vár-

Digitized by Google

Vármegyéknek és Székeknek Fö Tiſzteinek, 's azon Vármegyebéli, vagy Székbéli Kapitányoknak-is, a' hól lenni ſoktanak, értéſekre adván, és azok-is a' Fejedelmeknek és Hazájoknak tartozó köteleſségek ſzerént a' dolgot jól meg-visgálván, úgy adjanak *Teſtimonialis*t valamelly nem hoſſzas ideig, és az útnak-is nem derekas meſſzeségére; de a' Hazának állapotja ſok okokból úgy kívánván, hoſſzas idöre és derekas meſſzeségre, Fejedelmek *Salvus Conductus*sával menjenek; a' köteles Szólgák és Tiſztviſelök-is Fejedelmek *Salvus Conductus*a nélkül el-nem mehetnek.

III. Ez Orſzág ſzéliben lakozó, és ſzomſzéd Orſzágokkal határozó Vármegyékről és Székes helyekről viſzont tsak ſzomſzéd Vármegyéig igazságos méltó dolgokban és ſzükségekben, *Teſtimonialis* vétel nélkül-is el-mehetnek. Tsakhogy az igaz derekas ſzabados útakon, 's nem pedig a' meg-tiltott útakon és öſvényeken járjanak.

Mind ezek pedig békeſséges idökről, és békeſséges ſzomſzédságú 's kereſztyén Orſzágokról 's helyekről értetnek: mert háborúságos idökben, és ellenséges ſzomſzédságú helyekre való menés és jövés, Fejedelmeknek, vagy az állapotoknak mivóltokhoz-képeſt arra *ſpecialiter* rendeltetett Tiſztviſelöknek *Salvus Conductus*ok nélkül való járás, irogatás, vagy küldözés, ſemmiképen nem ſzabados.

A' Kereskedö rendek pedig, ha a' határos és békeſséges ſzomſzédságú helyekre és Orſzágokra mennek, elöttök járó Tiſztviſelöjöktöl vegyenek hiteles *Teſtimonialis*okat, azokat a' Harmintzadokon *praeſentál*ván, meheſſenek és jöheſſenek: Távóljabb való Orſzágokra a' Városi zálagos Haza-fiaiból álló Kereskedö rendek, Fejedelmek *Salvus Conductus*sával menjenek, és a' *Salvus Conductus*ok-is hiteles *Teſtimonialis*okra adaſſanak: Külömben tselekedvén, minden javok *confiſcál*taſsék, és magok ſzemélyekben törvény ſzerént büntettetſſenek. A Kolosváriak mindazonáltal, Tanáts *Teſtimonialis*sával el-meheſſenek; de

Digitized by Google

azok-is annak mását küldjék a' *Conservatorium*ba; tudják a' Fejedelmek, ki hová, 's mitsoda Országra jár.

IV. A' kik az ide fellyebb meg-írt módok szerént Fejedelmek *Salvus Conductus*ának *impetrál*ásával és annak *virtus*ával tartoznak járni, és a' *Salvus Conductus degenál*tatván nékik, még-is el-mennének, az ollyanokat a' *Director* törvény szerént *prosequál*ja, és ha személyekben el-mennének-is, *de bonis citál*tassanak; a' *Generalis Diaeta* alatt *legitimè convincál*tatván és *comperiál*tatván, hogy vakmeröképen a' Fejedelmek ellen mentenek-el, 's méltó okát nem adhatják, magok személyekre nézendö minden javokat *amittál*ják.

V. Ha kik pedig egyéb igazságos színeknek *praetextus*a alatt *extrahál*t *Salvus Conductus*okkal *abutál*ván, Ország *Statutum*i és *interdictum*i ellen való dolgokba elegyítették vólna magokat, vagy ezután-is affélébe *impingál*nának, *evocál*tatván a' *Fiscalis Director*ok által *Octavalis Terminus* vagy *Diaeta* alatt való Táblára, a' meg-tiltott dolognak *meritum*ja szerént, affélékről *decernál*tatott *poenán convincál*tassanak.

VI. Hogy-ha találkoznának ollyak, kik akár *Salvus Conductus*sal, akár azon kivül való ki 's bé járásnak alkalmatosságával Fejedelmeknek vagy Hazájoknak tartozó kötelességek ellen való arultatásba elegyitenék magokat, a' dolog *comperiál*tatván, *juxta contenta Decreti Articulorum Regni, in Nota perpetuae infidelitatis convincál*tassanak és büntetteſſenek; akár magok, akár mások, vagy pedig akár levelekbéli írogatások által tselekednék: hasonló *poená*ba *incurrál*janak azok-is, a' kik tudva affele ártalmas leveleket vagy követségeket hordoznának. Hasonlóképen ha melly ártalmas és nyúghatatlan elméjü emberek más jámboroknak hírek és *consensus*ok nélkül olly' leveleket írnának, mellyek a' Fejedelmeknek méltósága és a' Hazának közönséges java és megmaradása ellen vólnának, azon *poená*ba *incurrál*janak.

TITU-

Digitized by Google

TITULUS DECIMUSQUINTUS

Aknák Állapotjáról.

ARTICVLVS I.

A' Só-Aknák, ez Országnak rendelési szerént, és annak jövedelmi tulajdon csak a' Fejedelmeket illeti: nem szabados annak-okáért senkinek a' Fejedelmek engedelme és ahoz járúlt Ország *consensusa* kivül Só-Aknát nyitni, azt *colálni*; mellyet, ha valaki tselekednék, *evocál*tassék a' *Fiscalis Director* által Ország Gyüléſe alatt lévö Táblára, avagy *Octavalis Terminus*ra, és a' dolog meg-bizonyosodván, minden tovább való halogatás nélkül, 200. forinttal büntetteſsék-meg az Aknát nyitott személy, és minden törvénybéli *remedium*ok kivül *exequal*tassék-is; mellyet ha azon személy másodszor-is tselekednék, a' *poena*-is *duplicál*tassék, harmadszori tselekedetiben *triplicál*tassék; és ha ugyan vakmerölködnék az az ember, ezen rend-szerént mindenkor a' büntetés-is többítteſsék; mindazáltal mivel a' Királyok és Fejedelmek adományi minden egész határival a' *portiók*nak és *possessiók*nak szoktanak *conferál*tatni, mind azoknak igaz *stilus*ával és értelmével, a' Nemesi szabadsággal és az igazsággal-is láttatnék ellenkezni külömben: annak-okáért, mind Ur és Nemes-ember maga háza szükségére, és tsak azon helybéli Jobbágyinak szükségekre, a' maga határán lévö sót szabadoſon élheti; úgy mindazonáltal, hogy sem pénzen, sem ajándékon, semmi *praetextus* és *colluſio* alatt senkinek abban el-adni nem szabados, a' fellyebb meg-írt *poena* alatt, Jobbágyinak-is tselekedni tudva meg-ne engedje: söt hogy-ha máſutt való emberek reá mennének, és avagy titkon vagy nyilván valakinek határáról sót vinnének, rajta érettetvén, minden nála lévö marháit *amittál*ja, és *inſuper* maga díjján változzék-meg.

Ex Art. 1633.

ARTICVLVS II.

MIvel-hogy a' Só-Aknák *Fiscale bonum*oknak annak *proventu*ſsival együtt rendeltettenek, *privatus* emberektöl pedig, a' Só

An. 1575. 1584. 1591.

Digitized by Google

a' Só-Aknáknak nyitási, és *colálási* *interdicál*tattanak, az eleitöl
Ex Art. fogván *obſervál*tatott ſzabadság és *uſus* ſzerént, a' *Fiſcus* Aknái-
An. 1601. ról mind Vármegyei, Székelységi Nemes rendeknek, Ló-fö
1610. 1615. embereknek a'ſzerént házok ſzükségére elégedendö Só adaſsék, várakozás, betstelenséggel való illetés és ſantzoltatás nélkül, az *ordinarium*on kivül: melly az, hogy egy táska darabtol (a' mint mondatni ſzokott) *d.* 12. *exigál*taſsék a' Vármegyéken lévö Só-Aknákon. A' Székelységen lévö Só-Aknákon pedig egy-egy köböl zabbal tartoznak, az eddig való *uſus* ſzerént, és darabjától az ollyan Sónak egy-egy pénzel: melly ellen hogyha a' Kamara Iſpánok ſzabad akaratjokon kivül erőltetnék az embereket, vagy meg-adni nem akarnák, akár az *Exponens*ek, akár pedig azoknak *inſtantiá*jára a' *Director*ok *evocál*tatván *Dietalis*, vagy *Octavalis* Táblára, *in poena ducentorum florenorum convincál*taſſanak; és ez illyen magok ſzükségére vivö Sótól, Vám vagy Harmintzad adáſſal-is ne tartozzanak.

ARTICVLVS III.

SEm Vármegyék, ſem Székelység és Száſzság a' *Fiſcus* ſzá-
An. 1640. mára való Só ſzállitáſra, ſzabad jó-akaratjokon kivül, és kedvek ellen ne kénſzeríttetſſenek, végeztetett.

TITULUS DECIMUSSEXTUS

Abrugbányai Nemeſségnek állapotjáról.

ARTICVLVS I.

ABrug-Bányán lakó Nemeſség Személyeket és Nemesi ö-
1642. rökségeket illetö dolgokban, nem máſutt, hanem *competens Forum*jok és Bírájok elött, úgy-mint a' Nemes Vármegyén tartozzanak meg-felelni, és nem ott való Városi Bírák elött; mellynek *conſentiál*tanak az Orſzág Gyülésén lévö magok Követi-is.

TITU-

Digitized by Google

TITULUS DECIMUSSEPTIMUS.

Gyüléſek állapotjáról.

ARTICVLVS I.

NOha ennek-elötte eſztendönként kétſzer, úgy-mint ſzent György napban, és ſzent Mihály napban *celebrál*tattanak a' Gyüléſek; de bizonyos *reſpectus*okra nézve a' ſzent Mihály napi Gyülés, *extra caſum inevitabilis neceſsitatis abrogál*tatott: úgy mindazonáltal, hogy minden ſzükségének *complementum*ára való *contributió*k: azon egy ſzent György napban *celebrál*andó Gyülésben, az elébbi ſzokott *terminus*okra fel-vettetheſſenek; melly Gyüléſre minden *Regalis*ſal hívott ſzemélyek és Gyülésbe válaſztott emberek, a' Gyülésnek elsö napján *compareál*ni, és mind addig ott lenni, míg az *Articulus*ok ki-kelnek, *ſub poena ducentorum florenorum* tartozzanak; haſonlóképen a' kiket Orſzág Gyüléſére az Hſpánok, vagy a' Székek Tiſztei az eddig való *uſus* ſzerént a' Vármegyéknek és Székeknek egyezö értelmekböl válaſztanak, és el-nem akarván menni, jó *ratió*kkal nem menthetnék magokat, azon *poená*ba *incurrál*janak: mellyet az Hſpánok vagy Király-Bírák, *excluſis omnibus Juridicis remediis* a' jóſzágokon *exequál*haſſanak; mellynek harmada a' *Fiſcus*é, harmada a' Vármegyéjé, vagy Szék ſzükségére való, harmada pedig az *Executor*é légyen; mellyet ha a' Tiſztek nem *exequál*nának, *in duplo convincál*taſſanak: a' Gyülésben válaſztott ſzemélyeknek pedig ſzükségekre, mind *Fiſcus*, Urak és Fö emberek jóſzági, a' Vármegyéken lévö egyéb Nemeſségnek jóſzágival együtt egy-iránt *contribuál*janak; haſonlóképen az Egyházhelyi Nemeſség-is, söt egyebek-is, kiknek Jobbágyok nem *contribuál*, ſegítſenek a' Gyülés pénz adásban. *Ex Art.* 1622. 1572. 1594. 1607. 1615.

Digitized by Google

TITULUS DECIMUS-OCTAVUS.

Liber Baronatusságról.

ARTICVLVS I.

Ex Art. An. 1609. 1604. 1620. 1633. 1635. 1650.

A' *Liber Baronatus*ság Erdélyben *in genere*, mind pedig a' *Partium*ban minden helyekről *tollál*tatott, az egy Fogaraſon és ahoz való *Fiſcalis* Jószágokon kivül.

TITULUS DECIMUS-NONUS.

Hadi állapotokról.

ARTICVLVS I.

A' Fellyebb annak *Series*sében meg-írt módok szerént, ha mikor Hadi *Expeditió*knak szükségesképen meg-kelletik lenni, akár *Generális*, akár pedig *partialis Expeditio* lévén, a' dolgoknak mivólta és szükségnek kívánsága szerént, a' Fejedelmeknek parantsolatjára, Nemesi *praerogativá*val élö minden rendek tartozzanak fel-ülni.

ARTICVLVS. II.

HA kik fel-nem ülnének, és a' rendelt idöben helyben jelen nem lennének, méltó és igaz mentségek nem találtatván, a' Vármegyének Tiſztei *eo facto* egyházi Nemes emberen 12. forint *poená*t *exigál*taſſanak; más rendbéli Nemes emberen, ki *portionatus*, és ház helyei, annál inkább ha Jobbágyi vagynak, mindazonáltal fél Kaput fellyül nem haladta annak mennyisége, *fl.* 25. büntetteſſenek - meg. A' fél Kapun fellyül való értekü Nemes ember, 50. forinttal *mulctál*taſsék; ha pedig az egy Kapun fellyül terjed jószágának *quantitása*, 100. forintra.

1599.

ARTICVLVS III.

HA pedig ugyan *contumacia ductus*, *tempeſtivè promulgál*tatva lévén, a' szükségnek idején jelen nem lenne, a' minémüek *Generalis* muſtrák, ſtráſa álláſok, tsatázáſok, vár szálláſok, és

1594.

több

Digitized by Google

több hadi *exercitium*ok; avagy ha kik jelen lennének-is, de Fejedelmek, avagy ha kikre a' Fejedelmektöl az az *authoritas* az állapotoknak mivóltához képeſt bízattatik, *Salvus Conductus*ok, avagy hiteles *Teſtimonialis*ok nélkül a' Had le-ſzállásának és záſzlóknak ſzokott helyekbe vitettetéſeknek ideje elött magokat, akármi ſzín alatt-is *abſtrahál*nák, vagy tellyeſséggel *abſentál*nák; minden-némü ingó javokat örökösön, ingatlan javokat pedig *redemptibiliter perennali aeſtimatione*, de tulajdon tsak a' magok ſzemélyekre nézendöket, *amittál*ják.

Az ollyan ſzemélyeket pedig a' *Fiſcalis Director*, avagy *Donatarius evocál*tatván, a' Hadnak le-ſzállitáſa után, akár *Octavalis Terminus*ra, akár Gyüléſek alatt lenni ſzokott Táblára, és ott minden haladék nélkül való *Exceptiók*, *Proceſſus*ok és *Remedium*ok kivül, végsöképen megítélteſsék, és 15-*töd* nap múlva *executió*ba-is vétetteſsék, ha méltó igaz mentsége nem találtatik.

ARTICVLVS IV.

A' Személy ſzerént való Hadi fel-ülésnek idejében, minden Urak, Fö rendek, Nemeſség, kiki maga betsületinek, és Hazájának ſzeretetiért érteke ſzerént való feles ſzámú magokkal, és jó Hadi kéſzülettel tartozzanak fel-ülni: úgy-hogy, ha tsak egyházhelyi, avagy egy vagy két ház Jobbágyú Nemes ember-is, tartozik fel-ülni maga ſzemélyében, annyival inkább a' feles jóſzágot biró Haza-fiai meg-mútaſsák Hazájokhoz és betsületekhez való ſzeretetteket, egyéb-iránt ha ugyan czégéres fogyatkozáſt tapaſztalnak maga meg-vonásában, avagy vakmeröségében, ugyan azon Hadi *expeditio* alatt azon Vármegyének Tiſztei a' záſzló alatt való Fö Nemes Rendekkel törvény ſzerént láttaſsák-meg, és a' fogyatkozáſnak mivóltához-képeſt illendö *poená*val *mulctál*ják, 's jó lélek-eſméret ſzerént meg-ítéljék, *imponál*ják-is lovok ſzámának meg-többitését vi-ſzont nagyobb büntetéſnek fenyitéke alatt; melly büntetéſnek harmada a' Vármegye Fö és Vice Tiſztié, két réſze pedig azon Vármegyének Hadi ſzükségére fordittaſsék. *Ex Art. An. 1614.*

Digitized by Google

ARTICVLVS V.

Ex Art. 1596. 1611. EGyházhelyi Özvegy Nemes Aſſzonyok Hadi *expeditió*ba való lovas állatáſra ne kénſzerítteſſenek, mind a' Hadi *expeditió*nak le-ſzállásáig-is, míglen özvegyelnek; sőt kevés jószágú, 's egyéb rendbéli Nemes Aſſzonyok-is, kiknek Férjek azon eſztendöben hólt-meg, és fél Kapunál fellyebb való jószágok nintsen, azon Eſztendöben Hadi *expeditió*kra lovaſt állitni ne tartozzanak; úgy mindazonáltal, hogy-ha magokat betsületes özvegységben viſelik.

ARTICVLVS VI.

An. 1594. 1599. 1611. 1614. URak, Fö és Nemes rendek, valakik fizetett ſzólgai a'Fejedelmeknek, ha ſzintén ſzemélyekben jelen léſznek-is a' Hadi *expeditió*kban, de a' kiknek mennyi lóra vagyon fizetéſek, azon fellyül ha annyira való jószágok vagyon, kiről egyéb-iránt ſzólgaságán kivül tartozott vólna egy lovaſt állatni, *non obſtante eo*, hogy ſzólga; mindazonáltal a' fizetett lovas ſzámon kivül, jószágának mennyiségéhez képeſt, azon fellyül való lovaſſal tartozzék fel-ülni, muſtrálni, és a' Hadi *expeditió*t *continuál*ni. A' kiknek pedig nem ló ſzámra, hanem ſzemélyekre vagyon fizetéſek, magok ſzemélyekben, hívataljok rendihez tarthatják magokat; de jószágoknak mennyiségéhez képeſt illendö ſzámú lovaſt a' Vármegye Záſzlója alatt, mint egyebek, tartozzanak állatni és jártatni, ha a' Hadi *ordinantiák* külömben nem fogják kívánni.

ARTICVLVS VII.

An. 1594. A' Melly ſzegény Nemes ember lovas ſzámban nem muſtrálhat, Hadba nem mehet érteketlensége miatt; gyalog ſzerben jó ahoz való kéſzülettel *compareál*jon.

ARTICVLVS VIII.

1634. 1611. AZ Uraknak, Fö és Nemes rendeknek Nemes emberekből álló ſzólgai, ha olly' állapatu és éttekü emberek, kik egyéb iránt jószágokból lovaſt állatni tartoztak vólna, akár Urok mellett légyenek jelen a' Hadban, akár Uroktól hon való gond viſelés-

Digitized by Google

viſeléſre hagyattaſſanak, de 'Sóldoſt állatni a' Vérmegye Záſzlója alatt tartozzanak jó alkalmatos embert, és jó kéſzülettel; ha pedig kevesebb érteküek, ne tartozzanak: úgy mindazonáltal, hogy a' Vármegyének Tiſztei köteleſségek ſzerént, reá vígyázzanak e' dologra, ha külömben nem lehet *inquiſitio* általis. Elsöben, hogy értekek nem terjed-é annyira, a' mennyi Kapuról rend-ſzerént lovaſt állatni ſzoktak. Másodſzor, hogy nem tsak névvel és tsak hozzá tartó, hanem ugyan valósággal fizetett és köteles ſzólgák légyenek. Harmadſzor, hogy nem-tsak a' Hadi hírnek *promulgál*tatáſakor, hanem annak-elötte kötelezték-meg magokat. Egyéb-iránt *praetextus*ok és ſemmi *fraus* a' dologban ſenkinek ne *patrocinál*jon. *Ex Art.* 1623.

ARTICVLVS IX.

Tempore bellicae expeditionis ha kik súlyos betegségben találkoznanak, vagy egyéb-iránt-is olly' nyomorúlt, Hadi állapotra nem *habilis* emberek, a' Tiſztektöl hit ſzerént való *Teſtimonialis*t vévén, mind ſzemélyek helyett, 's mind jóſzágokról elégséges 'Sóldoſokat, jó alkalmatos embereket, és jó Hadi *apparatus*ſal valókat állaſſanak. *An.* 1611. 1640.

ARTICVLVS X.

A' melly Urak, Fö és Nemes rendek más birodalomban laknak; de az Hazában jóſzágot birnak, jóſzágoknak mennyiségéhez-képeſt való jó 'Sóldoſokat állatni tartozzanak, a' fellyebb meg-írt *poena* alatt; de azok-is a' 'Sóldoſok hittel kötelezteſſenek a' Záſzló alá, a' Fejedelemnek és az Orſzágnak hüségekre, az eleikbe adandó, és az akkori állapotokhoz alkalmaztatott hitnek *formá*ja ſzerént. 1640. 1623.

ARTICVLVS XI.

A' Városokban lakó Nemeſség, ha a' Város közzé magát béadta, kötelezte, és a' Városnak terhét vélek egy-iránt viſeli, ſzemélyében hadba menni ne tartozzék; de ha külsö jóſzágot és örökséget birna, arról 'Sóldoſt állatni tartozik; és mivel az hon maradás, 's Város helyben való bátorságos lakás nagy 1599. 1611.

Digitized by Google

könnyebbség, az ollyanok felényi értekről és jószágról tartozzanak 'Sóldost adni, mint a' kün lakó Nemesség.

ARTICVLVS XII.

MIdön pedig nem személy szerént való *insurrectió*jának kelletik lenni a' Nemességnek, hanem tsak 'Sóldosokat állatni; személye helyett a' jószágos Nemes ember egy jó 'Sóldost tartozzék állatni, jószágáról pedig, három Kapuról egy lovast; 's ha kinek magának annyi jószága nem volna, többekkel együvé rendeltessék; egyházhelyi Nemes emberek tizen állassanak egy lovast; fél Kapun alól lévö jószágúak nyóltzan; fél Kaput biró Nemesség hat állasson egy lovast; és ekképen a' jószágnak *quantitás*sa szerént *limitál*ván, rendeltessenek egybe a' Vármegye Tiszteitöl; Gyalogot pedig minden két-két Kapuról, jó készülettel tartozzanak egyet egyet állatni.

ARTICVLVS XIII.

A' Hadi *expeditió*knak alkalmatosságával, ha melly Nemes ember másokon valamelly *potentiát*, vagy egyéb tilalmas dolgot tselekesik, szabad légyen véle, ha a' Zászló alatt akarná meg-perleni-is, tartozzék a' *patrator* meg-felelni Vármegyéjének Zászlója alatt; ha kívántatik a' Hadi-Bíró Székire-is *transmittál*tassék, és a' dolog *decidál*tatván *exequál*tassék-is: vagy ha az *executio* ott nem *peragál*tathatnék, azon *Sententiá*nak *vigor*ával azután-is azon Vármegyének Tisztei *executiót* tegyenek, *non obstante diuturnitate sententiae*: mindazáltal a' jószága veszésit illetö dolgoknak törvényit, e' formán ne *attingál*ják a' Bírák, 's ne *attentál*ják a' peresek-is.

Ex Art. An. 1611.

ARTICVLVS XIV.

A 'Szebeni Király-Bíró, *tanquam Comes Universitatis Saxonicae*, söt a' több Király-Bírák-is a' Száz gyalogokkal együtt, a' Hadba tartozzanak elmenni kétkét Pólgár emberekkel együtt, kik a' Fejedelem mellett légyenek. Kik közzül ha kiket a' Fejedelmek hon akarnának hagyni, vagy haza botsátani-is, áll *authoritás*okban; mindazonáltal ez Haza három *Natió*kból állván,

An. 1558.

Digitized by Google

ván, és akármelly *tracták* 's egyéb szükséges dolgok-is úgy kívánván, leg-alább két nevezetes ember közzülök *continuè* jelen légyen, kik *repraesentálják* azt a' Betsületes *Natió*ját-is Hazánknak.

ARTICVLVS. XV.

A' Nemes embernek szabadságában vagyon, mellyik Vármegyebéli lakó helyéröl üljön-fel hadakozásnak idején, mind maga személyében, mind pedig gyalog és lovas 'Sóldosinak állatásában, hogy-ha nem tsak egy, hanem több Vármegyékben-is vagyon jószága és lakása; ha pedig tsak egyben vagyon *residentiá*ja, abban-is tartozik fel-ülni. 'Sóldosit pedig Jen mindenik Vármegyebéli jószágáról egybe *comportál*ván és *transferál*ván, onnét állassa tsak, külömb-külömb Vármegyebéliek közzé ne kénszerítessék szaggatni jószágát. *Ex Art. An.* 1578. 1594.

ARTICVLVS XVI.

'Sóldos gyalogját, senki maga, vagy tár-szekerei mellé a' hadakozásnak idején ne vegye, hanem a' Vármegye Záslója alatt jártassa. *An.* 1616.

ARTICVLVS. XVII.

HA kiknek 'Sóldossa, Fia, vagy maga Hadban el-vész, azon Hadnak le-szállásáig újabbat állatni ne tartozzanak.

ARTICVLVS XVIII.

A' Hóldoltságon lakó Nemes emberek, vagy hogy a'Véghelyekbe bé-menni, vagy pedig mint egyéb Nemes emberek *viritim* fel-ülni, és az ö rendek 's állapotjok szerént ezen terhet és szólgálatot *praestál*ni tartoznak: *alioquin* Nemesi szabadságok *invalidál*tatik. Jenöben pedig az eddig való rend-tartás szerént czirkálókat tartsanak, és a' kiket a'Jenei Kapitányok arra illendöket ítélnek, tartozzanak a' híreket hüségesen bé-vinni Jenöbe, *sub poena ducentorum florenorum*; mellyet a' Jenei Tiszt *toties quoties peccaverint exequál*tathassa, *nuc et defacto, comperta tamen rei veritate.* 1653. 1653.

A'Szé-

A' Székelységnek hadakozásának rendiről, és a' Száſz Papoknak ſzokott Hadi *taxá*jokról, annak *ſeries*ſében léſzen emlékezet bövebben.

TITULUS VIGESIMUS

Mustrákról.

ARTICVLVS I.

IGen ſzükséges dolog a' békeſségnek idején *provideál*ni a' Hadi állapotokról; Végeztetett annak-okáért, hogy minden Hadra fel-ülni tartozó rendek mindenkor kéſz *apparatus*sal légyenek, ez Hazának állapotja úgy kívánván, kiki az ö ekkédiglen *obſerváltatott* rendi ſzerént, többek között a' Nemeſség-is: úgy-hogy valamikor a' Fejedelmek akaratjokból a' Fö Tiſztek Muſtrát hirdetnek, minden Nemes ember jó lóval, fegyverrel, és egyéb Hadi kéſzülettel tartozzék *compareál*ni a' meg-hirdetett napra és helyre: Mellyre ha ki nem *compareál*na, méltó mentsége nem lehetvén, a' Tiſztek köz Nemes emberen, kinek egy *Portá*ra telhetö, úgy-mint tíz-ház Jobbágya nintsen, *fl.* 12. Egyházhelyi Nemes emberen *fl.* 8. tíz ház jobbágyon fellyül biró Nemes emberen *fl.* 20. ha három Kapura telhetö jóſzágú ember, *fl.* 40. *exequál*taſſanak rajta; de ha méltó mentsége találtatik, 's annál inkább ſzólgai-is jelen léſznek, ſemmit ne vegyenek rajta: ha pedig a' jelen lévök-is értekek és állapotjokhoz illendö kéſzülettel jelen nem lennének, elsöſzöri Muſtrán meg-intetteſſenek, és ſzorgalmatoſon *obſervál*taſſanak; ha máſodſzori Muſtrán-is fogyatkozáſſal fognak muſtrálni, *eo facto* a' köz Nemes ember 12-forinttal; Fö rendü Nemes ember 24-forinttal büntetödjék: A' lovaſnak pedig egyéb fegyverei között, jó lobogós kopjája légyen; egyházi Nemes ember leg-alább egy kopjával; feljebb való rendü, és két lóval muſtráló Nemes ember két kopjával; azon fellyül való értekü Nemeſség pedig, a' végezéſek ſzerént, ki-ki maga-

maga betsületi, állapotja, jószága és érteke szerént muſtráljon. E' muſtrálásnak illy' módon való neme mindazáltal értetik tsak a' békeſséges idöbéli muſtrákra, és nem az ollyanokra, mellyek Hadi *expeditiók* alatt, avagy Hadi indúlásra hirdettetett idöben szoktak lenni.

TITULUS XXI.

Quartirokról.

ARTICVLVS I.

BÉkeſséges idöben, a' pénzen élés nélkül való *Quartir* tellyeſséggel *tollál*tatott, és pénzeken élve-is a' Vitézlö rend Urak, Nemeſség, Száſzság jószágira *Quartir* ne rendelteſsék; hanem vagy Udvarnál, vagy a' *Fiſcalis* helyeken, Városokon és *Oppidum*okon, az állapotoknak és a' dolgoknak mivólta szerént; ott-is jó *diſciplina* alatt tartaſſanak; *alioquin* a' Vármegyék és Székek 's azoknak Tiſztei nem tartoznak *patiál*ni, söt inkább öket ki igazitani; úgy-is pedig Nemeſségnek, Papoknak, és Városi Fö Tiſzteknek *Házaira*, *Majorokra*, *Malmokra*, *Scholákra*, *Ispotályokra* szállani ne méréſzeljenek; egyébiránt-is a' Tiſztek olly' fenyitékben tartsák öket; hogy a'kik afféléket *attentál*nak, meg-találtatván, mindjárt ki-szállittsák, az engedetlenségért érdemek szerént meg-büntesſék, és hami kárt tettek, meg-fizetteſsék, *ſub amiſsione honoris*. *Ex Art.* *An.* 1630. 1600. 1607. 1610. 1635.

TITULUS XXII.

Katonák felöl.

ARTICVLVS I.

A' Katonaságot, és egyéb Vitézlö rendet a' Fejedelmek vagy magok mellett tartsák, vagy *Fiſcalis* Városokbã, és nẽ egyéb helyeken *Quartél*yoztaſsák békeſségnek idején; 's rendelt fizetéſsek meg-járván, pénzeken éljenek; tsak-hogy a' Tiſztek- *An.* 1609. 1613. 1649.

Digitized by Google

nek jó *proviſiója* légyen arról, hogy mind a' Fejedelmek ſzemélyek mellett lévö Udvar-népe, és vitézlö rendek ſzükségére pénzre igazságos árráért elégedendö élés ſzólgáltaſsék.

TITULUS XXIII.

Leveleknek intercipiálásáról.

ARTICVLVS I.

FEjedelmek máſoknak ſzólló leveleit ha kik *intercipiál*nák, vagy tudva fel-ſzakaſztanák, *Diaetára evocál*taſſanak, és ott *legitimè convincál*tatván, a' ſzerént büntetödjenek, mint a'Fejedelmeket *diffamál*ók felöl való *Articulus* tartja; Fejedelmeknek ſzólló levelekkel-is ha ki azt tselekedné, azon ſzerént büntetteſsék; söt a' Fejedelmek után való Tiſztviſelöknek kezek és írogatáſok által Orſzágos, és néha Fejedelmekre nézendö titkos dolgok-is forganak: ha kik afféle leveleket el-vennének, vagy fel-ſzaggatnának, Vármegyére vagy Táblára *citál*tatván, annak *continentiá*jának *meritum*ja ſzerént nevelteſsék a' büntetése-is: de *ordinarie et in genere*, akármelly emberséges embernek-is máſnak írt leveleit ha fel-ſzaggatja, avagy *intercipiál*ja valaki, a' lévél írónak *homagi*umán, és abból következett kárnak és *expensá*jának *refuſio*ján *convincál*taſsék; ez mindazáltal értetik békeſséges idöre, a' Hazának lakosira, és Fejedelmek 's Orſzág ellen való dolgokban, nem *ſuſpectus* emberséges emberekre.

TITULUS XXIV.

El-téveſztett avagy idegenedett Harangok állapotjáról.

ARTICVLVS I.

A' Háboruságos idökben kiváltképen, de akármelly egyéb alkalmatlanságokban-is, ha melly Harangok el-idegenedtenek

nek valamelly helyekről, és azoknak *Patronus*i útjában igazódnak, Szólga-bíró, avagy a' helynek állapotjához képeſt ſokott ember által a' Harang *legitimè* kéretteſsék, és hogy ha a' fel-kéretö emberek ahoz való igazságoknak meg-bizonyitásával kéſzen lévén meg-is kínálják igazságoknak megmútatásával a' Harangnak akkori *Patronus*it, azok pedig vagy *acceptál*ni nem akarják, avagy meg-látván-is meg-nem adják, *citál*taſſanak a' Vármegyekre, avagy Székes helyekre; és ott meg-ítélteſsék mindenik félnek igazsága, 's hogy-ha az *in cauſam attractus*ok még-is *exmittál*tatni kivánnának bizonyitásra, meg-engedteſsék ugyan, de annak *reportatió*ja után mind a' Harangnak *aeſtimatió*jával, mind pedig az *Actor*ok *expensá*jának *refuſió*jával tartozzanak meg-adni. Ha pedig *exmiſsió*t nem kívánván, azon Széken *compromittál*ják megadását, csak *expensá*joknak *refuſió*jával a' Harangnak *aeſtimatió*ja nélkül adattaſsék-meg.; de hogy-ha az elsö *requiſitio*ra, és a' mellett léjendö *collateralis* bizonyságokra megadattatik, *absque ulla poena* tartozzanak el-venni. Ex Art. An. 1614.

Ha még-is úgy történt vólna lenni, hogy ellenségtöl, vagy azoktól el-nyert, vagy vásárlott emberektöl váltották légyen magokhoz a' Harangot, a' keresö felek tartozzanak azt az *expensát* meg-fordítani; ennek pedig kereſetiben ſemmi tovább való *proceſſus*, ſem törvénybéli *remedium*ok nem engedtetnek.

TITULUS XXV.

Relictákról.

ARTICVLVS I.

GYakorta a' *verus Haeres*eknek el-ſenvedhetetlen károkat tésznek a' *Dotalista Relicták*, jószágoknak vagy ſántſándékkal való puſztításokkal, vagy terméſzeti 's néha együgyüſégből való gondviſeletlenségekkel, némellykor ugyan el-idegenitö igyekezettel, hasonlóképen leveleknek magoknál megtartá-

tartása, vagy másoknak kezekhez juttatása, 's az igaz vérektől el-veſztése, és egyéb holmi ſzínek és *colluſiók* által való meg-károsításokkal, Urok neveinek viselését *praetendál*ván: végeztetett annak-okáért, hogy eſztendö alatt a' *Dotalis*ta *Relict*ák Urok jószágiból és javaiból semmiképen ne *exturbál*taſſanak; el-telvén pedig az eſztendö, akár változtatta légyen Ura nevét, 's akár ne, de a' *legitimus Haeres*ek és *Succeſſor*ok *admoneál*tatván az igaz *Dos*sal, 's meg-kínáltatván egy ſzersmind Ura nevének viseléséig a' jószágnak *quantitás*sához képeſt illendö réſzszel-is, ha azzal *contenta* léſzen, vagy magok között *conveniál*hatnak, *bene quidem*: ha pedig nem, *reportál*ják abbéli *proceſſus*okat a' *Haeres*ek és *Succeſſor*ok Vármegyékre, vagy Székes helyekre, a' hol tudnillik derekaſabb *reſidentiá*ja, kiken felülni ſzokott vólt a' meg-hólt ember, és ott azon Vármegye, vagy Szék *conſcientiose*, a' *Decretum*nak *continentiá*ja, és a' jószágnak *quantitás*a ſzerént *limitál*ják-meg a' *Dós*t, mind pedig az Ura neve viseléséig a' jószágbéli réſzt, 's ki-botsátván a' Tiſzteket, mind a' *Haeres*eknek, mind pedig a' *Dotalist*ának ítéltetett jószágokat, *nullo remedio, ulteriorique proceſſu obſtante, aſsignál*ják kezekhez; hasonlóképen a' leveleket-is hit ſzerént. Melly leveleket hogy-ha ki-adni nem akarna, *procedál*janak ellene a' *Haeres*ek, a' ſzerént mint annak *Series*ében a' levelet meg-tartó emberek felöl végezés írattatott. Az eſztendö alatt-is ha a' jószágot és Udvarházakat a' *Dotalis*ta puſztítaná, panaſzt tévén a' *Haeres*ek Vármegyén vagy Széken; a' Vármegye *exmittál*jon bizonyos embereket, és a' dolgot ſzorgalmatoſon meg-értsék, a' *Dotalis*tát *admoneál*taſsák; az eſztendö el-telvén pedig, a' kárt-is vagy a' *Dotalis*tának *cedál*andó réſzből, vagy egyéb találtathatandó javaiból *refundál*ják; söt az eſztendö után-is ha tselekedné, a' Vármegye és Szék elött *comperiál*tatván, 's az *admonitió*ra-is ugyan nem *ceſſál*na, az ollyan *dilapidatrix Dotalis*táknak *annuatim* annak mivólta ſzerént való *proviſió*t rendeljenek, minden ſzükséges *accidentiák*-

ból

ból és *oeconomiá*kból: azon-kivül a' jószágot ne eröltetheſſe, azt pedig a' *Haeres*ek is igazán ki-fizólgáltaſsák.

Medio tempore akár kivel, akár mitsoda *colluſio* és *praetextus* által, ha a' *Haeres*eknek károkkal *contractus*okat tsinálna, *penitùs* erötlenek légyenek: Söt ha máſok kezébe ejtetett vólna-is a' jószágban, valamint a' *Dotalis*tától, azoktól-is tsak ſzintén úgy el-véteſsék.

Ha a' jószágok külömb-külömb Vármegyékben, vagy Székekben vólnának, azon egy Vármegyének és Tiſzteknek *authenticum reſcriptum*jokra, mellyben a' dolog *agitál*tatott, más Vármegyebéli vagy Székbéli Tiſztek, avagy *Mandatum* mellett Itélö Meſterek, vagy *Capitularis perſonák*-is tartozzanak ki-menni és *peragál*ni a' meg-itélt dolgot.

Ha pedig valamelly jószágnak állapotjában a' *Dotalis*ták valami más olly' *just praetendál*nának, 's nem pedig tsak *Dotalitio jure* birnák, az ollyanokban jól meg-értvén és visgálván a' dolgot, ha *comperiál*tatik, a' *Haeres*ek *legitima citatione mediante inchoál*ják a' jószágnak kereſetit, és egy *Exmiſsió*n kivül, minden egyéb *remedium*ok *excludál*tatván *finaliter decidál*ják a' *Causát*: mindazonáltal ha valamellyik fél kívánja, *appellatió*ban-is el-botsáttaſsék, de az *Aviticum bonum*okban a' *Decretalis caſus*okon kivül, *Teſtamentum* vagy egyéb *Faſsió*k által való *abalienatió*knak hely ne adattaſsék. Ide nem értetnek pedig a' *Tutrix Relicták*, kiknek gyermekek *legitimus Succeſſor*ok a' jószágban.

Az *Inſcriptiós* vagy zálagos jószágoknak állapotjában *obſervál*taſsék ama' *Juris Regula*; *Quomodo quisque formaverit literas ſuas, etc.* és hogy ha a' *defunctus Poſſeſſor*nak levelei *ad Haeredes et Poſteritates* fzólnának, *non obſtante eo*, hogy egyébiránt a' zálagoſok *pro rebus mobilibus* tartatnak; de ha a' *Relictá*knak nevek *inſerál*va nintsen réſze-is az ollyan jószágokban nem külömben, hanem tsak *Dotalitio et non ſucceſſorio jure* lehet, mint fzintén az egyébféle jószágokban; ha pedig a' le-

Digitized by Google

velekben *inserált Haeres*ek és *Succesſor*ok nintsenek, *ratione mobilitatis non ſuffragante ſexûs defectu*, nem *Fiſcus*ra, hanem a' *relictá*ra *devolvál*tatik, mert az ingó jókban *Jus Regium* nintsen külömben, hanem *per expreſſam donationique inſertam juris reſervationem.*

A' kiknek pedig magok kereſte jószági vagynak, azokról való *diſpoſitió*jok és szabadságok a' *Decretum* tartása szerént helyben hagyattatnak, azoknak gyermeki 's egyéb rokonsági ellen-is, valakiknek nevek *expreſsè* a' *Donatió*kban *inserál*tatva nintsenek, és *Acquiſitor*oknak nem *reputál*tathatnak; mind ezen *Articulus*ban *ſpecificál*t dolgok és *proceſſus*ok pedig értetnek a' *Dotalis*ták és *Succeſſor*ok, 's nem pedig a' *Fiſcus* között.

TITULUS XXVI.

A' Tutorokról.

ARTICVLVS. I.

Ex Art. An.1646. A' *Tutor*ságnak állapotja, *juxta contenta Decreti obſervál*taſsék.

TITULUS XXVII.

Árváktól el-vétetett Jószágokról.

ARTICVLVS I.

MInt-hogy a' ſok háborúságos időknek forgásiban némelly Nemes emberek Árva gyermeki ellenségtől vitettenek-ki, *An.1612. 1619.* némellyek pedig a' háborúságnak alkalmatoſságával kénszerítettenek ki-bolygani és bújdoſni az Országból, kiknek el-vezett híreknek *praetextus*ával jószágok, vagy tsak *ſimpliciter* valakiktől el-foglaltatott, vagy pedig meg-kéretett ollyaktól, kiknek egyéb-iránt azoknak életekben semmi *jus*ſok hozzájok nem lett vólna. Végeztetett annak-okáért, hogy a' kik afféle árvák közzül

Digitized by Google

közzül meg jönének, vagy jöttek vólna, a' jószágnak akkori *Possessorát* Vármegyére, avagy szokott Székes helyre *citál*tatván, és ott meg-bizonyosodván, hogy a' *Possessor* sem maga, sem Attya, sem Annya, sem olly' Attyafia, kit *immediate concernál*t vólna, el-nem idegenítette és adta, hanem a' feljebb meg-írt minden méltó ok-nélkül vétetettel és birattatik idegenektöl, a' Vármegyéknek és Székeknek Tiszтei által a' Jószág viszont tsak *simpliciter restituál*tassék az igaz *Haeres*nek minden *poena* nélkül: mindazáltal ha kívántatik, egyszer *Exmissio*-is adassék a' dologban, de minden tovább való *processus* és *remedium*ok ki-rekesztetnek: ha pedig más egyéb méltó *praetensioi comperiál*tatnak a' *Possessor*nak, úgy *appellatió*ban is el-botsáttassék.

TITULUS XXVIII.

Ingyen gazdálkodásról.

ARTICVLVS I.

AZ ingyen való gazdálkodás dolgában, úton-járók, kelök, és szállók miatt a' szegény községnek nagy bántódási vagynak; Végeztetett annak-okáért, hogy valakiknek Fejedelmektöl adatott *Salvus Conductus*ok nintsen, ha vagyonis pedig, de tsak *simplex*, és *specificè* gazdálkodás felöl való parantsolat benne nintsen; gazdálkodással a' szegénység ne tartozzék: melly végezés minden rendekre és helyekre ez Országban *extendál*tatik. Mindazáltal az úton-járóknak alkalmatosságokról-is az *Edictum*okban *provideál*tatott; a' Szászság részéröl pedig külön *declaratio* íratott annak rendiben.

TITULUS XXIX.

Faluk birodalmának módjáról.

ARTI-

Digitized by Google

ARTICVLVS I.

Ex Art. An. 1643. A' Melly Faluk réſzekre ſzakadozva és oſzolva vannak néhány *Poſſeſſor*ok között, a' mint-hogy némellyekben *Fiſcus*nak, és egyéb *Patronus*oknak-is bizonyos réſz *portió*ja és ház-helyei vagynak, söt némellyek egy 's két ház-helyeknek birásának alkalmatoſságával feles embereket-is telepítenek a' Faluba, és mind arra nézve 's azon-kivül-is egy-iránt akarják élni a' Faluknak köz-határit a' nagyobb réſzt biró *Patronus*okkal; azt kivánván annak-okáért a' közönséges igazság, végeztetett, hogy An. 1646. az olſzyan helyeken ſzéna-rétek, erdök, ſzántó-földek, és egyéb 1638. haſzon-vételre való *pertinentiá*k, a' köz és nyomásban lenni ſzokott határokon kivül, *juxta quantitatem et numerum ſeſſionum antiquarum* oſztaſſanak és birattaſſanak a' határok, és kiki maga *rata portió*jával légyen *contentus*; a' mint-hogy a' Kortsoma tartás állapotja-is haſonló móddal rendeltetett.

TITULUS XXX.

Jobbágyokról

ARTICVLVS I.

ISztennek és Orſzágnak törvényével nem ellenkező módok ſzerént férjhez-menö Aſzſzonyi-állatokat és leányzókat a' An. 1635. Földes Urok meg-ne akadékoztaſſanak, *ſub poena fl.* 100. kik-is nem lopva menjenek férjhez, hanem a' közönséges bé-vett ſzokás ſzerént; ha pedig találtatnának, kik affélét titkon vagy ſzöktetve tselekednének, azon *poená*ba *incurrál*janak. Mindazáltal a' meg-hólt Jobbágynak ingó javaiban az Özvegy-Aſzſzonyok tsak harmadoſok lévén, két réſze a' Földes Urájé: fiú gyermek Jobbágyokat-is az Ura nem tartozik el-botsátani, hanem-ha olly' *aſſecuratio* alatt, kivel *contentus* akar lenni: A' leányokkal-is pedig köntösökön kivül, Urok engedelme nélkül egyéb *bonum*okat nem adhatnak; az ingatlan jók pedig tellyeſséggel Földes Uroké, *excipiál*tatván ez-iránt a' *privilegiál*t helyek, és *uſu corroborál*tatott *conſvetudo*.

TITU-

Digitized by Google

TITULUS XXXI.

Szökött Jobbágyokról.

ARTICVLVS I.

A' Várakban-is Darabantságban a' Jobbágyok az Országnak arról való *Conſtitutioi* ſzerént fogadtaſſanak-bé, és ha melly *Dominus Terreſtris* földéröl a' Feleségét bé-vinné a' Darabant, tartozzanak elébbi féltkére a' Tiſztek viſſzá-adni; melly ellen ha a' Tiſztek *impingál*nának *fl.* 200. *poenán convincál*taſſanak. *Ex Art. An.* 1637. 1640.

ARTICVLVS. II.

A' Melly el-bújdoſott Jobbágyok *medio tempore* az igaz Földes Uroknak *manumiſsió*jok nélkül *nobilitál*tatták vólna magokat ennek-elötte, haſonlóképen *invalidál*tatva légyenek, mint a' moſtani végezéſek *contineál*ják, ennek-utánna *nobilitál*andók felöl. 1561.

ARTICVLVS. III.

A' Melly Jobbágyok Földes Urok engedelme nélkül Záſzlók alá mennek, avagy akármi egyéb helyekre-is, feleſégek hon maradván; míglen Urokat *legitimo modo* Földes Urok nem *reducál*hatják, állapotjok ſzerént való ſzólgálatot, és egyéb tereh viſeléſt *ſupportál*janak. 1640.

ARTICVLVS IV.

A' Melly hóldolt helyekre a' Vármegye Tiſztei nem mehetnek ſemmi *legitima executió*ra, söt Földes Uroknak való ſzólgálatjokra-is fel-nem jár a' ſzegénység; a' Jobbágy kéréſnek és *reducál*ásnak módja nem *extendál*tathatik azokra. 1637.

ARTICVLVS V.

AZ Erdélyből ki-ſzökött Jobbágyok akárminémü alkalmatoſsággal, ha az Erdélyi birodalomban kapattathatnak, minden javokkal együtt ſzabadoſon *areſtál*tathaſſanak. 1640.

ARTICVLVS VI.

A' Záſzlók alól, vagy egyéb *Praeſidium*okból-is ſzokott ideje-

Digitized by Google

ket el-töltve és bútsút véve, nem máſuvá, hanem Földes Urokhoz *redeál*ni akaró emberek, abbéli ſzándékjok felöl Földes Urok-is *teſtál*ván, el-botsáttaſſanak.

ARTICVLVS VII.

A' *Fugitivus*, de egyéb-iránt róvás alatt lévő Jobbágyok a' midöre *reducál*tathatnak, adójokat a' kik érettek fizették, azoknak *refundál*ni tartozzanak, ha más emberek Jobbágyi; ha pedig azon Nemes emberé, ki vagy maga vagy Jobbágyi által *praeſtál*tatta, maga ſzabadságában áll meg-engedéſe vagy pedig *exigál*áſa.

Ex Art. An. 1650.

ARTICVLVS VIII.

FEketę Tó nevü helynek a' Körösben melly vagyon, állapotjára nézve, mind á' közönséges úti *commoditás*ért, mind pedig a' poſtálkodásért meg-engedtetett, hogy a' melly Jobbágyok 1640-eſztendönek elötte oda telepedtenek, és lakáſokat ott *continuál*ták, valamíg ott akarnak lakni, el-ne vitetheſſenek; 's egyéb-iránt pedig a' *ſpecificál*t idő után oda telepedtek, *ſub poena Articulis expreſſa* ki-adattaſſanak; *i. e. fl.* 100.

An. 1640.

TITULUS XXXII.

Kortsoma felöl.

ARTICVLVS I.

A' Kortsomálásnak rendi (valahol kívánják) a' Tiſztek által *limitál*taſsék, *juxta quantitatem bonorum*, mind a' *portionatus*, 's mind pedig az egyházhelyi Nemeſségnek rendi között, és ha ki az ellen *inpingál*na, egy Vicé Ispán, vagy az ha hamar nem találtatnék, tsak Szólga-biró által-is *fl.* 12. büntetteſsék, és a' rend-kivül kezdett bornak feneke ki-vágattaſſék, vagy az *Executor* viteſſe-el; a' 12-forintnak pedig két réſze a' panaſzló félé, harmada az *Executor*oké légyen; ha ſzinte valamelly Nemes ember maga házánál kezdené-is a' rend-kivül való Kortsomát. Ha pedig a' bor el-talált vólna fogyni-is, de a' *poena*

Digitized by Google

a' *poena exequál*taſsék az-után-is akár-mikor. A' Tiſztek pedig csak házoktól-is a' panaſzló félnek *requiſitió*jára ki-menni, 's mind a' kortsomáláſt el-*limitál*ni, 's mind pedig az *executiót peragál*ni tartozzanak, *ſub poena* 200. *florenorum*. Ha pedig valamelly *Patronus* olly' szegény bort kezdene, a' ki illendö módon el-keléſre alkalmatlan vólna; a' kortsomálás rendiben következendö ember Vicé Iſpánt, vagy Szólga-bírót hívatván, és meg-kóſtolván, ha úgy találtatik, a' rend-ſzerént köverkezendö *Patronus* ſzabadoſon ki-kezdheſſe borát.

A' *Fiſcus* kezénél lévö 's egyéb-féle jószágokban-is ezen mód *obſervál*taſsék; de a' *poena* nem a' *Fiſcus* jószágán, hanem a' Tiſzteknek magok javokból *exequál*taſsék a' hol jovai találtatnak, azon Vármegyei Tiſzteknek hiteles *reſcriptum*okra. A' *Fiſcalis* jószágokban pedig, az eddig *obſervál*tatott *uſus* tartaſsék-meg. Paraſzt ember Nemes emberek kortsomájokra azoknak meg-egyezett *conſenſus*ok nélkül kortsomát kezdeni ne méréſzeljen; tselekedvén pedig, a' feljebb meg-írt mód ſzerént azon *poená*val büntetödjék. *Ex Art. An.* 1638. 1633. 1638.

Az Egyházi rendek-is haſonlóképen, a' *Patronus*oknak meg-egyezett engedelmek nélkül kortsomát kezdeni ne méréſzeljenek; *alioquin pro teſtimonio* vagy Tiſzteket, vagy ha azt nem kaphatnak csak egy Nemes embert-is hívatván, boroknak fenekit ſzabadoſon ki-vághaſsák. Sert-is nem ſzabad kortsomárolni *ſub poena praemiſſa*. 1626.

A' kortsomálásban a' fellyebb meg-írt *proceſſus*ok és módok *obſervál*taſſanak a' Székelységen-is mindenütt.

TITULUS XXXIII.

Nyomásról.

ARTICVLVS I.

A' Közönséges ſzabadsággal ellenkezö dolog, hogy valaki más embernek határán, bár nyomásban lévö, vagy marha-

Digitized by Google

legeltetö helyeit kedve ellen élje és élteſſe; kívántatik azért, hogy kiki tartsa maga határába magát, és a' Földes Uroknak, Faluknak, és Városoknak állapotjok szerént való hatalmokban áll, ha meg-alkhatnak egymáſſal afféléknek éléſe felett; egyéb iránt nem taroznak meg-engedni, söt szabadoſon bé-hajthatják az idegen marhákat a' nyomásról-is, tsak hogy az illetlen 's botſzút követö inkább, mint-ſem kárt nézö *exactiók tollál*taſſanak; hanem egy öreg marháért egyszeri bé-hajtásért *d.* 2. apró marháért, *d.* 1. *exigál*janak, *toties quoties.*

Ha ki többet *exigál*na a' meg-írt fizetéſnél, *eo facto*, a' Tiſztek ki-menvén *fl.* 12. *exigál*janak rajta; mellynek két része a' panaſzló félé légyen, harmada az *Executor*oké. Hasonlóképen ha *potentiosè reſiſtál*nának a' marha bé-hajtáſnak, *ad requiſitionem querulantium* a' Tiſztek, *comperta rei veritate minor potentiá*nak *poená*ját *exequál*ják; de ha ſebhetés, verés, annál inkább halál *interveniál*na, a' dolognak *meritum*jához-képeſt, a' ſérelmes fél-is *contentál*taſsék, a' haláláért *ſuis modis* büntetteſsék.

TITULUS XXXIV.

Nyom követésről.

ARTICVLVS I.

AZ el-veſzett marháknak nyomoknak fel-vétele, azoknak követéſe, és azokból következett károknak meg-fizetéſe felöl ſok külömb-külömb-féle végezéſek lettenek; de mivel úgy tapaſztaltatik, hogy az eddig *obſervál*tatott *uſus*ból Iſten ellen való ſok hamis hitek, és ſok szegénységnek ártatlanúl való meg-károſodáſok, némelly embereknek tudva magok marháira való gondviſeletlenségek, a' latroknak boſzúból-is némelly Faluk határira való lopott marháknak hajtáſi, és több ſok alkalmatlanságok ſzoktanak következni; mellyeknek meg-gátlózéſére végeztetett; Hogy ennek-utánna illyen mód tartasſék:

Digitized by Google

ſék: Elsöben, ha melly embernek akármi lábas marhája valamelly Faluban, söt kerített és Mezö Városokban-is el-véſz, (*excipiál*ván, ha kinek maga tselédi közzül való találna ollyankor el-ſzökni, kire méltó *ſuſpicio* lehetne:) magok a' káros emberek, vagy azoknak emberi meg-esküvén azon, hogy ott veſzett légyen-el, és mi érö lett vólna a' marha; tartozzanak *ad quindenam* vagy a' kárt meg-fizetni, vagy a' latrot kézhez adni: mellyet ha nem tselekednének vakmeröképen, áz-után azon helybéli akármelly Tiſztt reá menvén a' káros ember, *duplum*ot *exigál*taſſon; és az *Executor*-is maga ſzokott jútalmát meg-veheſſe minden tovább való *proceſſus* és *remedium*okon kivül.

Ha mi egyéb egyetmáſsát és javait a' Faluban vagy Városban meg-ſzállott ember, gazda, gazdaaſſzony, vagy ott való embereknek kezekhez adja el-tételre, azonban elö nem adhatják, *praetendál*ván annak el-lopását, vagy másképen való el-veſzését; *comperta rei veritate*, a' káros embert tartozzanak a' Tiſztek *contentál*tatni, azon *praetendens* embernek ſemmi *fraus*, *dolus*, abbéli dolgában mindazáltal nem találtatván.

TITULUS XXXV.

Szöllökröl.

ARTICVLVS I.

AZ 1628-eſztendö elött ha melly puſzta Szölök felfogattattanak valakiktöl, *comperiál*tatván, hogy a' *Haeres*eket *admoneál*tatták annak fel-fogásával, 's nem tselekedték, és annak betsüjével meg-kínáltatták, de fel-venni nem akarták, a' *Poſſeſſor*oknál az-után-is meg-hagyatni végeztetett: ennek utánna-is pedig affélékben illyen mód *obſervál*taſsék: hogy a' melly Városoknak határin valamelly Szölök három eſztendönek el-telé- *Ex Art.*
ſe alatt parlagban hagyattatnak a' *Haeres*ektöl, azoknak köze- *An. 1628.*
lebb való Attyafiai, avagy *iis non exiſtentibus*, a' *Vicinus*ok, ha

Digitized by Google

azoknak nem kell, idegenek-is a' Bírákat *requirál*ván akaratjok felöl, kik *admoneál*tassák a' *Haeres*t, bizonyos *terminus*t adván a' Szölök mivelésének rendi és módja szerént, úgy-hogy, a' mivelésnek el-telése elött alkalmatos időben juthasson az *Exponens*nek-is kezéhez, hogy-ha a' *terminál*t időre a' *Haeres* felnem fogja Szölöjét, és nem *colál*ja annak módja szerént, az *Exponens instantiá*jára tartozzanak ki-menni a' Bírák, és akkori állapotjához képest meg-betsülvén a' Szölöt, annak betsüjét adják-meg a' *Haeres*nek, a' puszta szölöt pedig az *Exponens*nek örökös birására. Ez pedig értetik a' Városi helyekre; de a' Falukon és Jobbágy helyeken külömben vagyon a' dolog, mivelhogy *Rusticus praeter mercedem laboris nihil habet*; A' Földes Uraknak hatalmokban vagyon, mint akarnak *disponál*ni a' saját magok határiban; mindazonáltal, ha melly Falunak határán valamelly Szölöknek, Szántó-földeknek, Réteknek helyei 32-eztendöknek forgása alatt nem *colál*tattanak, és a' puszta ság azokban 32-eztendöknek el-telése alatt *praescribál*ni láttatott, azon Falunak nem tsak egy, hanem több *Possessori*-is lévén, mivel-hogy immár tellyességgel a' hoszszas puszta ság által közönyomássá avagy gyeppé tétetett, azon Falubéli *vicinus Patronus ad faciem loci* ki-hívván ha tsak egyet-is azon Vármegyének vagy Széknek Tiztei közzül, mellé *adhibeál*ván mást egy *Regius*t, azok mellé a' Falubéli öreg embereket, söt ha talál szomszédságbélieket-is, *comprobál*ja a' fellyül meg-írt idök alatt való pusztában állását, *comperiál*tatván a' dolog, *eo facto* mérjék és szakaszszák-ki azon Falubéli *vicinus Possessor*oknak számokra annak a' földnek darab részét, alkalmaztatván a' ki-mérését azon *Exponens*nek abban a' Faluban lévö *rata portió*jához, a' több része pedig hagyattassék a' másik félnek, kinek keze alatt ennek-elötte volt.

Hogy-ha pedig az *Exponens* esztendönek el-telése-elött felnem fogná, annak el-telése elött 15-töd nappal hasonlóképen mint fenn meg-vagyon írva, a' Tiztek és *adjunctus*okat ki-

vívén

vívén *ſimpliciter recuperal*ja az elébbi *Poſſeſſor*: Ez pedig úgy értetik, hogy ha a' *Poſſeſſor* maga és elei *continuum Dominium*jában vóltanak a' 32-eſztendök alatt azoknak.

TITULUS XXXVI.
Tók állapotjáról.

ARTICVLVS I.

A' Halas Tókban ſok károkat ſzoktanak tenni a' halat lopók, kiváltképen a' Tóknak hirtelen áradáſa, és a' halaknak tenyéſzésének avagy ivásának idején: valaki azért *in facto deprehendál*tatik, vagy ha ſzaladó félt venne-is, de *in continua perſecutione* ha meg-fogattathatik, díjának le-tételével ſzabadúljon 's nem különben; ha pedig annak-utánna tudatik-meg, a' Tiſztek *fl.* 12. büntetsék, és a' kár-tételnek meg-tudható vólta ſzerént annak-is *refuſió*jával, ha annak mennyisége nem *conſtál*hatna-is; a' meg-írt *poená*nak két réſze a' panaſzló félé, harmada az *Executor*oké légyen, *comperta tamen rei veritate*.

TITULUS XXXVII.
Utakról.

ARTICVLVS I.

MEllyek légyenek a' ſzomſzédos idegen Országokra nyitott és ſzabados Utak, az már mindeneknél *conſtál*ván, azonkivül való több Utak ſohol ne hagyattaſſanak, mindenütt bé-vágattaſsanak, örökké tilalomban légyenek, ſenki azokon ne járjon, 's ki-ne tiſztíttsa *ſub poena Notae infidelitatis, concludál*tatik; Fejedelmek *Salvus Conductus* a nélkül járók a' bé-nem vágatott Utakonis elne botsáttaſſanak, ſe ne menjenek, azokról írott *poena* alatt; Mellyre hogy minden Városbéli és Székbéli Tiſztek, Iſpánok, Király-Bírák, Fogarasi és több Kapitányok, utánnok lévö Udvar-Bírák, köteleſségek ſzerént reá vígyázzanak, tudva meg-ne engedjék, *ferió injungál*tatik; 's ha kik *ſtudio* tselekednék, Tiſztektöl 's betsületektöl *privál*taſſanak. *Ex Art. An.* 1593. 1619.

TITU-

Digitized by Google

TITULUS XXXVIII.

Hídak állapotjáról.

ARTICVLVS I.

AZ Országos útakban lévö Hídak; töltések és útak, hogy jó móddal meg-tsinálva tartassanak, a' Vármegye Tisztei a' Falukat és Városokat *sub poena fl.* 12. reája kénszerítsék; egyébiránt ha mi kára valakinek azoknak rosz vólta miatt esik, a'kárt-is meg-fizetni tartozzanak azon Falu vagy Városbéliek, kiknek *incumbált* vólna jól meg-tsinálások. Ha pedig olly' Városok határin találtatnak, mellyek a' Vármegye Tisztjeitöl nem *dependeál*nak; a' kárnak meg-fizetésén kivül, a' *Fiscalis Directo*rok *animadvertál*janak ellenek, és *in fl.* 200. *convincál*tassanak, és *mediantibus literis Praeceptoriis per ordinarios legitimosque Executores exequál*tassanak. A' Vámos Hídak felöl pedig lészen emlékezet a' Vámokról való írásoknak rendiben.

TITULUS XXXIX.

Vámokról.

ARTICVLVS I.

VAlakinek *legitimè conferál*tatott és bírattatott Vámos helyek vagyon, vagy ennek-utánna-is szükséges helyekben lenne, a' hídakat, töltéseket, és arra egyéb szükséges helyeket igen jó gondviselés alatt tartsák: úgy-hogy, ha abban fogyatkozás találtatik, azon Vármegyének vagy Széknek Tisztei *toties quoties* olly' fogyatkozásokat *deprehendál*nak, kötelességek szerént visgálván-meg, kikböl az úton-járóknak akadáljok, következhetnék, *comperta rei veritate fl.* 12. *poenát exequál*janak a' Vámok *Possessor*in, úton-járó embereknek pedig ha mi kára abból következik, azt-is *refundál*tassák azon Tisztek *eo facto*; ha pedig nem *privatus* emberé a'Vám, hanem Városiaké, melly a' Vármegyebéli Tisztteknek *Jurisdictió*ján kivül vagyon, a' Fi-

Ex Art. An. 1578.

Digitized by Google

a' *Fiscalis Director*oknak értésekre adván a' körülöttök lévö Tisztek, a' *poenát* a' *Director*ok, *mediantibus literis Praeceptoriis per ordinarios legitimosque Executores exequál*tassák, úgy-mint, *fl.* 200. mellynek két része a' *Fiscus*é, harmada a' dolgot megjelentö Tisztéké légyen: *Insuper* ha kinek abból mi kára következik, a' *Director* arról-is *contentál*tassa.

ARTICVLVS II.

A' Száraz Vámok pedig, mellyek szükségesképen hídakkal, töltésekkel, gátokkal, hajókkal nem tartatnak, *tollál*tassanak: hasonlóképen azok-is, ha kik azt jó igazsággal nem birnák, mellykülömben nem-is lehet, hanem a' Fejedelmek *collatió*jából. A' Vármegyéken annakokáért és Székeken azoknak Tisztei, a' *Privilegiatus* Városokon a' *Director*ok Káptalanokkal vagy Itélö Mesterrel *revideál*ják az ollyan száraz hijába való Vámos helyeket; hasonlóképen a' magok *authoritás*okból, nem pedig Fejedelmeknek *legitime emanál*t *collatió*jokból *erigál*tatott Vámokat, és az ollyant *in generali Regnicolarum Congregatione tempore Diaetae referál*ván, és ott a' *Possessor*ok *praetensió*ját-is meg-értvén, *comperta rei veritate tollál*ják az Ország és Fejedelem. *Ex Art.* 1588. 1635. 1607.

ARTICVLVS III.

A' Nemesség maga javaiból Vám adással sohólt nem tartozik az Országnak semmi részeiben, személyektöl pedig annál-is inkább. A' kereskedésnek állapotjában magok saját javain kivül való jók ide nem értetvén: és hogy ha ki tudva ollyan dolgokban meg-háboríttatnék, a' meg-bántodott Nemes ember ellen, a' tselekedö *juris ordine prosequál*tatván és *comperiál*tatván *in fl.* 200. *convincál*tassék. *An.* 1591. 1630. 1588. 1599. 1633.

TITULUS XL.

Malmok felöl.

ARTICVLVS I.

MAlmoknak *erigál*ása, gátak, töltések, 's egyéb hasonló dolgok

Digitized by Google

gok felöl a' *Decretum*ban elégséges írás vagyon: valamellyben annak-okáért csak *privatus* embereknek forog *praetensiójok*, *procedál*janak a' *Decretum*nak *continentiája* szerént; a' hol pedig olly'dolog *praetendál*tatik, mellyben közönséges kár és akadály, a' minémüek vagy Országos útaknak, révéknek akadálja, annál inkább el-veszése, Fejedelmeknek vagy Földes Uraknak Dézma adással tartozó szántó földekben, avagy adózó és egyéb terheket viselö Faluknak károkban, 's több hasonló közönséges meg-bántódásban-is járó dolog forogván, vagy egyéb-iránt-is a' törvényeknek hoszszas végét el-szenvedhetetlen kárral várható nehézségek *interveniál*nának, az illyen akadályokat nemzö új Malmoknak *erigál*ásoknak *oculál*ására a' Vármegyék és Székek, *ad Instantiam querulantium*, *Commissarius*okat botsássanak-ki, a'kik *oculál*ják, és a' Székre bizonyos *relatiót reportál*janak, 's ha úgy kívántatik, annak *circumstantiá*jira való *inquisitió*kat-is, és a' Székek *deliberál*janak felöle *peremptorie*. Ha a' fellyebb megírt mód szerént való alkalmatlanságokat tapasztalnák lenni benne, minden úton módon *interturbál*ják, el-vágassák és el-rontsák, *nullo remedio obstante*, és ha ki *violenter resistál*na, az illyen dologban *fl.* 200. büntettessék *toties quoties*.

TITULUS XLI.

Idegen és jövevény emberekről.

ARTICVLVS I.

MInd a' más Országbéli példák, Fejedelminknek *Conditió*i, az Országnak-is *Statutum*i azont mútatván, végeztetett, hogy valamelly Uri, Nemes és Vitézlö emberek ez Hazában megakarnak telepedni, és jószágot 's egyéb örökségeket birni, vagy Tiszteket viselni, mihelyt vagy jámbor szólgálatjok, pénzek, házasságok által, vagy egyéb tisztességes szabados útakon jószágot és örökséget szerezhetnek, mindjárt a' közelebb következe-

Digitized by Google

vetkezendö Országg Gyülésén a' Fejedelmeknél és Országg *Statusinál* illendö *submissióval* igyekezzék *impetrálni*, hogy a' Hazának-fiai és *Statusi* közzé magokat *incorporál*tathassák; mellyet ha *obtineál*hatnak, *solemniter* tattozzanak *juramentum*okat *deponál*ni *in publica congregatione Regnicolarum*, a' Fejedelmeknek hüséges szólgálatjokra, és a' Hazának minden szabadságának, Törvényinek *observál*ására, életeknek fogyásával-is tellyes tehetséggel való óltalmazására, és ekképen *recipiál*tatott Haza-fiaivá tétetvén, azon Gyüléskori *Articulus*oknak végébe bé-is írattassanak; annak-utánna mind jószágokat birhatnak, mind pedig Fejedelmek kegyelmessége által állapotjokhoz és *residentiá*jokhoz képest érdemlett Tiszteket-is viselhetnek; de külömben se jószágot ne birhassanak, se annál inkább tiszteket ne viselhessenek.

Más birodalomban vagy Országokban lakók pedig, kiknek jószágok ez Hazában vagyon, jószágokról tartozzanak *praestál*ni azt, a' mivel mások-is jószágokról a' végezések szerént tartoznak.

ARTICVLVS. II.

IDegen, jövevény, és uratlan parast emberekböl álló *vagus* embereket, senki maga jószágában here módon élni ne szenvedjen, azért-is, hogy kinek-kinek bizonyos Ura és *residentiája* lévén, ha mi *excessust* tselekednének, jobb móddal *animadvertál*hassanak ellenek; tartozzék annak-okáért minden *Dominus terrestris* az ollyanokat meg-fogni, és azoknak állapotjához képest szólgáltatván jobbágygyá tenni, sőt ha lehet kezesség alá is vetni.

TITULUS XLII.

Tisztek állapotjáról.

ARTICVLVS I.

NOha annak *Series*sében a' Tisztviselöknek hívataljokról, abban el-nem járóknak büntetésekröl, a' Tiszteknek helybe álla-

Ex Art. An. 1598. 1630.

Digitized by Google

be állatásáról, avagy meg-változtatásokról, kiváltképen a' Vármegyéken lévökről vagyon emlékezet, melly azon szerént helyben-is hagyattatik, mind azon *specificált* dolgokban és *casus*okban; tetszett mindazonáltal ez helyben a' Tisztek felöl való némelly végezéseket *inserál*ni, és elsöben-is; hogy mind Vármegyéken, Várakban, Székes helyekben, Végekben, és egyéb Tisztviselésekben, zálagos és betsületes Haza-fiait, és nem idegeneket *constituál*janak és *collocál*janak a' Fejedelmek, kik a' Fejedelmek hüségére, és az Ország törvényére, annak szabadságinak óltalmazására kötelesek légyenek; azoknak *vacantiá*jokban sokáig való halasztások ne légyenek, affélékből következhetendö károkat és alkalmatlanságokat eltávoztassanak, Ha azért a'Fejedelmek a' Haza-fiait meg-kínálván a' Végbéli Tisztteknek viselésével, azok nem akarják fel-venni; a' Haza-fiai közzé *solemniter incorporál*tatottnak-is el-adhassák.

ARTICVLVS II.

Mind Vármegyéken, Székelységen, Szászságon, és egyéb helyekben-is, a' melly Tisztek hívataljokban szántszándékkal vagy *negligens*ek lennének, vagy igaz törvényeket nem szólgáltatnának, igazságos *executió*kat nem *peragál*tatnának, gonosz-tévöknek *conniveál*nának, és *patrocinál*nának, mind azok hogy *juxta continentiam Decreti ac Constitutiones Regni* meg-büntettessenek, végeztetett, *sine discretione* akármelly *Status*ból és Nemzetségekből valók légyenek: úgy-hogy a'Fö Tisztek ellen a'Fejedelmek *animadvertál*janak, és *legitimè prosequál*tatván, *re comperta*, ha az *Excessus*oknak *meritum*ja úgy kívánja, Tisztektöl-is *privál*tassanak; ha kik pedig *legitimus Executor*ok lévén kötelességek szerént abban el-nem járnának, *in poena Articulorum, id est* 200. *florenorum convincál*tassanak, ha a' *querulans prosequál*ja; ha pedig azoknak *instantiá*jára a'*Director*, Tisztteket-is *amittál*ják az ollyanok. A' Vicé Tisztek pedig *annuatim* bútsúzzanak; de a' Fö Tisztek Vármegye akaratja ellen, esztendejek el-telése elött *sub eadem poena florenorum ducentorum* ne *renunciál*hassanak.

Ex Art. An. 1632. 1633. 1637. 1638.

TITU-

Digitized by Google

TITULUS XLIII.

Iſpánok állapotjáról.

ARTICVLVS. I.

FÖ és Vicé Tiſztek a' *Decretum* tartáſa ſzerént azon Vármegyékbéli vagy Székekbéli zálagos és jóſzágos embe- *Ex Art.*
rek légyenek; a' Fö Iſpánokat a' Fejedelmek *creál*ják, a- *An.1640.*
zoknak *vacantiá*jokat hoſzſzas halogatás nélkül, haſonlóképen egyéb Fö Tiſzteket-is helyekre állaſsák; hogy azoknak nem létele miatt a' Vármegyéknek fogyatkozáſi és egyéb *An.1652.*
alkalmatlanságok el-távoztattaſſanak.

Vicé Iſpánokat a' *Decretum continentiá*ja ſzerént, arra alkalmatos 's azon Vármegyebéli zálagos embereket, a' Fö Iſpánok *denominál*janak, és a' Vármegyéken ez ideig *uſu roborát*tatott mód ſzerént válaſzſzanak, járúlván ahoz a' Vármegyének *conſenſus*ſa-is. Fö és Vicé Szólga-bírákat haſonlóképen a' Vármegyék együtt a' Fö Iſpánokkal válaſzſzanak.

A' Fö Iſpánságnak *vacantiá*jában meg-ſzünik a' Viceség- *1652.*
nek Tiſzti, míglen a' Fö-Iſpán helybe nem állattatik.

Szokott fizetéſek a' Vármegyék Tiſzteinek a' régi mód ſzerént meg-járjon. *1609.*

A' Törvény Székek mentöl ſzorgalmatoſabban; és az alkalmatoſságoknak meg-engedéséhez képeſt, mentöl gyakrabban lehet, ki-ſzólgáltaſſanak, igaz *executiók* tételében és *1579.*
egyéb hívataljokat illetö dolgokban fogyatkozás nélkül kö *1613.*
teleſségek ſzerént, *et ſub amiſsione officiorum* el-járjanak; a' *1623.*
Fö Tiſzteknek pedig az utánnok lévökre vígyázáſok légyen; és hogy ha vagy *negligens*ek vagy *exorbitans*ok találtatnak, *citál*tatván öket, igaz törvény ſzerént meg-is büntetſék. Törvényes Székeknek ki-ſzólgáltatásában, *generalis* czirkálásnak idején a' Fö Iſpánoknak ſzemély ſzerént való jelen-léte- *1650.*
lek dolgából az eddig *invales*cált *uſus* és effélékről írott *1615.*
*Conſtitutió*i az Orſzágnak *obſervál*taſſanak mind Erdélyben, mind pedig a' *Partium*ban.

Digitized by Google

ARTICVLVS II.

A' Vármegyéknek Vicé Iſpáni, Fö és Vicé Bírái, *Notarius*si *annuatim* tartozzanak bútsúzni; míg a' Tiſztben léſznek-is pedig, Fö Iſpánoknak illendö *obſequium*mal, a' Nemeſségnek és minden rendeknek *contemptus*a nélkül, betsületek meg-adásával; a' ſzegénységhez, a' mennyiben *conſcientiá*jok ſérelme nélkül lehet, könyörületeſséggel és kegyeſséggel lenni tartozzanak. A' Vármegyékbéli *Perceptor*ok haſonlóképen, *alioquin citál*tatván, érdemlett büntetéſeket fogják el-venni; Eſztendejek el-teléſe, avagy tiſzteſséges bútsú-
Ex Art. An.1650. vétel nélkül pedig ne *renunciál*haſſanak.

ARTICVLVS. III.

A' Vármegyéknek Tiſztei, tiſztek és köteleſségek ſzerént, hívataljokat illetö dolgokban, minden meg-külömböz-
1510. tetés nélkül, hogy kiki Vármegyéje *jurisdictió*jának ki-ter-
1613. jedéséig, minden *illegitimum impedimentum*ok *tollál*tatván el-
1615. járhaſſanak, végeztetik; (azokon a' helyeken kivül, mellyek
An.1643. *per ſpecialem Conſtitutionem Regni* meg-külömböztettenek:) nem *excipiál*tatván egyéb-iránt ſem *Fiſcus*, Urak, Nemeſség, *Collegium*, és egyebeknek-is jóſzági; ha kik pedig hívataljokban elö nem botsátanák öket, *brachium*-is adaſsék melléjek.

ARTICVLVS IV.

HAdakozáſnak idején a' *Perceptor*ok, *Notarius*ok hadi *expeditió*kba menni ne tartozzanak. A' Szólgabírákban pedig a' ſzükségnek kívánsága ſzerént, a' Fö Tiſztek, a' Vármegye, Orſzág és Fejedelem ſzólgálatjára hon hagyatnak. De a' Vicé Iſpán mellett mind Erdélyben a' Vicék, 's mind a' *Partium*ban a' Szólgabírák közzül-is jelen légyenek a' Hadban illendöképen, *pro arbitrio Comitum*.

TITULUS XLIV.

Executiókról.

ARTI-

Digitized by Google

ARTICVLVS I.

HOgyha valamelly *executió*kban *procedáló* Nemes ember meg-öletteték, ha ſzintén a' gyilkos a' meg-öletett embernek feleségével, gyermekivel, vagy a' dolognak kereſetit illetö attyafiaival meg-békéllenék-is, de a' Tiſztek tartozzanak *evocál*tatni, és nem *obſtál*ván az a' meg-békéllés, megis büntetni; mivel ſokſzor találkoznak ollyak, kik vagy elégtelenek a' dolognak kereſetire, vagy pedig egyéb *reſpectus*okból akarat-ſzerént örömeſt *poſthabeál*ják, némellyek ugyan nyereségnek-is tartják effféléből való fizetéſnek felvételét. *Ex Art. An. 1607.*

TITULUS XLV.

Mértékről.

ARTICVLVS I.

A' Mértékekben való nagy *confuſio tollál*taſsék: és Erdélynek minden réſzeiben, hasonlóképén Kraſzna, Közép-Szólnok Vármegyékben-is Ejtelekkel, Vékákkal, Köblökkel, Singekkel, Fontokkal, Má'ſákkal, és minden egyéb mértékekkel egyelöképen éljenek, és mind ezek a' Kolosvári mértékhez alkalmaztaſſanak: Ugy-hogy, egybe alkalmaztatván, a' Mértékeket a' Kolosvárival, az egéſz Száſzságra Szebenből adattaſſanak-ki a' több Városokra, és azokból a' Falukra. A' Székelységen Udvarhelyröl adattaſſanak-ki a' több Székekre és Városokra, azokról a' Falukra; a' Vármegyékre és Székes-helyekre Kolosvárról, a' ſzerént több környül való Városokra, és azokról a' Falukra. Szólnok és Kraſzna Vármegyékbe Zilajról: Zilajra pedig ugyan Kolosvárról. De hogy mind ezek igen ſzorgalmatoſon és igazán obſerváltaſſanak, a' Vármegyéknek és Székeknek Tiſztei reá vígyázzanak és gondot viſeljenek; ha a' Városokon *comperiál*tatik a' fogyatkozás a' mértékeknek nem igazán ki-adásában, vagy azokkal nem igazán élésben, a' *Fiſcalis Director ſtor.* 200. *exequál*taſſon rajtok; ha pedig Falukon *An. 1606. 1622. 1615. 1613. 1578. 1588.*

vagy

Digitized by Google

vagy a' Vármegyéknek Tiſztei *inſpectió*jok alatt lévö helyeken, a' Vármegye *fl.* 12. büntetteſsék; a' Székely és Száſz Tiſztek az ö*inſpectió*jok alatt haſonlóképen. Bihar, Zaránd, Máramaros Vármegyék a' Váradi mértékekkel éljenek egyenlöképen.

TITULUS XLVI.

Czirkálásról avagy Gonoſztévök felöl való *Generalis Inquiſitió*ról.

ARTICVLVS I.

Hogy a' Gonoſztévök inkább meg-zaboláztaſſanak, és kikerestetvén érdemek ſzerént meg-is büntetteſſenek; a' Vármegyéken és Székes helyeken a' Tiſztek leg-alább három eſztendöben ki-menjenek *Generalis* Czirkáláſra, hanemha háborúság vagy valami egyéb derekas dolgok tennének akadékokat, de külömben el-ne múlaſsák; Söt ha valami rendkivül való ok *interveniál*na, a' Vármegyével egy értelemböl *deliberál*janak a' Tiſztek, ha kelleſsék-é Czirkálókat ki-botsátani avagy nem a' rendelt idön kivül.

ARTICVLVS II.

A' mikor Fejedelmek, avagy Orſzág közönséges ſzolgálatjától érkezhetnek, vagy betegség vagy valami egyéb el-múlhatatlan dolgok meg-nem gátolják, a' melly Vármegyékben két Fö Iſpánok ſzoktanak lenni, egyik közzülök jelen lenni igyekezzék, söt tartozzék-is a' czirkáláſon az eddig való *uſus* ſzerént.

ARTICVLVS III.

A' Czirkálásban való ki-botsátásnak el-rendeléſe Vármegye Gyüléséböl légyen, a' Vicé Tiſztek és Fö Bírák 's *Notarius* mellé bizonyos ſzemélyek rendelteſſenek, *circiter perſonae quatuor*: és a' Czirkáló ſzemélyeknek élésekre való *proviſio*-is a' Vármegyéknek bé-vett ſzokáſok ſzerént ugyan akkor el-*limitál*taſsék, azon kivül ne *exceedál*janak.

ART-

Digitized by Google

ARTICVLVS IV.

A' Czirkálás *indifferenter* minden akadékoztatás nélkül *admittál*taſsék mind *Fiſcus*, Urak, Nemeſség és Száſzságnak Vármegyéken lévő jóſzágiban, sőt az egy Fogarasi *Liber Baronatus*ság, és a' *privilegiál*t Városok, mellyek mind *Articulariter confirmál*tattanak, mind pedig *continuo uſu roborál*tattanak, *eximál*tatván tsak a' Czirkálásból, ſe *Fiſcus* jóſzági (a'Kővári jóſzágon kivül-is, mellyben eddig a'Vármegye Tiſztei ſoha nem czirkáltanak) ſem Deſzni vidéke, ſem más, nem *immunitál*tatnak a' Czirkálástól. Ha ki pedig a' Czirkáláſt jóſzágában meg-nem engedné, azt akármi úton módon *impediál*ná, *eo facto* menten *fl.* 500. *poenát exequál*janak a' Földes Urnak azon Vármegyebéli maga javaiból, *toties quoties* azt tselekedné; ha pedig az nem találtatnék, jóſzágán légyen az *executio*.

Ex Art. An. 1591. 1623. 1607. 1623.

A' Fejedelmek pedig magok méltóságos köteleſségek ſzerént nem *impediál*ván, ha a' *Fiſcalis* Tiſztek tselekednék, vagy magokat a' külső Tiſztek hívataljába elegyítenék, azoknak ingó és ingatlan javaiból *vigore praeſentis Articuli*, veheſſenek *ſatisfactiót* a' Tiſztek: és hogy-ha azon Vármegyében nem találtatnának annyi érő javai, *authentice reſcribál*ván a' Vármegye Tiſztei oda az hol javai találtatnak, tartozzanak azon helybéli Tiſztek *exequál*ni, és *ſatisfactiót* tenni az *Exponens* Tiſzteknek: ha pedig ugyan nem vólna miből *ſatisfaciál*ni, *ad requiſitionem Officialium Praefectus*ok, avagy azon Tiſztviſelőknek előtte-járói fizetéſekből és egyéb javaiból *ſatisfaciál*janak; egyéb-iránt magokrá *redundál* a' büntetés. Haſonlóképen ha Urak, vagy egyéb rendek nem magok, hanem ſzólgájok tselekednék a' dolgot, tartozzanak vagy azokat kézbe adni a'Tiſzteknek büntetéſre, vagy pedig vélek *ſatisfactiót* tétetni.

ARTICVLVS V.

HAſonlóképen a'melly helyekre eleitől fogva Vármegyék és Székbéli Tiſztek Czirkáláſra bé-menni nem ſzoktak, úgymint Fogaras földi és Kővári jóſzágokba; a' Kapitányok, vagy

An. 1614.

Digitized by Google

azoknak *vacantiá*jokban egyéb *ſubſtitutus* Tiſztek tartozzanak mind a' Czirkáláſt ſzorgalmatoſon *peragál*tatni, 's mind pedig a' Latrokat kedvezes nélkül meg-büntetni, mind ott valókat, 's mind pedig máſunnan oda *transfugiál*takat; 's nem-is gyengébb büntetéſeknek nemével, hanem úgy, a' mint érdemek és az Orſzágnak affélékröl való végezéſi tartják; egyebekben a' helyeknek ſzabadságok és eleitöl fogván való *uſus*ok helyben maradván.

ARTICVLVS VI.

Ex Art Au. 1651.

A' Száſz *Natión* lévö *Poſſeſſor Patronus*oknak Vármegyebéli jóſzágok, mellyeket eddig-is nem külömben birtak, mint más Nemes emberek, ezután-is azon karban hagyattatnak: a' mellyek pedig Hét Bírák jóſzáginak hívattatnak, avagy egyébképen-is Vármegyéken birattatnak, a' Czirkálás és abból következendö latrok büntetéſe felöl a' minémü *declaratio* téretett *in anno* 1651. ezután-is az *obſervál*taſsék. Melly ſzóról-ſzóra ekképen következik:

Vóltanak ugyan eddig-is az Orſzágnak *Articulus*i, hogy a' Vármegyék Tiſztei a' Száſzság jóſzágiban-is Latroknak *inquiſitió*jára és egyéb Tiſztek igazitását illetö dologra bé-mehesſenek, de hívataljokban azoknak Varmegyén lévö jóſzágokban nem *procedál*hattanak, és az *executió*kban-is ottan-ottan akadályt ſzerzettenek; nem akarván azért az egyenetlenséget *utrinque* fel-hagyni, az ide alább meg-írt *Conditió*kkal való meg-egyeztetéſt és rendet *decernál*tuk *communi ſuffragio*.

I. *Generalis malefactorum inquiſitio, ac inde ſubſequenda executio fiat juxta conſvetudines Comitatûs hactenus obſervatas*, mind egyéb helyeken, és a' Czirkáláſon ki-adatott akármi névei nevezendö *malefactor*oknak büntetéſekbe magokat ne *immiſceál*ják a' Száſz Tiſztek és *Patronus*ok.

II. A' Száſzságnak Vármegye *fundus*án lévö jóſzágiban megfogatandó akármelly latrokat, a' Vármegye Tiſztei kezébe és nem máſuvá tartozzanak vinni, *juxta Regni Conſtitutiones*.

III. U-

Digitized by Google

III. Ugyan azon Száſzságnak *ſpecificált* jóſzágiban, ha kit a' maga jóſzági közzül ki nem adnának Czirkáláſon, és a' Czirkálás után valami *criminalis* vétekben találtatik, halállal büntettetheſsék a' Száſz Tiſztek-is; úgy mindazonáltal, hogy a' Vármegye Vicé-Iſpánját, vagy Fö és Vicé Szólgabíráját oda hívatni, a' Törvény-tételkor, nem bizonyságra ugyan, ſem *executió*ra, hanem *propter relationem adhibeál*ni tartozzanak.

Extra hos caſus, mint a' Vármegyén lévö több Faluk, a' ſzerént mindenekben tartsák magokat az Orſzágnak *Statutumi*hoz a' Száſzságnak Vármegyéken lévö Falui-is, a' mint-hogy *indifferenter* ſok rendbéli *Articulus*ok *extál*nak, akárkinek-is Vármegyéken lévö Jóſzágoknak állapotja felöl, a' *malefactor*oknak büntetéſekben 's egyebekben-is.

A' Törtsvári Jóſzág állapotja pedig ennyiben különböztetik-meg, a' Czirkálás állapotján kívül; hogy noha a' Törtsvári Jóſzágok-is Vármegyén vannak ugyan, mindazáltal Kapuſzám után való, mind *Fiſcalis*, mind Vármegyékre való egyéb *contributió*któl és *exactió*któl *immunis*ok légyenek. A' *criminalis caſus*okban pedig, halálra való büntetéſekben légyen *authoritás*ok a' Braſſai Tiſzteknek, a' Vármegye Tiſzteinek *praeſentiá*jok nélkül-is; mivel a' Vármegye Tiſztei távól laknak, egyébiránt-is azoknak a' helyeknek állapotjok moſtan úgy kívánja; tsak hogy a' *Poſſeſſor*ok-is ne *abutál*janak, söt az Orſzág *Conſtitutió*i ſzerént *procedál*janak kedvezés nélkül.

ARTICVLVS VII.

A' *Partium*ban ez-után-is ez az *uſus* meg-marad a' Czirkálás dolgából, hogy minek-elötte a' Czircálásra ki-botsátanák a' Vármegye Tiſzteit, annak-elötte a' Földes Urak magok Jóſzágokat megczirkálván, és az Orſzág végezési ſzerént az érdemeſeket meg-is büntetvén, az ollyanokat a' Tiſztek ne háborgaſsák; söt Erdélyben is ha a' Földes Urak Jobbágyokat, a' vétkeknek és a' büntetéſeknek ſzokott nemei és érdemek ſzerént meg-büntetik, az ollyanokat a' Tiſztek többſzör ne háborgaſsák az ö

Digitized by Google

vétkekért, ſe ſzemélyekben ſe marhájokban. A' birságos büntetéſeknek állapotjábã az eddig *obſervál*tatott *uſus* tartaſsék-meg.

TITULUS XLVII.

Latrok' büntetéſéről.

ARTICVLVS I.

Ex Art. An. 1571. 1576. 1678.

A' Gonoſz-tévöknek ki-keresésére mimódon menjenek-ki a' Tiſztek és *Generális Inquiſitiók* mimódon *celebrál*taſſanak, arról a' Czirkáláſoknak *Series*sében világos írás vagyon; Kívántatik annak-okáért, hogy a' Tiſztek mind a' *Generalis Inquiſitiók* által, mind eddig azon kivül való *authoritás*ſok ſzerént a' Gonoſz-tévöknek meg-zabolázáſokban ſzorgalmatoſon forgódjanak köteleſségek ſzerént, és minden névvel nevezendö vétkeknek meg-tudakozásában, azoknak tselekedöinek magok érdemek és az Orſzágnak affélékről írott Törvényi ſzerént való büntetéſekben igazán el-járjanak.

Elsöben-is azért, a' Czirkálásban ki-adott, vagy azonkivül-is *captivál*tatott, Orſzág Törvénye ſzerént halálra *ſententiáz*tatott Gonoſz-tévöknek magok *authoritás*okból a' Tiſztek *gratiát* adni, avagy halált érdemlö dologért, vagy pedig a' panaſzló és káros embernek *injuriájával*, kárával, 's azoknak tartáſok ellen, Törvény elött meg-ſantzoltatni, el-botsátani ne méréſzeljék; azt tselekedö Tiſztek *citati per Directorem fl.* 500. *poenán convincál*taſſanak, és a' panaſzló vagy káros embernek kárának *refuſió*ján; illendö *Terminus*t adván mindazáltal a' panaſzló vagy tartató embernek, azok-is a' Törvényre reá menni el-ne mulaſsák: ne kelleſsék ſokáig vagy fogsággal nyomorgatni a' vádlott embert, vagy pedig történet ſzerént el-ſzalaſztani.

ARTICVLVS II.

NOha a' lopóknak büntetéſek felöl az Orſzágnak ſok külömb-külömb-féle kemény végezéſi vóltanak eleitöl fogva, de

Digitized by Google

va; de mind a' szegénységnek majd el-szenvedhetetlen romlásával, söt egyéb rendeknek-is véghetetlen panaszszával tapasztaljuk, hogy több vétkeknek nemek között a' lopás annyira el-áradott ez Hazában, melly sem keresztyén sem egyéb nemzetek között, semmi egyéb Országokban ennyiben nem hallatik; Kételenség alatt annak-okáért nevekedvén a' vétek, nevelkedni kell a' büntetésnek-is; és mivel a' Lopó az Istennek nem tsak az egy parantsolatja ellen láttatik véteni, hanē egyszersmind több parantsolatok ellen is; úgy-mint ki némelly többire tsak nem kóldulásával élö, magát 's háza népét alig táplálható embereknek metszi-meg a'torkát, és jattatja avagy ehel haláſra avagy valami rettenetes vétkekre való el-vetemedésre: Annak-felette nem tsak nem kívánja felebarátjának marháját, de söt ugyan el-is lopja nem-is szereti felebarátját a' Lopó, söt inkább rontja; dolgait pedig sok hamis esküvésekkel enyegeti, söt másokat-is maga mentségének alkalmatosságával kárhozatos hamis hitekre viszen; és ekképen az Istennek tsaknem mindenik parantsolatja ellen külön-külön vétkezni láttatik; és az Apostol mondása szerént, *reus est omnium*: Söt ha arra viheti a' dolgot, hogy alkuvásra és fizetésre mégyen, kész meg-nyert dolognak tartja, és ez által alkalmatosság adatik újabb-újabb lopásra. Hogy annak-okáért mind a' szegénység a' lopók insége alól bátorságot és pihenést veheſſen, mind pedig a' vétek meg-zaboláztatsék, végeztetett, hogy valaki száz pénz érö marhát el-lop, és meg-tudatik, a' Falu büntesse egy forint birsággal, és a' kárnak meg-fizetésével. Másodszor, hogy ha hasonló és tsak annyit érö lopásban találtatik, akkor-is a' Falu egy forintal büntesse-meg, és a' kárt fizesse-meg, azon felyül *Ecclesiát conciliál*jon. Harmadszor ha száz pénz éröt lop, *comperiál*tatván, fel-akasztatsék érette. Ha a' lopás két forintot érö lészen, elsö vétkéért meg-fogattatsék, és a' pellengéren vagy kézi kalodában igen-igen meg-veretteſsék, a' kárt-is fizesse-meg, és az *Ecclesiá*ban *poenitentiát* tartson. Másodszor ha-

Digitized by Google

ſonló vétkéért iſmét meg-veretteſsék, a' kárt meg fizeſſe, a' Tiſztek-is *fl.* 12. meg-birságolják, és az *Eccleſiát-is conciliál*ja. Harmadſzor haſonló vétkéért fel-kötteſsék.

Ha pedig három forintnál többet érö lopásban találtatik, *comperiál*tatván a' dolog, minden tovább való halogatás, kedvezés és birságlás kivül tsak fel-akaſztaſsék, ha a' *Sententia* elött nem *concordál*t a' károſſal; de ha a' károſſal meg-békéllett, díjával változzék-meg a' Lopó, és egyſzeri vétkéröl adaſsék engedelem; mindazáltal a' bélyegzés helyett a' füle vágattaſsék-el elsö vétkéért, ha díját le-nem téſzi, hogy meg-iſmérteſsék arról; és ha afféle dolgáért vágatott-el (nem egyéb *caſus*ban) *comperiál*tatván máſodſzori vétke, fel akaſztaſsék, ha ſzintén *concordál*t vólna-is; Mert a' ki mind az Iſten parantsolatjával, 's mind az Orſzágnak erös *Edictum*ával nem gondolván, azok ellen vakmeröképen tselekeſzik, nintsen hatalmában a' káros embernek, hogy az ö meg-békéllésével, az Iſten, Orſzág, 's Fejedelmek ellen tselekedett vétekböl a' gonoſz-tévöt *abſolvál*haſſa.

ARTICVLVS III.

MIvel a' *Generalis Inquiſitio malefactorum* harmadik eſztendöben fog *celebrál*tatni *ordinarie* (hanem-ha valami *extraordinarius caſus* miatt *ex deliberatione Comitatuum et Officialium* kelletnék a' rend-kivül való idökben ki-botsátaniok és menniek, a'mint ennek-elötte való idökben is történt)ez illyen *Generalis* Czirkáláſon kivül-is a' *malefactor*okat ſzabad a' Tiſzteknek akármikor meg-fogniok, és érdemek ſzerént meg-büntetniek: úgy mindazonáltal, hogy *ante latam Sententiam*, a' meg-fogott embernek marháját el-ne vegyék, de azt-is kezeſség alá vethetik addig, a' végre, hogy a' Törvénynek ítéleti ſzerént, ha úgy fog kívántatni, légyen miböl mind a' káros embereket *contentál*ni, mind pedig ha mi *mulctát* a' Törvény ítél, azt-is *exigál*ni. Söt tsak *privatus* Nemes ember-is *ſuſpicio*ra a' paraſzt embert meg-fogathatja, mind ſzemélyének *laeſſio*ja, mind javaiban való meg-károſítás nélkül; de a' Tiſzt kezéhez tartozzék.

Digitized by Google

zék adni a' meg-fogott embert, és adjon olly' *competens terminust*, mellyre rá érkezhesék a' meg-fogott embernek Ura, avagy Gondviselöje, de a' meg-fogtató avagy fogó ember, tartozzék *certificálni*. A' Törvény után abban járjanak-el, a' mit a' Törvény fog ítélni.

ARTICVLVS IV.

MInt-hogy pedig nem találtatnék annyi gonosz-tévö, hogy-ha a' Falukon és Városokon or-gazdák nem vólnának; végeztetett annak-okáért, hogy valamelly Faluban a' *Generalis* Czirkáláson valamelly gonosz emberek ki-adattatnak, és akkor meg-nem büntettethetnek, magok lévén a' ki-adó személyek a' Falubéliek, tartozzanak azon ki-adott gonosz-tévöket, or-gazdákat, latroknak párt-fogóit meg-fogni, és a' Tisztnek kezekhez vinni, *sub poena fl.* 200. egyéb iránt ha meg-tudatik, hogy a'ki adás után a' Faluba ment, 's ott *latitált*, avagy nyilván-is köztök lakott, *irremissibiliter exigálják* a' Tisztek a' Falun a' *fl.* 200. Söt a' *Generalis* Czirkáláson kivül-is ha kire *suspicálnának*, avagy annál inkább bizonyos vádlásokat értenének a' Tisztek valamelly parasztember felöl, és a'Falusi Bíráknak meg-parantsolják meg-fogását, *sub eadem poena* tartozzanak el-járni benne; mellyben hogy ha a' Földes Ur, vagy más valaki *impediálná* a' községet, a' *poena* arra háromoljék, és *irremissibiliter vigore praesentis Articuli* azon *exigáltassék*. A' Hódoltságon lévö Faluk, kikre a'Török ottan-ottan szabadoson járhat, a' meg-irt módok szerént való Latrok fogására ne kénszeríttessenek: mellyböl melly Faluk légyenek *expediálandók*, a' Bihar és Zaránd Vármegyei Tisztek, a'Faluknak állapotjok szerént intézzék-el. *Ex Art. An. 1611.*

ARTICVLVS V.

A' meg-fogott Latrot ha azon Falubéliek találnák el-szalasztani, a'kik meg-fogták volt, *intra quindenam* tartozzanak ismét meg-fogni és Tiszt kezéhez adni, azon *fl.* 200. *poena* alatt, de ha akaratjok szerént botsátják-el a' meg-fogott Latrot, annál inkább

Digitized by Google

inkább ha a' Tiſztek avagy máſok fogták-meg, 's adták kezekhez, és úgy ſzalaſztanák vagy botsátanák-el, 's *intra quindenam* kezekre nem kerítenék a' Tiſzteknek, *fl.* 500. *poenán* ad eddig való *uſus* ſzerént *convincál*taſſanak.

ARTICVLVS VI.

TOlvaj kiáltaſra, és harang félen veréſre, ha a' Faluk fel-
Ex Art. nem támadnának, és a' gonoſz-tévöket Falujokban vagy
An. 1632. határokban meg-nem fognák, Tiſzt kezéhez nem vinnék, vagy ha tolvajt kiáltó vagy panaſzló ember *inſtantiá*jára törvényre meg-nem tartanák, haſonlóképen *fl.* 200. tartozzanak, és a' panaſzlónak kárának meg-forditásával; úgy mindazonáltal, hogy afféle Latrok meg-tartóztatáſa ne *praejudicál*jon az *Areſtatió*król irott Törvényeknek.

ARTICVLVS VII.

HOgy-ha a' *Generalis* Czirkálásban ki-adott és halálra *ſententi*áztatott, Urak vagy Nemes emberek udvarokban, és há-
1586. tok-megett lévö gonoſz-tévö emberek meg-tudatnak, azon
1589. helybéli Tiſztek kéreſsék kézhez, (értéſekre adván mind vét-
1591. keket, mind pediglen *Sententiá*jokat hiteles *teſtimonium*okkal
1622. a' Tiſzteknek és Czirkáló Bíráknak) ha kézbe adják, *bene quidem*; de ha nem adják, *admoneál*taſſanak, hogy *fiſtál*ják azon kézbe kért Latrot, a' Tiſztektöl *praefigál*andó *Terminus*ra, és a' Vármegyének olly' alkalmatos köz helyére, a' holott elö-állatván értsék-meg, ha lehet valami méltó mentsége, vagy pedig Fejedelmektöl való *gratia*: és ott *finaliter dijudicál*taſsék, *executió*ba-is véteſsék; de hogy-ha vagy a' Latrot elö nem állatnák, vagy pedig már a' vétek annyira *innoteſcál*ván, azt az *executio*t *qualitercunque impediál*nák, *nullo remedio obſtante*, minden tovább való *proceſſus* nélkül *fl.* 500. *poenát exequál*janak a' Latornak pártját fogó embernek tulajdon javaiból, ha találtatik, ne pedig Jobbágyájéból: *interim* a' Lator ugyan *perſequál*taſsék, és *exequál*taſsék-is valahol kapathatik. De ha a' *poena* után-is ugyan maga körül tartaná vagy *protegál*ná a'

Latrot,

Digitized by Google

Latrot, *toties quoties*, ezen meg-írt mód ſzerént való *poenával* büntetödjék.

Interim ha a' kézbe kérés és a' *proceſſus* elött udvarán kivül *deprehendál*tatik a' ki-adott és meg *ſententiáz*tatott Lator, a' Tiſzt ſzabadoſon meg-foghaſſa; ha pedig nem halált érdemlö a' dolog; hanem tsak fizetéſt; a' törvény ítélte ſummáig való *ſatisfactió*t kereſſenek a' Tiſztek; és ha *denegál*nák, a' fellyebb meg-írt mód, *proceſſus* és *terminus* ſzerént tselekedjenek a' Tiſztek, 's ha *contumaciter* a' *terminál*t idöre, és meg-bizonyitáskor is nem *ſatisfaciál*nak *fl.* 200. *poenát*, és a' fel-kéretett *ſatisfactió*nak-is *valorát exequál*ják rajta.

Melly illyen mód ſzerént való *executió*nak ha *violenter reſiſtál*na valaki; a' Tiſztek *citál*tatván és *legitime convincál*ván azon helybéli maga réſz jóſzágát *amittál*ja, az hol az *executió*t *impediál*ta, mindazáltal *redemptibiliter*, *juxta contenta Decreti*.

Mind ezek pedig úgy értetnek, hogy-ha bizonyoſon a'kézbe kért gonoſz-tévök, vagy a'kéréskor, vagy azután, *uſque ad deciſionem modô ſupra declaratôſiendam* keze és hatalma alatt lettenek vólna az Urnak vagy Nemes embernek. Ha jóſzágokból és egyéb értekekböl ki-nem telnék a'fenn *ſpecificál*t *poena*, ſzemélyekhez-is hozzá nyúlhaſſanak, *uſque ad plenariam ſatisfactionem*. *Ex Art. An.* 1586.

ARTICVLVS VIII.

Több Gonoſz-tévök között, a' kik Felelöknek neveztetnek, tsalhatatlanúl *ſuspectus*ok méltán lehetnek; annakokáért valakik magok ſzemélyek ſzerént reájok bízatott, és fel-fogadott marhák mellett nem vigyáznak, vagy azon Faluban, hol a'páſztorsagot fel-vállalták, nem laknak, söt magok máſutt lakván a' páſztorságnak igaz rendi ſzerént a'marhák körül nem forgódnának, 's némellyek pedig nem-is az ö botjok vagy gondviſeléſek alá bízattatott marhák felöl tsak, hanem az egéſz Falunak minden marhái felöl felelnek; némellyek viſzont mezön álló marha legeltetéſnek idején kivül-is, az embereknek ud-

varokon lévö marhájok felöl-is felelnek: mind ezek meg-tudatván, szabadoson meg-fogattassanak, és nem külömben mint orgazdák halállal büntettessenek. A' Falu-is pedig, valamelly illyen módon felelöket fogadna, *fl.* 200. *poenával* büntettessék.

ARTICVLVS IX.

Ex Art. An. 1578. A' Gonosz-tévöknek büntetésekben, hogy jobb móddal a' Tiztek elö-mehessenek, a' hol, 's a' mikor kívántatik *requirál*tatván a' *Fiscalis* Tiztek, *assistentiával* légyenek; de hogy annak alkalmatosságával a' szegénységnek kára távoztatódjék, ollyankor a' Vármegye Tizteitöl légyen *dependentiájok*, és jó *disciplinában* tartsák öket; söt az egyházhelyi Nemes rendek-is a' Tiztek mellett *insurgál*ni tartozzanak, *sub poena fl.* 12. *simpliciter exigendorum.*

ARTICVLVS X.

HA valamelly Falu vagy Városbéliek, mezön és erdön lappangó Latroknak gazdálkodnának, vagy azoknak kergetésére fel-nem támadnának, Tizteknek és több Falu-
An. 1586. naknak-is hírt felöle nem tennének, a' Falu *fl.* 500. büntettessék; a' Bíró pedig és Polgárok, ha ö rajtok múlnék-el, harmad magokkal karóba veretteſſenek; Ha pedig Bíró és Polgárok hírek nélkül *privatus* ember tselekedné, vagy a' gazdálkodást, vagy pedig a' hír nem tételt, az-is halállal büntettessék; de egy vagy két *privatus* embernek vétkéért, ártatlanúl a' szegénység közönségesen ne büntettessék.

ARTICVLVS XI.

A' melly Nemes ember, annál inkább Tiztviselö a'gonosztévökkel *consentiál*na, söt tudva a' hamis keresetben részt
1591. venne; a' Tiztet a' *Director*; a' *privatus* Nemes embert, a'
1607. *1610.* Tiztek *citál*tatván, *tanquam conscius criminis* egyenlö büntetéssel büntetödjék. A' melly Nemes ember pedig a' Latrot meg-fogná, és sem törvényt reá nem láttatna, sem Tizt kezébe nem adná, hanem vagy *simpliciter*, vagy pedig meg-sanczoltatás által el-botsátaná; mint a' fellyebb írott *Articulus*-

ban,

Digitized by Google

ban, a' Latrot meg-nem fogó Falu, úgy a' Nemes emberis *flor.* 200. büntetteſsék; mindazonáltal *Citatívne mediante*, és az egy *Exmiſsión* kivül, minden *remediumok*, és tovább való *proceſſus*okon kivül *exequál*taſsék.

ARTICVLVS. XII.

EGyik Vármegyebéli, vagy Székbéli Tiſztteknek hiti ſzerént való *reſcriptum*okra, a' más helyekbéli Tiſztek azon ſzerént tégyenek *executió*t, mint-ha elöttök az Orſzág *Conſtitutió*ja ſzerént *decidál*tatott vólna, hogy-ha máſutt *legitime convincál*tatott a' gonoſz-tévö. *Ex Art.* 1592. 1614.

ARTICVLVS XIII.

AZ Or-gazdák és Felelök ha Nemes emberek találtatnak lenni, *citál*taſſanak a' Tiſztektöl, és elsö Széken megſzóllittatván, 's ha kívántatik, egyſzer bizonyságra-is ki-botsáttatván, máſodik Széken *Sententiá*jok *pronunciál*taſsék, egyéb *remedium*ok és *proceſſus*ok *excludál*taſſanak, az *Appellatio* mindazáltal *admittál*taſsék; de *interea* vagy *areſtum*, vagy kezeſség alatt tartaſſanak. Ezen *proceſſus obſervál*taſsék azok ellen-is, kik égetéſt tselekednének, avagy azzal tsak fenyegetödnének-is, avagy pedig más által tselekedtetnék-is.

ARTICVLVS XIV.

A' Czégéres vétekben élt, és Orſzág Törvénye ſzerént meg-*ſententiáz*tatott gonoſz-tévöknek, a' Fejedelmek *absque informatione Officialium Gratiát* ne adjanak: úgy-is olly' *uſitata Conditió*kkal, hogy a' *Gratia* az *expoſitió*k ſzerént *ſuffragál*jon a' *caſus*oknak mivóltához képeſt: *Adverſarius*ival-is *conveniál*jon, és többé haſonló vétekbe magát ne elegyitse a' *Gratiát impetráló*; Czégéreſeknek pedig, kik magokat ſzántſzándékkal arra adják, *Gratia* ſemmiképen ne adattaſsék; *authoritate tamen Principali ſalva permanente.* An. 1614.

ARTICVLVS XV.

HA valamelly czégéres vétekben *comperiál*tatott, és *legitimè convincál*tatott ember, Udvari, Mezei, Várakbéli, Hadak,

Digitized by Google

és *Praesidium*ok közzé, Akna helyekre, Bányákra, vagy egyéb állapotbéli fölgálatjokra a' Fejedelmeknek adnák magokat; a' szerént akármelly *privilegiatus* helyekre *refugiál*nának-is, azon helybéli Tiszteknek hit szerént való *reskriptum*okra, avagy *legitimè emanált Sententiá*kra, *etiam ad simplicem requisitionem Exponentium*, annál inkább Fejedelmek parantsolatjára, afféléknek Tisztviselöi tartozzanak *arestál*ni, és érdemek szerént meg-büntetni; ha pedig még nem *convincál*tattanak vólt, törvényre elö-állatni és igazságot fölgáltatni, 's *executiót*-is *peragál*tatni; *alioquin* a' Tisztek büntetödjenek *fl.* 500. az hol azoknak *bonumi* találtatnak, *penes mandatum Executor*okat vívén reájok; mellynek két része a' panaszló félé, harmada az *Executor*oké.

ARTICVLVS XVI.

A' melly gonosz-tévöket a' Tisztek, vagy mások-is, kiknek *incumbál*; és az Ország törvénye arra való szabadságot engedett, meg-fogván, ha a' Tiszteknek arra alkalmatos helyek nintsen; a' *Fiscális* Várakban, és Kerittet Mezö Városokban-is, az hol arra illendö fogházak és tömlötzök szoktanak lenni, tartozzanak bé-venni, és mind addig-is tartani, míglen dolgok eligazódik; élés adással mindazáltal a' raboknak, magok szabadakaratjokon kivül, nem tartoznak: midön onnan ki-viszik, ha meg-szabadúlásra valók, azok a' kik oda vitték, a' szokott tömlötz váltsággal tartoznak; de azon helybéli Tisztek, sem magok *authoritás*okból, sem mások *requisitió*jokból, vagy patantsolatjokból, azoknak hírek és engedelmek nélkül, kik oda vitték vagy küldötték, el-botsátani ne méreszeljék; egyébiránt ha halálra való embert botsátanának-el a' Tömlötz-tartók, halállal büntetessenek; a' melly Tisztek azokkal el-botsáttatták, *citál*tatván, *delbonis ad competens forum* egy *Exmissio* után ha *comperiál*tatik, *in poena fl.* 500. *convincál*tassanak; és akárhollott találtatandó javokból azon *sententia* mellett *exequál*tassék; ha pedig tsak fizetésre való, a' Porkoláb is ne halállal, hanem

Ex Art. An. 1643.

azon

Digitized by Google

azon fizetésnek *refusió*jával büntetödjék; és ha nem elöttejárói parantsolatjokból tselekedte, a' *poena*-is ö reá szálljon. Ha pedig a' Tiztek, kiknek tömlötzökbe vitetnek a' gonosz-tévök, és a' büntetés-is hívataljok szerent *incumbál*na, magok botsáttatnák-el, vagy Jobbágyokká tennék, vagy megsanczoltatnák, a' *Director evocál*tatsa, és ha méltó okát tselekedeteknek nem adhatják, *legitimè convincál*tatván, tiztektöl *privál*tassanak. *E. v. Art. An. 1633.*

ARTICVLVS XVII.

A' Melly Nemes embernek semmi jószága nintsen, és valamelly czégéres vétkeket, úgy-mint *violentiá*kat, *potentiá*kat, égetéseket, avagy azokkal fenyegetözéseket, más jámboroknak veszedelmére leselkedéseket, koborlókat, és egyéb hasonló *insolentiá*kat *patrál* és tselekezik, *ad instantiam laesae partis* a' Tiztek szabadoson meg-foghassák, és az elsö szék napjára a' Vármegyének avagy Széknek *proponál*ván, ha a' dolognak *meritum*jához képest annyira való zálagja lenni *comperiál*tatik, vagy pedig elégedendö kezest állat, el-botsáttassék és szabados állapotjában törvénnyel *prosequál*tassék; egyéb-iránt fogva tartassék a' törvénynek vége szakadásáig, és *convincál*tatván, annak-utánna érdeme szerént büntettesék; söt *Citatio* vagy *Exmissio* elött-is: egyéb-iránt *legitimè celebrál*tatott *collateralis attestatió*k avagy Czirkálásnak idején Nemes személyek által való ki-adás-is helyes légyen ellenek. 1578. 1625. 1554. 1612.

ARTICVLVS XVIII

AZ 1646-estendöbéli *Articulus* szerént a' Lopók, ha kik érdemek szerént *exequál*tatnak, azoknak javokból elsöben-is a' károsok *contentál*tassanak, ha mi abból marad, az *Executor* Tiztek ki-vévén szokott jútalmokat, abból a' mi marad, Földes Urok számára hagyattassék, annak szabadságában lévén, ha magának *reservál*ja-é, avagy pedig a' Jobbágy Aszszonyoknak és gyermekinek engedi. *An. 1646.*

Digitized by Google

ARTICVLVS XIX.

HA valaki maga jóſágában, akár idegen 's akár maga jobbágyából, vagy Udvar-népe közzül való Latrot meg-fogat, *pro teſtimonio* a' Tiſztekben-is hívatván, és arra alkalmatos Törvény-tévöket-is gyüjtvén, és *legitimè convincáltatván* ſzabadoſon *exequáltathatja*-is, a' Tiſzteknek tovább, mint nem az ő *induſtriá*jok által meg-fogott és büntettetett embernek javaihoz, ſe ſzemélyéhez ſemmi *praetenſió*jok ne légyen; de ha kedvezésböl, nem pedig a' törvénynek *abſolutió*jából botsáttatnék-el, a' Tiſztek azután-is hozzá nyúlhatnak; ide nem értvén a' birságos *Caus*ákat.

Ex Art. An. 1653.

ARTICVLVS XX.

A' Melly Nemes ember gyilkoſságot *patrál*, a' Tiſztek *citál*taſsák a' Vármegye ſzékire, avagy *Octavalis terminus*ra, ha olly' bizonyos és arra elégséges keresöje nem találtatnék; ha pedig a' Tiſztek vagy halogatnák, vagy pedig *ultro* a' *Director*nak *cedál*nák annak *acquiſitió*ját, a' *Fiſcalis Director proſequál*hasſa, *ſervatis de jure ſervandis*, és ha kívántatik, a' Székröl *Appellatió*ba-is botsáttaſsék; de a' pernek *deciſió*jáig az *In cauſam attractus* hà a' Széken *convincáltatik*, *detentió*ban tartaſsék, vagy pedig elégedendö kezeſség alá vetteſsék, és annak-utánna a' törvénynek vége ſzakadván, érdeme ſzerént büntetteſsék.

1635.

1619.

ARTICVLVS XXI.

A' Nös parázna ſzemélyek halállal büntetteſſenek, a' nötelenek pediglen ne birsággal, hanem veſzſzövel büntetteſſenek, és annak-utánna *Eccleſiá*t követni tartozzanak, ha egymáſt el-nem véſzik; de ha egymáſt el-véſzik, meg-ne veſzſzözteſſenek, hanem *Eccleſiá*t tartozzanak követni.

1619.

ARTICVLVS XXII.

ISten ellen való káromkodó, és hallani-is irtózáſra való ſzitkozódáſok kezdettenek bé-ſzármazni csak nem régen Hazánkba; mellyért-is hogy annak neme és mivólta ſzerént való kemény büntetéſſel, és ha annak érdeme úgy mútatja, halállal-is

1538. 1619.

Digitized by Google

lal-is meg-büntetteſſenek affélét tselekedök, végeztetik: haſonlóképen itt külön-külön nem *ſpecificál*tatott, de *in genere* minden czégéres, Iſten 's Orſzág tílalma ellen való vétkekért, hogy azoknak tselekedöi kedvezés nélkül meg-büntetteſſenek, a' kiket a' dolog illet, azoknak *ſerió imponál*tatik; ez meg-írt büntetéſeknek módja pedig és rendi ez Orſzágnak mindenik *Natió*ból álló *Status*ira, és minden helyekre *extendál*tatik; meg-maradván mindazáltal a' Kapitányoknak-is eddig *obſervál*tatott *authoritás*ſok; azok között *ſignanter* a' Váradi Fö és Vicé Kapitányoké-is, és az ekkédiglen meg-tartatott, 's *per contrarias Conſtitutiones* nem *tollál*tatott *privilegiál*t helyeknek ſzabadságok.

TITULUS XLVIII.

Fiak erköltstelenségekről.

ARTICVLVS I.

AZ erköltstelen fiakat, kik Attyokat 's Annyokat nem betsülik, söt keſergetik; *decernál*tatott, hogy a' Tiſztek Vármegyéken és Székes helyeken, törvény ſzerént *juxta demerita ipſorum pro qualitate delicti* meg-büntetteſsék; a' Városokban-is azon ſzerént: mindazáltal mivel-hogy *perſonalis* az *Actus*, *in perſona luat poenam*, *non in bonis*, és a' *poena decernál*taſsék *pro qualitate delicti*, a' mint a' Bírák elött fog *comperiál*tatni: úgy tudniillik, hogy-ha Attyát Annyát ſzidalmazza, vagy *poenitentiáz*taſsék, vagy egyéb-iránt *caſtigál*taſsék a' Bírák ítéleti ſzerént: Attyoknak 's Annyoknak meg-veréséért, egyik kezek vágattaſsék el; meg-ſebhetéſekért, vagy öléſekért, mint a'kik Attyokfiaival azont tselekeſzik, a' *Decretum*ban írott azon *poenán convincál*taſſanak. E' két elsö *caſus*ban, két Széken *decidál*taſsék a' *cauſa*, az utólsó *caſus* pedig *Diaetán proſequál*taſsék; a' Vármegyén vagy Székes helyeken a' panaſzló fél, vagy a' Tiſztek; a' *Diaetán* a' *Director proſequál*ja: De Nemes ember ellen a' paraſzt bizonyságok ne *admittál*taſſanak e' *caſus*ban, melly-

Digitized by Google

mellynek *profecutiója* a' *Diaetára relegál*tatott; a' több feljebb írt *caſus*okban pedig, a' házi-tsalédeknek, szomszédságoknak, és egyéb rendbéli embereknek, *ſi ſint honeſtae famae et conditionis homines*; egyéb-iránt ez Országh törvénye szerént való módon *recipiál*tatott bizonyságok *admittál*taſſanak.

TITULUS XLIX.

Tsavargókról.

Articvlvs I.

HA valahol tsavargó, szegénységen erőszakkal élödö, ſokadalmas és egyéb úton járó után leſelkedö emberek hallattatnak lenni, és vagy valamelly falunak határán lappanganak, vagy falukra bé-mennek, azon falusi Bírák ha bimak vélek, meg-fogni tartozzanak *ſub poena fl.* 500. és a' Tiszteknek kezekhez vinni; de ha vélek nem bimának-is, mind egy 's mind másképen azon *poena* alatt tartozzanak a' Tiszteknek hírekké tenni; a' kik-is vizsont mind magok személyekben, és szólgáikkal, 's mind pediglen mellettek a'faluk fel-kelni, afféle embereket kergetni, meg-fogni tartozzanak; söt a' jószágtalan egyházi Nemeſség az Iſpánoktól és Tisztektöl *requirál*tatván személyekben-is *inſurgál*ni tartozzanak, a'faluk *ſub poena ſuprà ſpecificata*, a' Nemes emberek pedig *ſub poena fl.* 12. Söt ha a' szükség úgy kívánja, *brachium*-is adaſsék a' Tiszték mellé a' Várakból vagy Záſzlók alól.

Articvlvs II.

TSavargók és Latrok, kik a' Török földére tsatázmak, ha kik azok közzül *reſidentiá*ſok, *per Directorem ad Diaetam citál*tatván büntetödjenek, *tanquam publicae pacis perturbatores*; ha kik pedig *reſidentiá*tlanok, az ollyanokat a' Kapitányok, Hadnagyok kergeſsék, fogják és büntesſék.

Ha Hajdú Városokon ollyan alá-járó Tsavargók szálláſt tartanak, azon helyeknek Kapitányja, Hadnagyja, esküttivel együtt *ſub capitum et bonorum ſuorum amiſsione* meg-fogják, és

Várad-

Digitized by Google

Váradra vigyék. Ha pedig Hajdú Kapitányok, Hadnagyok nem *praeſtál*nák, sőt az ollyan Latroknak *fautori*, párt-tartói találtatnának lenni, annál inkább a' prédált marhát el-rejtenék, vagy oltoznának véle, akármelly *praetextus* alatt, az ollyan Hajdú Kapitányokat, Hadnagyokat és Esküttéket, *comperta rei veritate*, a' Váradi Kapitány halállal bünteſſe: Ha melly Hajdú városbéli Kapitányok, Hadnagyok, vagy a'városbéliek az ollyan Latrok Tsavargók kergetésére nem *inſurgál*nának, a' *Director ad Diaetam evocál*tatván *immunitás*okat *amittál*ják; Ha pedig paraſzt emberek lennének az ollyan Latroknak párt-tartói, a' Vicé Iſpán *comperta rei veritate* bünteſſe kedvezés nélkül érdemek ſzerént.

TITULUS L.

Salétromról.

ARTICVLVS I.

A' mint egyéb *Munitió*k, úgy a' Salétrom-is az Országból semmiképen ki-ne viteſsék; ez Országban pedig, hogy ſe Fejedelmek Czejt-házai, Várai, és minden-napi ſzükségei meg ne fogyatkozzanak, ſe Városok, Urak, és egyéb rendek *Fortalitium*i, arról illyen mód végeztetett.

A' *Fiſcus* ſzámára való Salétrom főzetés a' *Regius fundus*okon, a' *Fiſcalis* határokon, az eddig való *uſus* ſzerént *continuál*taſsék, azon ſzerént véteſsék bé-is, erös fenyíték alatt tartatván annak Meſterei, hogy a' ſzegénységet a' ſzokott rend-kivül semmiben ne terheljék; házaknak telekit, udvarokat, ahoz való *pertinentiá*kat meg ne hányjanak, vagy áſſanak, ſem pedig egyéb kár-tévö helyekröl annak *materiá*ját ne hordják. A' Városok, Urak, Fö és Nemes rendek, magok ſzükségekre, magok *territorium*án, vagy máſokén-is, a' *Dominus Terreſtris*nek engedelmével, ſzabadoſon főzethetnek, a' *Fiſcus* Salétrom főzéſének helyének el-foglaláſa és elözéſe, 's annak *impedimentum*a nélkül.

Digitized by Google

De ha ki-kereskedéſre és el-adáſra kéſzit Salétromot, *ante omnes alios emptores* tartozzék meg kínálni a' *Fiſcalis Præfectus*okat, vagy arra rendeltetett Tiſztviſelöket: 's ha annak igaz árrán *Fiſcus* ſzámára való meg-vételére ſzükséges nem léſzen, a' kinek akarja, ſzabadoſon el-adhaſſa.

E' rendeléſek ellen ha ki tselekednék, abban *deprehendál*tatván és *comperiál*tatván, ha Nemes vagy Városi rend tselekedné, a' *factum*on érettetvén, Salétroma el-véteſsék minden eſzközivel; ha pedig a' *factum*on nem *deprehendál*tatnék, a'kinek *praejudicál*t abbéli tselekedetivel, ez ellen *in poena minoris potentiae convincál*taſsék.

Ex Art. 1610. 1623.

Ha ki pedig ez Orſzágból ki-vinné, vagy akármi *praetextus*-ſal-is ki-iktatná, *in poena fl.* 200. *convincál*taſsék, és a'Salétromnak *refuſió*jával, Táblára vagy Székes helyre *citál*tatván a' *Fiscalis Director*ok *proſecutió*jára, és *inſuper* a' ki ki-vinni és iktatni akarná, Salétromát-is *amittál*ja, ha kezénél találtatik.

TITULUS LI.

Kereskedésről.

ARTICVLVS I.

NOha az idönek és állapotoknak mivóltához képeſt a'Kereskedésnek állapotja, ez Orſzágban külömb-külömb-féle karban forgott eleitöl fogva, mindazáltal moſt az Iſtennek ingyen való kegyelmeſségéböl, kitsiny tsendeſsége és pihenéſe lévén, azt-is pedig *experiál*ván, hogy a' ſzabados *commercium*-ok által, mind a' Fejedelmeknek tárházai, mind pedig az Orſzágnak egyéb lakosi ſzoktak épülni; annak-okáért ez Hazában is az igazán való kereskedés, adás, vévés, fel-ſzabadíttatik: úgy mindazáltal, hogy minden rendek az Orſzág *Statutum*ihoz alkalmaztaſsák magokat, és annak ſzíne alatt ez Hazának és Fejedelminek ártalmokra nézendö dolgokhoz ſemmi rendek magoka ne elegyitsék, és a' ki mi Harmintzaddal tartozik, az igaz

az igaz Harmintzadot meg-adják; *excipiál*tatván némelly dolgok, mellyek *per Speciales Regni Conſtitutiones Articulus*okban, avagy *Publicum Edictum*okban hagyattattak, avagy *Fiſcus* számára hagyattattak. Haſonlóképen, ha némelly dolgok ennek-utánna, *pro rerum ac temporis ratione* újabb *Conſtitutió*kba vétetnének.

TITULUS LII.

Görögök állapotjáról.

ARTICVLVS I.

Görögöknek, Örményeknek, Ráczoknak, Bolgároknak, Dalmatáknak és egyéb Nemzeteknek-is, kik kiváltképen a' Török birodalmából ſzoktanak jöni, menni, és kereskedni, mind kiknek ez Orſzágban való ſzabados járáſok néha haſznos, néha pedig káros hogy lött légyen, az *experientiák* nyilván mútatják; ez-után-is annak-okáért azoknak ez Orſzágban ſzabados járáſoknak, kereskedéſeknek meg-engedéſe, vagy némelly idökben meg-tiltáſa áll a' Fejedelmeknek *diſpoſitió*jokbã, úgy-hogy az idöknek és állapotoknak mivóltához-képeſt *communicál*ván a' Tanács Urakkal, ha mikor az Orſzágnak kárára, *Ex Art.* 's ártalmára fogna iſmértetni, Orſzág közönséges Gyülését és *An.* 1632. végezéſit arra nem várván, ha úgy ítélik lenni alkalmatoſnak, *ſuſpendál*haſsák akár-mikor a' Fejedelmek azoknak ſzabados járáſokat és kereskedéſeket; mellyre a' Harmintzadoſoknak, Városok Bíráinak, és egyéb Székbéli Tiſzteknek-is vígyázáſa, 1630. légyen, és ha mi ártalmas dolgot felelök ezekbe véſznek, a'Fe- 1613. jedelmeknek meg-jelenteni tartozzanak; hogy ahoz-képeſt leheſſen a' reájok való gondviſelés; addig-is mindazáltal, míg ſzabados járáſok engedtetik; illy' *Conditió*kkal ſzabadíttaſſanak.

Elsöben-is, hogy tilalmas útakon és öſvényeken ne jár- 1609. janak, hanem tsak a' derekas ſzabados Orſzág útján.

Máſodſzor, hogy *ex omnibus educendis et introducendis* az igaz Harmintzadot meg-adják.

Digitized by Google

Harmadszor, hogy az igaz kereskedésen kivül egyéb dolgokba, kímleléſekbe, levelek és izenetek hordozásába magokat ne elegyitsék, a' szerént az Országh tilalma ellen való dolgokba, *ſub amiſsione capitum et confiſcatione omnium bonorum*; és ezek mellett, ha az Országi emberekkel való *controverſiá*jok *emergál*, vagy adóság dolgából, vagy egyebekből, ugyan itt tartozzanak törvényt-is állani: ha *reſidentiás* emberek, *coram ſuo Judice competenti*; ha *reſidentiá*tlanok, a' Görögök Bírája elött, és onnét *per Appellationem* Fö Komornyik eleibe menyjen, ott *finaliter decidál*tasék.

TITULUS LIII.

Kalugyerek felől.

Articvlvs I.

A' mint-hogy az Oláh *Natió*nak valláſa-is nem a' négy *recepta Religió*k közzül való, úgy az a' szerzet, mellyben lévök Kalugyereknek neveztetnek, nem *acceptál*tatott, sőt inkább meg-tilalmaztatott, Hagyattatik annak okáért moſtan-is az Országnak és Fejedelmeknek szabados *diſpoſitió*jokra, úgy-hogy valamikor illendönek vagy szükségesnek ítélik, tellyeſséggel *excludál*taſſanak.

TITULUS LIV.

Kints találásról.

Articvlvs I.

HA ki el-áſott régi kintset talál maga határán, harmad részét *Fiſcus* Tárházába tartozzék *adminiſtrál*ni; máſok ha-
Ex Art. An. 1570. tárán találván, a' *Dominus terreſtris*sel-is tartozzék *conveniál*ni; ki ha el-titkolná, egészlen el-vételsék töle.

TITULUS LV.

Pénz verésről.

Arti-

Digitized by Google

ARTICVLVS I.

SEnki ez Országban semmi-féle *monétát* Ország és Fejedelem *consensusa* nélkül *cudáltatni* ne méréfzeljen; és ha kinek Pénz-verö Háznak *erigálása* ekképen meg-engettetnék-is, semmiképen nem más idegen, hanem az Ország és Fejedelem Czímere, *titulusa*, és képe alatt veretteſsék, az akkori idöben meg-egyezett *quantitásu ligá*ban; egyéb-iránt valakik ez ellen tselekednének, *in Notam perpetuae infidelitatis juxta contenta Decreti incurrál*janak, ha Nemes emberek, vagy Városbéliek; ha pedig paraſzt emberek, a' Fejedelmek *Gratiá*jokban légyen életek meg-engedése; mindazonáltal egyik kezek elvágattaſsék, javai pedig Földes Uroktól el-ne vétessenek, ha nem tudták és nem *consentiáltak*; de egyéb-iránt az ollyan *consentiens* Nemes ember-is, *comperta rei veritate*, *legitimè convincáltatván*, *Notá*ba *incurrál*jon, és *amittál*ja maga réſzére nézendö javait. Az illyen *caus*ában pedig a' paraſzt embert *privatus* Nemes ember-is meg-fóghaſsa, és a' Tiſzteknek kezekbe adja: ha a' *factum*on érettetik, nála talált javait a' meg-fogó el-veheſse; a' Tiſzt pedig törvény nélkül el-botsátani ne méréſzelje. *Ex Art. An. 1610.*

ARTICVLVS II.

HAmis pénzzel tudva élö emberek, *juris ordine proſequáltatván* haſonló *poená*ba *incurrál*janak, mint annak tsinálói *comperta rei veritate*, illy' *declaratió*val mindazáltal; hogy ha kezéhez történet ſzerént *deveniál*na afféle pénz, és ö-is tsak a' ſzerént akarná költeni, a' mint ö hozzá jutott, azért ne büntetödjék, hanem-ha *comperiáltatik*, hogy tudva vette légyen-el, 's nem tíz húſz pénz éröt, hanem ugyan *circiter* tíz húſz forintig éröt venne és költene, vagy egyéb-iránt bizonyos tanúkból és *circumſtantiá*kból *eluceſcál*na; a' melly Ötvösök avagy egyéb Meſterek afféléket metſzenének, avagy a' kik metſzeni akarnának, Czéh-meſtereknek és elöttök-járó Tiſztviſelöknek hírekké nem tévén, azok-is haſonló *poená*ba incurráljanak; kik-is ſzorgalmatoſon meg-visgálják, és a' Tiſzteknek értéſekre ad-

Digitized by Google

re adván, a' metſzetö meg-fogattaſsék, és *competa rei veritate*, meg-büntetteſsék.

TITULUS LVI.

Hólt teſtek felöl.

ARTICVLVS I.

NÉmelly helyeken ennek-elötte éltenek illyen *abuſuſsal*, hogy a' Hólt teſteket némelly Városokból vagy Falukból a' keſerveſeknek el-vinni, avagy tellyeſséggel nem engedték, avagy nagy ſanczoltatáſſal: annak-okáért az az *abuſus in perpetuum tóllál*taſsék, és a' Hólt teſteknek ki-vitele minden helyekröl meg-engedteſsék. Harangozás dolgából, a' teſtnek tiſztеſséges kíséréséért a' ſzokott *taxát* még-adván, ha afféle *ceremoniák*at meg-kívánnak a' keſerveſek, ſzólgálni tartozzanak.

TITULUS LVII.

Uj Kereſztyénekröl.

ARTICVLVS I.

AZ Uj Kereſztyéneknek, kik az Országba bé-jöttenek, és Alvinczen laknak, 's ez-után-is mellékek jövendök lennének, meſterségek ſzerént való minden míveknek *exercealáſa* meg engedtetik, Ország közzé való minden *Contributiótól eximál*tattak; Valláſok dolgából való *opinió*joknak ſzabados *exercitium*a, ö magok közt Alvinczen meg-engedtetett; *Privilegium*ok-is pedig *confirmál*tatott, *ſalvis tamen aliorum Privilegiis ac libertatibus*; úgy mindazáltal, hogy míveket, poſztójokat a' Haza-fiaitól el-tagadván, más idegeneknek el-ne adják; mellyet ha tselekednének, *toties quoties* azt tselekednék, *fl* 200. *exequál*jon rajtok a' *Praefectus*, *Fiſcus* ſzámára két réſzét, harmadát a' panaſzló félnek.

TITU-

Digitized by Google

TITULUS LVIII.

Czigányok Vajdaságáról.

ARTICLVVS I.

A' Czigányoknak, hogy közönségesen az Erdély Országi birodalomban egy kiváltképen-való Vajdájok légyen, kinek esztendö által adó-fizetéssel tartozzanak, valamelly *fundamentum* nélkül való *abusus*tól tsúszott vólt-bé némelly idökben; melly nem tsak annak a'nyomorúlt nemzetségnek rajta való sok húzásával, vonásával, el-viselhetetlen terhére vólt, de söt a' Nemesi *praerogativá*nak és Jobbágyoknak birásában való *jurisdictió*nak-is *praejudicál*t; mellyre nézve *penitus tollál*tatott egy-néhány rendbéli *Constitutiói* által az Országnak; mindazáltal idvezült Néhai idösbik Rákóczi György Fejedelem Urunk kegyelmes *requisitió*jára, az Országnak és annak Fejedelminek, noha idegen Nemzetböl ez Országba származott, de sok szükséges szólgálatokat *praestál*t tekintetire nézve Vitézlö Vallon Péternek éltéig meg-engedtetett birása, azon Czigányok Vajdaságának Tiztinek szokott jövedelmével együtt: úgy mindazonáltal, hogy Sokadalmokon, Városokon és egyéb helyeken Darabontok vagy egyéb *insolens* emberek által ne kergettessé, fogdostassa öket, meg-adván ök-is szokott *Taxá*jokat; de rajta kivül, soha *in perpetuum* többé azon Czigányok Vajdaságának Tiszti fel-ne vétetteséek, és se Fejedelmek ne *conferál*ják, se senki ne-is *sollicitál*ja *sub poena violationis Constitutionum Regni*; hanem a' Czigányoknak *Possessori* szabadosok légyenek azzal, akarjanak-é Czigány Jobbágyokon valami adót venni, avagy nem: és ha kiknek feleséen vannak afféle Jobbágyi, azoknak éleikbe Vajdát vagy egyéb szólgákat rendelni.

TITULUS LIX.

Fejérvármegyei dolgokról.

ARTI-

Digitized by Google

ARTICVLVS. I.

FEjérvármegyében a' Törvényes Székek-is, Vármegye Gyülési pediglen annál inkabb *celebrál*taſſanak, ha ſzintén a' Fö Iſpánok magok ſzemélyekben Orſzág és Fejedelmek dolgai miatt el vonattatván, vagy egyéb kiváltképen való okoktól *impediál*tatván, jelen nem lehetnének-is; Vicé Iſpán, Fö Bírák, *Notarius*, és Vármegye *Aſſeſſor*inak jelen-lételekben; de a' Fö Iſpánok *promulgál*áſokból: mindazonáltal el-múlhatatlan okokon kivül, azon igyekezzenek, hogy a' ſzokás ſzerént, ha csak egyik-is a' Fö Iſpánok közzül jelen leheſſen.

TITULUS LX.

Enyedről.

ARTICVLVS I.

AZ Enyedi Kaſtélyban a' Nemeſségnek, kiknek az elött-is Kamarájok vólt, ha el-vétetett, *reſtituál*taſsék, a' kiknek nem vólt is, adattaſſanak helyek; mellyeknek ki-mútatására és intézésére, a' Fejérvármegyei Fö és Vicé Tiſztek, a' Fejérvári Káptalanokkal együtt mennyenek ki, valamikor érkezhetnek, és intézteſsék-ki a' helynek *quantitás*sához képeſt, a' Városiakat-is meg-nem fogyatkoztatván; úgy mindazáltal, hogy a' Nemes rendek-is a' Kaſtélyhoz tartozó rend ſzerént való tereh viſeléſt egyéb időben-is, de kiváltképen a' ſzükségnek idején egy-iránt *ſupportál*ják.

ARTICVLVS II.

AZ Enyedi Nemeſség és Városi rend között lévö *controverſia* ſok eſztendöktöl fogva lévén fenn, a' mint immár az Orſzág végezéſe ſzerént azon Vármegyének Fö Tiſztei, és arra *delegál*t *Commiſſarius*ok által, a' Nemeſség leveleinek *Productio*jok, azoknak *reviſió*jok, és a' Városiaknak-is *prætenſió*jok után *finaliter decidál*tatott az 1613, és 1614-eſztendöbéli *Articulus*okhoz *accommodál*tatván azon igazításról való *Regeſtrum* a' Fejérvári

Digitized by Google

jérvári Káptalanba bé-adattatott; mind két fél annak-okáért ahoz tartsák magokat, és ha azt valamellyik fél *violál*ná, *toties quoties in flor.* 500. *convictus*ok légyenek, *eo facto*: mellyet a'Nemeſségen a'Vármegye Tiſztei, a' Városiakon pedig a' VárosBírája *exequál*jon; Két réſze az *Executor*oké, harmada a' panaſzló félé légyen; és az eddig el-igazított dolgok ebben maradjanak *in perpetuum*. Haſonlóképen, hogy azon és több Mezö Városokon-is *fundus*okat a' Fejedelmek ne *eximál*haſſanak, ſe ott; ſe ott való embereket, avagy azoknak maradékjokat, a' végre, hogy ott lakhaſſanak Nemesi *praerogativa* alatt, a' mint *ab Anno* 1613. *caveál*tatott, úgy ez-után-is ſzabados ne légyen. *Ex Art. An.1643. 1644.*

TITULUS LXI.

Torda Városa.

ARTICVLVS. I.

AZ Uj Tordaiaknak *Privilegium*ok *confirmál*tatni végeztetett, abban *inſerált Conditió*kkal lévén meg-telepitések, kik ſükségeknek idején, lovok hátán, jó fegyverrel tartozzanak fel-ülni és ſzólgálni a' Fejedelmek Záſzlója alatt; mindazáltal O Tordai embert közikbe bé-ne fogadjanak, *ſub poena ducentorum florenorum*; úton-járó embereknek-is ſzállás adáſſal tartozzanak, de ingyen való gazdálkodáſſal ſemmi rendbéli embernek nem, ſzabad akaratjokon kivül; Kikkel ha ſzemélyekben való dologért perelne valaki, kereſſe füstin; ha *privata perſona* perel valami *privatus* embertöl örökſéget, mint a' több *Oppidum*okban, úgy ott is az ott való Bírák elött indítsa, onnét botsáttaſsék Táblára; ha pedig *Communitás*t illet a' dolog, egyebekben-is, nem pedig ſzemélyek ſzerént való tselekedetekben, Táblára *evocál*taſſanak; de *Communitás*t nem illetö dologért ha ki öket *evocál*ná, *convincál*taſsék *in poena violationis Articulorum* 200. *florenos conſtituentium*. *An.1634.*

Digitized by Google

TITULUS LXII.

Illye Várának állapotjáról.

ARTICVLVS I.

ILlye Vára jószágoſtól a' *Poſſeſſor*oknak kezeknél maradjon azon igazsággal, mellyel ekkédig biratott; de mivel ez Hazának moſtani állapotjához képeſt, már igen Vég-helyben vagyon, ha mikor a' Fejedelmek akarják, kezekhez veheſsék, de úgy, hogy máſt igazságoſon haſonló jószágot avagy Kaſtélyt adjanak érette. Melly ha szintén *Fiscalis*ok közzül való vólna-is, örökös igazsággal adhaſsák az Illyei *Patronus*nak, avagy annak *Succeſſor*inak, azok is a' szerént birhaſsák; de az alatt az Illyei *Poſſeſſor*oknak Országh előtt *publicè* lött *aſſecuratió*jok szerént-is, zálogos és hiteles Haza-fiait tartsanak Kapitányt és Porkolábakat, és *continue* harmintz számú jó fegyver fogható *Praeſidiarius*okat, kik a' Fejedelmeknek és Országnak hittel-is köteleſek légyenek; 's valamikor a' Fejedelmek akarják, azokat meg-is muſtráltathaſsák; és ha a' szükség kívánja, *Praeſidium*okat-is küldheſſenek beléje, a' *Poſſeſſor*ok azokat mindenkor bé-botsátani tartozzanak.

TITULUS LXIII.

Káránſebes.

ARTICVLVS I.

Ex Art. An. 1651. A' Káránſebesieknek *legitimè emanált Privilegium*ok helyben hagyattatik, mellyben ez ideig meg-tartattak; *Signanter* pedig Háczokon Vámot adni ne tartozzanak.

TITULUS LXIV.

Lúgoſról.

ARTICVLVS I.

1631. 1650. 1651. A' Lúgosiak a' Háczoki Vám adáſtól *immunis*okká tétetnek, *Privi-*

*Privilegium*oknak *continentiája* szerént, a' *Fiscalis Proventus*nak *auctiója*-is közöttök nem újíttatik, az eddig *observa*ltatott *usus* hagyattatik helyben.

TITULUS LXV.

Szék Városáról.

ARTICVLVS I.

SZék Városa, *quoad taxam*, a' hová eddig valamint *contribuált*, ez-után-is *contribuál*jon adót.

TITULUS LXVI.

Váradról.

ARTICVLVS. I.

A' Váradi *Fiscalis* jószágokban lakó Nemesség *semel pro semper*, mentöl hamarébb való alkalmatosággal tartozzanak *producál*ni *Exemptió*jokról, a' Fejedelem méltóságos személye mellett lévö betsületes Tanáts Uri és egyéb rendek elött, kiknek dolgok igazításba vétetsék, és az 1650-eſztendöbéli *Articulus*nak tartása szerént, a' kiknek *productió*jok és helyben hagyattatások *eluceſcál*, azok ez-után is megtartassanak; a' kik pedig nem *producál*tak, avagy az-után telepedtek oda, *producál*ván *diſcuſsió*ba vétetsék levelek. *Ex Art. 1650.*

ARTICVLVS. II.

A' Váradi Kortsomállás állapotja *continuè* a' Város lakosinak engedtetett, és annak rendi és módja szerént, minden Nemes Városi 's egyéb rendek-is a' Kortsomálásnak szabadságában meg-hagyattattak.

TITULUS LXVII.

Boros-Jenei dolgokról.

ARTICVLVS I.

BOros-Jenö az Országnak egyik kiváltképen-való Vég-háza lévén,

Digitized by Google

vén, hogy mind a'helynek óltalmazására, 's mind pedig a' külsö vígyázáſra inkább reá érkezheſſenek, végeztetett, hogy valakik Jenö körül jóſzágokat birnak, jóſzágoknak *quantitáſsa* ſzerént tartozzanak Jenöben lovaſokat tartani; ha kik magok ſzemélyekben ott nem laknak *continuè*, azok pedig nem az egyéb aránt-is ott lakos Katona, és egyéb rendekböl állók légyenek, és azok a' Kapitányoktól *dependeál*janak, illendö és jó rendben tartsák öket; mennyi jóſzágról és mennyi lovaſt kelleſsék állatni, a' Kapitány a' Vármegye Fö és Vicé Tiſzteivel együtt *tanquam Commiſſarii ad id deputati conſcientiosè limitál*ják-el, úgy pedig, hogy leg-alább húſz Jobbágyról (kik tudnillik Földes Uroknak ſzólgálnak, és nem-tsak ſanttzal tartoznak) rendeljenek egy lovaſt állatni: mellyet ha *contumaciter peſthabeál*na, *comperiál*tatván *fl.* 200. *poenával* büntetteſsék; máſodſzor 500. forinttal: melly pénzbéli *mulcta*, a' mint-hogy a' Vármegyei Tiſztek által *exequál*tatik: úgy ugyan azon Vármegye Fö és Vicé Tiſztei rendeljenek *Perceptor*t-is, ki a' Vár és Város erösſégének épitésére *convertál*ja az *exigál*t pénzt, és arról ſzámis véteſsék; de *in erogationibus* a' Fejedelmek után Kapitánytól *dependeál*jon; Harmadſzor azon réſz jóſzágot veſzeſſe-el, a' ki *contumaciter* nem akarna lovaſt állatni, mellyröl lovaſt nem állatott: azt pedig veſzeſſe el *redemptibiliter perennali aeſtimatione mediante*, melly azon Vármegye Vicé Tiſztei által *Fiſcus* ſzámára *applicál*taſsék.

Az Özvegy Aſszonyok, kik kün laknak, felényivel tartozzanak, míg férjhez nem mennek; a'benn lakó Özvegy Aſszonyok-
Ex Art. Au. 1617. is pedig értekek ſzerént jó lovaſokat tartsanak. Gabonabéli Dézma-adáſſal ne tartozzanak a' Jenei határon, de a' bor Dézmát meg-adják, a'kiknek arról való *Exemptió*jok nintsen.

Deſzni jóſzágról lovas állatáſſal nem tartoznak Jenöben; tsak a' Várra és egyéb ſzokott ſzükséges dolgokra, a' *Patronus*ok viſeljenek úgy gondot, hogy annak a' darab földnek veſzedelme és az Orſzágnak nagy kára ne következzék; azon jóſzágról

Digitized by Google

ſágról a' helynek alkalmatoſsága 's kívánsága ſzerént, a' jóſzágnak *quantitás*ához, a' fellyebb írt mód ſzerént, *limitál*va tartaſsék illendö ſzámú Vitézlö rend, mind lovaſſal 's gyaloggal *promiſcuè*: mellyet ſzorgalmatoſon *animadvertál*janak a' Boros Jenei és Vármegyei Fö és Vicé Tiſztek, *ſub poena ſuperiùs declarata*.

Egyéb Jenei ſzükséges dolgok, az Orſzág és Fejedelmeknek *Edictum*iban fognak *declarál*tatni, mellyekhez alkalmaztaſsák-is magokat minden rendek.

TITULUS LXVIII.

Debreczeni dolgokról.

ARTICVLVS I.

DEbreczén Városának állapotjára nézve bizonyos *reſpectus*okból meg-határoztatott a' Jobbágyoknak ki-adásának ideje, és 1625-eſztendö elött oda ment Jobbágyok, hogy 1645.
ha hittel nem köteleſek, vagy kezeſség alatt nintsenek, ki nem adattatnak: attól fogva oda ment Jobbágyokat ki-adni tartozzanak illyen móddal; hogy a' *Repetens* fél bizonyságival együtt a' Város Bírájához menvén nevezze-meg jobbágyát, és lakó helyének útzáját, és a' Város Bírája adjon ſzólgákat melléje, ha maga-is el-akar menni a' *Repetens*; ha pedig nem akarja magát meg-mútatni, a' Szólgák menjenek-el, és a' Bírák hitek köteleſségek ſzerént, minden alattomban való kedvezés, hír-tétel, vagy *cavillál*ás nélkül ſzorgalmatoſon fel-kereſsék, és ha kaphatják, vigyék a' Bíró eleibe, és mind a' *Repetens*nek igazságát, mind a' *repetitus*nak mentségit meg-értvén, ha igazſága *comperiál*tatik, feleségével, gyermekivel, és minden javaival tarrozzék meg-adni; ha pedig a' *repetitus*t akkor meg-nem foghatják, a' Bíró, egy bizonyos *terminus*ra állaſſa-elö, és a' *Repetens*nek adja kezébe; ha pedig a' Bíro nem felelne felöle, ſzabados légyen a' *Repetens*nek akár-hol az ö bujdosó

Digitized by Google

Jobbágyát *perſequál*ni, meg-fogni; söt a' Városban-is a' Bírák tartozzanak elégedendö ſegitséget adni melléje, 's onnan el-vinni engedni, feléſege, gyermeki, és javai, ha a' Bírák hatalma alatt találtatnak, a' *Repetens*nek meg-adattaſſanak; ha pedig a' Bírák *poſthabeál*nák a' Jobbágyoknak a' meg-írt mód ſzerént való ki-adását, a' Táblára *evocál*tatván, akár *Octavalis terminus*on, akár Gyülés alatt *celebrál*andó Táblán, *comperta rei veritate fl.* 200. *convincál*taſſanak, *et inſuper* a' *Repetens* költségének *refuſió*ján.

TITULUS LXIX.

Belényes Városi Nemeſségről.

Articvlvs I.

Ex Art. An. 1614. BElényes Városi Nemeſség *contra prærogativam Nobilitarem taxa* adáſra ne erölteſsék, és attól *immunis* légyen; bor dolgából Harmintzad-adáſſal nem tartozik; Nemesi állapotjoknak kívánsága ſzerént, hadi *Expeditiók*ban ök-is, mint egyéb Nemes emberek, a' Haza és Fejedelmek ſzólgálatjára 1634. lévén kötelesek, Réz és Vas Bányákról ſzállitandó terheknek viſelésétöl *immunis*ok. Fejedelmek *Salvus Conductus*ával és Czímerivel poſtálkodóknak Poſta-ló adáſſal tartoz-1649. nak; mivel a' helynek mivólta és a' köz jó úgy kívánják.

TITULUS LXX.

Kis-Marjáról.

Articvlvs I.

KIs-Marjai Városbélieknek *Privilegium*ok helyben hagyatik egyeb réſzeiben, az 1614-eſztendöbéli *Articulus* ſzerént; de mivel az Orſzág *in ann.* 1615. *et ſubſequentibus Articulis invalidál*ta annyi réſzében, hogy a' Harmintzadokat, mint *Fiſcale bonum*okat, *recuperál*ni rendelte; annak-okáért ökis Harmintzad-adáſſal tartoznak *de jure Regni*; mindazonáltal a' Fejedelmek-

nek

nek szabados hatalmok és *dispositió*jokra hagyattatik, ha mi *indultum*okkal hozzájok lészünk a' Harmintzadlás dolgából-is, melly igen méltónak ítéltetik annak az halhatatlan emlékezetre méltó Fejedelemnek Botskai Istvánnak *collatió*jára nézve.

TITULUS LXXI.

Békés Vármegyének állapotjáról.

ARTICVLVS I.

HOgy Békés Vármegyéből és több hódolt helyekből, a' hová *ob metum Turcarum* a' Tiszt ek *ad admonitiones, executiones fiendas, vel Testium fassiones recipiendas*, nem mehetnének. *concludál*tatott; hogy az ollyan hellyekről *ad loca tutiora* az embereket a' Tiszt ek fel-hívathassák, és törvénybéli *processust peragál*hassanak; ha pedig valamelly *Praedium*on ember nem lakik, az *admonitio* Földes Urok előtt *celebrál*tassék: e' *Constitutio* pedig *in genere* a' hódolt helyeken való *executió*ról értessék, tsak-hogy ne keressék a'magok könnyebségét az *Executor*ok, a' hová el-mehetnek a' rendes *executió*ra, és ne *praejudicál*janak a' Végbéli Tiszteknek *authoritás*oknak.

TITULUS LXXII.

Arad Vármegyéről

ARTICVLVS I.

ARad Vármegyének el-pusztúlt állapotjára nézve, a' megmaradott része Zaránd Vármegyéhez *incorporál*tatott. *Ex Art. An. 1625.*

TITULUS LXXIII.

Husztna Vidékiről.

ARTICVLVS I.

HUsztna Vidéke Zaránd Vármegyéhez *incorporál*tatik, ezután-is

tán-is annak *Jurisdictió*ja alatt maradjon; mellyre azon Ne-
1626. mes Vármegye Tiſzteivel együtt, ha *reluctál*nának-is, kén-
ſzerítse.

TITULUS LXXIV.

Huſzról.

ARTICVLVS I.

HUſzt Vára minden *pertinentiá*jival, és minden jövedelmé-
vel, 's a' Só-Aknával együtt, *ötven-ezer aranyba inſcribál-*
Ex Art. An. 1626. tatott, a' Néhai Tekintetes és Nagyságos Gróf Bethlen Iſt-
vánnak és maradékinak; mindazon-által onnan-is, mint e-
gyéb helyről, és azon *poena* alatt az oda futott Jobbágyo-
1616. kat ki-adni tartozzanak.

TITULUS LXV.

Máramarosról.

ARTICVLVS I.

A' Mint hogy Máromarosban-is a' *Liber Baronatus*ság *tollál-*
tatott, és a' Czirkálás mindeneknek Jóſzágiban végez-
1650. tetett *ſub poena ſl* 200. azonképen ha a' Tiſztek valamelly
1651. tekintetből, magok vagy máſok Jóſzágiban nem *peragál*nák,
haſonlóképen büntetődjenek: mellyet a' *Director comperta*
*rei veritate, mox et defacto exigál*jon rajtok, egyéb-iránt mind
a' Nemeſség, ſzokott Nemesi ſzabadságában, mind pedig a'
köſség az ö állapotjában meg-tartatik.

TITULUS LXXVI.

Székelységről.

ARTICVLVS I.

A' Székelységen Kapitányokat a' Fejedelmek ſzoktak *præfici-*
*ál*ni, magok *conditió*jokban *ſpecificál*t mód ſzerént, a' Feje-
1630. 1613. delmek *authoritás*ának *reſervatió*jával; a' Fö Király Bírák pedig
praeci-

Digitized by Google

praecisè a' Székeknek ſzabados válaſztaſokban áll, 's mind pedig azoknak meg-változtatáſok; meg-tartatván mindazáltal Fejedelmek *juſa* és *authoritáſa* abban-is.

ARTICVLVS II.

AZon Székely *Natió*béliek, hogy ekkédiglen *obſervált*atott ſzabadságokban, és *immunitás*okban meg-tartaſſanak, és törvénytelen *executió*kkal ne terheltetſſenek, a' ſzokott helyeken való vadáſzat, barmoknak havaſokon való legeltetéſek, böröknek és egyebeknek ſzabados adáſa és vévéſe, valamellyek *per expreſſas Regni Conſtitutiones*, nem *interdicált*tattanak a' köztök ekkédig meg-maradott *uſus* ſzerént, ez után-is helyben hagyattaſsék, végeztetett. *Ex Art. 1621.*

ARTICVLVS III.

A' Ló-föség-is a' Székelységen magok örökségét azon ſzabadsággal birhaſsák, mint a' Nemeſség, azoknak el-idegenitéſek; adáſok, vévéſek kivül. *An. 1562.*

ARTICVLVS IV.

A' Székely Darabantságot, vagy egyéb köz rendet, ha a' Fö rend nyomorgatná és törvénytelen háborgatná, nem lévén elégsége maga óltalmazására, vagy az ott való perlekedéſre, *requirál*ják a' Fö Tiſzteket, kik tartozzanak *adſiſtál*ni, meg-óltalmazni, és törvény ſzerént meg-is büntetni az ollyanokat, károkat *refundál*taſsák, és *inſuper minor potentiá*n maradjanak a' tselekedök.

ARTICVLVS V.

MInd Székelység 's mind egyéb rendek, kik az Oláh Országokkal határoſok, azoknak-is határira való *irruptió*któl, kár-tételektöl magokat meg-tartóztaſsák, Fejedelmek hírek 's engedelmek nélkül *ſub poena fl.* 100. hogy abból-is háborúságra való ok adás ne következzék; *excipiál*ván azt, ha onnan ide kapdosó latrok *in facto*, vagy *continua perſecutione deprehendál*tatnának, tolvajlott marhának nyomát bé-is követhetik.

Digitized by Google

ARTICVLVS VI.

A' Székelységen lévö Só-Aknák *Fiſcus* ſzámára foglaltattanak *in anno* 1567. mindazáltal azoknak-is ſzükségekre elégedendö Só adattaſsék, a' végezéſek ſzerént, mellyröl annak *ſeries*ében világoſabb írás vagyon.

ARTICVLVS VII.

A' Székelységen való jóſzágok, mellyek *jure haereditario*, és az ö régi ſzabadságok ſzerént birattatnak, (és ha a' *Poſſeſſor*ok, vagy azoknak *Praedeceſſori*, *Jus Regium*ot nem vitttenek azon Jóſzágba) ez-után-is a' *Poſſeſſor*oknak, vagy azoknak *legitimus Succeſſor*inak, és igaz *haeres*inek akaratjok 's kedvek ellen, ſe a' *Fiſcus*, ſe más ſenki *Jus Regium*ot az ollyan Jóſzágokba bé ne viheſſenek, és annak erejével magokat ne *intromittál*haſsák; úgy-mint olly' Jóſzágokba, kikbe régi *Privilegium*ok ellen más *jus*t bé-nem vittenek mind ez ideig-is a' *Poſſeſſor*ok. Ha melly Jóſzágban *Jus Regium* lett vólna-is valamikor, és annak *Poſſeſſori decedál*ván, máſok akárkik-is ollyan Jóſzágot *apprehendál*tak vólna, és *ad Fiſcum Regium* nem *redeál*hatott vólna 32-eſztendönek forgáſa alatt, és annak a' Jóſzágnak *pacificum dominium*jában lehettenek vólna, ez illyen módon való idö-töltéſſel *abſolvál*tatott a' *Jus Regium*nak *praetenſió*ja alól, és iſmét a' régi örökös *haereditarium Jus*ra *redeál*t, 's azzal birattathatik; de ha ekképen való békeſséges idö-töltéſe 32-eſztendö el-tölte alatt nem lehetett, *ſubjaceál*jon a' *Jus Regium*nak az arról íratott közönséges Orſzág Törvénye ſzerént. Ez mód *obſervál*taſsék a' Székelységen lévö *Jus Regium* alatt lévö vagy *haereditario jure* ekkédiglen birattatott Jóſzágoknak állapotjokból. A' melly jóſzágokba pedig *ſpontanea voluntate* nem más idegenek, hanem tulajdon magok a' *legitimus Poſſeſſor*ok, *Succeſſor*ok vagy *Haeres*ek vitték-bé, vagy vinnék ez-után-is a' *Jus Regium*ot, az ollyanoknak mind birodalmok 's mind jövendö *devolutió*jok, úgy-mint *Jus Regium* alatt lévö *bonum*ok, ez Orſzágnak a' *Jus Regium*ról íratott közönséges

Digitized by Google

ges Törvényihez *accommodál*tassanak *tam respectu Fisci, quam etiam Donatariorum.*

ARTICVLVS. VIII.

MInd Nemes, Ló-fö, Gyalog avagy Darabant, és egyéb Vitézlö rend, az Ország végezése szerént való parantsolatokra, fogyatkozás és halogatás nélkül jó hadi *apparatus*sal, hogy fel-ülhessenek, és ha a'szükség úgy kívánja, mindjárt indúlhassanak-is, arra magokat mindenkor kész állapottal tartsák; *in casu repentinae necessitatis* pedig, Fejedelem parantsolatjától sem várván. A' kik pedíglen közzülök szólgák, magok képében való mást állatással jószágokról és örökségekről, ha annyira való értekek vagyon, a' szerént tartozzanak, mint a'Vármegyei Nemes renden való szólgákról írott *Articulus* tartja; ha pedig arra való értekek nintsen, Urokkal a' Hadban jelen lévén, más 'Sóldost állatni nem tartoznak; söt ha honn hagyattatnak-is Uroktól a' Hadi *expeditió*kból, örökségekről és jószágokról ne tartozzanak 'Sóldost állatni. De úgy, hogy mint a' Vármegyebéliek felöl való *Articulus*-is tartja, a' szerént meg-is visgáltassanak, es tsak az ollyan szólgáknak *suffragál*jon, a' kik valósággal 's nem pedig tsak névvel fizetett szólgák; Udvarokban, jószágokban, vagy magok körül szokták a' szólgálatot *continuál*ni, 's nem pedíglen tsak szín és formáért, valami adásért magok kötelezett avagy azzal foglalt szólgák, és kik nem is tsak a' Had hírnek idejében kötelezik magokat.

ARTICVLVS IX.

A'Gyilkosságnak *casus*sában az a' régen bé-jött, Keresztyén-séghez nem illendö szokás, melly miatt a'hólt testek sok ideig föld színén tartattak, úgy-mint a'melly mondatott temetre való hívásnak, és ugyan akkor való hit fel-adásnak, azért való fizetéssel együtt; Vizont a'melly halál újításnak hívattatik, mind ezek a' Székelység közzül *in perpetuum* tollál*t*attak. *Ex Art.* 1594.

ARTICVLVS. X.

SZékelységen lévö Fö Nemes rendeknek Jobbágyinak, Föl- 1592.

Digitized by Google

des Uroknak *manumiſsiójok* nélkül, hogy *Armalis*ok ne adaſſanak, ha kiknek adatnék, vagy adatott vólna-is, *invalidál*taſſanak, és efféléknek állapotjok a' közönséges Országh törvényéhez alkalmaztaſſanak, végeztetett.

ARTICVLVS XI.

A' melly *Potentiá*kat a' Székelyek Mihály Vajda bé-jövetelétöl fogva Botskai Iſtván válaſztásáig a' Vármegyéken és Országon tselekedtek, azok *perpetua amneſtiá*ba vétetnek és engedtetnek.

ARTICVLVS XII.

AZ Hadban ſzólgáló Ló-fö és Darabanti renden lévö Székelyeknek, a' köztök lakó Nemeſségtöl bántódását, és azok miatt az Országh ſzólgálatjára való hadakozó népnek keveſedését látván bóldog emlékezetü Idösbik Rákóczi György Fejedelem, azoknak állapotjokat bizonyos karba akarta állatni; mellyhez képeſt ö maga a' Méltóságos Fejedelem *in anno* 1635. közikbe menvén, mellete lévö Tanáts Ur híveivel, az egéſz Székelységnek állapotját ſzorgalmatoſon *perluſtrál*ta, minden Székekre Nemes, Ló-fö és Darabanti renden lévö Vitézlö népeket fel-íratván, külön-külön bizonyos *Urbarium*okban *conſignál*tatott, és jövendö örök emlékezetre, minden rendeket gyermekeivel és örökségeivel *regiſtrál*tatott; Kiktöl azon Méltóságos Fejédelem bizonyos *Punctum*ok felöl alázatoſon *requirál*tatván, egy allandó *Concluſum Edictum*ot az egéſz Székelységnek egyezö értelméböl adottki, hogy ahoz az egéſz Székelység *ſucceſſivis ſemper temporibus* magát alkalmaztatná, mellynek ez *Articulus*ban-is ſzükségesképen *inſerál*tatni, és újabban *confirmál*tatni illendönek ítéltetett, mellynek ſzavai ekképen következnek:

GEORGIUS RÁKOCZI, *Dei gratia Princeps Transilvaniae, Partium Regni Hungariae Dominus, et Siculorum Comes, etc. Reſolutio ad Supplicationem Univerſitatis Nobilium, Primipilorum et Peditum Pixidariorum totius Univerſitatis Siculorum.*

Noha

NOha látjuk azt, mennyi ſok bántódáſi légyenek, kiváltképen a' kik erötlenebbek Kegyelmetek között, némelly Nemes rendektöl; mindazonáltal akarván Kegyelmetekhez ebböl-is kegyelmeſségünket meg-mútatni, a'Kegyelmetek kívánságára *annuál*unk illyen okok alatt.

I. Hogy a' kiknek dolgok el-igazódott ez ideig, maradjon az mind abban.

II. Azon kivül való *Supplicans*oknak panaſzokat mi-is el-hagyjuk, úgy-hogy a' melly Jobbágyokat eddig birtak, övék légyen illyen *declaratió*val mind örökségeſtöl; hogy a' kiket ſem törvénnyel, ſem *rectificatio* által, ſem a' ſzegény Fejedelem (*ſpecificál*t *ſufficiens documentum*ával) adománya mellett nem *apprehendál*tak, hanem ezeken az útakon kivül a' *Commiſſarius* járásától fogva *abſoluta potentia mediante* töttenek Jobbágyokat, akár-kik-is Záſzló alól foglaltanak ſzabadoſon Ló-fö és Veres Darabant örökségeket, Ló-fö és Darabant embereket, azon Tiſztviſelö híveink nékünk tartozó hüségek ſzerént, és *ſub amiſsione Officii* igen igen igazán fel-keresvén, *ſtatim et de facto ſimpliciter* tsak Záſzló alá írják. Ha kik pedig afféléket Záſzló alá nem *remittál*nának, azokon mindjáráſt az *Articulus*ban *ſpecificál*tatott *poenát*, úgy-mint a' 400. forintot *pro ſingulis capitibus* kedvezés nélkül *exequál*ják.

III. A' kiket pediglen moſt a' Záſzló alá írattunk *regeſtrum*unkban, azokat gyermekekkel, jószágokkal együtt, azon Tiſztviſelö híveink *ſub amiſsione Officii* meg-óltalmazzák igazſágokban, egyet-is azok közzül Jobbágyokká tenni ſemmi úton ne engedjenek *ſub poena Articulorum*; *exceptis illis*, kik immár e' mái napig *proceſſus*ban vólnának; mert azok a'kik *proceſſus*ban vannak máig, ſzabad légyen *lite proſequál*ni, de *poſt finalem ſententiam* ha valamellyik fél *appellál*ni akarja, Táblára-is el botsáſsák; a' kik pedig e' mái napig *proceſſus*ban nem vóltanak; azokat ez-után-is ne keresheſſe, és a' Záſzló alól ki-ne viheſſe.

Digitized by Google

IV. A' hol ſzabad örökségek Ló-föjé, Darabanté találtatnék kiknek fiú ágon *defectus*ok vólna, azokat leányi *jus*ſal Jobbágy örökséggé a'Tiſztek ſemmiképen ne engedjék tenni, vagy lenni; de hogy az ollyan Lófö vagy Darabant, leányokat *concernál*ható örökségekből femmiſsé ne légyenek, az ollyan örökséget jó lelki-iſméretü hites emberek betsüljék-meg, 's igazán böts-ſzerént való árrát a' Leánynak vagy Aſzſzony embernek közelebb való férjfiú ember Záſzló alatt ſzólgáló attyafia tégye-le, 's légyen azé a' Jóſzág.

V. A' ſzegény *Supplicans*okat, kiváltképen az eröteleneket, a' kiknek *Supplicatió*jokra moſt válaſzt írattunk, 's ez után-is íratunk; ſok *Exceptió*kkal, *Dilatió*kkal ne ſáraſzſzák; hanem *ante alias omnes cauſas* azokat *revideál*ják, a' tölünk-eleikbe adandó *brevis proceſſus* ſzerént, halogatás nélkül.

ARTICVLVS XIII.

A' Székelyek egyeneſen Táblára és *Diaetá*ra ne *evocál*taſſanak egyeb ſemmi *caſus*okban, hanem csak a' mellyek *per expreſſas Regni Conſtitutiones* reájok-is nevezet ſzerént *tendál*nának, az ollyan *extraordinarius caſus*okban; *ſignanter* pedig Jobbágy kéréſekben, *Statutió*knak *Contradictió*jában, *legitimum Mandatum*oknak nem *obtemperál*ásában és *Notá*ban *evocál*tathatnak Táblára avagy *Diaetá*ra; ha kinek annak okáért mi pere léſzen Székely földi dologért, elsöben a' Szé-
Ex Art. ken kezdje, onnét *ſervatis de jure ſervandis* botsáttaſſanak
An 1609. Táblára, *per appellationem*; és ha melly *privatus* ember e'
1610. *caſus*okon kivül öket vagy Táblára, vagy *Diaetá*ra *evocál*tatná,
1634. *competens forum*jára *citál*tatván, *fl.* 200. *convincál*taſsék.

ARTICVLVS. XIV.

PRoceſſusban lévö Jóſzág a' Székelységen ſemmiképen ne
1610. *ſequeſtrál*taſsék.

ARTICVLVS XV.

A' Székelységnek határiról, ſe barom, ſe gabonabéli, ſe ſemmi egyéb *bonum*okról, ſe magok, ſe Jobbágyok, Páſztorok
1613. 1615. és Ma-

Digitized by Google

és Majorok *Fiscus* számára való Dézma-adással nem tartoznak.

ARTICVLVS XVI.

A' Székelységen lévö Jobbágyoktól, Földes Ura *consensus* nélkül, hogy senki örökséget ne vásárolhasson, *sub poena fl.* 500. végeztetett. Ellenben hogy a' Vitézlö rendtöl-is (*excipiál*tatván a' Nemeséget) senki örökséget ne vásárolhasson, se ne adhasson, *sub eadem poena decernál*tatott különömben, hanem az 1650-eztendöbéli XXIX. *Articulus*nak *continentiája* szerént, melly e' szerént következik: *E. Art. An.* 1632. 1633.

I. Hogy az adásban és vételben *observál*tassék ez Országnak közönséges bé-vett törvénye, és *Decretum*a, tudnillik hogy a' közelebb való vérek, ezek után a' *vicinus*ok *admoneál*tatván, ha azok meg-nem akarnák venni, azután lehessen szabados az adás és vétel, a' távól lévöknek-is; tavoztatván mindazáltal affélében ollyan *cautio*k ne légyenek, hogy hirtelen való idöre szoritván, vagy olly' féle pénznek és egyéb marhának adására, a' vételhez való közelebb lévö személyeket, 's ugyan *studio* eröltessék, a' minémünek szerét nem tehetnék.

II. Sem az adás, sem a' vétel, az örökség igaz *valor*án fellyül ne lehessen; söt a' *summa*, melly a' *valor*nak *summá*ját *excedál*ná, *amittál*tassék, és tsak a' *Capitalis summá*nak *depositió*ja által *restituál*tassék az igaz vérnek vagy *venditor*nak az örökség, mindazáltal ha mit rajta *interim* épitene az *emptor*, tartozzék *juxta verum aedificiorum valorem* néki *refundál*ni a' *venditor*, tsak-hogy ötet-is az *emptor* fáradságáról, *expensá*iról, és haszna vételéröl *contentál*ja, ha *simplicister* nem *leválja* a' *summát*.

III. Hogy örök áron a' Nemeségen kivül, hadba szólgáló Vitézlö rend földét és örökségét semmiképen el-ne adhassa, hanem tsak zálogban annak *valor*áig: a' kik pedig adnák vagy vennék, azok ellen az elébbi *poena* és *processus* maradjon, úgy-mint *fl.* 500.

IV. A' melly hadba szólgáló ember, (a Nemeségen kivül)

vül) el-akarná zálogosítani örökségét, adja hírré a' Tiſztek-nek: kik ki-menvén és *oculálván* a' helyet, *valora* ſzerént engedjék-meg el-adását; botsáſsák kézbe az *emptor*nak; de ha találtatnának ollyak, kik Tiſztek hírek nélkül alkalmat *celebrál*nának, *in hoc caſu* az *emptor* pénzét, mellyet arra az örökségre adott, el-veſzeſſe, a' *venditor*-is az el-adott örökſégnek betsüjén *convincál*taſsék; Ellenben a' *redimál*ni akaró fél-is a' Tiſztet hívja-ki, és az *oculál*ja 's *aeſtimál*ja-is, ha mit rajta épített a' más fél, és úgy *reſtituál*ja a' vérnek, avagy ugyan a' *venditor*nak az örökséget; és ha *contumaciter* nem *reſtituál*ná az *emptor*, *procedál*jon az 1648-eſztendőbéli *proceſſus* ſzerént, akármennyi *ſumm*ában lévő örökség felöl légyen-is: és ha törvénnyel kell végét érni, a' fellyebb irt mód ſzerént való *poenán convincál*taſsék a' *venditor* ellen; és a' Tiſzt ellen-is, költségét-is adja-meg a' peresnek.

V. Ez *annuentia* pedig mind addig fenn maradjon, míglen a' Fejedelmek a' Vitézlő rendeknek ez *Articulus*ból fogyatkozását nem *animadvertál*ják; mellyet eſzekbe vévén, légyen *arbitrium*okban, ha akarják, tollálhaſsák.

ARTICVLVS XVII.

Ex Art. An. 1634 AZ Aranyas Székiek mind *publicatió*k dolgából, mind egyéb ſzabadságokban fogyatkozás nélkül meg-tartatni ígértetnek.

ARTICVLVS XVIII.

1638. *AB Anno* 1623. a' melly hadba ſzólgáló Székelyek Vármegyékre vagy Városokra mentenek lakni, ſenki meg-ne méréſzelje tartani, hanem víſzſza-botsáttaſſanak, ha valami egyéb törvény ſzerént való akadályok, és igazításra való dolgok nintsen.

ARTICVLVS XIX.

1641. AZ el-veſzett marháknak nyoma, és faluban el-lopott marháknak árrok meg-fizetéſe dolgában az Orſzágnak közönséges végezéséhez tartsa magát a' Székelység-is; el-veſzett marhájoknak nyomát pedig bé-követhetik a' károſok, kik a' ſzélében

Digitized by Google

ben laknak az Oláh Országokra-is; csak *fraudulenter* azzal ne éljenek, és ne *abutáljanak*, 's ha a' dolog nem olly' sorgos, a' Tiszteknek-is hírt tégyenek felöle.

ARTICVLVS. XX.

Mint egyebek, úgy a' Székely Vitézlö rendek-is, a' végezések szerént hadi *expeditiók*ra fel-ülni tartozzanak; ha a' Fejedelmek vagy arra bízatott *Generalis*ok, vagy fö Tiszték elött, a' musztrára rendelt idöben, és helyben jelen nem lennének, az eddig való *usus* szerént a Tiszték büntessék; meg-indúlván pedig, ha a' hadi szükségnek idején, mint arról a' *generalis Articulus*ban világos íras vagyon, jelen nem lennének, a' magok fö Tiszтei elött magok mentségeket *comprobál*ván, ha kötelességek szerént, mentségeknek helyes és igaz vóltáról *Testimonialis*t adnak, meg ne büntettessenek; ha pedig méltó mentségek nem lészen, a' Fejedelmek *authoritás*sából hallállal büntettessenek, de jószágokat ne *amittáljak*; és ha *in redemptionem capitis* úgy kívántatik lenni, ez illyen *casus*ban zálogképen el-is adhassák jószágokat, örökségeket; *Suffragál*ván pedig a' Székelységen-is, a' betegekről és nyomorúltakról való közönséges *Articulis*. *Ex Art. An. 1648. 1649.*

ARTICVLVS XXI.

AZ Oláh Országi határok felöl való szél-helyekben épittetett Erösségetskékre a' Székelység úgy *provideáljon*, hogy ne *ruináltassanak*, söt inkább jobb móddal *conservál*tassanak, a' Várakban és útakon való örizetek és vígyázások-is az eddig való *usus* szerént *continuál*tassanak.

TITULUS LXXVII.

Udvarhelyről.

ARTICVLVS. I.

UDvarhely Városának régi *Privilegium*a *confirmál*tatott, a' mennyiben nem *derogál* a' Nemesi szabadságnak, és az ott való szegénységnek károk dolgaiból, régi szabadságok helyben *An. 1630. 1631*

Digitized by Google

állattatik; a' kik a' Városban szabad *fundus*on nem laknak, arról való *Constitutio* szerént adózni tartoznak, és egyéb terhet-is viselni; a' kortsomálás a' Vár szükségére *reserváltatik* az eddig való *usus* szerént.

TITULUS LXXVIII.

Kézdi-Vásárhelyről.

ARTICVLVS I.

Ex Art. An. 1609. 1625. 1626. 1630. 1641. KÉzdi-Vásárhelynek, Torjának, Szepsi Szent Györgynek, Illyefalvának *Privilegium*i helyben hagyattatnak, *signanter* pedig Kézdi-Vásárhelynek, a' szerént, mint a' Maros-Vásárhelyieknek; hasonlóképen egyéb *immunitási* és *indultumi*, valamellyekben ez ideig meg-tartattanak, és *per contrarias Regni Constitutiones* nem *invalidál*tattanak, *in quantum rite et legitimè existunt emanatae*, és a' mennyiben nem *praejudicál* másoknak szabadságoknak és igazságoknak; egyébféle *innovatió*knak *cautió*ja alatt mind az által, és azzal a' Szék Törvényétől el sem szakasztatnak, a' mikről *Privilegium*ok nintsen.

TITULUS LXXIX.

Oláhfalviakról.

ARTICVLVS I.

A' Két Oláhfalviaknak *Privilegium*ok *in ea parte abrogáltatik*, és hogy a' Szék Törvénnyével éljenek, *imponáltatik*; mellyről légyen bövebben emlékezet a' Székelységnek dolgairól való írások között.

TITULUS LXXX.

Szászságról.

ARTICVLVS.

A' Kételenségből való ingyen gazdálkodás dolgából lévén az Országnak közönséges végezése, melly a' Szászságra-is *extendál-*

Digitized by Google

*tendál*tatott, és hogy Országh közönséges dolgaiban, vagy Fejedelmek parantsolatjából való szólgálatban nem lévö alá 's fel-járó semminémü rendbéli embereknek szabad jó akaratjokon kivül, pénz nélkül gazdálkodni ne tartozzanak, ha Fejedelmektöl való *specialis Salvus Conductus*ok nintsen arról, végeztetett: mindazáltal annak *modalitas*sa, és az ellen tselekedöknek büntetések ez alább meg-írt módok szerént *observálta*tni rendeltetett.

Valakik azért nem *in Publicis Regni negotiis*, vagy pedig a' Fejedelmek *Specialis Commissió*jokból való szólgálatban, hanem tsak *in privatis negotiis* alá 's fel járnának, kiknél a' Fejedelmeknek arról való *Salvus Conductus*ok avagy Czímerek nintsen, ingyen gazdálkodásra, se pedig Posta-ló, Szekerek, és marhák adásra a' Szászságon lévö szegénységet ne kénszeritsék, és azok-is ne tartozzanak magok emberségén és szabad jó akarotjokon kivül; Ha kik ez ellen tselekedö emberek találtatnának, akármelly Nemes rend, ha *residentias* emberek, azon Székbéli Tiztektöl, vagy ha azok *prosequál*ni nem akarnák, a' *Fiscalis Director*októl *evocál*tassanak, szabados *arbitrium*okban állván, ha Vármegyéjekre, vagy Székes helyekre a' tselekedöknek, vagy *Octavalis*, akár pedig Gyülés alatt való Táblára: melly *causa* ha az alsó *Forum*on kezdetik-is, de *appellatió*ba onnat-is ne botsáttassék, hanem mind ott 's mind a' fellyebb való *Forum*okon *finaliter* decidáltassék.

A' *legitimè recipiál*tatott *collateralis Attestatio*k, és azon Falunak lakosinak hiteles bizonysági, mind pedig a' más félnek maga mellett lévöknek valási e' *casus*okban *admittál*tassanak, *utrinque reciprocè*, kiváltképen azon helybéli Papoknak, Mesterekeknek és Deákoknak-is *Fassiói*; ha a' dolog elégségesen nem *constál*, a' Bíráknak ítéletekböl, egy *Exmissio* még adattassék; de egyéb iránt minden tovább való *processus*ok, *remedium*ok *excludál*tatván, és a' dolog *comperiál*tatván, *fl.* 200. *convincál*tassanak. Mindazáltal ök-is szállás adással, a' Folnagyok, Polgá- *Ex Art.* 1581.

Digitized by Google

rok szerit tévén a' Falukban vagy Városokban fel-találhatandó, ember és marha élésbéli, 's egyéb szükséges gazdalkodással lenni pénzekért a' szállóknak tartozzanak, illendö áron, ezen meg-írt *processus* és abból következni szokott *poena* alatt.

A' *residentiá*tlan Nemesség, Fejedelmek, Urak, vagy Fö rendek szólgai, és egyebek-is, ha kik efféle dolgot *attentál*nának, az ollyanoknak meg-fogattatások, büntettetések a' szerént légyen, a' mint a' *Generale* és *Publicum Edictum*ban világosson *exprimál*ván vagyon afféle lézzegö sanczoltató embereknek állapotjok.

Ellenben pedig ha kik méltatlanúl fogdosnának, károsítanának, vagy törvénnyel-is *vexál*nának valakiket, és mél-
Ex Art. An. 1581. 1591. 1599. tatlan panaszokat tennének, ezen meg-írt *processus* mellett *in poenam talionis incurrál*janak; ha pedig Nemes emberen történnék, szabadságában álljon, ha *servatis de jure servandis juxtaque continentiam Decreti procedál*, vagy pedig ezen *Articularis brevis processus*sal, ha tsak ezen *Articularis poenát* akarná keresni.

Nem *interdicál*tatik pedig az, ha kikhez az állapotoknak és személyeknek mivóltokhoz képest illendö emberség-
1642. gel és betsülettel lészsnek gazdálkodásból-is szabad jó akaratjokból; a' kik pedig a' Haza közönséges dolgában, vagy Fejedelmek szólgálatjában járni *comperiál*tatnak, azoknak gazdálkodni tártozzanak illendö módon, tékozlás, részegeskedés, és a' szegénységnek satczoltatás nélkül.

ARTICVLVS II.

1616. 1617. A' *Fundus Regius*ról a' Száz *Natio* közzül *disturbium* alatt el-bujdosott Jobbágyok, ha elébbeni lakó helyekre viszsza akarnának menni, (ha Jobbágyságra nem kötötték magokat, vagy egyéb igazításra való akadályok nintsen) elbotsáttassanak mindenféle javokkal és marhájokkal, *refundál*ván azt, ha mit Földes Urok adott vólna.

ARTICVLVS III.

1639. A Vármegyei vagy egyéb Tiszték a' *Regius Fundus*on ne Czirkálja-

Digitized by Google

káljanak, sőt magok *Jurisdictió*ja alatt lévőknek Czirkálására menő útjokban-is meg-szállván, mód nélkül való gazdálkodásra a' Szászságot ne erőltessék; posta-ló adásra pedig tellyességgel semmiképen ne, annál inkább egyéb *exactió*kra.

ARTICVLVS IV.

A' Törvénytelen *Arestum*okról való közönséges végezés *observál*tassék, mindazonáltal mind Szász és Magyar Városokon a' meg-*sententiáz*tatott latrokat, és *in flagranti loco delicti deprehendál*tatott gonosz-tévőket, vizsont ha kiknek kezeknél lopott marha találtatnék, az illyen parasztembereket szabadoson *arestál*hassák a' Bírák, *tam propria authoritate, quam ad instantiam aliorum*; a' Nemesség részéről mindazáltal, *nonnisi juxta continentiam Decreti et Articulorum.* *Ex Art. An. 1648.*

ARTICVLVS V.

A' Szászságnak Vármegyéken lévő Jószágiban a' Czirkálásnak *Series*sében íratott közönséges *Articulus*, és abban *specificál*t módok *observál*tassanak. *An. 1651.*

TITULUS LXXXI.

Városok állapotjáról.

ARTICVLVS I.

MInt-hogy a' Fejedelmek-is minden rendeknek, vizsont a' Fejedelmeknek-is az Országbéli minden *Status*ok hittel szokták magokat kötelezni, nem utolsó *requisituma* ennek okáért a' Fejedelemhez való hüségnek és tartozó kötelességnek az-is, hogy akármelly-időben-is, de kiváltképen a' szükség úgy kívánván, valamelly Városban lakni, *resideál*ni, vagy csak bizonyos ideig múlatni akarnak, mind magok, udvarok népe, fizetett és egyéb rendbéli hadai ott lakhassanak, mellyről ennek-előtte-is az Országnak vóltak bizonyos *Constitutiói*; ez egész világon lévő minden Országbéli példák-is azont mútatják, mostan-is annakokáért újabban örökösön meg-állandóképen végeztetett. 1625.

Digitized by Google

I. Hogy az Országnak *legitimus* Fejedelmi akármelly Kerített, *Privilegiumos* és Kóltsos Városokban birodalmokbéliek közzül, mint-hogy ugyan *Fiscalis* Városoknak-is *denomináltatnak* a' szabad Városok, valamikor akarják, mind békességes és háborúságos idökben, mind magok személyek szerént, Udvarok népe, Ország népe, fizetett és egyéb rendbéli hadas *Praesidium Locumtenensi*, avagy arra rendeltetett Tiztviselöi, az állapotoknak és szükségeknek mivóltához képest, szabadoson bé-botsáttassanak, lakhassanak, és a'közönséges Haza 's Fejedelmek javára szép egyezö értelemmel vígyázhassanak, a' Városoknak Kapui, Bástyái, Czejtházai, egyaránt örizteссenek, birattassanak és óltalmaztassanak, azoknak egyéb-iránt való szabadságoknak 's *Privilegium*oknak meg-sértödése nélkül, *sub poena Notae infidelitatis*; *amissione que libertatis et omnium immunitatum.*

II. Söt az igaz *Unio* és *Concordia* azt is kívánván, hogy a' mint a'Városok külsö jószágokat-is egy-iránt birnak, és minden szabadságival, hasznaival az Országnak *usus*át és *fructus*át nem tsak egy-iránt, söt inkább fontosabban élik és vészik az Országbéli egész *Status*oknál, és a' szükségnek idején azoknak nem tsak fegyverekkel, hanem vérek hullásával is, és életek fogyásával-is óltalmaztatnak; annak-okáért a' régi végezések szerént-is újabban *communi omnium voto concludáltatott*; hogy akármelly *Natió*béli, *Status*okbéli *Regnicolá*knak szabados házak és örökségeknek vétele, adása, vévése, *concambiálása*, mind örökáron, 's mind zálogképen, vagy 'Sellérül, vagy meg-bérlés és alkuvás-általaz alkuvás szerént lehetö akár-melly idöre meg-engedtessék semmi némü szín és *praetextus*, fenyíték, vagy egyéb alkalmatosságok által meg-ne gátoltassék, a' köztök *residealandó* egyéb *Natio*béliek az ö ott való állapotjoknak és örökségeknek mivóltok szerént: ök-is a' Városoknak *Privilegium*ival, szabadsággival, és minden *immunitás*sával egy-aránt élhessenek, és semmiben fellyebb ne *aggraváltassanak*.

Ex Art. An. 1607 1614. 1625.

III. Ha kiknek pedig a' meg-írt mód szerént házak, *continuus*

Digitized by Google

nunc szálláſok nem lehetne-is, de a' több *Natio*kbéli *Status*ok, söt a' szükségnek idején, mind magok, házok népe, és minden javok szabadoſon bé, 's annak idejében békével ki-is botsáttaſſék; míglen benne léſznek, ott való ſemmi rendektöl meg-ne háborítttaſſanak, károsíttaſſanak, azokat a' Városbéliek magokkal és magokéval egy-iránt óltalmazzák, ellenségeknek ki-ne adják, ſe magokat, ſe egyéb javokat, 's ha a' dolog békeſségre mégyen, abból is akkor ki-ne rekeſzſzék, 's ne azoknak javokból *tractál*janak és békéljenek: Szállás adáſſal tartozzanak, és illendö ház-bérrel meg-elégedvén, akármi idöben bé és ki-viendö éléſekböl ſemminémü bért és *taxát* ne vegyenek; de azok-is a' míg ott léſznek, a' Városnak szabadsági ellen ſemmit ne tselekedjenek, pénzeken éljenek.

Hogy ha azért a' fellyebb meg-írt mód szerént való szabados adáſt és vévéſt meg-engedni nem akarnák, valami titkon való *interdictum*ok, magok között való *Conſtitutió*k által, (a' *venditió*t és a' meg-írt *Conditió*kat) avagy *qualicunque ſub praetextu impediál*nák, *eo facto* a' házat venni akaró ember akár maga *proſequál*ja, akár pedig *ad inſtantiam ejus* a' *Director*, szabados légyen, és *Diaetalis* avagy *Octavalis terminus*on *peremptorie decidál*taſsék e' *cauſa*, és az illyen Városbéliek és annak Tiſztei, Vármegyéken lévö jószágokat *amittál*ják, mellynek két része *Fiſcus*é, s' a' harmada a' peresé légyen. Vármegyebéli jószágoknak pedig azok értetnek, mellyek a' Vármegyék Tiſzteinek *jurisdictió*jok alatt, a' Vármegyei *Porta* számnak rendiben vannak fel-írattatva, a' szerént-is szoktak *contribuál*ni és hadi *expeditió*kat-is *praeſtál*ni.

Ha melly Városnak pedig Vármegyén jószága nem vólna, az ide feljebb meg-írt második *caſus*béli *poená*ba *incurrál*janak, *id eſt*; *amiſsionem immunitatum ac Privilegiorum*; az *Exponens*nek-is pedig *ſatisfactió*ja légyen, és *in iſto caſu absque pecuniarum ſolutione introducál*taſsék a' meg-venni akaró a' házba, a' *Venditor*t pedig a' Város *contentál*ja.

Hape-

Ha pedig a' harmadik *punctum*ban meg-írt mód szerént háborúságos időkben bé-menő, lakó, ki-jövő embereknek dolgokban *violál*nák a' *Conſtitutió*kat, *in amiſsionem Privilegiorum ac immunitatum incurrál*janak, azon *proceſſus* szerént, mint feljebb van meg-írva a' házak vétele dolgából.

TITULUS LXXXII.

Törts-Váráról, és ahoz való jószágról.

ARTICVLVS I.

A' mint *in Anno* 1625. végeztetett vólt, hogy Törtsváráról, és ahoz való Jószágról *Privilegium*okat *producál*nák két Hónap alatt a' Braſſaiak, *ſub amiſsione omnium bonorum*, és akkor *ſuccumbál*ván, a' *Fiſcus apprehendál*ván-is bizonyos *reſpectus*okból ismét *reſtituál*tatott vólt; de újonnan a' *Fiſcale bonum*oknak bizonyosabb karba állatását kívánván az Ország, és a' Braſſaiaknak ahoz való igazságokat-is szorgalmatoson meg-visgálván *in Anno* 1651. arról való végezés mostan-is *confirmál*tatott, melly ekképen következik:

NOS GEORGIUS RÁKOCZI, Dei gratia Princeps Tranſilvaniae, Partium Regni Hungariae Dominus, et Siculorum Comes, &c. &c. *Memoriae commendamus tenore praeſentium, ſignificantes, quibus expedit, univerſis; Quod cum maximae curae nobis fuerit, Regnum et regimen noſtrum undiquaque pacis aura perficere, ut turbas etiam Forenſes, quibus ob incertitudinem Jurium Fiſcalium variis moleſtiis affici intelligebamus, redacto in certum Catalogum bonorum illorum numero, legitimó proceſſu complanaremus, eam ob rem à Dominis Regnicolis edito ſuperinde Articulo humilimè etiam requiſiti fueramus, quatenus ei rei componendae certum terminum, vigeſimum nempe quartum diem Menſis Octobris, anni praeteriti Milleſimi Sexcenteſimi Quinquageſimi,*

simi, dare et praefigere dignaremur, quo facto, adveniente Divina gratia isto termino, in praesentia Nostra coram Dominis Consiliariis, et Tabulae nostrae Judiciariae Assessoribus, universis talibus bonis, inter Fiscum et privatos quoslibet controversis, per viam productionis, processu felici, revisis, conplanatis et discriminatis, separatoque omni jure Fiscali à privatorum praetensionibus, totale etiam et integrum Castrum Törtsvára, *ac bona totales nempe et integrae possessiones* Bátsfalu, Türkös, Tsernátfalu, Hozzúfalu, Tatrang, Zajzon, Pulchenecz, Apácza *et* Krisbák, *omnino in Comitatu Albensi Transilvaniae existentia, ad idem de jure et ab antiqua spectantia, et juxta antiqua Regni Decreta et recentiora Sancita, ut Anni Millesimi Sexcentesimi decimi quinti, ac alierum subsequentium virtute, lege perpetua, bonis Fiscalibus annumerata esse, certò certiùs compertum sit; Unde Serenissimus quondam Princeps* Gabriel Bethlen, *etiam Fisco Regni reincorporaverat; verùm ad humiles Prudentum et Circumspectorum illius temporis Judicis et Juratorum Civium Civitatis Coronensis instantias, certis rursus sub conditionibus, eisdem remittenda voluerat; Nos etiam similem in modum precibus eorum inclinati, inprimis autem consideratis et attentis fidelitate ac fidelibus servitiis Prudentum ac Circumspectorum, Michaelis Ötvös Primarii, alterius Michaelis Hermanni Vice Judicum, et Laurentii Bergeri publici Notarii Civitatis nostrae Coronensis, Nobis et huic Regno nostro Transilvaniae, pro temporis exigentia fideliter praestitis et exhibitis, et clementia singulari erga eosdem uti volentes, accedente etiam assensu Dominorum Consiliariorum et Regnicolarum, in praesentibus Comitiis ad diem duodecimum Mensis Februarii, in hanc Civitatem Albam Juliam indictis, publicò Articulò per expressum declaratò, sub specificatis modis et conditionibus, sanctè et inviolabiliter per eos observandis, eisdem et successoribus eorundem universis remittenda et restituenda clementer voluimus et annuimus.* Primò, *Teneantur ipsi, Judex, caeterique Cives Civitatis Coronensis in aerarium nostrum undecim*

 millia

Digitized by Google

millia florenorum ſtatim et defacto ſimul et ſemel adminiſtrare, quibus ſedes noſtra Principalis, inprimis autem confinia Regni, praeparationibus neceſſariis, juventur et aſſerantur. Secundo; *Quandoquidem bonae memoriae Princeps,* Gabriel Bethlen, *inter alias reſignationis ejusdem Caſtri conditiones, certe etiam bona, totales nimirum et integras Poſſeſſiones* Gird, Persán, Holbach, *omninò in diſtrictu Fogarasienſi, et* Parroh *jure perpetuo,* Sárkány *verò ad tempus, in rationem Fiſci omninò in memorato Comitatu Albenſi exiſtentia, ab eisdem Coronenſibus conceſſa et concambiata volverat, collatis per eosdem eidem Principi illis etiam quindecim millibus florenorum, quos Comes Illuſtris Dominus* Sigismundus Forgáts *eisdem debuiſſe perhibebatur, prout haec omnia ex literis concambialibus et collationalibus ipſius Principis* Gabrielis Bethlen *lucidiùs conſtare dignoſcitur; His nos praenominatam totalem et integram poſſeſſionem* Sárkány, *in perpetuum cum totali et integra Poſſeſſione eorundem* Szúnyogſzeg, *et diſtrictu Barcenſi, ac eodem Comitatu Albenſi ab eisdem additam voluimus, cum omnibus earundem poſſeſſionum pertinentiis ac emolumentis quibuslibet de jure et ab antiquo ad easdem pertinentibus, nullum jus nullamque juris et dominii proprietatem in iisdem iidem Coronenses pro ſe et ſucceſſoribus ſuis ad amplius reſervando, imò ratione poſſeſſionis* Szúnyogſzeg, *etiam Evictionis cautelam et onus in ſe aſſumendo, ita ut dehinc in perpetuum praeſpecificatae iſtae Proſſeſſiones, Fiſcales habeantur et reputentur.* Tertio; *Securitate Principum et Regni jure meritò expoſcente, juſtitia cummuni dictante, obligatione in commune bonum, et Sancitis Patriis jubentibus, et ipſorum etiam Civium Coronenſium cum Principibus, et Regno iſthoc aliquoties reiteratis pactis et concluſionibus dictantibus, teneantur ipſi Cives Coronenſes in eodem Caſtro* Törtsvára, *Caſtellanum Natione Hungarum ordinare et praeficere: Sed nonniſi cum praeſcitu et ſuffragio Principis legitimi talem, qui cumprimis Principi legitimo complaceat; ille autem ſicut et caeteri praeſidiarii omnes ſingulis Annis, coram Commiſſa-*

Digitized by Google

missariis à Principe Regni ordinandis et eò expediendis, in ea forma, quam Princeps legitimus praescripturus est, homagium Principi et Regno teneantur deponere, et sese juramento obligare, ad defensionem loci, et Possessoribus servitia fideliter exhibenda. Quarto; *Tempore necessitatis teneantur ipsi Cives Coronenses ad primum Principis legitimi mandatum in idem Castrum tantum praesidium recipere, quantum Princeps legitimus et Regnicolae eo ordinaturi sunt; hoc autem, quandocunque legitimi Principes et Regnicolae effectum voluerint, statim et de facto admittere teneantur. Imò Praesidiariis illis non tantùm Castellanus, caeterique Castri illius Praesidiarii, verùm et ipsi Cives Coronenses pro communi bono et salute publica cooperari, consentire, et totis viribus suppetias dare teneantur, et sint adstricti; Tempore verò pacato solitum tantùm Praesidium conservare sint obligati.* Quinto; *Teneantur ipsi Cives Coronenses idem Castrum tam externis, quàm internis munitionibus, sufficiente nempe commeatu, praesidio et machinis, ac quibusvis rebus necessariis instructum, et contra quodvis infortunium satis superque firmatum reddere. Insuper juxta multiplicia ac varia Regni Sancita, Contractusque Civium Coronensium ac Conditiones et clausulas Donationum ac Privilegiorum à Divis quondam Regibus et Principibus eisdem elargitorum, semitas, transitus, ac passus quosvis prohibitos, identidem intercludere, impedire, et incidere, neque ut ullo unquam tempore aperiri, et transitui accommodari possint, permittere.* Sexto; *In signum autem gratitudinis pro tanto beneficio, et quòd Fiscus è manibus suis, ùt proprium peculium, Castrum istud, cum suis bonis omninò (ut praememoratum est,) in Comitatu Albensi Transilvaniae existentibus concambiat, et apud eosdem relinquit, teneantur iidem Cives Coronenses tempore expeditionis bellicae, duodecim bene instructos Equites, eo modo, quo septem Judices Saxones, ex bonis suis in Comitatibus habitis, tanquam Donatarii; ad exercitandum inter nobiles, usque exitum belli, sistere. Verùm ex bonis Castri* Törtsvára, *nullus miles sub Vexillum Comitatûs, aut inter pedites Universitatis Saxonicae accipiatur,*

ſed prò neceſsitate temporis, talis etiam miles ſecundum diſpoſitionem Principis legitimi, pro praeſidio in Caſtro Törtsvára *relinquatur.* Ad extremum; *Conſtitutionibus Regni variis id dictantibus, ac etiam cum ipſi ſint commembra Regni, communisque ſit et permanſio et excidium; imò priùs etiam eorum contractu idem affirmante, teneantur ipſi Cives Coronenſes in omni tempore neceſsitatis, alias Nationes et Regnicolas, quosvis in Civitatem ſuam cum tota familia et rebus recipere, admittere, et illis hoſpitium dare, illic placidè et Chriſtiana charitate eosdem tractare, familias et bona eorum tutari. Et ſi illis emigrare illinc placuerit, cum omnibus bonis ſuis liberum disceſſum concedant, nec ullo ſub praetextu impedire auſint; Imò in omnibas etiam aliis rebus, erga alias etiam Nationes, eum affectum gerant, quem in rebus aſperis, erga alios hominem Chriſtianum decet, illorum perniciem ſuam eſſe non ignorantes. Quae omnia ſub poena in Contractu Anni Milleſimi Sexcenteſimi Triceſimi ſeptimi ſpecificata, teneantur per totum ſanctè et illibatè praeſtare et continuare, Caeteris etiam omnibus literarum Contractualium punctis, clauſulis, et conditionibus per omnia ſalvis permanentibus.*

His itaque omnibus conditionibus ſanctè et illibatè conſervatis, effectuatis, et continuatis, totum et integrum toties nominatum Caſtrum Törtsvára, *omniaque bona, totales nempe et integras ſuperius nominatas Poſſeſsiones* Bátsfalu, Türkös, Tsernátfalu, Hoßzúfalu, Tatrang, Zajzon, Pulchenecz, Apacza, *et* Krisbák, *omnino in Comitatu Albenſi Transilvaniae exiſtentia; Totum item et omne Jus noſtrum Regium, ſi quod in eodem Caſtro, dictisque poſſeſsionibus etiam aliter, qualitercunque exiſteret et haberetur, aut eadem noſtram ex quibuscunque cauſis, viis, modis et rationibus concernerent collationem, ſimul cum cunctis ſuis utilitatibus et pertinentiis quibuslibet, terris ſcilicet arabilibus; cultis et incultis, agris, pratis, paſcuis, campis, foenetis, ſilvis, nemoribus, montibus, alpibus, vallibus, vineis,*

vinea-

Digitized by Google

vinearumque promontoriis; item aquis, fluviis: piſcinis, piſcaturis, aquarumque decurſibus, molendinis et eorundem locis, generaliter verò quarumlibet utilitatum et pertinentiarum ſuarum integritatibus, quovis nominis vocabulo vocitatis, ad idem Caſtrum dictasque poſſeſſiones de jure et ab antiquo ſpectantibus et pertinere debentibus, ſub ſuis veris metis et antiquis limitibus exiſtentes, memoratis Primario et Vice Judicibus, caeterisque Juratis Civibus, Senatoribus, ac univerſis incolis et inhabitatoribus Civitatis Coronenſis, eorundemque haeredibus et ſucceſſoribus legitimis benignè dandas donandas, et apud manus eorundem relinquendas voluimus; Prout damus, donamus, et apud manus eorundem relinquimus jure perpetuo et irrevocabiliter, ſub praeinſertis modis et conditionibus tenenda, poſsidenda, pariter et habenda, ſalvo jure alieno: harum noſtarum vigore ac teſtimoniô literarum mediante. Quas nos in formam Privilegii noſtri redigi faciemus, dum nobis in ſpecie fuerint reportatae. Datum in Civitate noſtra Alba Julia. die 25. Apr. Anno Dom. Milleſimo Sexcenteſimo Quinquageſimo primo.

E' *Contractus*t világoſon meg-tapaſztalván az Ország, hogy ez Hazának nem kárára, söt inkább haſznára vólna, annak minden *punctum*it *approbál*ta és javallotta; úgy hogy a'melly Jószágot a' Braſſaiak a' *Contractus*nak *continentiá*ja szerént *in concambium* adtanak, azok *in perpetuum pro Fiſcalibus* tartasſanak, és a' melly Törtsvári Jószágot ezzel a' *Concambium*mal moſtan magoknak meg-erösíttettenek, azok *in perpetuum* övék légyenek; és a' melly *Articulus*ok és *Privilegium*ok ezzel ellenkezök ennek-elötte *emanál*tanak, avagy *praetendál*tattanak mindenek *ſeponál*tatván, tulajdon tsak a' fellyebb meg-írt *collatio*, és abban *ſpecificált Conditió*k és módok szerént birattaſſanak mind Törtsvára, és ahoz tartozó Jószágok, és nem mint *Fundus Regius*ból, hanem *tanquam bona Fiſcalia in Comitatu Albenſi exiſtentia, ac è manibus Fiſcalibus concambiata. Hoc etiam addito*, hogy noha a' Törtsvári Jószágok Vármegyén vannak ugyan, mindazonáltal Kapuſzám

ſzám után való, mind *Fiſcalis* 's mind Vármegyére való egyéb *contributió*tól és *exactió*któl *immunis*ok légyenek: A' *criminalis caſus*okban pedig halállal való büntetéſre légyen *authoritás*ſok a' Braſſai Tiſzteknek, a' Vármegyei Tiſzteknek *praeſentiá*jok nélkül-is, mivel a' Vármegye Tiſztei távól laknak; egyéb-iránt-is azoknak a' Faluknak állapotjok moſtan úgy kívánja: tsak hogy ök-is ne *abutál*janak, söt az Orſzág *Conſtitutió*i ſzerént *procedál*janak kedvezés nélkül.

TITULUS LXXXIII.

Beſzterczeieknek Mólduva felöl való határáról.

ARTICVLVS I.

BEſzterczén fellyül, a' hol a' Dorna vize a' Beſztercze vizébe ſzakad, melly az Erdélyi és Móldovai határt *ſepará*lja, mellyben valamelly réſzt hogy el-foglaltak vólna a' Móldovai Oláhok, jelentetik; ſzomſzédságos *requiſitió*ra ha a' Vajda azt a' határt fel-nem ſzabadítja, és el-nem ſzállitja onnan azokat, kik meg-ülték, avagy akármint-is el-foglalták; az Orſzág és a' Fejedelem ſemmiképen meg-ne engedjék, ha bizonyoson Erdélyi határnak találtatik lenni; hanem minden útakon és módokon, hogy-ha rajta lakók találtatnak, *amoveál*taſſanak a' foglaló emberek, és az Orſzág határához *reapplicál*taſſanak egyébképen-is.

Ex Art. An. 1642

TITULUS LXXXIV.

Hordók állapotjáról.

ARTICVLVS I.

AZt kívánván a' közönséges igazság-is, hogy minden rendek igaz mértékkel éljenek, ez Hazában pedig egyik kiváltképen való *quaeſtura* a' Bornak adásában és vévésében áll, mellyeknek hordójoknak minémüségében meg-tapaſztalt káros tsalárdságok ezzel orvoſoltatnak, hogy hordóſtól

Bort

Digitized by Google

Bort el-adó minden ember veder számokra alkunni tartozzék, a' vásárló-is a' szerént végye; kiből midön a' Bor kifogy, egy vederig történhető fogyatkozás nyóltzvanos hordóban, légyen a' vévönek kárával; negyvenes hordó fél veder kárral szenvedtessék: de ha ezeken fellyül való hiba találtatik a' hordókban, a' káros ember *contentál*tassék; ebben-is illyen mód tartatván, hogy-ha valamelly Bor úgy vétetik-meg, hogy hordója vagy vizsza viteſsék azon Faluba vagy Városba, méretteſsék-meg Bíró vagy Esküttek elött, és ugyan azok téteſſenek *contentatiót*, és azon fellyül *fl.* 12, büntetteſſenek, mellynek-is két része a' károſoké, harmada pedig az *Executor*oké légyen: ha pedig hordóstól vészik-meg, a' vevö végyen hiteles *Teſtimonialis*t, és arra légyen-meg az elég-tétel.

TITUIUS LXXXV.

Míves embereknek Privilegiumiról.

ARTICLVS. I.

MIndenféle míves embereknek *Privilegium*ok ezekkel a' *Generalis Conditió*kkal tartatnak-meg és hagyattatnak helyben: Elsöben, hogy jó mívet miveljenek. Másodszor, hogy a' Városſt és Vidéket mindenek neme szerént való mivekből, vagy mivelt *matériá*kból meg-ne fogyatkoztassák, 's az eddig való *abuſus* szerént külsö helyekre, 's néha Országokra-is hordván, a' Hazában ne szerezzenek szükséget; holott a' Chéheken kivül lévöket-is el-rekeſztik, kik az ollyant meg-bövítenék, 's magok-is pedig nem *ſatisfaciál*nak hivataljoknak. Harmadszor, hogy az idöknek mivóltához képeſt lött. 's lejendö *Limitatió*kat *obſervál*ják.

TITULUS LXXXVI.

Hajduk állapotjáról.

ARTI-

Digitized by Google

ARTICVLVS I.

Ex Art. An. 1626. A' Hajdú Városok, kik Hajdúi szabadsággal, és némelly dolgokban a' Vármegyék Törvényétől meg-különböztetve vannak és élnek, azok, kiket Botskai Fejedelem elsöben meg-telepitvén és nemesítvén bizonyos szabadságokkal meg-is erösített, meg-is ajándékozott vólt, ez Hazának fegyverekkel való szólgálatjokért, 's az után több Fejedelmektől-is abban meg-tartattanak és erösíttettenek; mellyek nevezet szerént ezek:

Szalonta.	Vekerd.	Konyár.
Ürögd.	Sass.	Deretske.
Szent Márton.	Régen.	Berettyó újfalu.
Tamási.	Felegyház.	Kaba.
Harsány.	Bagamér.	Sárand.
Körösszeg.	Mike Pérts.	Tépe.
Komádi.	Bagos.	

Ezeken kivül, több Hajdú Városok, Fejedelmek és Országh híre 's *consensusa* nélkül ne ültessenek és telepítessenek hasonló szabadsággal.

Ezek pedig a' Fejedelmektől nékik *conferált*atott szabadságokban, és a' Nemes Országgal együtt el rendelt állapotjokban, mellyekben ekkédiglen hagyattattanak és megtartattanak, ezután-is meg-tartassanak: úgy mindazonáltal, hogy mint egyéb Vitézlö és Nemes rendek, ök-is a' Fejedelmeknek igaz hüséges szólgálatjokra, az Országnak min-
1608. den szabadságira, végezésire, és egyességére hittel-is légye-
1635. nek kötelesek fejenként, a' régi végezések és *Articulus*ok szerént-is; és mint az Országnak egyéb hadakozó rendei között, úgy ott-is, söt a' szükségnek mivóltához képest gyakrabban-is meg-mustráltatván a' Fejedelmek és *Generalis*ok, annak módja szerént való *Regestrum*i bé-adattassanak.

ARTICVLVS II.

A' Fellyebb meg-irattakon kivül, a' szabad Hajdúságnak nevezeti-

vezeti *penitus tollál*tassék és le-tétessék; különben, hanemha valamelly Ur vagy Nemes ember maga földére afféle szabad embereket telepítene, azokat ha a' Fejedelmek, Urok *manumissiójából*, avagy *consensusából* meg-nemesítenék, Urokkal együtt a'hadi *expeditió*ban Vármegyének Zászlója alatt fel-ülni tartozzanak; szabadságok lévén mindazáltal a'Földes Uroknak arra, ha közzülök hon való szolgálatjára akar hagyni: csak hogy olly' illendő számúakon, hogy ez Hazában *tumultuá*lódásra és egyéb közönséges ártalmakra való *insolentiá*kra effélék által alkalmatosság ne szolgáltassék. Ha pedig Nemesi *prærogativá*val élö emberek nem lésznek, úgy-is a' Földes Ur olly' rendbe és *discipliná*ba tartsa, ha kiket el-nem viszen magával, hanem hon hadja-is, hogy azok által-is közönséges alkalmatlanság a' Hazában ne következzék: de ez mind két rendbéliek-is a' Vármegye Tisztеinek *Jurisdictió*ja alatt légyenek, mint egyéb nemes vagy nemtelén Vármegyebéli több lakosok.

ARTICVLVS III.

VAlamelly Hajdú Kapitány, Hadnagy, vagy egyéb köztök lakó akármelly rend, Fejedelem vagy Váradi Fö Kapitány híre nélkül Török közzé menni, küldözni, írogatni, gyüléseket magok között hirdetni méréselne a' Fejedelmek, vagy a' Váradi Kapitányok, söt afféléket rajta érvén, más egyéb rendbéli Tisztek-is meg foghassák, Váradra bé-vihessék, és óllyanokat a' Váradi Kapitány halállal büntethesse, és javai *confiscál*tassanak; egyéb *innovatió*kat-is pedig Fejedelem és Ország *consensusi* nélkül ne tsináljanak, idegen országból közinkbe küldendö nem tsak valamelly közzülök való *privata personát*, hanem Fejedelmek, Ország, és egyéb köz állapotokat nézendö dolgokról írott leveleket a' Fejedelmeknek vagy Váradi Kapitányoknak bé-küldözni tartozzanak *sub poena eadem*. *Ex Art.* 1609. 1631. 1613.

ARTICVLVS IV.

A' Hajdú vitézek magok *Territorium*án kivül más jószágot, vagy telekeket ha venni akarnak vagy bírnak, melly a'meg- *An.* 1635.

vételnek elötte Vármegyéhez vólt *incorporál*tatva, afféléket ne egyéb igazsággal és szabadsággal vegyenek, tartsanak, se birjanak, hanem mint egyéb Nemes *Patronus*ok a' *Decretum*nak *continentiá*ja és Ország *Statutum*i szerént, és az ollyan helyeknek vagy azok felett való perlekedéseknek *Forum*ja a' Nemes Vármegye és Tábla légyen. A' törvénytelen *Arestatiók* dolgából a' Hajdú Vitézek-is az Ország közönséges *Constitutió*jához tartsák magokat; azon kivül tselekedök ellen, a' Váradi Kapitány Székin légyen az *Articulus*ok szerént való *brevis processus*, és *executió*-is.

ARTICVLVS V.

Ex Art. An.1648. A' Hajdú Városokra ment, avagy menendö Erdélyi birodalomból való Jobbágyokat közikbe bé-ne fogadják tudva; de ha ollyan dolog történnék, afféle Jobbágyoknak fel-kéréſe, ki-adása, avagy törvény szerént való *processus*a légyen az 1648-eſztendöbéli *Articulus* szerént: melly szóról szóra ekképen következik. A' melly Nemes ember Hajdú Városokta futott Jobbágyát akarja *repetál*ni, a' Váradi Fö avagy Vicé Kapitánytól az eddig bé-vett régi *usus* szerént petsétet kérvén, a' Váradi Vár Szombati Székin való két *Assessor*, avagy a' *Notarius* egyik *Assessor*ral együtt tartozzék kimenni a' Nemes embernek *instantiá*jára, az *observálta*tott *usus* szerént *depositô salariô*, és ott azon *Assessor*ok azon Hajdú Városnak (a' honnan *repetál*ni akarják) Kapitánnyát vagy Hadnagyát *requirál*ja érette; A' Kapitány vagy Hadnagy tartozzék minden *exceptió* nélkül, mindjárt azon Városnak Tanátsát öszve-gyüjtvén, és ott a' Nemes embernek *repetitus* Jobbágyához való *jus*a *comprobál*tatván, ha hitesnek, avagy kezesnek találtatik lenni, *eo facto* tartozzanak meg-adni, *sub poena homagiali*: Ha pedig *de proprietate* doceál a' Nemes ember, *in instanti* tartozzék a' Hadnagy, vagy Kapitány Esküttivel együtt a' dologban törvényt tenni, és ha *comperiál*tatik az *Actor*nak jó igazsága a' Jobbágyhoz, *eo facto* ki-adni; ha pedig ki-nem adnák, ez illyent-is *eo casu* a' Váradi Vár Szombati

bati törvény Székire *appellatió*ba vévén, a' Hajdú Városok-is tartozzanak el-botsátani, és a' *repetitus* emberre, *interim ſub poena homagii illius* gondot viſelni: Melly *Transmiſsio* a' Vár Székin minden *dilatio* nélkül, *ad inſtantiam Actoris*, három ſzombati Széknek *durálá*ſa alatt elö-véteſsék, és *finaliter decidál*taſsék; ha pedig a' három Széknek *durálá*ſa alatt az *Actoria pars* elö nem vétetne, az *In cauſam attractus inſtantiá*jára véteſsék-elö, és a'mint az igazság, 's az Orſzág törvénye kívánja, a' *Transmiſsió*nak kívánsága ſzerént-is véteſsék *executió*ba, úgy hogy *tempore reviſionis hujusmodi Transmiſsionis*, a' Kapitány a'Szombati Szék *Aſſeſſor*it, az eddig *obſervál*tatott mód ſzerént jó lelki eſméretü, törvényhez értö Nemes embereket-is *adhibeál*ván, azokkal együtt *revideál*ja a' *Transmiſsió*t: és ha meg-ítélik, tartozzanak *de facto cum poena homagii* a' *repetitus*t meg-adni. A' meg-adás után a' vitelben pedig, a' magok határáig olly' *ſecuritás*t mútatván a' Nemes embernek a' meg-adott Jobbágynak el vitelében, hogyha abban a' Nemes ember *utcunque impediál*tatnék, a' Hajdú Városbéliek *eo facto in poena* 200 *florenorum Hungaricalium convincál*taſſanak. Melly *poená*t a'Fö és Vicé Váradi Kapitányok tartozzanak *exequál*tatni *de ſimplici et plano*, és a' Nemes embert arról *contentál*ni. Ha pedig az illyen törvénnyel *proſequál*tatott Jobbágy, a' törvénnyel való *proſecutio* és *apprehenſio* után *utcunque transfugiál*na Földes Ura keze és birodalma alól; akárhol találtaſsék-is, annak-utánna a' Hajdú Városokon az ollyan Jobbágy; *de facto* a' Hajdú Városbéli Tiſztek azok ellen *emanál*t *ſententiá*t látván, tartozzanak ki-adni az ollyan Jobbágyokat *de ſimplici et plano*, (*niſi tamen juſtum aliud aliquod et legitimum obſiſtat impedimentum*) *ſub poena ducentorum florenorum*. Kiben hogy a' Nemeſség jobb móddal *progrediál*haſſon, tartozzanak a' Hajdú Városbéli Tiſztek a' *Transmiſsió*t, és a' *Sententiá*t kiadni Székekröl, valakik a' Nemeſség közzül kiakarják váltani.

Digitized by Google

APPROBATARUM CONSTITUTIONUM REGNI TRANSILVANIÆ, ET PARTIUM HUNGARIÆ EIDEM ANNEXARUM

PARS QUARTA.

TITULUS I.

Törvények Proceſſuſsiról.

ARTICVLVS I.

Ex Art. Au 1571. 1576. 1625. 1626.

Ogy mindennémü bántódáſok, mellyek külömb-külömb-féle törvénytelenségekből ſzoktak *emergál*ni, meg-orvoſoltathaſſanak, és kiki az ö igazságát jobb módjával *aſſequál*haſſa, végeztetett, hogy a' Fejedelmek a' *Terminus*okat mindenik *Natió*nak az ö ſzokott idejekben ki-ſzólgáltaſsák, és minden Vármegyéken, Székes helyeken, mind Erdélyben, 's mind a' *Partium*ban a' Törvényes Székek *celebrál*taſſanak, valamelly kiváltképen való okok nem *impediál*ván.

ARTICVLVS II.

1571. NOha rend ſzerént való *Octavalis Terminus*ok ennek elötte eſztendönként bövebben *celebrál*tatni *decernál*tattak vólt, úgy-mint az Erdélyi Nemeſségnek elsö *Terminus*a kézdetödött *Reminiſcere* Vasárnap után való Hétfön, és tartott Virág Vasárnapig; második *Terminus* kezdetödött Szent Lukáts napjának 8-dik napján, és tartott 30. napig Vasárnapok nélkül. A' Székelységnek elsö *Terminus*a kezdetödött Vízkereſzt után nyóltzad nappal, és tartott 30. napokig. második kezdetödött *Junius*nak elsö napján, és *durál*t 30. napokig. A' *Partium*bélieknek-is elsö *Terminus*ok kezdetödött Szent György napjának 8-dik napján, és ítéltetett 25-töd napig; második *Terminus*ok kezdetödött *December*nek elsö napján,

és

Digitized by Google

és *durált* 25-töd napig: De annak-utánna bizonyos okokra nézve az akkori végezés meg-változván, rendeltetett illyen formán, hogy az Erdélyi Nemeſségnek *Terminus*a kezdetödvén Sz. Lukáts napjának 8-dik napján, *durál*jon egy hólnapig, Vasárnapon kivül. A' Székelységnek *Terminus*sa kezdetödvén Vízkereſzt nap után 8-tzad napon, tartson három hétig, Vasárnapokon kivül. Haſonlóképen a' *Partium*béliekneк-is *Terminus*ok kezdetödvén Karátson havának elsö napján, ítélteſsék három hétig Vasárnapokon kivül, mindenik *Terminus*okon a' Vasárnapok ki tudódván. *Ex Art.* 1607.

Helyek pedig, (a' Fejedelmeknek ez iránt való *authoritás*ok és *dispoſitió*jok fenn maradván) az Erdélyi Nemeſségnek *Medgyeſen* vagy *Beſzterczén*. A' Székelységnek *Segesváratt* vagy *Marosvásárhelyt*. A' *Partium*bélieknek *Kolosváratt* légyen; úgy mindazáltal, hogyha bizonyos *respectus*okra nézve ez helyeket az idönek kívánsága ſzerént változtatni akarják, ſzabadságokban álljon, a' hová *transferál*ni akarják azoknak ki-ſzólgáltatását, a' ſzerént az Orſzág Gyülését-is. 1615.

ARTICVLVS III.

Mivel némelly Vármegyéknek és Székeknek Fö Tiſztei Udvari Szólgák lévén, gyakrabban a' Fejedelmek mellett kelletik múlatniok, hogy a' *Cauſans*oknak a' miatt-is fogyatkozáſok ne eſsék, midön Törvényes Székek *celebrál*tatnak, egyik Fö Tiſzt mindenkor haza borsáttaſsék, hogy azoknak *abſentiá*jok miatt a' Székeknek *celebrál*tatáſa el-ne múljék, ha valamelly kiváltképen való okok a' Fejedelmeknek nem *obſtál*nak. 1629.

ARTICVLVS IV.

Történhetik-az-is gyakorta, hogy valamelly ſzegény Nemes embernek olly'nagy embertöl eſik vagy ſzemélyében, vagy javaiban bántódáſa, ki ellen Törvénybéli *proceſſus*t indítani nem mér, és ha ſzintén Törvényt *moveál*-is ellene, de a' Törvénytévök a' *causá*t avagy nem *leváljá*k, avagy ha *leváljá*k is, 1615.

Digitized by Google

*ſecundum juris rigorem pronunciál*ni nem mernek; hogy azért mind a' Törvény-látók és Perlök az ö hívataljokban bátorſágoſabban *procedál*haſſanak; ha azoknak akármi renden lévö emberek *turbatori* lennének, *puniantur juxta contenta Decreti*: ha pedig vagy a' Pereſt, vagy a' Törvény-tévöt fenyegetnék, *in poena fl.* 200. *Hungaricalium convincál*taſſanak, *comperta rei veritate*; mindazáltal a' fenyegetöknek állapotját a' Birák igen ſzorgalmatoſon meg-visgálván, a' *Decretum*nak *continentiá*jához *accommodál*ják a' *poenát*.

ARTICVLVS V.

Ex Art. An. 1591.

HA kik a' más párton lakók közzül, az Erdélyi *Ditió*ban Jószágot birnak, és abból *Potentiát patrál*nak, a' Vármegye Tiſztei elött tartozzanak törvényt állani, és azon Tiſztek törvényt és *executió*t-is azon Jószágból, *ſervatis de jure ſervandis* ſzólgáltatni; kinek a' *convicta pars* ha *auſu temerario reſiſtál*ni akarna, a' Fejedelmek az *Actor*nak *inſtantiá*jára, az *executió*nak véghez vitelében, *de brachio Regali proſpiciál*janak.

ARTICVLVS VI.

1615.

HA valakik Jószágokat a' *Potentiarius*tól törvénnyel keresvén és perben lévén véle, az alatt az *In cauſam attractus* ítélvén azt, hogy a' Jószág törvény ſzerént ki-kél kezéböl, azt puſztúlni hagyná, vagy ö maga-is ſzántſzándékkal puſztítaná, *in hoc caſu* az *Actor* a' Jószággal együtt a' kár-tételt-is keresheſſe, és a' Jószággal együtt az-is néki megítélteſsék.

ARTICVLVS VII.

1607.

A' *Cauſalis* levelek, ha ſzintén *illegitimus* Fejedelmek idejében költenek-is, de ha *ritè* és *legitimè emanál*tanak, és éltenek-is vélek: helyeſek légyenek, és *in Judicio acceptal*taſſanak.

ARTICVLVS VIII.

1630.

*ILlegitimum Mandatum*okkal ſenki a' törvénynek *proceſſus*át ne *remorál*ja; hanem a' Vármegyéknek Iſpáni, és Székeknek

nek Tiſztei, törvényből ki-ment dolgokat, minden bántás és ellenzés nélkül, mind *Fiſcus* és egyebek Jószágiban a' *Sententiá*knak *Series*se szerént, tiſztek és hívataljok tartása alatt, szabadoſon *peragál*hasák: ha pedig az Udvarbirák és Tiſztviselök közzül valamellyik, az Országnak *Conſtitutió*ja ellen, az *executió*t nem *admittál*ná, az ollyan Tiſztviselö a' maga Jószágáról, *ratione non obſervationis Articulorum, Juris ordine proſequál*taſſék, és *convincál*taſsék, *cum refuſione damnorum in poena minoris Potentiae.* *Ex Art. An. 1649.*

ARTICVLVS IX.

HA mikor Törvényes Székeknek *celebrál*ásának idején, a' Káptalanok; vagy egyéb *legitimus Executor*ok *executió*ra mennének-ki; azzal ſohol a' törvényes Székek az Országban ne *impediál*taſſanak, ſe el-ne bomoljanak; az *Executió*knak elég ideje vagyon Esztendö alatt, *Remedium*a-is lehet a' *Reſuscitatio*, nem köteleztetett a' törvény szólgáltatás *privatus* ember dolgához. 1640.

ARTICVLVS X.

NOha a' Törvénynek *proceſſus*iról való *Conſtitutió*k az idöknek külömb-külömb változáſihoz képeſt, ſok rendben *variál*tattanak; de ebből való *abuſus*okat és *inconvenientiá*kat következhetni látván az Ország, az akkori Fejedelem és *Status*ok tetszéſekből *in anno* 1619. minémü *proceſſus*okat az akkori idönek állapotjához képeſt, a' *Cauſans*oknak, jobbaknak 's haszноſabbaknak ítéltek lenni, egy *corpus*ba *redigál*ták, és hogy azokkal, *tam in Tabula Regni Judiciaria, quàm Sedibus Comitatuum et Sedium Siculicalium ac Saxonicalium, ubivis in ditione Transſilvanica, pro Statutis Conſvetudinibus et Legibus Regni* éljenek, végezték, azokon kivül a' Törveny *proceſſus*iról írott több *Articulus*ok *pro caſſatis et invalidatis* tartaſſanak: úgy-hogy valamelly *caſus*ok, és azoknak *proceſſus*i azokból és többekből-is ki-szedegettettek, és mostan itt be-írattattak, ez módok szerént alkalmaztaſſanak. 1619.

ARTI-

Digitized by Google

ARTICVLVS XI.

MIvel azért leg-bövebben a' *brevis proceſſus*ok ſzoktak *agitál*tatni; Elsöben-is azok mellyek légyenek, az 1619-eſztendöbéli *Articulus* ekképen *declarál*ja: *Cauſae quinque Caſuum, actuum Potentiariorum Majorum et Minorum, Deliberati item Homicidii, Dotum, rerum Paraphernalium, Quartalitiorum, Tutelarum, Bonorum impignoratitiorum, Vinculorum et Obligaminum, Depoſitorum et Diffamationum, Falſorum Delatorum, Repetitionis Literarum et literalium Inſtrumentorum, qualitercunque apud manus alienas exiſtentium, nec non Jobbagionum, Servorumque fugitivorum, aliorumque in Articulis Regni ſuperinde editis, ſpecificè denotatorum.*

ARTICVLVS XII.

EZeket azért a' *ſpecifikált caſus*okat, *in arbitrio Cauſantium* légyen, ha a' Tablán vagy a' Széken akarják *proſequál*ni; de a' melly *causá*kban *perpetuitas bonorum* kereſtetik, és *Privilegium productió*ja-is kívántatik, *immediatè* a' Táblán; és a' mellyek *Notá*t *concernál*nak, *generalis Diaetán proſequál*taſſanak; a' melly *caſus*ok pedig nevezet ſzerént *relegál*tattanak valamellyik *Forum*ra egyeneſen, ott-is *proſequál*taſſanak; mint-hogy az ollyanok nem hagyattattanak tsak *ad arbitrium Cauſantium*.

ARTICVLVS XIII.

HA ki pereſsét *ratione praenotatorum caſuum* a' Táblán akarja kereſni; elsöben a' *Terminus*nak elötte, Erdélyben nyóltzad nappal, a' *Partium*ban 15-töd nappal *literis Evocatoriis legitimè evocál*taſſa; holott mind a' két fél öſzve felelvén, ha az Orſzágnak *Articulus*i és *Decretum*a ſzerént úgy kívántatik, vagy *ad literas*, vagy *ad humana Teſtimonia*, máſodik *Terminus*ig ki-botsáttaſſanak, *quo quidem termino adveniente, reportál*ván, ugyan akkor törvények légyen, és *definitiva Sententia pronunciál*tatván, *ulterioribus remediis denegatis exequál*taſsék-is; ha kik pedig *nemo*ban hadják magokat, azokra *per non venit Sententia* adaſsék, de illyen módon;

Ex Art. An 1582. 1619.

dal;

Digitized by Google

dal; hogy az *Inhibens* azon közelbik *Terminus*, minden igazságát, *abſque ulteriori dilatione* tartozzék *producálni*; hogy *modô praemiſſô* törvénye leheſſen; melly második *Terminus*-ra-is az *Inhibitio* mellett, ha nem *compareál*, végsö *Sententia* adaſsék, és mindjáráſt *ulterioribus remediis denegatis*, ezen *Sententiája exequáltaſsék*.

ARTICVLVS XIV.

E' Fellyebb meg-írt *Inhibitiórol* pedig végeztetett ez-is; hogy a' melly peres Táblán jelen vagyon, avagy *in loco Sedis Judiciariae* a' Törvény-ſzólgáltatáſakor a' Pereſſe ellen nem ſzóll, avagy *Procuratora* által nem felel, Pereſsét fáraſztani akarván, de azért ö máſſal perel, avagy ha nem perel-is, az ollyan *Inhibitióval* ne élheſſen; ha valamiképen *Inhibitiót* venne, és pereſſe ellen élni akarna véle, patvaron maradjon; azokáért, hogy efféle nyilván való tsalárdſág a' Törvényben ſenkinek meg-ne engedteſsék: Ha kik pedig az *Inhibitioval* igazán akarnának élni, a' mi végre a' régi jámborok ſzerzették vólt, éljenek úgy és a' ſzerént igazán véle. *Ex Art. An. 1571. 1619*

ARTICVLVS XV.

A' *Quinque caſus*okban, azokhoz ſzámlált *occupatiók*ban pedig és *deliberatum Homicidium*ban *perſonaliter compareál*janak, valamikor afféle *causák diſcutiáltatnak*, és az *Inhibitió*-is nem külömben, hanem a' fellyebb meg-írt mód ſzerént ſzólgáljon; *excipiáltatván* mindazáltal az ollyan *repentinus* és *Decretalis caſus*, melly miatt ſemmi úton módon a' Törvényre nem mehetne; mellyet a' Bírák feletté ſzorgalmatoſon meg-visgálván, ha helyeſnek ítéltetik, ollyankor (*omni tamen hac in parte fraude et dolo ſemotis*) az Alperes *per Procuratorem* ſzóllhaſſon. *Ex Art. An. 1571. 1619. 1598.*

ARTICVLVS XVI.

HA kik pedig nem gondolván a' *causának meritumát perſonalis comparitióra evocálnának* máſokat, olly' *caſus*ban, melly *perſonalis comparitiót* nem kívánna, és az *In cauſam attractus* nem *compareálna in prima inſtantia*, 's ez okon *per non venit*

Digitized by Google

Sententia adattatnék ellene, az ollyan *Causans* ellen *Prohibitióval*, *Inhibitióval*, avagy *Novum Judiciumm*al, melly mellett annak-utánna *compareálván* és *doceálván*, hogy nem *personalis comparitiót* kívánna a' *causá*nak *metituma*, *in mortuo homagio convincál*taſsék az *Actoria pars*; Annak-okáért a'kik *Notán*, vagy *Quinque caſus*okon, vagy az *Articulus*ban íratott valamelly *Jpecialis caſus*okon kivül, *perſonalis comparitió*ra *evocál*nának valakiket, azok-is *in mortuo homagio convincál*taſſanak.

ARTICVLVS XVII.

SZokott dolog az-is, hogy a' *per non venit Sententia* után *Inhibitiót* adjanak az *In cauſam attractus*nak, úgy-hogy, a' ki *per non venit Sententián* maradott, a' *Sententia exequálás*tól el-tilthaſſa az *Actort Inhibitióval*, melly után *Evocatio*-is ſzokott lenni. Ha azért az *Actor*nak, a' ki a' *Sententiát* vitte, abban a' Vármegyében, a' hová *exequál*ni akar menni, jóſzága nem vólna, a' honnat a' *Sententiá*nak *exequálás*ától el-tilthatnák az *Executor*ok vagy Káptalanok az *Actort*, maga vagy azon ember által, a' ki a' *Sententiát* az *Executor*oknak, vagy Káptalanoknak *executió*ra viſzi, az *executió*tól el-tilthaſsák, *evocál*haſsák-is. Ha pedig az *Inhibitióval* a' *pars periclitans* az *executió*ra nem érkezhetnék, a' *per non venit Sententiá*nak *executió*jának *Relatoriá*ját a' *Regius*ok vagy Káptalanok, 15-töd napig ki-ne adhaſsák: hogy a' *periclitans pars* az *Inhibitióval* oda érkezvén, az ö *defectus*ának ſegítheſſen. Ha pedig *intra quindecim dies* oda nem érkezhetik az *Inhibitióval*, a' *Relatoriát* ki-adhaſsák, de azt-is a' 15-töd napot mindenkor *incluſivè* ſzámlálván.

ARTICVLVS XVIII.

EZekben a' *ſpecificált Brevis*ekben *eodem die proclamationis abſentibus, tantùm ſine onere*, a' *verbalis Prohibitio* egyſzer meg-engedtetik: mivel azért a' *Prohibita* tsak *eodem die* engedtetik-meg a' *brevis proceſſus*ban, annak-okáért a' *Sententiá*kat az Itélö Meſtereknél ha *eodem die* nem *prohibeálják*, másod napon ki-adhatják.

E.v Art. An. 1619.

ARTI-

Digitized by Google

ARTICVLVS XIX.

A' Melly peres pediglen ezeket a' *ſpecificált caſus*okat Széken akarja *proſequál*ni, abban illyen mód *obſerváltaſ*ék; hogy itt Erdélyben, mind pedig a' *Partium*ban a' *citatiók* Fö és Vicé Szólga-bírák által; a' Székelységen pedig a' Székeknek Esküttei, vagy azok nem lévén, Nemes ember által, a' Tiſzt petsétinek erejével légyenek; Erdélyben 8-tzad nappal a' *Partium*ban 15-töd nappal a' Székeknek napja elött; de a' Bírák, vagy a' kik által a' *citatio* ſzokott *peragaltatni*, nem várván a' Széktöl, tsak házoktól-is ki-meheſſenek *citatiók*ra; a' *citatió*nak pedig *meritumát*, *cum brevi declaratione* meg-jelentsék az *In cauſam attractus*nak. Kik régi *Salarium*okkal légyenek *contentus*ok, *ſub amiſsione officii*, hogy a' Vármegyéken és Székeken is a' *proceſſus*, a' Táblai *proceſſus*okhoz *accommodál*taſsék, ott-is ha kívánnák a' *Cauſa*sok egyſzer, *ad literas* vagy *ad humana teſtimonia* ki-botsáttaſſanak máſodik Székig, és akkor törvény *pronunciál*taſsék. *Ex Art. An.* 1619.

ARTICVLVS XX.

HA kik pedig a' *cauſá*kban *pro ſtabilimento Juris ſui Novum*mal akarnának élni; ſzabad légyen; de *ante extractionem literarum Tranſmiſſionalium*, mert az után a' *Novum* meg nem engedtetik; azért, hogy a' *Cauſa* a' *Novum* mellett való minden *proceſſus*ival együtt, meheſſen a' Táblára *ſanior*abb *reviſio*ra. 1591. 1619.

ARTICVLVS XXI.

A' *Novum*mal való *proceſſus* pedig illyen formán *obſerváltas*ſék; a' ki a' *per non venit Sententiát prohibeál*ni akarja, annak *emanatió*ja után lévö közelbik Szék elött tartozzék *prohibeal*ni, 's az elsö Széken *ad reddendam rationem prohibitionis compareál*ni, akkor Törvénye léſzen; melly ha nem tetſzik, az után *Novum*mal élhet, mert a' *prohibita* nem *excludál*ja a' *Novum*ot, de a' *Novum* mellett olly' kéſzen kell lenni minden *apparatus*ſal, bizonyságival, hogy arról a' Székröl tsak az egy *appellatió* marad fenn, egyéb ſemmi nem. A' ki pedig *prohibitá*- 1635. 1619.

Digitized by Google

val nem akar élni, éljen *Novum*mal a' *per non venit Sententia* ellen; 's mind *Sententia*, 's mind *Evocatio* ellen *contendál*hat 's *excipiál*hat az ollyan; de olly' kéſzen légyen a' *Novum* mellett, hogy azután, annak-is tsak az egy *appellatio* marad fenn. A' mi pedig *ex reſponſionibus partium* lött *Novum*ot illeti, mind a' *Decretum*nak 's mind az igaz *ratio*nak ellene láttatik lenni, hogy *in prima inſtantia* fárattig *contendál*jon a' *citatio* és *adverſa pars*nak *allegatió*ja ellen valaki, abból ki-fáradván *ad meritum* ſzólljon, *deliberatió*t vegyen; azután iſmét a' *Novum* mellett, azonra *recurrál*jon, a' minn egyſzer által ment vólt; hanem ez a' *Novum*: *Auditisque partium ipſarum novis propoſitionibus et reſponſis*; mikor így íratik, a' mellett a' *novizáló* félnek újabb *allegatió*jának kell lenni, melly ellen a' más fél *contendál*hat, *excipiál*hat; de hogy a' *novizans* fél az elébbeni *allegatiók* ellen való *excipiálás*ra *recurrál*jon a' *Novum* mellett, az ſemmiképen meg-nem engedtetik.

ARTICVLVS XXII.

AZ Alsóbb Székeken indíttatott *causá*kban, ha ki új ítélettel akar élni, minek-elötte a' *Transmiſsio* ki-adatnék, annak-elötte élhet véle, a' mint elébb-is meg-vagyon írva, *Ex Art. An.* 1591. 1619. és a' *Tranſmiſsió*nak ki-adáſa elött *reformál*taſſon, mert a' 1635. Táblárol *reformatió*ra viſzſza nem botsáttatik, mivel a' *Transmiſsió*hoz ſemmi nem ragad.

ARTICVLVS XXIII.

A' *Novum cum gratiá*kat-is mint a' *ſimplex Novum*okat, 1638. mind a' két *Cancellariá*n *legitimè* ki-adni a' *Cauſa*nsoknak tartozzanak.

ARTICVLVS. XXIV.

A' Ki pedig *Nemo*ban hadja magát, és *per non venit Sententiá*t viſznek reá, az *Actor*t a' *Sententiá*nak *exequálás*á- 1582. 1619. tól el-tiltja, az *In cauſam attractus* a' máſodik Székre minden bizonyságival olly' kéſzen légyen, hogy többſzör ki-nem botsátják, hanem törvénye léſzen.

ARTI-

Digitized by Google

ARTICVLVS XXV.

MInd ezekben pedig a' *Caſus*okban az *Appellatiok admittál*taſſanak; de a' *Quinque caſus*okban, és *deliberatum Homicidium*okban, a' *pars convicta* fogva tartaſsék, mind az *Appellatió*nak meg-látásáig; avagy elégedendö kezeſség alatt a' régi *Articulus*ok tartáſa szerént, el-botsáttaſsék. Ezen kivül minden *remedium*ok, *prohibitá*k, *par* vételek, *Procuratoria revocatió*k, kikkel azon Székröl a' *causá*nak *diſcuſsio*ja ki-menne, *abſcindál*tatnak.

ARTICVLVS XXVI.

GYakorta a' *Cauſans*ok *pro ſtabilimento jurium ſuorum Evictor*ra-is szoktak fogni; mellyben való *proceſſus*-is illyen módon *obſervál*taſsék; mivel *de bono jure* kell az *In cauſam attractus*nak *Victor*a fogni, azt *ſtatuál*ni az *Evocatio* pedig egyenesen tsak az *In cauſam attractus* ellen vagyon, mellyre képeſt szabad néki az ellen *contendál*ni, *excipiál*ni, láſſa mentöl tovább halaszthatja az *Evictor*ra való fogását; úgy mindazáltal, hogy a' mi az *Evictor meritalis allegatió*ja lehetne, ahoz az *In cauſam attractus* ne nyúljon, hanem *intactè reſervál*ja az *Evictor*nak; mert hogy ha ahoz hozzá szóll az *In cauſam attractus*, az után nem tartozik *evincál*ni az *Evictor*. Ha pedig az *In cauſam attractus* ſemmit nem *contendál*, nem *excipiál*-is, hanem *ſimpliciter* tsak *Evictor*ra fog; arról néki *Prorogatoria Sententiá*t ád a' Szék, és így mindjárt letétetödik az *Evocatoria*, vagy *Evocatio*ról való *Relatoria*, ſoha többé azt az *Actor* nem tartozik *producál*ni, hanem más Széken vagy Táblán, tsak a' *Prorogatoria Sententia* mellé *proclamál*tatja, 's azt adja-bé, a' mellett kívánja *ſtatuál*tatni az *Evictor*t: és így azután az *Evictor* tsak *de merito excipiál*hat, úgy-mint *ratione praeſcriptionis et calumniae*, egyebet nem. *Ex Art. An. 1653.*

ARTICVLVS XXVII.

EZekre nézve azért szükséges, hogy két vagy három nap *celebrál*taſſanak a' Székek, és a' *per non venit Sententiá*kat ugyan *An. 1619.*

azon Székből a' *Notarius*ok ki-adják, ha a' *periclitans* benn nem tíltja; e' végre, hogyha az *In cauſam attractus* az *Actor*t az *executió*tól el-akarja tíltani, az elsö közelbik Székig *verbali prohibitione* tíltsa-el, tovább ne vontaſſa; mindazáltal afféle ſzóval való tíltás a' *Novum*ot nem *excludál*ja.

ARTICVLVS. XXVIII.

PAraſzt ember, ha mi *potentiát* avagy kárt téſzen, Földes Urától törvényt kérjenek felöle, ki továbbá való halogatás nélkül Törvény-Széket ſem várván, egy Szólgabíró elött tartozzék törvényt tenni 8-czad napra füſtin; Magyar Orſzágban 15-töd napra, és minden bizonyságival *revideál*taſsék, ha ott nem tetſzik a' Törvény, Vármegyére *appellál*haſſon elsö Székre, holott vége ſzakadjon: *Excipiál*tatván a' *Minor potentiá*ból *emergált cauſá*k, mellyeknek *reviſio*ja az alsó *Forum*okról a' Táblára nem botsáttatik *Appellatió*ba, hanem úgyan ott *decidál*tatik *finaliter*: de ha ott-is nem tetſzik, a' Fejedelem eleibe botsáttaſsék, mellyben több *Juridicus proceſſus* ne *admittál*taſsék. Ha hol a' *Dominus terreſtris legitimè requiſitus*, Törvényt a' *praefigált* napra nem tenne, a' Vármegyére *citál*taſsék, *et cum ſingulorum Jobbagionum homagiis*, tartozzék újobban Törvényt tenni a' fellyül megírt módok ſzerént. Ha ki akkor-is, *contumaciâ ductus* törvényt nem tenne, másodſzor-is a' Székre *exportál*ván, *in actione Actorum convincál*taſsék, és *ulterioribus remediis denegatis executioni demandál*taſsék.

Ex Art. An. 1582 1619.

ARTICVLVS XXIX.

An. 1639. EZen paraſzt ember felöl való Törvény kérésben végeztetett ez-is; hogyha mikor, *tempore impenſionis Judicii* a' bizonyſágok, vagy a' helynek távól vólta, vagy egyéb akadály miatt *perſonaliter* jelen nem lehetnek, a' bizonyságban minden igaz *Relatoriá*knak helye légyen, és *acceptál*taſſanak *in Judicio*.

ARTICVLVS XXX.

1619. EZ fellyül meg-írt *brevis proceſſus*on *inchoál*andó *cauſá*kban pedig, három helyes *Exceptió*knál több ne *admittál*taſsék; egyéb-

Digitized by Google

egyéb-iránt ha kik helytelen *Exceptiók*at *erigálnának*, azoknak semmi erejek ne légyen.

ARTICVLVS. XXXI.

IN longis cauſarum proceſsibus, minden peres két *prohibitio*val élhesſen, egyik *eodem die ſimpliciter ſine onere*; a' második *ſemper cum onere*. *Ex Ut. An. 1619.*

ARTICVLVS XXXII.

MInd ez Országban 's mind Magyar Országnak ide tartozó részeiben régi szokás ez; hogy mikor a' Törvények a' *per non venit Sententiá*nak utánna folyásaban indúlnak, és a' Bíró valamellyik félnek, az *Actor*nak, vagy az *In cauſam attractus*nak törvény szerént hitet ítél, avagy *Communis*ra, a- *An. 1571. 1619.* vagy *Oculata reviſio*ra botsátja, és eszébe vévén a' peres félnek valamelyike, a' törvénynek súlyosságát el-akarja tíltani *inhibitió*val: Végeztetett egyenlö akaratból, hogy ennekutánna, ha valamelly fél ezeknek *celebrálásá*tól el-akarja az *adverſa pars*ot tíltani, 8-tzad nappal tíltsa el a' napnak elötte, mellyet a' Bíró *Communis*nak vagy *Oculatá*nak *praefigált* vólt; ezt pedig a' napot mindenkor *incluſivè* értvén. Ha pedig valaki annak-utánna a' 8-tzad nap után *inhibeál*na, az *Inhibitió*nak ereje ne légyen.

ARTICVLVS XXXIII.

NOha a' *binaria repulſió*nak a' *Decretum*ban kemény büntetése *decernál*tatott; de még-is találtatnak némellyek, kik ezzel is nem gondolván, *auſu temerario* a' *Judiciaria Deliberatio* ellen, két *Repulſió*t tenni méresselnek: kik ellen végeztetett, hogy a' Bírák törvényt szólgáltatván *ad inſtantiam partis querulantis* a' Fejedelmek *brachium Regalé*t adjanak, *et juxta tenores literarum Adjudicatoriarum executio* szólgáltassék. *1597.*

ARTICVLVS XXXIV.

MIvelhogy az *Evocatoriák*ban, *Adjudicatá*kban és *Relatoriák*ban, vagy a' Mesterektöl vagy az *Executor*októl gyakran *error*ok eshetnek, a' *Cauſans*oknak nagy fogyatkozásokra; tetszett hogy efféle *error*ok *ad inſtantiam partium* az elsö *Terminus*on *in Foro*

Digitized by Google

in Foro contradictorio, ha ſzintén a' bé-adott levelet a' Meſter elolvaſta vólna-is, ha *manifeſtè conſtál*, hogy a' Meſterektöl vagy az *Executor*októl lett a' vétek, *corrigál*taſsék; ezen *Articulus* pedig a' Vármegyék Székin-is mindenütt *obſerváltaſsék*. Ha az *Executor*ok *perſonaliter* jelen léſznek, *in facie Tabulae reformálják*: ha pedig jelen nem vólnának, *mediantibus literis Praeceptoriis* légyen a' *reformatio*. A' Káptalanok és *Convent*ek azonképen *ad literas Praeceptorias* tartozzanak *reformál*ni.

Ex Art. An. 1619.

ARTICVLVS XXXV.

VAnnak a' *per non venit Sententiá*knak ki-adásában-is *emendál*ásra való dolgok; hogy azért a' *per non venit Sententiák in longis cauſarum proceſsibus* jó módon ki-kelheſſenek, a' Meſterek ezen módot tartsák meg; a' Magyar Orſzági *cauſá*kban ſemmiképen a' *per non venit Sententiá*kat *incluſive* tízed napig ki-ne adják; hanem 11-dik napon, azt pedig a' tíz napot nem *à primo die Termini*, hanem *à die proclamationis* ſzámlálják, és így tízed nap múlva ki-adhaſsák, innét a' következvén, hogy mikor a' *Terminus* végében csak tíz nap vagyon hátra, ſenki ſe *Actor* ſe *In cauſam attractus abſolutionál*ét ne válthaſſon. Azonképen az Erdély Orſzági *cauſá*kban-is 8-tzad napig a' *Sententiá*kat ki ne adhaſsák, hanem *à primo die proclamationis uſque ad octavum diem incluſivè*, ebből a' következvén, hogy mikor csak 8-nap vagyon hátra az *Octava* végében, ſenki annak-utánna *ultro citroque* Peresſét ne ſzóllíthaſſa; mert a' régi eleink a' *rationalis excuſatiot in Sententiis per non venit* erre való tekintetben ſzerzették vólt, hogy a' ſzegények-is meg-ne nyomorítaſſanak, kiknek útjokban valami betegségek, nyavalyájok történnék, hanem mentségek leheſſen. Más az, hogy ſemmiképen, ha ezek jó módon meg-nem tartatnak, a' *Sententia* levelekre *proclamatá*t és *extradá*tát nem írathatnak.

1619.

ARTICVLVS XXXVI.

MIvel pedig a' *Diviſio proceſſus*ában ſokaknak nyilván való igazságoknak meg-tartására a' felettébb való haladék miatt, nem

Digitized by Google

nem kitsiny *injuriák* láttatnak lenni; tetszett, hogy ennekutánna *in Diviſionibus inter fratres et ſorores carnales, patrueles et matrueles fiendis*, az *Inhibitio* ne *admittál*taſsék; *Excipiál*tatván a' Székelység, kik között minémü *uſus obſervál*taſsék a' *Diviſio* dolgában, annak *Series*sében meg vagyon írva.

ARTICVLVS XXXVII.

HA kinek *Tutori* vagy *Prædeceſſori moveál*tak valami *causát*, és nem ö maga a' Peres, méltó hogy ne *incurrál*jon *in poenam Calumniae*, ha szintén *duplex citatio* lett vólna-is: mindazáltal az *adverſa pars*nak fáradsága és *expensája* hogy haszontalan ne légyen, *cum poena homagiali condescendál*ván *causája*, ismét *reinchoál*hassa perit; ha ki pedig vagy *deponál*ni akarná régi fenn lehető *proceſſus*át, vagy magára *condeſcendál*tatni, affélékben az elötti mód *obſervál*taſsék. *Ex Art. An. 1650.*

ARTICVLVS. XXXVIII.

MIkor Törvényes Székek két Vármegyében egyszersmind *celebrál*tatnak, ha melly *Cauſans*ok *perſonalis comparitio*ra mind két Székre *citatus*ok vólnának, egyik helyen *dilatio* adaſsék nékik; mivel mind két helyen jelen nem lehetnek. 1651.

ARTICVLVS XXXIX.

A' Régi pereknek másra való szállításában *obſervál*taſsék illyen mód; ha valaki valami régi pert másra akar szállítani, ollyant, a' melly egynéhány esztendötöl fogva nem vólt *in Foro*, az ollyan *litigans pars* levél mellett *Regius*ok által tartozzék a' *Terminus* elött három hónappal *certificál*ni azt az embert, a' kire akarják szállítani, *cum brevi declaratione meriti cauſae*; és miben állott vólt-meg a' *cauſa*, az hol már ö el-akarja kezdeni, hogy azt a' pert reá akarja szállítani, készülhessen hozzá. Az illyen *certificatoria* ellen pedig senki semmit ne *excipiál*hasson, hanem mindjárt menny en tsak a' *certificatio* szerént való *meritum*ára a' *cauſa*, 's azután *obſervál*ják *utrinque* a' szokott *proceſſus*t, *excepto eo*, ha kit *poſt tempus certificál*nának. 1635.

ARTICVLVS XL.

Ex Art. An. 1630. MIkor *Terminus*ok *celebrál*tatnak, a' melly *caus*ák *in ratione nem Fiſci agitál*tattak, azokban-is ha ki *causá*ját újítani akarja, az ollyanoknak adaſsék egy *Novum cum gratia*, és *ſuis modis proſequál*haſſa *causá*ját; ha pedig ſemmit ſem újíthat, afféle *Causans*nak *cum poena Calumniae perpetuum ſilentium imponál*taſsék.

ARTICVLVS XLI.

1635. A' *Tranſmiſsiók* a' Törvényes Széken adaſſanak-ki mind a'két fél Peres jelen lévén, úgy-hogy el-olvaſván a'*Notarius*, ha valamellyik fél valami *defectust animadvertál*, ugyan-ott *reformál*taſsék; úgy mindazáltal, ha ki-tetſzik a' *Protocolum*ból, hogy az előtt azt, a' mit *reformál*tatni akar, *allegál*ta. Ha ſzintén egyik fél *compareál*-is, a' máſik félnek *inſtantiá*jára ugyan ki-adják, *excepto tamen*, ha *in publicis Regni negotiis* léſzen az, a' ki nem *compareál*.

ARTICVLVS. XLII.

HA melly *Fiſcalis* Tiſztt valakik ellen *potentiát patrál*, azon Tiſztiben *citál*taſsék azon *laeſa pars*tól, azon Vármegyének Törvény-Székire, az hol a' *potentia patrál*tatik, ha addig Tiſztiben *perſiſtál*; ha pedig *ante finalem deciſionem*
1649. *cauſae* Tiſztiből ki-állana, máſuvá akárhová menne, nem *obſtál*ván, ugyan azon Széken az hol *moveál*tatott és *inchoál*tatott, ugyan ott *decidál*taſsék *causá*ja: és ha *poenán convincál*tatik, azon Vármegye Tiſztei *juxta leges* a' *convictus potentiarius*nak mind ſzemélyén, 's mind javain (nem a' *Fiſcus*én) *executió*t teheſſenek az *Executor*ok a' *Deliberatio* ſzerént. Ha pedig Tiſztiből ki-menne, a' *laeſa pars* a' *potentiarius*t kereſſe a' kár-tételért *juris ordine*, vagy ott, az hol *perſonalis reſidentiá*ja vagyon, vagy ott, az hol más Tiſztet fog viſelni. Ha pedig azon *potentiarius* Tiſztviſelő *reſidentiá*tlan vólna, a' ki ellen *Sententia pronunciál*tatnék, ha vala-
1635. mi javai találtatnak a' *Fiſcus* Jószágában, nyúlhaſſon ahoz az *Executor*; úgy mindazonáltal, hogy a' *Fiſcus* Udvar-házaira ne menjen.

AR-

Digitized by Google

ARTICVLVS XLIII.

GYüléſek alatt való Táblán *indifferenter* ezek a' *causák revideál*tathatnak; úgy mint: *Publicatiók*, és minden helyekből való *Transmiſſiók*, Jobbágy és Szolga fel-kéréſek, és az *Articulus*okban *ſpecificált* némelly *caſus*ok. *Ex. Art.* An. 1571. 1598. 1615. 1637.

ARTICVLVS XLIV.

SEmminémü *causák*at *abſque merito* csak *Exceptió*val, a' *peremptoriá*kon kivül, az alsó Székröl Táblára ne botsáſſanak; hanem *cum toto ſuo proceſſu*, minden Törvény ſzerént végbe ment *Sententiák* (*niſi legitimum aliquod obſtiterit impedimentum*) *ſuô modô obſervál*tatván botsáttaſſanak-el. 1630.

ARTICVLVS XLV.

IN proſecutionibus cauſarum ſenkinek kedvezés ne légyen, ſe Meſterektöl, ſe egyebektöl; hanem a' Meſterek a' régi jó mód ſzerént, *Series*böl ítéljenek, ebben ſe Uraknak, ſe egyéb Fö rendeknek nem kedvezvén, mind ſzegénynek, bóldognak, az igazság egyaránt ſzólgáltaſsék, a' Fejedelmek-is meg-tartaſsák minden rendekkel ſzemély-válogatás nélkül; azoktól ki-válva, a' kiket magok ſzükséges dolgaiban el akarnának küldeni, azoknak pereket méltán elö-vegye a' Tábla: haladékot-is ſenkinek egyébnek ne adjon, hanem a'kiknek a' Törvény helyt ád. 1576. 1619.

ARTICVLVS XLVI.

EStenek néha illyen *caſus*ok-is, hogy némellyek az Orſzágnak *publica Conſtitutiói* és *Articulus*i ellen *proteſtatió*t tettenek, *teſtimonialis*t-is ki-vévén róla; hogy azért ez iránt valámi alkalmatlanság ne következzék, végeztetett, hogy a' kik *proteſtál*ni akarnak, légyen ſzabados ámbár; de az ollyan *proteſtatiók publicè* légyenek, és el-olvaſtaſſanak, hogy így *conſtál*ván mind a' Fejedelmeknél 's mind az Orſzágnál, *invigilal*haſſanak magok végezésére; de ha ſzintén az Orſzág *Articulus*i ellen való *Proteſtatiók* meg-léſznek-is, erötelenek légyenek; *privata perſonák* közt való *Proteſtatiók*at ide nem értvén. 1653.

Digitized by Google

TITULUS II.
Dilatiókról.

ARTICVLVS I.

Ex Art. Au. 1616. 1619.

Dllatiókról való parantsolatok, és *Prorogatorium Mandatum*ok a' *Cauſans*oknak *injuriá*jokra, és igazságoknak *periclitatió*jára ne adattaſſanak, *excipiál*ván azokat, a' kik Fejedelmek vagy Ország ſzólgálatjában foglalatoſok; söt ha kik afféle *ſubterfugium*okat kereſnének magoknak, a' Törvénytévök a' hol a' *causá*knak *agitál*tatni kellene, jó lelkek-eſméreti ſzerént ítéljék-meg, hogy-ha a' *Decretum*ban *ſpecificál*t, vagy azon-kivül méltó, 's nem csak *praetextualis* okok forganak a' dologban, állhatnak-é-meg avagy nem? Özvegyeknek való *prorogata* pedig a' *Decretum* és végezéſek ſzerént helyben maradjon.

TITULUS III.
Publicatiókról.

ARTICVLVS I.

1630. 1648.

A' *Publicatió*k a' *Decretum* tartáſa ſzerént légyenek. *Elapsó anniverſariô* mind Gyüléſek alatt, 's mind *Octavalis terminus*okon *revideál*taſſanak, az alább még-írt rendet mindazáltal *obſerválta*tván; a' *citatió*knak pedig *Terminus*i az eddig való *uſus* ſzerént *obſerválta*ſſanak *in cauſis publicationum*, *ad requiſitionem Contradictorum*, leg-tovább *bis quindená*ra az *Executor*ok a' *Relatoriákat* ki-adni tartozzanak, söt azontúl-is a' párt meg-tartsák az *Executor*ok 60. napok alatt, és megadván jútalmokat, tartozzanak ki-adni: mellyet ha *praetermittál*nának, kereſsék *Mandatum*mal, és ha úgy-is meg-nem adnák, ha életben lennének, 's tüz víz vagy gonoſz ember miatt történt el-veſzéſſel magokat hiteleſen meg-nem menthetnék, büntetteſſenek úgy, mint *legitimum Mandatum*nak nem *obtemperálói*.

A' *pu-*

Digitized by Google

A' *publicált causá*knak elö-vétetését a' *Directoro*k, Itélö Mesterek, *Praesidens*ek, ne halogaſsák alkalmatoſságok adatatván rea, és a' ſzegény *Cauſans*okat ne kôlteſsék, azont kívánván magok köteleſségek-is. *Ex Art. An.1649.*

*Intra anniversarium ſuper productione proteſtál*ni nem tartoznak a' *Contradictoro*k, vagy *Ingeren*sek, és *repletô anniverſariô causá*jokat *defendál*hatják *in foro contradictorio* a' nélkül-is. *An.1650.*

A' *publicatió*k dolgából *conferál*tatott *Privilegium*, és az arról *emanál*t *Articulus* meg-tartaſsék ez-után-is; melly ekképen következik:

Mivel eddig a' *deficiál*t emberek Jószáginak *publicatió*iban ſemmi bizonyos *Terminus* nem *obſervál*tatott; Végeztetett, hogy ennek-utánna mindenkor tsak ſzintén az ollyan *deficiál*t emberek jószága *publicál*taſsék, a'moſtani *publicatió*nak ſzokott *proceſſus*a ſzerént, a' kik a' *publicatió*nak napjának elötte 32-eztendök alatt *deficiál*tanak; a' kik pedig a' 32-eztendök elött *deficiál*tak, azoknak igazságok ſoha ne *publicál*taſsék az-után *Fiſcus* ſzámára; hanem a' *Fiſcus*, vagy ha a' *Donatarius* léſzen, az *procedál*jon efféle Jószágoknak keresésében *longo juris proceſſu*. Hogy pedig a' *Contradictoro*k, kik a' *Publicatió*nak *contradicál*tanak, igazságokat jobb módjával *producál*haſsák, és ne kénſzerítteſſenek minden *Terminus*okon *indifferenter compareál*ni, abban-is ennek-utánna illyen mód *obſervál*taſsék: A' Gyüléſek alatt *indifferenter* minden *publicatió*k, mellyeknek *anniverſarius Terminus*ok eltölt, *revideál*taſſanak; a' melly *publicatió*knak pedig *Terminus*ok a' Gyüléſig el-nem telik, *Terminus*ok alatt *revideál*taſſanak, Az Erdélyi *publicatió*k az Erdélyi *Terminus*on a' Magyar Orſzág réſzeinek *publicatió*jok a' Magyar Orſzági *Terminus*ok alatt *revideál*taſſanak.

TITULUS IV.
Adóſságról.

Digitized by Google

ARTICVLVS I.

Ex Art. An. 1596. AZ adóſság dolgából valakinek mint vagyon az ő kötéſe és végezéſe, azon ſzerént légyen az elég tétel-is; egyébiránt a' Városokon illyen mód tartaſsék: hogy-ha valaki az ő adóſsát az elég-tételre nem vihetné különben, *competens* Bírája eleibe idézze, annak ſzokott rendi ſzerént, és hogy-ha az adóſság meg-valóságoſodik, a' Bírák mindjárt elégtételt ſzólgáltaſſanak az adóſságot keresö félnek: ebben pedig ſem *pár* vétel, ſem egyéb le-ſzállitásra, avagy halogatásra való út ne engedteſsék; hanem-ha a' dologban valami olly homály vólna, mellyen a' Bírák jó lelkek-eſméreti ſzerént el-nem igazódhatnának; e' történetben, a' dolognak meg-világoſitására 's bizonyitására 15-töd nap adattaſsék, és akkor végsöképen el-igazittaſsék, *compertaque rei veritate*, egyſzerſmind a' keresö fél meg-is elégitteſsék. Az elégtétel pedig 1595. nem valami haſzontalan és többire ſemmire kellö gaz marhából légyen, hanem az adóſnak örökségén kivül ha találtatnak ezüſt, arany, és pénzbéli javai, bora és búzája, azokból légyen, mellyeknek-is el-betsüllésére a' betsüsök hittel légyenek kötelesek, kik akár *in exceſſu*, akár *in defectu* ha fogyatkozáſt téſznek, azon helybéli Tiſztek elött *exponál*ván a' dolgot, mindjárt *peremptorie* meg-ítéljék, és ha *comperiál*tatik a' vétség, *in fl.* 200. *convincál*taſſanak külön-külön, mellynek két réſze a' Bíráké, harmada a' panaſzló félé légyen; *inſuper* a' mellyik félnek kárt téſznek, az ö igaztalan betsüjökkel, az-is *refundál*taſsék *toties quoties*: mellyek nem találtatván, avagy fel-nem érvén az adóſnak örökségéből légyen az elégtétel; ha pedig az-is fel-nem érné, ſzemélyében-is meg-fogaſsék az adós, melly igazitáſnak módjáról a' Tiſztek hiteles *teſtimonialis*t-is adjanak. Hogy-ha pedig a' 1596. 1607. Bírák az elégtételt-is el-múlatnák, vagy *teſtimonialis*t-is nem adnának, ſzabadoſon a' káros ember, akárhol azon Városbéli vagy Falubéli embert *areſtál*haſſon, a' hová való Birák az elégtételt el-múlatták. Ez igazitáſnak módja néz a' külsö ren-

Digitized by Google

rendekre, egyéb-iránt a' Városoknak és Száſz Székes helyeknek lakoſi, éljenek a' magok eddig való *Privilegium*okkal magok között és törvényekkel, az hol tudnillik afféle dolgokról való régi és ez ideig meg-tartott *Privilegium*ok vóltanak, és vannak; egyéb-iránt a' *Privilegium*ok nélkül bé-tsúſztatott *abuſus*ok ezen meg-írt módhoz alkalmaztaſſanak.

ARTICVLVS II.

SZáz forintban álló adóſságnak kereſeti pediglen; minden meg-külömböztetés nélkül, az Orſzágnak minden rendei között, minden *Exceptio*, *fár* vétel, *Appellatio* (az egy *Exmiſsión* kivül, az-is pedig tsak homályos dolgokban) és minden törvénybéli *remedium*ok kivül meg-ítéltetſsék, és *executió*ba-is véteſsék, ſemmi haladékra való útak, módok, affélékben ne engedteſſenek: a' mint ennek egyéb *proceſſus*i bövebben-is meg-írattattak a' zálogokról való *Series*ben. Ezenkivül való dolgokban és adóſságokban, a' Vármegyék és Székelység marádnak a' *Decretum* és eddig *obſerválta*tott jó *uſus*ok mellett. *Ex Art Ao 1649*

TITULUS V.

Jobbágyokról.

ARTICVLVS I.

A' Melly Jobbágyok Mihály Vajda *irruptió*jától, 's *ab* 1599. akkori Földes Uroknak földökről, és nevek alól el-mentek, azoknak viſzſza vitelekben illyen mód tartaſsék: hogy a' *praetendens* Vármegyéken Szólgabiró által kereſſe-fel a' Jobbágyot feleségével, gyermekivel, 's minden ingó javaival, és hogy-ha a' *Poſſeſſor* meg-nem adja, kinek földén lakott a' meg-kérésnek idejéig (melly kérés akár ſzemély ſzerént magától, akár Tiſztartója, akár Bírája, avagy Jobbágya által légyen) *citál*tasſék a' Vármegye Székire, Erdélyben nyóltzad, a' *Partium*ban 15-töd nappal a' Szék elött, és ott mind két fél, magok vagy *Procurator*ok által *compareál*janak, minden bizonyságokkal együtt,

Digitized by Google

együtt, ha az *In cauſam attractus* nem akarván *admittál*ni az *Actor*nak bizonyságit. avagy bár meg-halgatván-is, még-is bizonyságra kéredzik, Pereſsét faraſztani akarja, el-botsáttasſék ugyan, de a' következendö Széken, *excluſis omnibus Juridicis remediis, ulteriorique proceſſu non admiſſo*, ha *comprobál*ja az *Actor* mind azt, hogy a' fel-kéréſnek idején, annál inkább ha azután-is hatalmában, és földén lett vólna a' fel-kért Jobbágy, és hogy a'fenn meg-írt idö után ment vólt el-is, *finaliter* meg-ítélteſsék, *cum homagio et poena minoris potentiae*, és *executioni demandál*taſsék; ha pedig az elsö fel-kérés után az *In cauſam attractus* eſzébe véſzi az *Actor*nak igazságát, és megkínálja véle a' következendö Széknek napja elött, tartozzék el-venni *ſine poena*; Ha ki e' *caſus*ban *per non venit convincál*tatik *prohibitio* avagy *ſimplex Novum* mellett a' következendö Széken *finalis Sententiát* véſzen azon *poena* alatt, mint fellyebb írva vagyon, *poſt exmiſsionem* a' min maradott vólt.

Efféle Jobbágyoknak *repetitió*ja Székelységröl, Száſzságról, Városokról ha léſzen, akár Tiſztek által, akár *praeceptorium Mandatum* mellett, 's ha nem *reſtituál*tatik *modó praemiſsó* a' Jobbágy, Táblára *evocál*taſſanak, és akár *Octavalis*, akár *Diaeta* alatt lejendö Táblán *finaliter dijudicál*taſſanak, *comperiál*tatván a' *Praetendens*nek igazsága, az *In cauſam attractus*ok *cum poena fl.* 200. *Hungaricalium* tartozzanak *reſtituál*ni; úgyhogy, ha *poená*ba *incurrál*nak, a' *convictus*oknak, nem a' *repetitus* Jobbágynak javaiból légyen az *executio*. Ez móddal való kéretés és ki-adása a' Jobbágyoknak, Fogaras földén kivül, minden helyekre és *Poſſeſſór*okra *ſine diſcrimine* értetik.

Ide értetnek pedig mind az Özvegy Jobbágy Aſszonyok, és azoknak akármi idejekori gyermeki és minden javai.

Ha melly Jobbágy Nemes Aſszonyt vévén, annak örökſségében lakik, a' feleségétöl kérjék-fel ezen mód ſzerént.

Ha nem felesége örökségén lakik, bizonyos Ura-is nintsen, nem-is meg-nemesíttetett ſzemély, mindazáltal ſzabad-

ság

Digitized by Google

ſágban és ſzabad helyen él; Szólgabiró által *admoneál*taſſa a' *Praetendens* a' viſzſza-menéſre: ki ha nem tselekeſzi, azon Vármegye és Székbéli Tiſztek veſsék elégedendö kezeſség alá, és a' következendö Széken *peremptorie* ítéljék-meg, 's nem találtatván méltó mentsége, adják kezébe a' *praetendens*nek.

Ha pedig a' Jobbágy ſzegödött ſzólgaságban vólna felelet alatt, *comperiál*tatvan a' dolog, és eſztendeje el-telésének ideje-is, a' ſzerént annak él-töltéſe után, tartozzék *reſtituál*ni *modò ut ſuprà*. A' hódolt Falukon lakó Jobbágyoknak fel-kéréſe, 's mind pedig meg-adáſa légyen a' közönséges végezéſek ſzerént, az ollyan helyekröl, a' mellyekröl földes Uroknak fel-ſzólgálnak, 's nem távól lakó, és tsak ſancz fizetö emberek.

A' Török földére alá ment Jobbágyokat, Fejedelmeknek, avagy utánnok lévö Végbéli Fö Tiſzteknek hírekkel *Ex Art. An.1643.* és *conſenſus*okkal, ha mikor *absque periculo*, és valami egyéb nagy alkalmatlanságoknak következéſe nélkül lehet, megengedtetik fel-hozattatáſok.

A' melly Jobbágy elébbi *reſidentiá*jára magától viſzſza mégyen, nem tartozik a' *temporaneus* Urának *reſtituál*ni, hogy-ha örökösége és hozzája való *competentiá*ja-is elébb való, ha ſzintén kezeſek vólnának-is az ollyan *redeál*t emberért, a' kezeſek addig ne *exequál*taſſanak, hanem a' *Praetendens*, és a' kezeſeknek urai elsö következendö Székre *contendál*janak, és *finalis Deliberatió*t vegyenek róla: ha *comprobál*hatja a' *Praetendens*, hogy a' kezeſek tudták légyen, hová való vólt az ember, kötéſek ſzerént lakoljanak; annál-is inkább, ha Földes Uroknak hírekkel vették-fel a' kezeſséget; de ha a' máſik fél *contrarium*ot bizonyíthat, hogy tudnillik nem Ura hírével vették légyen-fel a' kezeſséget, és annak-felette az-is *eluceſcál*na, hogy a' Jobbágy igazán oda való, a' hová *redeál*t, a' kezeſek *abſolvál*atſſanak; a' két idöbéli *Poſſeſſor*ok pedig *contendál*janak *de proprietate*, annak útia és módja ſzerént, nem *praejudicál*ván egyébként a' két félnek *contentió*jok a' *Poſſeſſor* igazságának,

Digitized by Google

ſem pedig a' *temporaneus praetendens*nek. Ezen egyenlö mód tartaſsék a' *Fiſcus* jószágiból el-bújdoſott, és *reducá*landó Jobbágyoknak állapotjokban-is.

TITULUS VI.

Szökött Jobbágyokról.

ARTICVLVS I.

NOha a' Jobbágyoknak *reductió*jok felöl fellyebb-is annak *Serie*sében vagyon emlékezet, szükségesnek ítéltetett mindazáltal, hogy ez alább meg-írt *Caſus*ok, és azokban meg-írt *modalitás*ok-is *annectál*taſſanak, úgy-mint: A'melly Jobbágyok Mihály Vajda bé-jövetele elött mentenek-el, és bújdoſtanak-el örökös Uroknak földökről, azok *longo litis proceſſu* kereſtessenek. Az-után el-ment Jobbágyok pedig, *per brevem proceſſum*, a' mint máſutt meg-vagyon írva; de a' mellyeket a' végezések szerént *Mandatum*mal *repetál*tatnak, *praetenſio*jokról való igazságok-is mellette légyen a' *Mandatum*nak, és a' melly helyekről *Mandatum*mal *repetál*tatnak a' Jobbágyok, azon *Natió*k és helybéliek-is a' Vármegyékről hasonló módon *repetál*ják el-bújdoſott Jobbágyokat.

ARTICVLVS II.

AZ Országnak végezési, és azokban írott módok szerént pedig a' *fugitivus* Jobbágyok (az egy Fogaras Földi állapot *excipiál*tatván) mind Fejedelmek, Urak, Nemesek jószágiból, Városokból, Aknákból, Székelyek alól, akármellyik *Natión* lévök közzül, Hajdúságról ki-adattaſſanak; az Aknás Városi helyekről Székelyek alól, Hajdúságról és Székelységről, olly' *ſecuritás*sal adattaſſanak kézhez, a' meg-igért vagy megnyert Jobbágyok, hogy azoknak el-vívöi meg-ne háborítattaſſanak; *alioquin* az ollyanok, ember halálon, sebhetésen, magok sérelmek és károkon kivül-is, a' *patrator*ok a' *Decretalis poenán convincál*taſſanak, úgy-mint *legitima et definitiva Sententiát*, avagy *Regius*t meg-háboritó emberek.

Ex Art. An. 1620. 1631. 1588.

ARTI-

ARTICVLVS III.

A' *Fiscalis* Jószágokból, Aknákból és egyéb helyekröl, a' Tisztektöl *repetál*ják a' Jobbágyot, az *Articulus*okban *specificál*t módok szerént, és a' meg-nem adásért-is ugyan azonok *incurrál*janak *poená*ba, 's azon *Sententia* mellett akárholott-is *executio peragál*tassék. *Ex Art. An. 1623.*

ARTICVLVS IV.

A' *Fugitivus*, vagy akármint el-idegenedett Jobbágynak *reductió*jában, annak gyermeki vagy ifjúi *aetás*a semmit nem *obstál* a' Földes Ura *jus*sának, egyiránt *repetál*hatja, és *reducál*hatja *specificatis modis*. 1650.

TITULUS VII.

Zálagról.

ARTICVLVS I.

A' Mint-hogy egyebekben-is, úgy a' *Notorius*ok jószági között-is, ha olly' Zálagos rész jószágok találtatnak, mellyeket azon *Possessor*ok-is *impignoratitio jure* birtanak; ha *tempore executionis* a' *verus Haeres*ek *comprobál*ják, avagy *ante latam Sententiam in foro contradictorio*-is *penes ingessionis protestationem deponál*ván, ha mivel tartoznak, *restituál*tassék nékik *eo facto*. *An. 1595.*

ARTICVLVS II.

SZáz forintig való zálagnak állapotja igazódjék *in sede inferiori*: Abban *Appellatio* ne *admittál*tassék; a'kínálás pedig a' szerént légyen; hogy elsöben *solito more* Szólgabíró által meg-kínáltatván a' *summá*val; ha fel-nem venné, mindjárt a' következendö Széken *in facie Sedis deponál*ja a' zálagot, akkor-is meg-kínálván véle; ha még-is nem *leválná*, mint elégségesen *constáló* dologban, *de condescensione* semmit ne *contendál*hasson az *In causam attractus*, hanem *ad meritum* felelvén, ha kívánják a' Peresek, bizonyságra botsáttassanak-ki. *Ex Art. An. 1648.*

A' *Liquidum Debitum*ok száz forintig mindenütt az Ország-

ban 's a' *Partium*ban-is a' Székeken, ezen meg-írt *brevis proceſſus* ſzerént *dijudicál*taſſanak, minden *Exceptiók* és *Appellatio*k ki-rekeſztetvén, végeztetett.

Ex Art. An. 1649.

TITULUS VIII.

Szólgák állapotjáról.

ARTICVLVS I.

VAlamelly köteles Szólga alkuváſa ſzerént való idejét jámborúl el-nem tölti, és bútsú-vétlen Urát el-hadja, ha nem Nemes ember, úgy annál inkább, de ha Nemes-is, mindazonáltal a' kereſetnek mivóltához képeſt való elégséges *reſidentiá*ja nintsen, valakinek földén vagy kezе alatt fel-találtatik, kéreſsék-fel, és ha meg-nem adatik, *citál*taſsék *competens Forum*jára a'megnem adó; és ha meg-nem adhatja, *cum poena ducentorum florenorum readjudicál*taſsék. Ha pedig elégséges *reſidentiá*jú Nemes ember léſzen, *de bonis admoneál*taſsék *ad regreſſum*; ha Jobbágyi nem talaltatnak, *etiam perſonaliter*, és ha mindjárt nem *redeál*, *citál*taſsék, 's *comperta praetenſionis veritate fl.* 200. *poená*val *reſtituál*taſsék; és mind azokban a' felkérés, *citatio*, *proceſſus* és *forum* a' ſzerént légyen, valamint a' *fugitivus* Jobbágyok felöl írva vagyon.

A' melly Szólgak pedig Záſzlók alatt találtatnak, ha elégséges *reſidentiá*júak, haſonló-képen magok ſzemélyekben *proſequál*taſſanak Törvénnyel; ha pedig nem Nemeſek, vagy nem elégséges *reſidentiá*júak, a' Tiſztektöl *repetál*taſſanak, és a' meg-adasért azok *proſequál*taſſanak.

ARTICVLVS. II.

A' Számadó Szólgák, ha a' kezeſségnek *meritum*át fel-érhető jóſzágú és *reſidentiá*jú emberek nem lévén, máſoknak nevek és köteleſségek alatt, azon fellyebb meg-írt módok ſzerént *proſequál*taſſanak, de a' *poena* az *inquiſitio meritum*jához alkalmaztaſsék; ha pedig máſok birodalma alatt vannak, vagy nem-is elégséges *reſidentiá*júak, azoknak Uroktól kéretteſſenek-fel, és *pro-*

Digitized by Google

és *prosequál*tassanak ezen módok szerént: annál-is inkább, ha nem Nemes emberek; *excipial*ván azt, ha kinek mint való *obligatiója* vagyon, a' szerént-is légyen állapotja: *Volenti enim non fit injuria.*

ARTICVLVS III.

A' Melly Szólgáknak, hadakozásnak vagy az had meghirdetésének ideje alatt telnék-el estendejek, Urokat akaratjok ellen el-ne hagyhassák mind az had le-szállásáig, azok-is elébbi szokott fizetéseket igazán ki-jártatván; mellyet ha ki tselekednék, mind a' Szolók alól; mind egyéb helyekről ki-adni tartozzanak, két Nemes személy által való kézbe kéretésre, és ha ki meg-adni nem akarná, *eo facto*, a' Hadi Bírák, *Generalis*ok *peremptorie revideál*ják, ha a' Tisztek lennének meg-nem adói; ha pedig *privatus* emberek, Ispánok és Kapitányok igazítsák-el, a' dolog *comperiál*tatván, ha mi kárt vagy *expensát allegál* a' *Praetendens*, annak *refusiójával* ítéltessék viszsza, és adassék kezébe is minden egyéb *poena* nélkül: de ha az alsó rend Tisztek elöl Hadi Bírák vagy *Generalis*ok eleibe *appellál*tatnék a' *causa*, és még-is fárasztatnék a' Peres, ott a' kárnak *refusiója* felett, *cum poena homagiali* adattassék viszsza; az Had *promulgálása* elött el-ment Szólgának állapotja ide nem értetvén. Ha pedig az ekképen Urát el-hagyott Szólga Nemes ember vólna, maga hívassa a' szólgaság mellé, és ha szabad akaratja szerént nem *redeál*, a' Vármegye Szolója alatt a' fellyebb meg-írt mód szerént *prosequál*ja: és ha kívántatik, *Generalis*sa vagy Hadi Bírája eleibe *appellatió*ba el-botsáttassék, és ha *comperiál*tatik, *cum poena superiùs specificata readjudicál*tassék. *Ex Art. An. 1595*

TITULUS IX.

Legitimum Mandatumokról és Sententiákról.

Digitized by Google

ARTICVLVS I.

Ex Art. *An.* 1632. 1633. A' *Legitimum Mandatum*okra, és *legitimè emanált Sententi*ákra, az *Executor*ok ki-menni tartozzanak, annak módja és rendi szerént, meg-adván az ö szokott jútalmokat; és *legitima executió*kat *peragál*ni el-ne múlasák, se a' *Causans*oknak *periclitatió*jára, nagy károkra ne *procrastinál*ják; egyébiránt ha *Fiscalis* a' dolog, a' *Director*; ha pedig más rendbéli személyé, maga az *Exponens* az ollyan *Executor*okat *evocál*tasák, és a' *Diaeta* alatt való Táblán, avagy *Octavalis Terminus*on *prosequál*ván, *collateralis attestatió*k mellett-is, ha egyéb-iránt *legitimè recipiál*tattanak, *revideál*tasék a' *causa*, és *legitime convincál*tatván az ollyan *contumax Executor*, ha méltó mentsége nem lészen, tisztitöl-is *privál*tasék, 's azon fellyül *fl.* 200. büntetetsék: Melly perben hogy-ha a' *Director agál*, a' *poena* a' *Fiscus*é, avagy a' Tábla Bíráié, mellynek két része a' Bíráké a' *Fiscus collatió*jából.

Hogy-ha pedig a' Peres olly' együgyü, és a' keresetre elégtelen vólna; annak *instantiá*jára a' *Director*-is a' fellyül meg-írt mód szerént *competens Actor* lehessen.

Hasonlóképen a' kik a' *Legitimum Mandatum*oknak nem *obtemperál*nak, avagy annak *legitimum remedium* nélkül *resistál*nának, az ollyanok ellen a' *Director*, avagy *privatus* em-
1635. ber-is *procedál*jon, az eddig való *usus* szerént, és az *Execu-*
1632. *tor*okat vívén ki, a' *poenát*, az-az, *fl.* 200. *exequál*tassanak rajtok, mellyet ha ki *legitimô remediô obviál*ná, *in foro competenti*, *appellationeque non admissa* büntetödjék törvény szerént, mellyböl-is mind a' *Fiscus*nak, mind pedig a' peresnek avagy a' Bíráknak-is szokott részek ki-adasék.

Ellenben a' kik *illegitimum Mandatum*ot *extrahál*nak-is,
1633. és élnek véle, a' mint fellyebb vagyon írva az *Executor*ok felöl, azon mód szerént és azon *poenán convincál*tassanak. A' kik másokat méltatlan *evocál*nának, azok-is hasonlóképen.

E' kereséstnek és büntetésnek módja *indifferenter observál*tasék az Országban minden *Status*ok között.

TITU-

Digitized by Google

TITULUS X.

Executiókról.

ARTICVLVS I.

A' *Legitima executiók* minden helyeken *peragál*taſſanak; annak *violens turbatori* a' *Decretum*nak tartáſa ſzerént ſzorgalmatoſon meg-büntetteſſenek; azt *impediáló Mandatum*ok ne *expediál*taſſanak, és az *illegitimum Mandatum*ok nem *obſtál*ván az *Executor*ok ne-is *ſubſiſtál*janak azokra; a' Tiſztek a' *legitima executió*ra ki-menni tartozzanak házoktól-is, nem várván Vármegye *exmiſsio*jától, mivel afféle haladékok miatt gyakran *periclitál*ni ſzokott a' *Praetendens*eknek igazságok: úgy-hogy midön *Sententia* vagy *Contractus* mellett kelletik lenni az *executió*nak, az *Exponens* maga avagy az *Executor*ok *praemittál*ják a' *certificatió*t, Erdélyben 8-tzad nappal, a' *Partium*ban pedig 15-töd nappal: a' Tiſztek az ö ſzokott *ſalarium*okkal meg-elégedjenek, melly *ordinariè* ſzokott lenni *fl.* 12. Az *executió*ra elégséges egy Vicé Iſpán, és egy Fö Szólgabíró, és ezen mód *obſervál*taſsék mind Erdélyben, 's mind a' *Partium*ban (a' kezeſség állapotja ide nem értetvén, kiröl annak *ſeries*sében bövebb írás-is vagyon) úgy mindazonáltal, hogy a' *legitimus Executor*ok, úgy-mint kikre a' *Sententiák*, *legitimum executionale Mandatum*ok, *Contractus*ok, és többek effélék *dirigál*tatni ſzoktak, *ſignanter* mind két *Cancellariá*kon lévö hites *Notarius*ok-is ne *excludál*taſſanak.

ARTICVLVS II.

A' *Partium*ban, a'melly helyeken félelmes az *executió*knak *peragálá*ſa Török miatt, ollyan helyekre illendö ſzámú magokkal menjenek az *Executor*ok, a' dolognak mivólta és kívánſága ſzerént; a' hová pedig ugyan tellyeſséggel nem vólna bátorságos a'menetel, úgy-mint iktatás, és más olly' *caſus*okban, mellyek ekképen véghez vitethetnek; az *Executor*ok a' faluſi

a' faluſi Bírákat hívaſsák-fel, a' dolognak mivóltához képeſt elégedendő ſzámúakon, és azok előtt, 's azok által *procedál*janak az *executió*ban.

TITULUS XI.

Levelekről.

ARTICVLVS I.

HA valamelly igaz véreknek jóſzágokról való levelei *qualitercunque* el-idegenedtenek vólna (törvényes úton kívül) meg-értvén kiknél vólnának, *repetál*taſſa leveleit a' *Praetendens*; mellyeket ha nem *reſtituál*na az, a' kinél vólnának; *evocál*taſſa akár *Octavalis Terminus*ra, akár pedig a' leveleket meg-tartó embernek *competens forum*jára, az holott tudnillik illendö *reſidentiá*ja találtatik, vagy a' dolognak-is *meritum*ja kívánja, és ott *juridicè* a' Törvénynek ſzokott rendi ſzerént *proſequál*ván, ha *comprobál*tatik, mind a' leveleknek nála létele, fel-kéretéſe, meg-nem adáſa, és hogy *legitimè* azoknak tartáſa nem ötet, hanem a' *praetendens Actor*t in-
Ex Art. An. 1599. 1598. 1642. kább illetné, és ekképen *juris ordine convincal*tatván, a' fel-kéretéſnek és meg-nem adáſnak idejétöl fogva abból következett minden kárát az *Actor*nak *refundál*ni tartozzék: *inſuper* ha a' törvénytöl rendeltetett illendö idöre a' leveleket meg-nem adná, avagy ha valami módon *juramentum*ot *decernál*nának az *In cauſam attractus*nak, 's annak *terminus*ára *juramentum*át *deponál*ni *praetermittál*ná, a' *pronunciál*tatott mód ſzerént, *juxta contenta Decreti Part.* 2. *Titulo* 34. nem tsak *Victor*nak, hanem egyſzersmind *Debitor*nak-is ítéltetnek, és vagy azt a' jóſzágot meg-kereſni és meg-hozni tartozzék, mellyet azokkal a' levelekkel kellene az *Actor*nak meg kereſni; vagy ha nem jóſzág keresésére, hanem óltalmazására nézendök vólnának a' levelek, *evincál*ni tartozzék; mellyeknek akármellyikét-is *poſthabeál*ván, maga javaiból a' levél tartónak, *vigore ejusdem Sententiae*, az *Executor*ok tegyenek

nek *plenaria ſatisfactiót*: ha pedig vagy *Dotaliſták*, vagy egyéb olly' ſzemélyek lennének a' leveleket meg-tartók, vagy azoknak el-rekkentöi, égetöi, és akármint-is el-idegenítöi, kiknek javokból *contentum*ja nem lehetne az *Actor*nak, avagy ha *poſt pronunciatam Sententiam* még-is *contumaciter* nem *reſtituál*nâ a' leveleket, ſem pedig *reſtitutio*ja felöl elégséges *fidejuſsiót* nem tenne, a' mint egyéb némelly *caſus*okban, úgy ebben-is akar *in foro contradictorio*, akár pedig ha nem *compareál*na, vagy egyéb-iránt *evitál*ni akarná, *abſque legitimo remedio*, *etiam vigore Sententiae* az *Executor*ok által az ollyan *contumax*, vagy pereſeknek nem *ſatisfaciál*ható ſzemély *areſtál*taſsék, valameddig pereſsével véget nem ér; Efféle *causák* pedig ha a' Vármegyéken, vagy egyéb Székes helyeken indíttatnak, *transmittál*taſſanak Táblára. Nem értetik pedig e' levél kereſésnek módja ſemmiben a' *Fiſcus* részéről, hanem tsak egyéb *privatus* emberekről.

ARTICVLVS II.

A' Leveleknek *tranſumál*tatása, hogy mind egyéb *Octavalis Terminus*okon *indifferenter*, mind pedig *Diaeta* alatt való Táblán, midőn törvények *agitál*tatnak, *tranſumál*taſſanak, végeztetik. *Ex Art. An.* 1633.

ARTICVLVS III.

VÉgeztetett vólt az-is, hogy a' melly levelek a' Kendi Iſtván akkori *Cancellarius* kezénél lévö petsét alatt *emanál*tanak *die* 11. *Februarii Anni* 1610. *ad reformandum* bé-adattaſſanak, *alioquin* erötleneknek tartaſſanak; melly végezés moſt-is helyben hagyatik. *An.* 1610.

ARTICVLVS IV.

A' Leveleknek *taxá*ja a' régi *uſus* és a' *Decretum*ban, *Articulus*okban *ſpecificál*tatott rendek szerént légyen, a' mint annak *Series*ében ide alább *ſpecificál*tatnak.

Digitized by Google

TITULUS XII.

Missilis Levelekről.

ARTICVLVS I.

*Missile Mandatum*ok Jószágnak el-foglalására a' *Cancellariá*kon ne adattassanak, se *Fiscus*, se egyebeknek részekre;
Ex. Art. An. 1588. ha kik ollyanokat *extrabál*nának-is, Jószágoknak foglalásá-
1611. ban erötelenek légyenek; azok-is pedig, kik ollyanokat *ex-*
1633. *trabál*nának, a' szerént büntetődjenek, mint az *illegitimum Mandatum*okat *extrabaló*, és azokkal élö emberek: és így a' Jószágoknak el-foglalása nem külömben, hanem a' Törvénynek *decisió*ja után, avagy a' Jószágoknak és dolgoknak mivóltához képest az Országnak effélékről írott *Constitutió*inak rendi és módja szerént légyenek, 's ne-is egyebek, hanem az Országnak *legitimus Executori* által.

Ha kik *Missilis*sel Jószágot foglalnának, *intra revolutionem Anni comperiál*tatván a' Vármegyéken, avagy egyéb Székes helyeken, *mox et de facto restituál*tassanak, és *insuper* a' foglaló a' *Decretalis poenán convincál*tassék.

A' *Sequestrum*ok-is csak a' *Decretalis causá*kban, és annak
1588. módja szerént légyenek, *Sequester* pedig ne a' *Fiscalis* Tisztek,
1633. avagy egyebek, hanem a' Vármegyéknek és Székeknek hites Tisztei légyenek: azok-is pedig csak a' *Decretum*nak tartása szerént *manuteneál*ják, minden kár tétel nélkül.

Az *Executió*knak *turbálás*ában a' *Missile Mandatum*ok erö-
1599. telenek légyenek, afféle *illegitimum*okkal igyekezök, a' fel-
1650. lyebb meg-írt módok szerént büntetessenek.

TITULUS XIII.

Donatiókról.

ARTICVLVS I.

An. 1591. A' *Donatiók* a' *Decretum continentiá*ja és Ország végezési, 's a' régi

régi Királyok, Fejedelmek idejekben, és ſzokott *Stilus*i ſzerént *emanál*taſſanak: nevezet ſzerént az a' *clauſula*: *Salvo jure Fiſci, in perpetuum deleál*taſsék, és ſemminémü *Donatiók*ban, *Privilegium*okban ne *inſerál*taſsék. Ezekkel ellenkezőképen *emanált Donatiók caſſal*tatnak; söt ha kiknek *Donatiói*ban, *Privilegium*ban az a' *clauſula*, *Salvo jure Fiſci, inſerál*tatott vólna-is, *praeſentálván* leveleket, ha csak az léſzen fogyatkozáſa az *impetrans*nak, *tollál*taſsék, és a' ſzokott *Stilus*hoz újabb levél adattaſsék a' Fejedelmektöl ſzámokra.

ARTICVLVS II.

A' Kiknek leveleik háborúság, tüz, vagy egyéb ſzerentsétlenségek miatt el-veſztenek vólna, *ex debito Regiminis ſui officio* tartozzanak a' Fejedelmek *Nova Donatiók*at adni, az Orſzágnak ſok rendbéli *Statutum*i, és a' régi Királyoknak-is *Decretum*i ſzerént; söt mivel olly' dolgok-is történnek, és történhetnek ez-után-is, hogy némellyeknek ha minden levelei nem-is, de *Statutió*jokról való *Relatori*ájik el-veſztek; ha annak-okáért, *a' periclitans Donatarius teſtimoniô vicinorum et commetaneorum, tam Nobilium, quàm honeſtae famae ignobilium legitima Statutió*ját meg bizonyíthatja; afféle Jóſzág a' *Donatarius*nál meg-maradjon: söt ha afféle Jóſzág Mihály Vajda bé-jövetele után máſnak *conferál*tatott vólna-is a' Fejedelmektöl, az ollyan *Donatio* ne *ſtáljon*, hanem inkább a' *periclitans Donatarius nova Donatione mediante roborál*taſsék. Ha pedig valamelly Jóſzágot olly' régtöl fogván bírt, hogy az *humana memoriát excedálja*, és afféle Jóſzágról való levelei el-veſztek vólna, meg-bizonyoſodván hogy *Avitic*um*ja*, és hogy *legitimè ſuccedált haeres* lévén, *in pacifico dominio bonorum* vólt, az ollyan Jóſzág-is ne máſnak, hanem a' *verus haeres*nek *conferál*taſsék *nova Donatió*val; ide nem értvén a' *deficiált*, és *Fiſcust concernál*andó Jóſzágok állapotját, a'mint effélékről *in ſerie Publicationum* írás vagyon.

Ex Art. An. 1609.

1631.

1607.

ARTICVLVS. III.

A' *Nova Donatiók* ne idegeneknek, hanem a' *veros haeres*eknek, 1649. 1675.

Digitized by Google

nek, és a' kik *in pacifica poſſeſsione bonorum* vannak, azoknak *conſerál*taſſanak.

ARTICVLVS IV.

A' *Nova Donatió*knak állapotjában, hogy ha *Fiſcus*nak, vagy máſoknak azok ellen valami *praetenſió*jok vagyon, *jure procedál*ván, *tempore reviſionis* úgy *diſcutiál*taſſanak, mint a' *Nova Donatió*k meg-visgálásának rendi és módja a' *Decretum*ban elég világoſon *exprimál*tatván vannak.

ARTICVLVS V.

AZoknak a' Királyoknak és Fejedelmeknek *Donatió*i állhatnak csak-meg, a' kik *legitimus* Fejedelmek, és az Országnak régi szabadsága szerént való válaſztásából *legitimè ſuccedál*tanak. Nevezet szerént Mihály Vajda, Báſta György, és az akkori idöbéli *Commiſſarius*ok; haſonlóképen a' Székely Mojſes *Donatioi invalidae et viribus deſtitutae habeantur* egyebekben; hanem, mivel az Ország hittel-is *aſſecurrál*ta vólt öket, a' melly Katonák a' Mihály Vajda meg-veréſekor, mint *tyrannus* és *illegitimus* Fejedelem mellöl el-állottak, azoknak személyekben akkori ígértetett Nemeſi *praerogativá*jok moſtan-is helyben hagyattatott; söt a' hartz elött azon Katonák közzül valóknak, a' melly Jószágot Mihály Vajda adott vólt, és birodalmokban vóltanak, azok-is nálok megmaradjanak, azokról *emanál*t *Articulus*oknak tartása szerént; mivel az Országnak olly' utólsó veszedelmében forgó állapotjában szólgáltak.

ARTICVLVS VI.

A' Királyoknak és Fejedelmeknek a' *Donatió*knak *collatio*iban, a' *Decretum* és a' Magyar Nemzetnek régi szabadsága, és az Országnak-is írott Törvényi szerént, több módjok és hatalmok nem találtatik, hanem Elsö; ha melly Urnak vagy Nemes embernek magva szakadásán, annak Jószága *redeál ad Fiſcum Regium*; melly *deficiál*t Jószágnak *apprehenſio*jában és *collatió*jában e' mód *obſervál*taſsék, hogy a' *Fiſcus per Directorem* az Ország Törvénye szerént, a' Jószágot *legitimè publicál*taſſa: és a'

Contra-

Digitized by Google

*Contradictor*okat *evocál*tatván, *procedál*taffon ellenek *juris ordine in talibus observari solito*; ha a' Törvény a' *Fiscus*nak ítéli, *per manus conferál*hatja, a' kinek akarja: ha pedig azt nem várván a' *Donatarius*, valamelly Jószágban *celatum Jus Regium*ot reméni lenni, és meg-kéri, *Statuál*taſſa magát a' *Jus Regium*ban, és ha ſenki *Contradictor* nem találtatik a' Jószágot *apprehendál*hatja; de ha *Contradictor*ok találtatnak, *eo facto cedál*ni tartozik, és *extra dominium* kereſſe, *juris ordine* a' *Jus Regium* mellett. Máſodik; hogy ha melly Jószágot a' *Fiscus per Notam infidelitatis alicujus*; *legitimè tamen et vero juris ordine, juxta ſpecies Notae, in Decreto et Regni Articulis expreſſas condemnati, Sententiá*val *legitima executione mediante apprehendál* és *conferál* valakinek; úgy tudnillik, hogy azt a' *condemnatust legitimè citál*ták, és az Országnak *Conſtitutio*ja szerént, *in Generalibus Regni Comitiis, juſto juris ordine exceſſus*át *legitimè comprobál*ván, úgy *ſententiáz*ták légyen-meg; (ide nem értvén a' *Decretum*ban *ſpecificál*t egyéb *caſus*okból *emergál*ni szokott *Notá*knak *ſpecies*it) e'fellyebb meg-írt dologban-is pedig az *executio de bonis ſeu juribus poſſeſſionariis delinquentis convicti, ipſum ſolum proprie et praecisè concernentibus* légyen.

Ha valaki, *non obſervato hoc juris ordine*, és nem *Statutio* által, hogy annak *Contradictor*a találkozhaſsék, hanem *ante Statutionem legitimam* mégyen-bé valamelly Jószágba, és valamelly *haerest exturbál*, *apprehendál*ja a' Jószágot, és azután akarná magát *Statuál*tatni, *Contradictor*ok találkoznának, de a' *Donatarius contra vim contradictionis* benne marad a' Jószágban, *praetendál*ván azt, hogy *etiam ante emanationem Donationis in bonis extiterit*, az ollyan *Potentiarius*, avagy *malae fidei poſſeſſor excludál*taſsék, és az elébbeni *haeres*nek *reſtituál*taſsék a' Jószág, a' *Donatarius* pedig *procedál*jon *Donatió*val *extra dominium juxta contenta Decreti*; a' ki pedig a' fenn meg-írt mód szerént *extrahál*t *Donatió*jával magát *Statuál*tatja, *Contradictio in-*

terveniálván annak *cedált*, a' *Donatiónak* ereje *in vigore* maradjon, és a' *Contraditctiót juris ordine profequálja*.

Harmadik rendbéli *Collatiók* lehetnek *de bonis Fiscalibus*, mellyekröl annak *Series*ében vagyon emlékezet.

TITULUS XIV.

Székelységröl.

ARTICVLVS I.

Ex Art. An. 1624. A' Székely Jobbagyok a' Vármegyékröl és égyéb helyekröl-is *Mandatum*okkal *repetál*taſſanak, *ſub poena ſ.* 200. a' ſzerént a' külsö Jobbágyok-is a' Székelységröl, és Gyülés alatt való Táblákon, *Octavalis Terminus*okon, *profequál*taſſanak.

ARTICVLVS. II.

1630. A' Székelységen *tollál*tatott a' köz bötstsel való élés, hanem *capitalis ſumm*ával éljenek, *pro communi decreto* végeztetett.

ARTICVLVS III.

1635. A' Székelyek *Tranſmiſsió*ja a' Tábláról, vagy Gyülésröl, ſe *Communis*ra, ſe *Evictor*ra ki-ne botsáttaſsék, hanem magok *Forum*jokon éljenek a' *Causáns*ok minden *remedium*okkal; a' Táblán tsak *finalis deciſio* légyen; hozzá tévén aztis, hogy a' melly perek *brevis proceſſus*on fundáltatnak, közöttök-is az 1619-eſztendöbéli *Articulus*oknak *continentiá*jok ſzerént *dijudicál*taſsék; *excipial*tatván a' *Diviſio* dolgában való *proceſſus* annyi réſzben, hogy noha az 1619-eſztendöbéli *Articulus* ſzerént abban az *Inhibitio* nem *admittál*tatnék, mindazonáltal a' Székelységnek eddig való *uſus*a ſzerént, a' *verbalis prohibitio* ez-után-is *admittál*tatik; de úgy hogy *habeatur pro repulſione*, és többször azon egy dologban *Repulſio* ne légyen.

ARTICVLVS IV.

A' *Citatiók* a' Székelységen a' Székeknek esküttei, vagy azok nem tal...tatván, tsak *privatus* Nemes ember által-is, a'

Tiſzt-

Digitized by Google

Tiſztnek mindazáltal petsétinek erejével legyenek, *Relatoriá*knak *extractiója* nélkül-is, Maros Széken kivül; úgyhogy *in prima Sede* párt vévén az *In cauſam attractus* az *Actor*nak *propoſitiójában*, *de proxima ſubſequenti Sede*, a' pár vétel mellett ſemmi *exceptiók de condeſcenſione* ne lehesſenek; hanem mindjárt *de merito* fólljanak, és tsak az *ordinarius proceſſus obſervál*taſsék, és az *ordinarium remedium*ok, úgymint elsöben *citatiók*, pár-vétel, *exmiſsio* után *Novum*, *Appellatio*, a' *remedium*okban pedig *Contradictio*, *Inhibitio*, *Repulſio*: Maros Széken pedig mivel *ab antiqno Relatoriá*val ſoktak élni, ez-után-is azon *uſus*ban meg-tartatnak, és az Országnak *Conſtitutiója* ſzerént, három helyes *exceptió*val élhetnek; de a' pár-vétellel ök-is a' *Cauſans*okat ne fáraſzſzák, hanem az *ordinarium remedium*okkal légyenek *contentus*ok.

ARTICVLVS V.

A' Táblákra *transmittál*tatni ſzokott *causák* a' Székröl elsöben derék Székre botsáttaſſanak, és onnan a' Táblára; mellyet nem *praeſtál*ván, Táblára *evocál*taſſanak érette, és *tanquam violatores Conſtitutionum fl.* 200. büntetteſſenek érette, *toties quoties*, *executio*jok-is pedig *uſque ad deciſionem* az ollyan *causá*knak ne leheſſen. *Ex Art. An. 1640.*

TITULUS XV.

Száſzságról.

ARTICVLVS I.

MInt a' több *Natió*knak, úgy a' Száſzságnak-is *Appellatió*ba botsáttatott *transmiſsió*jok, a' Gyüléſek alatt-is *promiſcuè revideál*taſſanak: a' ſzerént az *Octavalis Terminus*okon-is elövéteſſenek, és egyéb Táblát illetö *causák*-is igaz *Series*ſek ſzerént.

TITU-

Digitized by Google

TITULUS XVI.

Aſſeſſorok állapotjáról.

ARTICVLVS I.

A' Táblai *Aſſeſſor*ok, hogy mind elégséges illendő ſzámúak, *circiter ad num.* 12. ez Hazának Törvényihez értő, jó lelki-eſméretü emberek rendelteſſenek a' Fejedelmektöl, a' két Itélö Meſterek, és *Praeſidens* mellé, ſzükségesképen kívántatik; kik mindazonáltal az 1554-eſztendöbéli *Articulus* ſzerént-is, csak magok költségeken ſzólgálni nem tartoznak. Annak-okáért ha mi pénzbéli *proventus* a' Táblán *Fiſcus* ſzámára *cedál*na, az, ſzámokra *conferál*taſsék, és a' *Director*ok viſeljenek gondot reá, hogy aſſéle *proventus*ok igazán *adminiſtrál*taſſanak; úgy-hogy, a' melly *causák* a' Táblán *decidál*tatnak, az onnét *emanált Sententia* ſzerént, a' mit a' Bíráknak, ítélnek, nem azokat a' Bírákat illetvén, a' kik elött *inchoál*tatott, hanem a' kik elött *decidál*tatott, annál inkább a' derekas *causák* inkábbára Táblán, mint-ſem Vármegyén *inchoál*tatván, akár *per inchoationem*, akár *per deciſionem* ſzakadjon a' Táblán vége; abból léjendö *proventus* az *Aſſeſſor*oknak *adminiſtrál*taſsék, hogy-ha a' *causá*ban *triumphans* az *executió*kat nem azon Vármegyebéli Tiſztek által *peragál*tatja, kik elött *inchoál*tatott volt.

Ex Art. An. 1609. 1615. 1576. 1588. 1554. 1557.

TITULUS XVII.

Fiſcalis Directorokról.

ARTICVLVS I.

A' *Fiſcalis Director*ok mind Széken és Táblán-is bent ülhetnek, *Fiſcalis causá*kon kivül; de mint a' több Táblai *Aſſeſſor*ok, hitefek légyenek az igaz Törvény-tételre; csak hogy a' melly *causá*kban Bírák léſznek, azokban ſoha *Actor*ok ne leheſſenek, ſem *è contra*; a' Törvénybe olvasáſra béadott levelek-is pedig *Director*ok kezeibe ne adattaſſanak.

1570.

TITU-

Digitized by Google

TITULUS XVIII.

Káptalanokról.

ARTICVLVS I.

AZ Egyházi rendek 's Papok kezéböl a' Káptalanok kivétetvén, azok helyébe az Orſzág az akkori állapotoknak kívánsága ſzerént, a' mennyi ſzámú ſzemélyeket elégségeſeket itélt; válaſztott külsö *Secularis* emberekböl, és azoknak bizonyos fizetéſt rendeltenek a' Fejedelmi Tárházból, hittel köteleztettenek hívataljokban igazán való eljáráſra, fáradságoknak-is jútalmát el-*limitál*ták; a' moſtani állapotokhoz alkalmaztatván annak-okáért azoknak állapotjokat, végeztetett, hogy mivel a' Fejedelmek fizetnek nékik, ugyan a' Fejedelmek válaſzſzanak és állaſſanak-is, mind Fejérvári, 's mind Váradi Káptalanokba, és Kolos-Monoſtori *Convent*be, jó lelki-eſméretü, és azon hívatalnak meg-felelésére elégséges tudományú alkalmatos embereket, leg-alább három-három ſzemélyekböl állókat, kiket a' bé-állatáskor a' több *Capitularis Collegá*k elött, egy Itélö Meſter, avagy *Cancellarius* avagy *Secretarius* elött, erös hittel kötelezzenek *ad fidelitatem, taciturnitatem, conſervationem, requiſitionem, literarum transumptionem, extradationem, legitimamque executionem*, kiknek a' ſzokott Káptalani petsétek-is kezekbe adattaſſanak. *Ex Art. An.* 1557. 1571. 1573.

Ezeknek régen rendelt és ſzokott fizetéſek a' Fejedelmektöl igazán meg-adattaſsék, mind hogy a' hívatalnak inkább meg-felelheſſenek; mind pedig hogy rendek ſzerént való betsületek ne *diminuál*taſsék; mivel-hogy ök-is, a' leveleknek *taxá*iban a' régi *limitatió*hoz alkalmaztatnak es meg-határoztatnak; mellyröl annak *Series*ében bizonyos íráſok találtatnak, kik mellöl ne-is *recedál*janak, *ſub amiſsione honoris et officiorum*. 1578. 1609.

*Authoritás*ok légyen pedig minden *legitima executió*kra; mindazonáltal nem *excludál*tatván mellölök és kivüllöttök-is,

Digitized by Google

a' dolognak mivoltához és eddig *obſervál*tatott *uſus*hoz képeſt, egyéb *legitimus Executor*ok-is; de ök-is meg-gondolják hívataljokat, és azon kivül való dolgokba magokat ne elegyitsék, ſe affélékre ne eröltetteſſenek.

*A' Protocolum*ok a' Káptalanokba bé-adattaſſanak. Petsételni ſoha tsak egy Káptalan-is más *Collegá*jának híre és *praeſentiá*ja nélkül ne méréſzeljen; a' petsét-is köz helyen, nem tsak egyiknél *conſervál*taſsék, melly-is *juramentum*joknak *Series*ſében légyen; és az egy *Procuratoria Conſtitution* kivül ſemmi egyéb *faſsió*kat tsak egy közzülök ne *recipiál*jon; *Statutió*kat és külsö *Executió*kat *penes Regium peragál*hatnak. A' melly Káptalanokba pedig eddig más *uſus*ſal éltenek, a' ſzerént *peragál*tatott dolgok *in vigore* hagyattatnak; ez után valók a' végezéſekhez alkalmaztaſſanak.

Ex Art. An. 1649.

TITULUS XIX.

Procuratorokról.

ARTICVLVS I.

SOk ſzegény igyefogyott Nemeſség, és egyéb rendek fogyatkoznak-meg a' miatt igazságokban, hogy valamelly Tekintetes és értekes ember mind maga mellé *attrahál*ván a' *Procurator*okat, a' máſik fél vagy tellyeſséggel *deſtituál*tatik *Procurator* nélkül, avagy ha ſzintén a' Törvény-tévö Bírák Prókátort az ollyan meg-fogyatkozott *Cauſans* mellé adnak is, a' mint-hogy adni tartoznak-is; de *impoſitive* lévén, és kéſzületlen-is a' dologhoz, úgy-is *periclitál* a' ſzegény *Cauſans*. Akarván annak-okáért ezt-is meg-orvoſolni, végeztetett; hogy ſenki egy *causá*ban több *Procurator*t, hanem tsak leg-fellyebb kettöt foglalhaſſon maga mellé: Tilalmaztatik pedig az ollyan *colluſio*-is, hogy valaki a' *Procurator*okat maga mellé a' kettön kivül fel-nem állathatván, úgy végezne, hogy ellene ne *leváljanak causá*kat, avagy inkább kötelesek lévén alattomban benn ülljenek, és egy-

ſzers-

Digitized by Google

ſzersmind Bírák, 's még ártalmasban *agál*ók-is légyenek, *ſub eadem poena*. A' hol pedig a' Bírák a' Pereſnek együgyüſségére. és fogyatkozására nézve Prókátort rendelnének a' Perlö ember mellé, tartozzanak ugyan fel-venni, és *ſincerè agál*ni *ſub poena homagii*, de a' Peres-is tartozzék fáradságának érdemlett jútalmát meg-adni.

ARTICVLVS II.

MInd a' régi ſzokás és a' *Decretum*, mind pedig a' közönséges igazság-is úgy kívánván, valaki magát *Procurátor*jának hívataljára adja, és *causá*kat *agál*ni akar, a' Táblai Itélö Meſterek és *Praeſidens* elött, valamint a' Bírák az igazán való ítélet-tételre, úgy a' *Procurator*ok-is *Principalis*ok-tól rájok bízatott *causá*knak nem *prodál*ására, máſokkal nem *colludál*ásra, és a' *causá*nak *deciſio*jáig, tehetsége ſzerént igaz *ſinceritás*ſal való *procuralás*ára hittel légyenek köteleſek, különben *ſub amiſsione honoris* ſohól ne *agál*haſſanak. *Ex Act. An. 1611.*

Illetlen *exactio*kra és fizetéſre-is a' *Cauſans*okat ne kénſzerítsék, és ha melly *Cauſans* a' *procurator*oknak képtelen kívánságok miatt meg-nem alkhatván, Prókátorból meg-fogyatkoznék; *exponál*ván panaſzát, és *denominál*ván az ollyan Prókátort a' Bírák elött, a' holott *causá*ját akarná *incboál*ni, azon Bírák *conſcientioſe limitál*ják-el, mitsoda fizetéſt érdemeljen érette a' Prókátor, és akkor meg-intvén, tartozzék azon fizetésért igazságoſon *procurál*ni; és hogy-ha még-is *contumaciter* nem engedne a' Bírák *impoſitio*jának-is, ugyan ott *in facie Sedis eo facto homagium*nak *poená*ján maradjon.

ARTICVLVS III.

HA valamelly Prókátor köteleſsége ellen el-nem járna híven a' fel-vett *causá*jában *Principalis*ának, avagy *Adverſarius*ával valamelly *praetextus* alatt *colludál*na, igazságát *prodál*ná idö elött; a' *Fiſcalis Director procedál*jon az ollyan ellen, és büntetödjék mint hitit köteleſségét meg-ſzegö ember.

Ha pedig *Principalis*ának leveleit el-veſzti, (*excipiál*ván

Digitized by Google

valami szerentsétlen *casust*) vagy *Adversariusával* való *colluſio* miatt a' *Cauſans* kárt vallana, kereſſe *ſuis modis Procuratorán* kárát.

ARTICVLVS IV.

A' *Procuratoria Conſtitutiók* mindenütt az Országnak részeiben, Fö és Vicé Tiszteknek, *Notarius*oknak, *Cancellaristá*knak, kik *ſpecialiter* arra *exmittál*tatnak, hasonlóképen Városi rendeknek a' Bírák elött lött hit szerént való *reſcriptum*okra, mind két *Canceliariá*ról, és Káptalanokból-is megadaſſanak.

TITULUS XX.

Jus Ligatum felöl.

ARTICVLVS I.

MInd eredetire nézve (holott *in anno* 1594. ez Hazának Tekintetes nagy Rendekböl álló néhány számú hatalmas fiai és tagjai *indictâ causâ, non citati neque legitime convicti*, ölettettenek-meg, és *privál*tattanak életekkel együtt magok és *poſteritás*ok minden javoktól) mind következésére nézve (mellyel *praecludál*tatott az igaz *Haeres*ektöl és *Succeſſor*októl, hogy törvény szerént-is igazságos *praetenſio*jokat ne *proſequál*hatnák) sokaknak melly káros, de közönségesen keserves, és minden Keresztyén Nemzetek között irtózással hallhatandó *terminus* folyamodott légyen e' megvezett kútföböl, azoknak a' törvénytelen meg-öletett nagy Rendeknek halálok után, úgy-mint a' *Jus Ligatum*nak nevezeti: szomorúán érezvén böldog emlékezetü eleink-is, annakutánna *in Anno* 1608. a' több dolgai között, ebben di-
An. 1608. tséretes tselekedetü idösbik *Rákóczi 'Sigmond*, akkori Méltóságos Erdélyi Fejedelem idejében az eddig rabságban avagy kötélben tartatott igazságnak, szabados útját nyitották vólt; melly noha kevés idéig vólt-is ugyan *proceſſus*ban, de ugyan akkori idöbéli Méltóságos Fejedelem alatt, az Országnak *Statusi* vévén eszekbe, hogy a' meg-alunni láttatott tüz-

Digitized by Google

tüznek ſzikrája a' Hazának fel-háborodásával kezdene újabb lángot vetni, kénſzerittettenek azért iſmét azon elébbeni karba állatni, 's tovább való menetelét újabban meg-határozni.

Noha pedig még tsak nevezetinek-is irtózásával, mindazonáltal *propter bonum pacis, unionemque ac concordiam Regnicolarum*, nem külömben mint *amneſtiá*ba ment dolgot, nem úgy az elsőſzöri *adinveniál*t kegyetlen *terminus*t, mint a' máſodſzori meg-határozáſt, örökösképen *locô amneſtiae*, ez után való idökre-is helyben hagyni végeztük: illy' *declaratió*nak hozzá-tételével; hogy *Jus Ligatum*nak még tsak nevezeti-is, ezen kivül ſzegény Hazánk és Nemzetünk közzül, *etiam ſub anathemate excludál*tatva légyen *in perpetuum*; sőt, kit Iſten Szent Fiáért minden Keresztyén Fejedelmektöl és Orſzágoktól, 's mi tölünk-is, és *poſteritás*inktól távoztaſſon, de ollyan *caſus*ban, minden rendek *etiam ab homagio fidelitatis, et obedientiae Principibus debitae, abſolutus*ok légyenek.

Limitatio redemptionis Literarum in utraque Suae Celſitudinis Principalis Cancellaria, nec-non Capitulis ac Conventibus in Regno Tranſilvaniae, et Partibus Hungariae eidem annexis, et mandato ejusdem Celſitudinis Principalis (ſalvô tamen ejusdem judiciô, Dominorumque Conſiliariorum conſenſu permanente) conſcripta.

Pro literis, quae adinſtantiam Fiſci pertinent, et emanari debent, in quibuscunque negotiis et caſibus, nullam reſolutionem Magiſtri Protonotarii accipere debent.

Atteſtatoria Simplex Tranſilvanica - - - den. 24.
Atteſtatoria Simplex in partibus Hungariae - fl. 1.
Atteſtatoria cum declaratione - - - den. 24.
Procuratoria Simplex tam in Tranſilvania, quam in Partibus Hungariae - - - - d. 24.

Digitized by Google

Procuratoria ad reſcriptum - - - fl. 1.
Procuratoria ad Inſtantiam - - - d. 24.

Hoc addito, quod pro labore, Teſtimoniis Capitulorum et Scribarum, aut Nobilium ad unumquemque diem pro ſingulis perſonis d. 12. *praeterea victualia adminiſtrentur.*

Praeceptoria pro recipienda Procuratoria conſtitutione fl. 1.
Literae Evocatoriae vel Admonitoriae - - fl. 1.
Literae Judiciales - - - - - d. 12.
Praeceptoria ſine Evocatione - - - d. 24.
Praeceptoria cum Evocatione - - - fl. 1.
Novum Judicium, ſive ſimplex, ſive cum Inhibitione fl. 1.
Novum cum gratia - - - - fl. 12.
Inhibitio - - - - - - fl. 1.
Repetitoria Jobbagionis - - - - fl. 1.
Literae Requiſitoriae - - - - d. 24.
Diviſionalis - - - - - fl. 1.
Praeceptoria ſuper metali reambulatione - - fl. 1.
Literae Faſsionales - - - - fl. 1.
Literae Proteſtatoriae - - - - fl. 1.
Literae Prohibitoriae cum declaratione - - fl. 1.
Literee Plenipotentiales - - - - fl. 1.
Literae Reviſionales - - - - d. 24.
Literae Retractationales - - - - fl. 1.
Praeceptoria ſuper Transmiſsione Cauſarum - fl. 1.
Teſtimonialis ſuper depoſitione Cauſae - - fl. 1.
Reſuſcitatoria ſententiae - - - - fl. 1.
Literae Executionales - - - - fl. 1.
Conſtitutio Curatoris - - - - fl. 1.
Expeditoriae ſive Quietantionales - - fl. 1.
Pro tranſumptis literarum, tam coram Judicibus Regni ordinariis, quàm coram perſonis Capitularibus, pro primo folio fl. 1.
pro reliquis ſingulis - - - d. 24.

Pro-

Digitized by Google

Pro paribus literarum in Judicio fiendis solutio eadem
Personis Capitularibus vel Conventualibus pro requisitione literarum - - - - - *fl.* 1.

Adjudicatoriae coram Regni judicibus emanatae.

Prorogatoria pro adducendis Evictoribus - - *fl.* 3.
Communis inquisitio - - - - *fl.* 3.
Testimonialis super condescensione Causae - - *fl.* 1.
Juramentalis tertio, vel sexto se - - - *fl.* 3.
Juramentalis decimo secundo, vigesimo quinto, vel quinquagesimo se - - - - - *fl.* 6.
Juramentalis super metali reambulatione - - *fl.* 6.
Sententia ratione non restitutionis Jobbagionis fugitivi, sive per non venit, sive ex responsionibus partium, ubi cum poena Articulari adjudicata fuerit - - - *fl.* 6.
Sine poena - - - - - *fl.* 3.
Sententia per non venit ratione aliorum negotiorum, ubi adhuc Juridica remedia sequi possunt - - *fl.* 3.
Sententia finalis in facto Majoris Potentiae, Debiti, et aliorum similium Casuum. - - - - *fl.* 12.
Sententia finalis in facto Minoris Potentiae concernent: *fl.* 6.
Sententia super reobtentione Possessionum, Bonorum, et Jurium possessionariorum, in qua nec Inhibitio, nec Repulsio, nec Revocatio Procuratoria, vel alius aliquis processus Juridicus amplius sequi potest, de sessione una, duabus, tribus, vel quatuor, usque ad decem - - - *fl.* 3.
A decem usque ad viginti - - - *fl.* 12.
A viginti usque ad quinquaginta - - - *fl.* 20.
A quinquaginta usque ad centum, vel amplius, si etiam centenarium numerum aliquoties excesserit in toto solvuntur *fl.* 40.
Castellum integrum cum pertinentiis - - *fl.* 50.
Sententia Absolutionalis in facto Minoris Potentiae, Debiti, Dotum, ac re-

Digitized by Google

ac rerum paraphernalium et aliorum similium - fl 3.
Sententia Absolutionalis in facto Majoris Potentiae fl. 6.

Taxas literarum Donationalium, Inscriptionalium, Consensualium, Privilegiorum, eorumque Confirmationum, nec-non Armalium, Primipilarium, Exemptionalium, Prorogatoriarum, hisque similium, suae Celsitudinis Principalis Dominorumque Consiliariorum judicio humilime submissimus.

APPROBATARUM CONSTITUTIONUM REGNI TRANSILVANIÆ, ET PARTIUM HUNGARIÆ EIDEM ANNEXARUM

PARS QUINTA.

Continens in se Seriem Publicorum Edictorum.

Aknák állapotjáról.

EDICTVM I.

Ex Art. An. 1651

A' Székelységen lévö Darabantságnak-is, az Aknákról házok fükségére való Só adás *usque ad bene placitum Principum*, rendeltetett, *praestálván* ök-is az Aknákhoz való *taxát*, a' szerént mint a' több Székelyek.

EDICTUM II.

An. 1599. 1633. A' Só hordó szekeres emberektöl ajándék, vagy egyéb *exactiót* venni a' Kamara Ispánok ne méréseljenek szabad akaratjokon kivül, *sub poena fl.* 200. Azon *processus observáltatván*, mint a' tartozó Sónak meg-nem adásáról íratott.

EDI-

Digitized by Google

EDICTVM. III.

EGyéb rendbéliek-is, de *signanter* a' *Partium*béli Só hordó Ex Art. Au 1643. szekeres emberek a' Harmintzadosoktól illetlen *exactiók*- 1637. kal ne terheltessenek; és czédula pénzért Sót rajtok ne *exigál*janak. A' melly Harmintzadosok pedig ez ellen tselekednének, *observál*tassék ellenek az Ország *Statutum*i és szabadsága ellen tselekedö Harmintzadosokról írott *Articulus*, ugyan ott *specificál*t *processus*ával és *poená*jával, mellyröl annak *Series*ében vagyon emlékezet.

A' Váradgyai *Portus*ra *Fiscus* számára Sót szállitó Szeke- 1638. resek-is Vám-adástól *immuni*sok légyenek; söt egyéb rendbéliek-is, ha a' hídon által nem mennek.

EDICTVM IV.

A' Szamos és Maros vizén való gátok miatt, hogy-ha a' Sónak szállításában akadályok lennének, azoknak *ocula*- 1640. *lás*okra *Commissarius*ok rendeltessenek, és igazitásba vétet- 1638. tessenek.

EDICTVM V.

A' Sónak ez Országból való ki-hordása, ez ideig való *usus* 1589. szerént, szabados egyéb helyeken-is, de *signanter* a' Körös útján-is.

Botos és egyéb Göböly marhát hajtó emberekröl.

EDICTVM VI.

A Kár *Fiscus*nak, akár Uraknak, és egyéb embereknek gö- böly és egyéb-féle tsoport marhákat hajtván, ha tilalmas helyekben károkat és egyéb hatalmaskodásokat és *insolentiák*at tselekesznek, mint nem Urak akaratjából tselekedett dolgokért a' sereg marhában kár ne tétessék, békével botsáttassék; hanem a' mellettek lévö 's kárt tétetett Béres legényeket, és egyébféle embereket, és azoknak marhájokat *arestál*ják, 's a' kárt avagy egyéb vétket meg-látatván, a'dolog meg-bizonyosodván, azokon vegyenek *satis-*

Digitized by Google

factiót, és büntetödjenek érdemek szerént: a' derék marha mellett mindazáltal azoknak gondviselésére-is embert hagyván, egy számú embernél több lévén a' marhák mellett.

EDICTVM. VII.

DÉzmákat, Sót, és egyéb terheket *Fiscus* vagy mások számára hordozó, avagy abból viszsza menö Szekereselk-is, kik vagy tilalmas helyekben való károkat, kaszált és boglya szénáknak meg-bántását, kerteknek le-vágását, égetését, és több *insolentiák*at-is szoktak tselekedni, söt a' káros emberekre ugyan *insurgál*ni-is; affélék-is ezen fellyebb meg-írt mód szerént büntettessenek, és akármelly rendbéliek-is, ha ellenkeznének, Tolvaj kiáltásokra a' károsoknak *insurgál*ni a' Faluk tartozzanak, és az elégtételig *arestál*ni-is, a' tselekedetnek mivóltához képest.

EDICTVM VIII.

HAsonlóképen, ha Nemesség határán hatalmasúl tartanák és járatnák, akár Fejedelmeknek Uraknak, és egyéb rendeknek marháit, és nem lehetne ereje és módja a' *Possessor*nak abban, hogy a' *Decretum* tartása szerént *procedál*na ellenek, ezen fellyebb meg-írt módnak el-követésével-is szabados légyen.

Bújdosó és lézzegő emberek felől.

EDICTVM IX.

ESméretlen, Uratlan, ez Országban bújdosó és lézzegő emberek, kiváltképen a' kik útjokat jámborúl nem *continuál*ják, hanem a' szegénységen élödnek, annál inkább ha lopnak, a' szegénységet zaklattyák, vagy egyéb *insolentiák*at tselekesznek, senkitöl semmi úti hiteles, avagy bizonyság levelek nem lévén, gyanúság lehet nem igaz járatbéli vóltokról, affélék meg-fogattassanak szabadoson, tsak *privatus* Nemes emberektöl-is, annál inkább Vármegyéi, Várakbéli, Városi és Zátzlók alatt lévö Tiztektöl, söt tsak Faluśi Bíráktól-is, mind-

Digitized by Google

mindazáltal fenékben való sebhetés és verés taglás nélkül, hogy-ha magokat meg-adják, és javokban való meg károsítás nélkül, és ha magokat igaz járatbélieknek lenni elhitethetik, békével botsáttassanak minden kár nélkül; ha pedig nem, a' Tiztek *detineál*ván büntetsék törvénnyel érdemek szerént; ha tudva el-botsátaná valaki, *Director* által *evocál*tatván, *fl.* 200. büntettetsék, *in foro competenti*. De ha parast falu helyeken *arestál*tatik afféle ember, haladék nélkül közelebb való Tiztekhez, vagy azok nem találtatván, értelmes betsületes emberekhez vitetteſsék *examen*re: és kiki jól meg-lássa, hogy afféle dolgokkal ne *abutál*jon, és valamelly igaz járásbéli embert, kiváltképen Nemes embert meg-ne *arestál*jon, ha kárát és búvát nem akarja vallani. *Ex Art.* An. 1619.

EDICTVM. X.

HA kik *residentia* nélkül való, és csak jövö-menö csavargó embereket, köteles szólgaság nélkül, Fejedelem vagy Vármegyéknek, Váraknak és Székeknek Fö Tiztseinek hírek nélkül hátok megett tartnak és lappangtatnak, kik ugyan-is nemegyebet hanem ló lopást, foſztogatást és egyéb rosz dolgokra való alkalmatosságot lesnek; meg-tudván a' Tiztek kéresék kézhez; és ha nem adja, avagy az elött-is hírekké nem tette, akármellyik tselekedetért-is *citál*tassanak a' Tiztektöl Vármegyére avagy Székes helyekre, és egyszeri *exmissio* által a' dolog meg-bizonyosodván, minden tovább való *processus* és *remedium*on kivül *fl.* 200. *convincál*tassanak: hasonlóképen a' Zászlók alatt-is, ha a' Hadnagyok és Kapitányok afféléket lappangtatnának, kik nem íratott és fizetett Katonák, *toties quoties* a' dolog meg-tudatik, a' *Generalis*ok végére menvén, hó pénzeket *amittál*ják az ollyan Tiztviselök.

Dézmákról.

EDICTVM XI.

A' Dézmasok *per abusum* magoktól talált szegénység terhére, a' 1589.

re, a' *Fiſcus*nak-is ſemmi haſznára való egyéb *abuſus*okat letegyenek, nevezet ſzerént, a' mellyet ök ſzoktak híni, kereſztyén pénznek, áſzok pénznek, penna kévének, penna bornak, nékiek való gazdálkodáſon kivül, tyúk, kenyér, ſüſzerſzám, avagy azok helyén pénzt ſzedni.

EDICTVM XII.

A' Melly ſzabados emberek, kik vagy fegyverekkel, vagy lovok hátán, vagy egyéb Udvari ſzólgaságnak hívataljában, Páſztorságokban, Bíróság viſelésben vannak, hogy a' Dézmáſok az ollyanokon egy-egy forintot, és egyéb *exactio*kat vegyenek, *tollál*taſsék *in perpetuum*: holott a' földes Urok-is afféle rendbéli embereknek kedvezni ſzoktak Dézmájok dólgából. Ha pedig meg-véſzi a' földes Ura, ſzabadſagában áll, mert *arenda* fizetéſſel véſzi-meg a' *Fiſcus*tól ſok helyeken.

EDICTVM XIII.

A' Dézmáſok magoknak külön mezö páſztorságot ne tulajdonítsanak, a' falus Bírák hívatalja lévén inkább az; mindazonáltal az arra rendeltetett emberek köteleſek légyenek afféléböl a' Dézmáſſal egyet érteni, és ha valamelly gabonában, vagy ſzölöben kár-tétel eſnék, egyezö értelemböl törvény ſzerént büntetſsék: és mind a' ſzegénységnek, mind a' *Fiſcus*nak. (holott a' kár közös) *refundál*taſsék.

Ex Art. An 1589. 1630.

EDICTVM XIV.

*Limitál*va légyen, mikor, mennyi lóval, és ſzemélyel menjen ki a' Dézmás, és meddig-is *continuál*ja kün lakását a' ſzegénységen, gazdálkodás-is mimodon légyen rajtok.

1625. 1616.

EDICTVM XV.

A' Dézmáláshoz kezdésért, határ fel-ſzabadításért, a' ſzegénységet ne ſanczoltaſsák.

1630.

EDICTVM XVI.

HA mi illetlen *exceſſus*okat a' Dézmáſok tselekeſznek, affélékröl a' Tiſzteknek utánnok czirkálni, felölök *inquirál*tatni ſzabados légyen; az *inquiſitió*t Fö és Vicé *Arendator*oknak, vagy

1630.

Digitized by Google

vagy Fejedelmeknek küldeni; söt hogy ha a' dolog haladékot nem szenvedhetne, személyekben-is öket *areſtál*tatni, és hírré tévén, a' mit a' Fejedelmek, avagy Fö és Vicé *Arendator*ok fognak parantsolni, a' szerént *procedál*janak vélek, és érdemek szerént meg-büntetteſſenek.

Debreczeni dolgokról.

EDICTVM XVII.

A' Só hordó szekerek eleibe ki-ne menjenek a' Debreczeniek, és ſem kün ſem benn Savokat el-foglalni, azzal annak el-adását meg-akadékoztatni, vagy a' szegénységnek kedve 's akaratja ellen ott le-rakatni ne méréſzeljenek; hanem mind szekereſtöl, mind aprónként el-adni Savokat, ha el-nem adhatnák, a' hová el-akarják vinni, szabadoſon megengedjék, *ſub poena florenorum* 200.

Ötvös Meſterekről.

EDICTVM XVIII.

Több Meſter emberek között, az Ötveſek mivelvén drágább *materiá*kból, tapaſztaltatik nagy *fraudulentia* közöttök valókban, nevezet szerént egyikből, hogy a' jó ezüſtöt igen meg-ſzokták veſztegetni, roſzſzúl és rusnyáúl-is mivelnek; Máſikból, hogy akármelly müben-is az arra ki-adatott aranyat a' fel-méréskor belé nem tudják; Harmadſzor, hogy akár kitsíny *quantitás*ban, akár mentöl nagyobb kiterjettségben légyen a' mü, de gyakorta két-két aranyat *extorqueál*nak a' miveltetö embereken; mellyben melly szemlátomáſt való *fraus latitál*jon, akárki meg-ítélheti, noha tsak mi ideig-is nem tart aranyazáſok; Annak-okáért a' Czéh Meſtereknek és Városok Bíráinak erre légyen ſzorgalmatos gondjok, és orvoſolják meg-is, a' münek girájától-is pedig nem többet, hanem a' *limitatio* szerént való fizetéſt vegyenek, és a' miveltetö embereket-is hoſzſzas haladékokkal ne

Digitized by Google

várakoztaſsák; egyéb-iránt a' miveltetö ember panaſzt tévén a' Bíráknak, mindjáráſt a' panaſzló embert *contentál*taſsák, a' tsalárdúl mivelö embert pedig büntetſsék *fl.* 100. *toties quoties*; mellynek harmada a' panaſzló emberé, két réſze a' Bíráké és Chéhé légyen. Ha pedig a' Bírák és Czéh Meſterek el-múlatnák, a' panaſzló ember ſzabados légyen véle, ha maga vagy a' *Fiſcalis Director*nak tévén *inſtantiát*, *evocál*tatja-is Táblára, 's *comperiál*tatván a' dolog, azon Tiſztek *fl.* 200. *convincál*taſſának: mellynek-is harmad réſze a' panaſzló félé légyen, két réſze *Fiſcus*é.

Enyediekről.

EDICTVM XIX.

AZ Enyed Városbéliek, valamelly *abuſus*ból két-két pénzt ſzoktak vólt venni minden egy-egy köböl gabonáért, mellyet Városokba el-adni vittenek, a' ſzegénységnek nagy fogyatkozására: melly a' mint régen *tollál*tatott, úgy ezután-is nem *admittál*tatik.

Ex Art. An. 1614.

Fejérvári dolgokról.

EDICTVM XX.

FEjérváratt a' kerítéſen belöl a' kinek háza vagyon, a' helynek állapotjához illendö módon tartozzék meg-épiteni, az elötti *Articulus*ok ſzerént; egyéb-iránt-is, de bizonyos idö *terminál*tatván arra a' Tiſztektöl, valakinek ſzalmával fedett háza, töviſſes, és veſzſzökkel font kerti találtatik, a' rendelt idö után le-vonattaſsék és el-hordattaſsék; másodſzor-is *terminus*t adván néki, haſonlóképen büntetteſsék, harmadſzor pediglen házát tellyeſséggel *amittál*ja.

An. 1618. 1627. 1629.

EDICTVM XXI.

ORſzág Gyülésén, Fejedelem Udvara népén és azokon kivül, kiket a' Fejedelmek hívatnak, ez Orſzágbéli emberek közzül, ſenkinek Fejérváratt ſzállás ne adattaſsék, hogy annyival inkább

Digitized by Google

inkább az Országbéli emberek kénszerítteſſenek házakat tsináltatni, vagy pedig fizetésért magoknak szállást fogadni.

Faluk birodalmának módjáról.

EDICTVM XXII.

NEm kevés bántódása vagyon ez-iránt-is a' Nemeſségnek, hogy némellyek Jobbágyi, *in praejudicium Dominorum terreſtrium* máſoknak *obligál*ják Jobbágyságra magokat, melly miatt a' *Patronus*nak nem tsak Jobbágyának személyéhez, hanem örökségéhez való *jus*ſa-is más idegenre *transferál*tatik; némellyeknek örökségek meg-marad ugyan, de a' Jobbágy az Urának *injuriá*jára helyéből ki-bontakozván, más *Patronus* földére költözik által, a' honnét Törvény szerént is nem *reducal*tathatik: Némellyek viszont a' Jobbágynak fiú ágon lévö *defectus*án a' *fundus*hoz való minden *pertinentiák*at *abalienál*nak; némellyek végezetre szölöbéli örökségeket leányoknak adván, abból *cedál*andó Dézmát-is a' *Dominus Terreſtris*töl el-idegenítik; melly *abuſus*nak *tollálás*áért, végeztetett, hogy a' melly *Patronus*oknak effélékből, vagy ehez haſonló dolgokból *emergál*t bántódáſok vagyon, ez illyen Falu vagy Város lakoſit, nem *per modum citationis*, hogy abból *contentiók*, *condeſcenſiók*, és egyéb *proceſſus*ok következhetnének, *admoneál*taſsák; hanem tsak hogy a' jövendö Ország Gyülésére *compareál*ni tartozzanak, és ha miröl *Privilegium*ok *extál*, *producál*ni tartozzanak, hogy akkor leheſſen *deliberatio* felölök.

Fiſcale bonumokról.

EDICTVM XXIII.

A' Bihari, Tsatári, Püspöki Nemeſség a' *Fiſcus* számára *contractus*ok szerént, *öt-öt forintot* adjanak, paraſt *fundus*on lakáſokért; de mivel paraſt *fundus*on laknak, arról a' szegénységet a' közönséges tereh viſelésben, hogy ſegitsék, méltó dolog; holott azon helyekre paraſtság telepednék, ha ök nem lakná-

laknának rajta: ha kik pedig ehez nem akarnák tartani magokat, meg-engedtetett, el-mehetnek onnét.

Ex Art. *An.* 1653. A' melly Nemes ember *Fiscalis* Jószágban lakván, parlagból szölöt akar építeni, elsöben találja-meg a' *Praefectust*, vagy a' *Fiscus*nak azon helyben való Udvarbíráját, ki a'helyet meg-látván és meg-betsültetvén, ha a' *Fiscus* Jobbágyi nem akarják mívelni, annak-utánna azon Nemes ember szabadoson birhassa, a' Dézmát a' *Fiscus*nak ki-adván belöle.

Hadi állapotokról.

EDICTVM XXIV.

HAdakozásnak idején Nemes embereknek házaira, majorjira, Pap és Schola házakra a' hadak ne szállíttassanak, *sub poena fl.* 200. egyéb-iránt-is Istenes és Haza javára és szabadságára nézendö, és állapotokhoz alkalmaztatott *Edictum*ok adattassanak-ki, szorgalmatoson *observál*tassanak-is.

A' Jésuitai Szerzetnek ki-rekesztetésének módjáról és okáról.

EDICTVM XXV.

A' Jésuitai Szerzetbélieknek az Ország *Constitutiói* ellen találkozhatott *Fautor*inak engedelem adatott, mind addig való ezen dologbéli tselekedetekről, míglen *legitimè* nem vóltak *admoneál*tatva a' Jésuitai Szerzetbéliek ki-menetelek felöl; azután való tselekedetekért, a' Fejedelmek *gratiá*jában és szabadságokban áll, akarják-é *prosequál*ni Törvénnyel, avagy nem; az *admonitio* pedig vólt *die* 22. *Jan.* 1652.

Jófü Vidékiről.

EDICTVM XXVI.

JOfü Vidékire senkinek Jobbágyi bé-ne fogadtassanak, és ha ollyan találtatnék, az Ispánok, és Vármegye Tiszttei *sub amissione officiorum* reá menjenek, és *restituál*ják, *comperiál*tatván elöttök a' dolog, *absque ulteriori litis processu*.

Ingyen

Digitized by Google

Ingyen gazdálkodáſról.

EDICTVM XXVII.

VAlakiknél Fejedelmek *Specialis Salvus Conductus*ok arról nintsen, ingyen való gazdálkodáſra ſenkit ne kénſzerítsenek; mellyet ha valaki tselekednék, a' helynek *Patronus*a a' tselekedöt, ha Nemes ember léſzen, *evocál*taſſa, ha akarja Székes helyre vagy Táblára, akár Gyülés alatt, akár *Octavalis Terminus*on, és *convincál*tatván *fl.* 200. büntetteſsék, a' kárnak-is *refuſió*jával: ez illyen *cauſa*, a' Vármegyékről *Appellatió*ba ſe botsáttaſsék, *Exmiſsión* kivül pedig, egyéb *remedium* ne-is *admittál*taſsék.

Ha *reſidentiá*tlan Nemes ember, Urak, vagy fő rendek ſzólgai, a' falu fel-kelvén, ſzemélyeknek meg-ſértéſsek, és meg-károsítások nélkül, ha magokat meg-adják, fogják-meg, és vigyék Tiſzt kezéhez, a' ki törvényt láttatván, és a' dolog meg-bizonyoſodván, a' kárt *refundál*taſſa, 's magokat pedig díjok le-tételével válthaſsák-meg.

Ha Záſzló alatt való fizetett rend, avagy egyéb udvari ſzólgák, ezen mód ſzerént meg-fogattatván, ha közel léſznek, vigyék Kapitányok vagy *Generalis*ok kezekhez; ha pedig a' Fejedelmek közel léſznek, Udvarhoz vigyék fogva, és ezen mód ſzerént büntetteſſenek.

Ha pedig *Fiſcalis* Várakhoz, vagy Fejedelmek egyéb Jóſzágihoz tartozó Szabadoſok, vagy egyéb rendek léſznek, meg-fogattatván azok is, *Praefectus* kezéhez vagy Udvarhoz küldetteſſenek, a' haſonló büntettetéſre. Ki-vévén azt, ha kéremés ſzerént magok jó akaratjokból, nem rajtok élödni akaró, hanem útjokat jámborúl *continuáló* emberekneк valami emberséggel akarnak lenni, kiváltképen ha *comperiál*tatik, hogy a' Haza vagy Fejedelmek dolgaiban járnak.

Mindazáltal ſzállás-adáſſal, és a' Falujokban vagy Városokban fel-találhatandó, ember és marha élés, és egyéb ſzükséges

Digitized by Google

gazdálkodáſſal illendö árron, pénzért, a' Szállóknak tartozzanak, az ezen dologban fenn meg-írt *poena* alatt és *proceſſus* szerént.

Boros Jenei dolgokról.

EDICTVM XXVIII.

Ex Art. An. 1648.

MInémü szükséges dolog légyen akármelly *Respublicák*ban, Városokban, és Tiſztviſelök között-is a' jó rend-tartás, és minden dolgoknak helyes és szép egy értelemmel való jó karba állatása, nem szükséges azt ſok szóval *exaggerálni*, meg-mútatja tsak ama' kis *ſententiá*tska-is:

Concordiâ res parvae creſcunt; diſcordiâ maximae dilabuntur.

Ugy-is vagyon, mert a' melly lakoſok között (akár Tartományok, *Reſpublicák*, akár Városok légyenek azok) egygyeſség, egy értelem, és jó rend-tartás vagyon, akármelly ellenkezö idöknek háborús szélveszei ellen-is bátorságosbak és erösbek szoktak az ollyanok a' meg-maradásra lenni; Ellenben pedig a' hól egyenetlenség, és rendeletlen zürzavaros állapot vagyon, ott nem szokott ſemmi jó nevelkedni, hanem naponként romlás és el-fordúlás szokott következni.

Értvén azért a' Jenei Végházban-is némelly dolgokban; a' külömb-külömb rendbéli lakoſoknak nem egyenlö vóltok miatt, ottan ottan egyenetlenségeket történni, és abból naponként nagyobb-nagyobb alkalmatlanságot származni: Hogy ez illyenböl nagyobb *inconvenientiák* ne következnének, ezen dolog szükségeſnek ítéltetett vólt, még ez-elött való idökben betsületes Tanáts rendek eleibe támaſztatni, kikkel való egy értelemböl, annak a' szép Végháznak békeſséges meg-maradásának, és abból a' közönséges jónak-is akarván *conſulálni*, minek-elötte erröl derekaſabb *ordinantiák*at tettek vólna, szükségeſnek ítéltetett ez alább meg-írt *Articulus*okat, a' Boros Jenei Végházban lakó minden Tiſztviſelöknek, mind Nemes és Szólgáló rendeknek *pro perpetuo Statuto* elejekbe adni és rendelni.

Elö-

Digitized by Google

Elöször: Hogy a' Vicé Ispán a' Kapitánnyal a' közönséges jóban egyet értsenek, a' Fejedelmek és a' szegény Hazának szolgálatjában, és annak a' helynek meg-maradására nézendö dolgokban.

Másodszor: Ha valami olly' bizonyos hírei érkeznek a' Kapitánynak, mellyre derekason *insurgál*niok kell, ollyankor dobot üttetvén, vagy trombitát fútatván a' Kapitány, a' Nemesség-is *in illo casu* tartozzék mennél jobb szerrel lehet, a' Fejedelmek és Ország szolgálatjára, a' közönséges jóra és meg-maradásra fel-ülni, és egy szívvel lélekkel a' köz jónak a' fizetett néppel együtt szolgálni; de minden aprólékos dologra, úgy-mint, tíz húsz tsavargóra nem kell fel-ülniek, mert ugyan-is nem tartoznak mindenkor azon terhet viselni, mint a' fizetett nép.

Harmadszor: Mivel hogy mindenütt, 's ott-is Jenöben, a' gonoszságban igen el-merültek az emberek, annak *refrenál*ásában pediglen, kiváltképen abban a' helyben, más mód *observál*tatik ez-után, tudnillik: mint-hogy a' Kapitány az elébbi szokás szerént a' Várost kerülteti, ha valamelly olly' *publicus malefactor in flagranti comperiál*tatik, a' Kapitány megfogathassa, és virattig *detentió*ban lévén, ha Nemes ember, vagy Nemes ember szolgája lészen a' *malefactor*, vitradva a' Kapitány adja a' Vicé Ispán kezébe, és az Ispán *longus processus*ra az elébbi szokás szerént affélét ne botsásson, hanem az alább meg-írt rövid *processus*sal törvényt láttassón reája, és *constál*ván a' *malefactum*, mindjáráft *executió*t-is tétessen, minden kedvezés és halogatás nélkül illyen *modalitás*sal: hogy valaki gyilkosságban, ember sebhetés, verekedés, vagdalkozás, fegyver-vonás, és kerítésen belöl való lopás, szántszándékkal való gyúlaztás, tíltott idöben való lövöldözés, Tiztek ellen való *insurrectió*, 's azoknak mint a' mi méltóságunkat *repraesentáló* személyeknek, illendö betsületeknek, és azokon kivül-is, kinek-kinek rendi szerént való betsületeknek, érdemlett mód szerént meg-nem adása, a' végezé-

Digitized by Google

ſeknek, ki-adott *Edictum*oknak nem *obtemperálá*ſa, és nem *effectuál*áſa; házaknak, pinczéknek, bóltoknak fel-veréſe, éjtſzakai támadás, kiáltozás, és több efféle keritéſen belöl eſendö czégéres vétkeknek tselekedetiben *deprehendál*tathatnak, az ollyanokat minden ſzemély válogatás nélkül, mind a' Várbéli Tiſztviſelö emberek; 's mind a' Vicé Iſpán megfoghaſſa *ſimpliciter*, nem *admittál*ván abban ſemmi *exceptió*t és *remedium*ot: kik ellen való Törvényeknek *diſcuſsió*jában illyen *proceſſus*nak kell *obſervál*tatni:

Hogy-ha a' vétkes meg-fogattathatik, avagy kézbe adattatik, a' melly Tiſzt kezénél találtatik lenni, az tartozzék *ad tertium* Törvényt ſzólgáltatni felöle, 's akkor *ad octavum* bizonyságra *exmittál*tatván, tartozzék a' bizonyságoknak azon *Terminus*on való *reportál*áſakor *ad meritum* meg-felelni, ugyan akkor mindjárt *ſententiá*t-is *pronunciál*tatván az illyenek ellen, egyſzer *ad quindenam Novum* adattaſsék, de ezen kivül annakutánna ſemminémü *remedium* nem *admittál*tatván, a' *pronunciál*andó *ſententia*, *debitae etiam executioni demandál*tasſék: *Interim* a' vétkes vagy *detentio*, vagy jó kezeſség alatt tartaſsék, *juxta qualitatem delicti*. Aprólékos *exceptió*nak hely ne adattaſsék; ha pedig valamelly Nemes ember ſzólgája vólna a'lator, az, Nemes házhoz ſzaladván-bé, kézhez nem adnák *ad ſimplicem requiſitionem dictorum Officialium*, ezen fenn meg-írt *proceſſus* ſzerént tartozzék elö-állatni azon Nemes ember, *ſub poena in Articulis Regni, ſignanter An.* 1646. *Articulô* 2. *expreſſa*. Idegen külsö embert pedig tartozzanak egy átaljában kézhez adni: Kiket ha kik *contumaciâ ducti* kézhez nem adnának, ezen *proceſſus*ſal, a' meg-nevezett *Articulus*ban *denotált poená*n maradjanak, *toties quoties*, valakik ez ellen tselekedni méréſzelnek.

Ha kiket pedig a'Város örzöi, 's kerülöi, éjtſzakának idején a'Nemeſek közzül (kik vagy más ember házára mennek, vagy máſokat meg-vagdalnak, *in loco delicti deprehendál*nak) meg-találnának fogni, kalodába vinni, és éjjel ott hálatván,

Digitized by Google

másod nap az Ispán kezébe adnák, a' fellyebb *denotált modalitas* szerént; ha az illyeneket érdemlett büntetés nélkül az Ispánok el-botsátani *attentál*nák; avagy a' kik az illyen *malefactor*okat, az örzökre reájok támadván el-szabadítanák, ez illyenek közzül-is valakik az ö Tiztek alatt találtatnak, érdemlett büntetéssel meg-nem büntetnék, és ebben el-is nem járnának, *sine respectu personarum eo facto amittál*ják tiszteket.

Negyedszer: Ha éjtszaka vagy nappal, valamelly úttzán olly' riadás esnék valamelly *malefactor* miatt, kiki a' maga javára nézve abban az útzában tartozzék fel-kelni, és akármiféle ember légyen a' *malefactor*, meg-foghassák, és a' Tisteknek kezekbe adhassák; ha pedig a' lator valamelly Nemes ember házához bé-szalad; a' Tisteknek adjanak hírt felöle, és úgy a' fellyebb meg-írt *modalitas observál*tatik e' dologban.

Ötödször: Takarodó harangozás után, a' Kerülökön kivül senki fegyverrel ne járjon; hanem ha a' Fö emberek közzül valaki olly' barátjánál vagy jó-akarójánál való mulatásában, vagy egyéb dologban el-találván késni, az olly' ember lámpásnál menjen házához; mert egyéb-iránt, ha lámpás nélkül valaki fegyverrel éjtszaka találtatik, abban az elébbeni jó rend-tartás *observál*tatik ez-után is, úgymint meg-fogattatik, és víratig kalodában tartatik.

Hatodszor: Mint-hogy vannak olly' Nemes emberek, kik elég értekesek, még-is annak a' Végháznak közönséges szükségére lovat nem tartanak, abban ez után illyen mód *observál*tassék; Hogy a' Nemes emberek, a' kiknek értekek vagyon reá, lovat tartsanak, és annak a' helynek közönséges szüksége mellett fel-üljenek; a' kik pedig ebben ez-után-is viszszálkodnának, az Ispán meg-hirdetvén köztök; ha mégis lovat nem akarna tartani, az ollyan Nemes ember elsöben *fl.* 6-tal; másodszor 12-vel; harmadszor 24-forinttal büntetödik-meg. A' kiknek pedig arra való értekek nintsen, hogy lovat tarthassanak, az ollyan emberek, szablyát, puskát,

Digitized by Google

kát, és jó gyalog embernek való fegyvert tartsanak. A' kik pedig az ollyak közzül azt meg-nem tartanák, elsöben 2-forinttal; másodszor 4-gyel; harmadszor 6-forinttal büntetödnek-meg. Ezeknek pedig mustrálására és meg-látogatására, bizonyos *Commissariusok* botsáttatnak esztendönként.

Hetedszer: Másutt lakos Fö és Nemes emberek jószágoknak *quantitás*ára nézve tartsanak szólgákat Jenöben az Ország *Articulus*ának *continentiá*ja szerént. Ennek pedig *observá*lására, és *in officio continuál*ására, a' Kapitány viseljen gondot. Ott való fizetett Katonát, és *residentiás* Nemes embert, ez-után ne engedjen tartani; mivel a' Nemes ember és fizetett Katona azon kivül-is tartozik maga szabadsága mellett fel-ülni, 's abban a' helyben szólgálni: a' kik most efféle szólgák találtatnak-is, azok-is le-tétessenek mindjárást.

Nyóltzadszor: A' Kapitány a' Nemes ember jószágában, sem petsétivel, sem egyébképen, semminémü Törvénybéli dolgot ne igazgasson, annyival inkább a' Nemes ember jószágira *praesidium*ot ne küldjön, és meg-ne fogassa; mert efféle igazgatás a' Vicé Ispánnak és Szólgabíráknak *incumbál*: meg-maradván mindazonáltal mindenekben, a' Végbéli Kapitányoknak az ö régi *authoritás*sok, és az ö Tiztekhez, vígyázásokhoz, gondviselésekhez tartozó dolgokban való régi *usus*ok.

Kilentzedszer: Mivel az elötti Kapitányok idejében-is, Jenöben-is a' kólts alatt a' Város keritésen belöl esett *potentiák*, *diffamatiók* és egyéb aprólékos dolgok, a' Vár Szombati Székin *agitál*tattak, *tam ex parte Nobilium, quàm alterius cujusvis statûs hominum ibidem degentium*; tartozzanak minden ott lakos rendek ebböl-is magokat az 1641-esztendöbéli *Articulus*okhoz tartani a' régi *usus* és a' Kapitányoknak *authoritás*ok *in vigore* maradván, és a' keritésen belöl akármelly rendtöl történt dolgokat Szombati Széken *decidál*tassanak.

Tizedszer: Szükségesnek láttatik az-is, hogy ennekutánna

Digitized by Google

tánna a' Nemes Vármegye Tiſztei külömben bé-ne vegyenek ſenkit a' Nemeſség közzé, 's bé ſe írják, hanem ha elsöben, vagy *Armalis*ſal, vagy egyébképen való helyes, *et fide dignis teſtimoniis humanis, vel literalibus ſufficienter doceál*ja, Nemeſsegét; valakik pedig Nemeſségeket nem *doceál*hatják, tartozzanak a' Kapitánytól *dependeál*ni, *ſucceſsivis ſemper temporibus*, 's a' Kapitány tiſzti és *authoritás*ſa alatt legyenek.

Tizen-egyedſzer: A' Város Palánkinak, 's Város Hídgyainak meg-tsináláſa és épitéſe melly ſzükséges légyen a' közönséges jóra nézve, nem ſzükség *declarál*nunk. Tetſzett azért Tanátsúl egyenlö értelemböl, hogy Hídakat, Palánkot, a' Nemeſség közzül a' ki tsinálni nem akarja az ö réſzét, a' régi bé-vett jó rend-tartás ſzerént, a' Kapitány éljen *authoritás*ával, 's küldjön-ki mindjárt az ollyannak jóſzágára, 's hajtaſſa-bé jóſzágát, 's tsináltaſſa-meg azzal.

Jobbágyokról.

EDICTVM XXIX.

NOha az el-bújdoſott Jobbágyoknak viſzſza-vitelek és adáſok felöl *generalitás*ban végezéſe *extál* a' Nemes Orſzágnak; mindazáltal ez-is, hogy a' Gyalog Záſzlók alól-is a' Jobbágyok *reſtituál*taſſanak; és *interea temporis* házok népe ott hon lakván, földes Urokat állapotjok ſzerént ſzólgálni tartozzanak, a' ſzerént a' Kapu-ſzám után való adót-is réſzek ſzerént meg-adni. *Ex Art. An. 1619. 1638.*

Idegen és Jövevény emberekről.

EDICTVM XXX.

SOhúl e' Birodalomban, máſok *injuriá*jával, tíz, tizenkét napos, két 's három hetes ſzólgálatú ſzabadságra ſenki embereket ne gyüjtsön.

Idegen Katonák felöl.

EDICTVM XXXI.

Ka-

Digitized by Google

Ex Art. Au. 1650.

KAtonák és egyéb vitézlö rend, avagy Szabadoſok, hatalmasúl fenkinek földéröl Jobbágyokat el-vinni ne méréſzeljenek; kik ha ollyakat tselekednének, és vélek birhatnak, ſzabadoſon meg-foghaſsák, és vagy a' Fejedelmek Udvarába, vagy utánnok való Fö Tiſzteknek kezekhez küldjék, érdemek ſzerént való kemény büntetéſre; ha pedig vélek nem birnának, *requirál*tatván a' Fejedelmeket felöle, avagy a' hatalmaskodóknak Fö Tiſzteit, meg-fogattaſſanak, és mint Országh *Statutumi* ellen tselekedök, úgy büntettesſenek, az el-vitt Jobbágyok *ſimpliciter reſtituál*taſſanak, 's ha mi károkat tettenek, *refundál*taſſanak.

Kövár vídéki Jobbágyokról.

EDICTVM XXXII.

1609. 1649.

KÖvár vidékiröl-is a' Jobbágyok ki-adattaſſanak, mint egyéb helyekröl-is mindenünnét, az egy Fogaras földén kivül: Ellenben az onnan el-bújdoſott Jobbágyok-is *reſtituál*taſſanak *modô in Articulis expreſsô*.

Káránſebes.

EDICTVM XXXIII.

1631. 1650.

A' Káránſebeſiek a' Só vitel és hordás dolgából a' régi jó *uſus* ſzerént éljenek, és a' *Fiſculis proventus*ok-is közöttök egyéb úton ne neveltetſſenek, ſzabadságoknak és *Privilegium*oknak *praejudicium*jával, hanem a' mint eddig, ezután-is abban tartaſſanak.

Latrok büntetéséröl.

EDICTVM XXXIV.

1556.

A' Lelkezödéſſel való ſzitkozódáſok ellen *obſervál*taſsék az 1619 eſztendöbéli *Articulus*, melly ſzorúl ſzóra így következik: A' lélekkel való éktelen ſzitkozódás-is, mivel illyen ſzörnyen el-áradott, noha elég *Conſtitutio* vagyon eddig-is felö-

le;

Digitized by Google

le, mindazonáltal látván, hogy az emberek attól meg-nem ſzünnek, Végeztük, hogy mindenütt igen meg tiltaſſanak minden rendek között. És hogy inkább el ſzokhaſſanak róla, Nemes ember valamennyiſzer el-mondja, *egy-egy forintot* vegyenek tőle: Szólgát és Paraſzt embert a' kézi kalodába tegyenek, és délig ott tartaſsék. Ha pedig meg-akarja magát váltani, 25 *öt-öt pénzel* válthaſſa-ki, *toties quoties* el-mondja. Mellyre minden Városokon, a' Bírák eskütt Polgárival együtt viſeljenek ſzorgalmatos gondot, és ſzemély-válogatás, 's kedvezés nélkül minden rendeken *exigál*ják, és az Egyházfiaknak adaſsék, a' fellyül meg-írt mód ſzerént. A' Nemes embereken a' Vicé Iſpánok és Király-Bírák *exequál*ják. De tartozzanak a' Falus Bírák hitek ſzerént erre ſzámot tartani, és az Iſpánoknak meg-mondani. Urak, Fö emberek, magok betsületekért tartozzanak lelkek köteleſségek alatt, minden alattok valókkal' ezt a' végezéſt meg-tartani, és a' fellyül meg-írt büntetéſt *exequál*tatni, és oda a' hová rendeltetett, *convertál*ni.

Limitatiókról.

EDECTVM XXXV.

E' Moſtani Gyülés alatt nem lehetvén újabb igazításba vétele a' *Limitatiók* állapotjának, *differál*tatott más alkalmatosb időre, addiglan pedig hagyattattak helyben ezelőtti *Limitatiók*, mellyekre *Inſpector*ok légyenek, mind Vármegyéken, Székelységen, Száſzságon és Városokon, és egyéb helyeken-is, a' helyeknek Fö Tiſztei köteleſségek ſzerént, mellyről Fejedelem parantsolati menvén-ki, mindenütt *promulgál*taſſanak, söt eddig-is minden helyeknek elsö egybe gyülekezetiben ezen *Conſtitutió*nak *vigorá*val, hogy mindenek ahoz alkalmaztaſsák magokat, végeztetett. Melly hogy *conſtál*haſſon az embereknél, *exemplár*ok-is nyomtattaſſanak.

Digitized by Google

Méznek, Viaſznak vételének, és el adásának módja.

EDICTVM XXXVI.

MAga majorságából *proveniált* mézét, viaſzát, minden Nemes ember az Orſzágból-is a' hová akarja, minden Harmintzad nélkül mind maga ki-viheſſe és küldheſſe, mind pediglen, ha idegen akármelly embernek el-adja-is, a' Harmintz-adókról írott 5-dik *Articulus* ſzerént adván *Teſtimonialist* mellette, békével el botsáttaſsék; az Orſzágban pedig annál inkább ſzabadoſon árúlhaſſa mindenütt, adhaſſa és veheſſe-is akárki a' Nemes rendektöl. Paraſzt embertöl is a' Nemes ember maga háza ſzükségére és nem kereskedéſre ſzabadoſon veheſſen; de egyéb-iránt kereskedéſre való mézet és viaſzat ez Orſzágban ſenki ſzedni és venni, annál inkább ki-vinni ne méréſzeljen Fejedelmek engedelmek nélkül, mivel azzal való kereskedés moſtan *Fiſcus* ſzámára *reſerváltatott*; *alioquin* ha kik az ellen *impingálnának*, a' *Fiſcalis* Tiſztviſelök a' Székre *citáltatván* elsö Székröl bizonyságra egyſzer ki-botsáttatván, máſodik Szé-
Ex Art. An. 1635. ken *finaliter decidáltaſsék* dolgok: és *comperta rei veritate*, a' tilalom ellen vett vagy adott marhának *duplumán convincáltaſſanak*, és *ulteriori terminô denegatô*, *omnibusque juridicis remediis excluſis*, *executió*-is *peragáltaſsék*, két réſze *Fiſcus* ſzámára, harmada az *executor*oké légyen.

Más Orſzágból pedig, a' mint-hogy ſoha közönséges végezés által meg-tiltva nem-is vólt, hogy mind méz, viaſz,
1649. barom, és egyébféle minden marhák és eſzközök, az Orſzágnak nagyobb böségéért ſzabadoſon bé-hozattaſſanak, *ſolutis de jure ſolvendis* végeztetett. A' ſzegény köſség-is ne kénſzerítteſsék arra, hogy magának meg-tartani való, vagy egyéb-iránt nem el-adó méhét fel-verje, vagy fel vert, és el-nem adó, hanem maga ſzükségére meg-tartani akaró mézét és viaſzát kedve ellen el-adja; egyéb-iránt-is a' ſzegényſéget

Digitized by Google

ſéget ne ſantzoltaſsák a' méz gyüjtök, vagy egyéb arra rendeltetett emberek; mellyet ha tselekednének *reſidentias* emberek, *Forum*jokon *proſequál*taſſanak: ha pedig *reſidentiá*tlan, *Praefectus* vagy más elöttök járó Tiſztek elött; kiktöl *dependentiá*jok vagyon, azon mód ſzerént *proſequál*taſſanak, és *convincál*taſſanak, mint fellyebb írva vagyon a' tilalom ellen mézet és viaſzat ſzedök felöl.

A' méznek *vecturá*jával-is a' Vármegyebéli ſzegénység ne terheltetſék, hanem annak bizonyos rendi légyen, a' *Fiſcalis* Városok, Száſzság és egyebek; honnat gyüjtött mézet, kik és meddig, ſzállitsák.

Nyom követéſről.

EDICTVM XXXVII.

HA Falukon és Városokon kivül ſzállván meg, marhája elvéſz valakinek, és nyomát fel vévén, a' Falubélieknek-is hírt tévén (a' kik tartozzanak-is ki-menni, és a' nyomot a' károſſal együtt követni) ha azon határról ki-nem vihetik, annál inkább meg-ölve azon határba találják, tartozzanak kárárol *contentál*ni a' káros embert, a' nyomra, avagy meg-öletett marhára reá esküvén; és ezen fellyül a' Tiſztek-is *fl.* 12. büntetſék-is a' Falut; ha a' latrot ki-nem adhatják, és meg-nem bizonyithatják, hogy nem Falujokbéli lett vólna; Ha pedig a' nyomot a' Falura vihetik-bé, vagy a' marhát a' Faluban találják-meg, a' kárnak meg-fizetésén kivül, ha a' latrott kézhez nem adják, *flor.* 40. *exequál*janak rajtok a' Tiſztek: melly nyomnak ekképen való követésében, ha Tiſztet vagy Nemes embert köz-bírónak nem találhat a' káros ember hamarjában, közel való akármelly Falubéli két hites embert-is köz-bírónak híhat; de a' hitnek fel-adására ok-vetetlen Tiſztet, vagy azt nem kaphatván, két Nemes embert tartozzék híni. Ha pedig az elvefzett marha, ſem annak nyoma a' Falun és határon nem akad-meg, magok határokról ki-követvén a' nyomot, a' ká-

Digitized by Google

ros emberrel együtt, vagy a' káros emberrel együtt el-tévesztvén, és a' Falubéliek-is hittel adván-ki határokból, azon Falubéliek *eo facto absolutus*ok légyenek.

E' *Casus*ban, a' Kerített és Mezö Városok annyiban *excipiál*tatnak, hogy-ha a' nyom a' Városba, vagy a' Kerített Városoknak határiba vitetik-bé, tartozzanak a' bé-vitt marhát fel-keresni, vagy a' latrot meg-fogni, vagy a' káros embert *contentál*ni: de a' külsö határokbéli nyom fel-vételével, követéssel, és ki-adással nem tartoznak. Ha hol pedig a' Városokon, vagy azoknak hóstátiban a' Fejedelmeknek fizetett Hadai lévén *quartély*ban, az el-veszett marhának nyoma oda vitetnék, azoknak Elöttök-járói nem-tsak meg-engedjék afféle marhának meg-keresését szállásokon, de hogy affélékböl következhetö alkalmatlanság el-távozódjék, a' Hadnagy vagy maga ki-menjen, vagy tartozzék a' keresö ember mellé segitséget adni, 's ha a' marha Katona keze 's neve alatt találtatik, nem a' Gazda, vagy Város, hanem a' Szálló fizessen; de ellenben, ha a' Gazda tudta afféle idegen marhának oda vitelét, 's meg-nem jelentette, egy-iránt büntetödjék. A' fellyebb meg-irt mód szerént pedig, a' melly Falunak határára a' nyom által adatik, azon Falubéliek-is tartozzanak ugyan ki-menni; és a' káros emberrel együtt a' nyomot követni, 's ha a' Falujokba vitetik-bé a' nyom, ezen mód szerént büntettessenek; de ha a' Falun kivül tévesztetik-el a' nyom, annál inkább határokról ha ki-adathatik, semmivel nem tartoznak, hanem a' káros ember, vagy ezen mód szerént köveſſe elébb-elébb a' nyomot, vagy egyéb úton keresse kárát; és ha a' kárt el-akarja távoztatni, jobb vagy Faluban vagy Városokban benn szállani, vagy mezöre szállván magára vígyázni. És ekképen minden helyek, az Országnak régi végezése szerént, a' benn való végezések, vígyázások által, 's a' mennyire érkeznek magok határokon-is, jó gondviselléssel tartassanak: hogy így vétek nélkül ne károsodjanak az emberek, a' kin való és

Ex Art. An.1617.

ide-

Digitized by Google

idegen gonoſz-tévők által történt dologért. Ha pedig határokon nem tsak nyoma, hanem maga találtatik a' nyúzott marha, ugyan az árrát fizeſſe-meg a'Falu, vagy meg-esküdjenek, hogy nem köztök való tselekedte.

Melly mód *indifferenter* minden helyeken *obſervál*taſsék, minden tovább való *proceſſus*ok és *remedium*ok *excludál*tatván.

A' melly helyeken pedig Sokadalmok ſzoktak lenni, a' Sokadalmok idején el-vezett marhákat ſem nyomozni, ſem meg-fizetni nem tartoznak; ezen az úton haſonlóképen *Generalis* Gyüléſek és *Octavalis Terminus*ok *celebrál*ása alatt való idökben és helyekben-is, hanem kereſteſſenek *ſuis modis.*

Oroſzok, Oláhok, Muntyánokról, 's egyéb nemből álló lézzegö emberek felöl.

EDICTVM XXXVIII.

AZ idegen Uratlan és lézzegö embereknek meg-fogá- *Ex Art.*
ſokról, Szólgaságra vagy Jobbágyságra örökösképen va- *An* 1628.
ló kénſzerittetéſekről a'*Generalis Articulus*okban világos írás 1630.
vagyon, mellyeknek nem *obſervál*ói *ſubjaceál*nak az *Articularis poená*nak; tetzett mindazonáltal ez-iránt ugyan *ſpecificál*ni a' *poená*t, úgy-mint *fl.* 200. nevezet ſzerént pedig, hogy az Orſzágban lézzegö Oroſzok, Oláhok, Muntyánok, és egyebek a' fenn meg-nevezett *Articulus*nak tartáſa ſzerént, meg-fogattaſſanak, és meg-kötelezteſſenek; ha kik affféléknek kedveznének tudva, méltó igaz ok nélkül megnem köteleztetnék, *admoneál*tatván a' Tiſztektöl, ha ugyan *contumaciter poſthabeál*nák, *comperta rei veritate mox et defacto* a' Tiſztek *két-két ſáz forintot exequál*taſſanak rajtok.

EDICTVM XXXIX.

HUnyad-Vármegyében feleségek után Nemes*fundus*on lakó
Muntyánok a' Nemeſségnek ſzíne alatt lopáſt, gyilkoſság- 1624.
ot, és egyéb czégéres vétkeket tselekedvén, hogy az 1624-eztendöben a'la tor Oláh Papoknak meg-fogásáról írott *Articu-*

Digitized by Google

lus szerént, ha kiknek magoknak elégedendö zálogjok nem találtatik; *comperta rei veritate areſtál*taſſanak, avagy kezesség alá vettetheſſenek, végeztetett.

EDICTVM XL.

Ex Art. An. 1643. ZÖrény Vármegyébe jött, és ott meg-marháſodott Muntyánok ha viſzſza akarnak menni, avagy vitetni, harmad réſz marhájokkal botsáſsák-el, két réſzét meg-tartván a' földes Urok.

Örizésről.

EDICTVM XLI.

MInd a'Vármegyéken és egyéb helyeken éjjeli és nappali örzés *obſervál*taſsék *inviolabiliter*, az egyházi Nemeſség-is abból magát ki-ne vonja; a' mellyet pedig ha vagy egyházi Nemes emberek, vagy egyebek el-múlatnák, *comperta rei veritate* a' Tiſztek *fl.* 12. *exequál*janak rajtok, *toties quoties*.

Oláh Papokról.

EDICTVM XLII.

HOlott még a'*reſidentiá*tlan Nemes személyeket-is ſok dolgokban, söt némelly *caſus*okban nagyobb rendeket-is, *areſtál*nak; annyival inkább az Oláh Papokat, kiknek or gazdaságok, vagy egyéb czégéres vétekben való életek felöl bizonyos *ſuſpicio* vagyon, a' Tiſztek meg-foghaſsák, és a' dolognak mivóltához képeſt, vagy *areſtum*ban tartsák, vagy jó kezeſség alá veſsék, *inquirál*tatván felölök, törvény szerént igazitsák-el dolgokat; de Törvény elött meg-ne károſitsák.

EDICTVM XLIII.

A' Melly Oláhok az elötti roſz ſzokáſok szerént, tolvaj módon ragadnak-el feleségeket magoknak, magok ha-
1646. lállal büntetteſſenek, ha a' leányzó vagy Aſszony ember-is nem *conſentiál*t, avagy azoknak Attyok vagy Annyok, a' kiknek *incumbál*t; ha pedig azoknak *conſenſus*ok járúlt, dí-

jokon

Digitized by Google

jokon változzanak, melly díj a' földes Urnak adaſsék, az hol a' hatalmat tselekedték; a' Tiſztek-is *fl.* 12. *exigál*janak; a' több *complices*ek pedig díjokon változzanak a' Tiſztektöl.

Ha melly Nemes ember afféle dolgokban *patrocinál*na az Oláh Papoknak, a' Tiſztek törvénnyel *proſequál*ják, az *illegitimum divortium*ok pedig *invigoroſum*ok légyenek.

Oláhokról.

EDICTVM XLIV.

TErhes ſzekerek mellett menökön vagy viſzſza jövökön, Kereskedö rendeken, Páſztorokon, Mólnárokon, Szabadoſokon, Bírákon, Kortsomároſokon, és egyéb Udvarbéli Szólgákon, vagy Urokat fegyverekkel ſzólgáló embereken; latrok kergetésére, vagy meg-fogattattaknak örzésére, keresésére menö embereken kivül, egyéb rendbéli Oláhság puskával, tegezzel, kardal, palloſſal, tsákánnyal, dárdával, és egyéb fegyverekkel járni ne méréſzeljen; hanemha valamelly káros ember léſzen, és annál Ura *Teſtimonialis*a találtatik: egyéb-iránt a' Falukon és határokon a' Faluſi Bírák meg-fogni tartozzanak, és ha *compreriál*tatik, nem a'fenn megírt rendbéliek közzül valónak lenni, meg-ne ſanczoltaſsák, *ſub poena fl.* 12. hanem Tiſzt kézhez küldjék mind fegyvereſtöl: a' Tiſztek-is pedig ne többet, hanem tsak fegyvereket vegyék-el, és úgy botsáſsák-el, ha *comperiál*tatik egyéb-iránt igaz járásbéli és jámbor embernek lenni. *Excipiál*tatnak mindazonáltal ebböl a' hódoltságnak lakosi. *Ex Art. An.* 1620. 1622. 1650. 1650.

Oláhfalviak.

EDICTVM XLV.

AZ Oláhfalviak *Privilegium*ok a'mennyi réſzben nem *invalidál*tatott-is, mindazáltal úgy tartaſsék az-is meg, hogy a' *Fiſcus*nak tartozó ſzólgálatot ez után-is *praeſtál*ják.

Papok

Digitized by Google

Papok vagy Prédikátori rendek.

EDICTVM XLVI.

A' Jószágtalan Nemes emberek, kiknek Jobbágyok-is nem fizethet, az Egyházi rendeknek való fizetésből magokat ki-ne vonják, és ha ki nem többet, mint-egy Paraszt ember tartozzék fizetni, *sub poena fl.* 12.

Ha melly Nemes ember Prédikátori rendel akar pert indítani, ha kívánják, tartozzék kezeſt állatni arról, hogy az *interlocutorie* esett birságból *satisfaciát*; úgy mindazáltal, hogy a" Prédikátori rendek-is *Seculare Forum*on perelvén, hasonlóképen tartozzanak kezeſt állatni.

Ex Art. An. 1653.

Paraszt emberekről.

EDICTVM XLVII.

LOvak tartása, azokon való járás, a' Parasztságnak meg-engedtetik, hogy mások által azoktól nem *privál*tatnak, sem pedig érette meg-nem büntettetnek, állván a' földes Uroknak szabadságokban, ha lovat vagy egyéb vonó marhákat engednek tartaniok Jobbágyoknak.

An. 1638.

A' Szászság pedig, mivel poſtálkodni szokott, hogy némelly Falubéliek közzülök a' lovak tartását szokásokon kivöl el-hagyván, csak ökröket tartsanak, azzal más szegény Falunak poſtálkodásbéli terhét el-viselhetetlenül neveljék, meg-ne engedtesék; *alioquin* a" Tisztek ellen légyen *animadversio*, ha jól nem *disponál*nak felöle, *sub poena Articulari fl.* 200.

Paraszt ember és Béres szólga, poſtó ruhát, nadrágot, tsizmát, dupla és forintos süveget; gyólts inget viselni semmiképen ne méreszeljen.

1650.

Nemes házakban lakó Paraszt 's egyéb 'Sellér emberek, ha a' Városnak vagy Falunak határát a' Nemes üléshez tartozó *pertinentiá*kon kivül, vagy magok nem *colál*ják, vagy marhájokat azon nem legeltetik, a' Város vagy Falu közzé külön szólgálattal és *contributió*val nem tartoznak.

1630.

Po-

Potentiákról.

EDICTVM XLVIII.

A' Fejedelmek olly' *Praefectus*okat *conſtituál*janak, kik zá- *Ex Art.*
lagos Haza fiaiból állók légyenek, és úgy-is *circumſcri-* *An.*1630
*bál*taſsék *authoritás*ok, hogy Nemeſség, 's minden rendek-
nek ſzabadsága, és az Orſzágnak Törvénye általok meg-ne
bántaſsék, 's annak ártalmára való *abſoluta authoritas* ne
adattaſsék.

Ráczok felől.

EDICTVM XLIX.

A' Ráczoknak ez Orſzágban való bé-ſzármazáſok, és jöhe-
téſek, bizonyos *reſpectus*okból ennek-elötte való idök- 1583.
ben *circumſcribál*tatott vólt; moſtan-is annak-okáért *uſque* 1585.
ad beneplacitum Principum ac Regnicolarum meg-engedtetik,
úgy-hogy az Orſzágnak egyéb rendeinek ne *præjudicál*janak
ſemmiben és hogy az Orſzágnak Törvényéhez tartsák és alkal-
maztaſsák magokat mindenekben, és mint egyéb idegen 's jö-
vevény emberek felöl való végezéſi az Orſzágnak vannak,
ezek is abban tartaſſanak-meg.

Réz dolgáról.

EDICTVM. L.

A' Réznek ez Orſzágból való ki-vitele, abból közönsé-
ges ſzükséget nemz, de ellenben meg-tíltáſa-is a' kö- 1616.
zönséges ſzabadsággal ellenkezik; Végeztetett annak-okáért,
hogy külömben ki-ne vitetteſsék, hanem-ha ároſa ez Or-
ſzágban nem találtatnék; söt ha más idegen ember meg-
venné, vagy küldené-is-ki, de értéſekre lévén ez Orſzági em-
bereknek, akár helyében, akár útjában-is le-tévén az árrát,
a' mint meg-vette, mindjárt ſzabadoſon meg-tarthaſſa, ma-
gának *reſervál*haſſa, a'rézért *contentál*ván a' ki-vinnie akaró
embert.

A' Réz Bányáknak gondviſelöje-is, a' Haza fiainak *requi-*

Digitized by Google

*ſitió*jokra ſokott árrán tartozzék adni elégedendö rezet, távoztatván minden ſínes *praetextus*t, mellyben a' ki-viendö embereknek adhatná jútalmaſabban; *alioquin ad inſtantiam querulantium* a' *Praefectus citál*tatván, és a' dolog *comperiál*tatván, *fl.* 200. *poenán convincál*taſsék: mellynek harmada a' Peresé, két része *Fiſcus*é légyen: de ha a' meg-bántódott ember maga akarja, *proſequál*ja, azon gondviſelö *reſidentiás* lévén, *in foro competenti*; ha *reſidentiá*tlan, kereſſe Tiſzti úgy mint *Praefectus*a elött.

Religiókra nézendö dolgokról.

EDICTVM LI.

A' Nevezetes Innepeknek, mellyek a' három Sátoroſoknak mondatnak, úgy-mint; Karátsoni, Húsvéti, Pünkösti Innep napoknak meg-illetéſek, Iſteni ſzólgálattal való el-töltéſek, mint Iſtennek nevezetes jótéteményinek emlékezetire rendeltetett napok, annál inkább a' Vasárnapi Innep napok-is, hogy innepi ſzenteléſſel tölteſſenek-el, méltó dolog; annak-okáért azokon a' napokon ſenki, ſe maga, ſe ſzólgái, ſem el kerülhetö és rabotás munkára ne kénſzerítteſſenek; menyekzöi lakadalmak ne *celebrál*taſſanak, útra indúláſok el-múlhatatlan okoknak kénſzerítéſe kivül ne légyenek, vásárok, annál inkább ſokadalmók azokon ne légyenek, és fel-ne ſzabadíttaſſanak; a' kortsomákon lévö czégérek bé-vételſenek, és a' dellyeſti prédikátziónak végéig bor ivo emberek a' kortsoma házakhoz bé-ne botsáttaſſanak; házokhoz mind-azonáltal a' lakos embereknek, és ſzálláſokra idegen embereknek-is, illendö módon bort adhatnak: Valakik pedig ezek ellen tselekednének, Nemes embereken 6-forintot, Paraſzt embereken 2-forintot *exequál*janak a' Vármegyék, Székek és Városbéli Tiſztek, *toties quoties*; mellynek harmada az *Executor*oké légyen, két részét pedig ſzámán hadják, és adják azon Városokon vagy Falukon lévö Egyházfiaknak kezekbe; melly jövedelmetskét azon helybéli *Templom*

Ex Art. An. 1619.

plom vagy *Schola* épitésére fordítsanak, és semmi külsö *prophanus usus*ra, *sub poena fl.* 200. ne méréfzeljenek költeni, se Egyházfiak, se Bírák, és egyéb rendek.

Egyházfiakat pedig mind Városokon, Falukon, jó lelkiesméretü, hiteles, és zálagos embereket *constituál*janak.

Szölö-fzedéfek-is az innep napokon meg-tíltatnak, *sub poena fl.* 12. mellyeknek-is *exigálása*, mind pedig *usus*a a' fzerént légyen.

Székelységről.

EDICTVM LII.

MIdön Czirkálásra akarnak menni, a' Székelységen lévö Székeken, elsöben Törvényes Széket, avagy arra való közönséges Gyüléft hirdeffenek a' Fö Tiftek, és úgy indúljanak a' Választottakkal együtt, hit fzerént az embereket meg-felelteſsék, valakiket ki-adnak nyilván való és halált érdemlö bünnel, halállal-is büntetteſſenek, érdemek és az Ország végezési fzerént, a' tiftek egyéb rendbélieket-is, ha a' földes Urok meg-nem büntette, érdemek fzerént azokat-is meg-büntefsék; a' halállal büntetett embereknek, felefégeknek, gyermekeknek réfzeket ki-adják; mindeneknek elötte pedig a' károſokat *contentál*ják; abból ha mi marad, úgy vehetnek réfzt magoknak; Parázna birságot fel-ne vegyenek; hanem a' fzabad fzemélyek egymáft vagy el-vegyék, vagy ha azt nem akarják, pelengéren meg-veretteſſenek; de ha egymáft el-véfzik, meg-ne veretteſſenek, hanem Ekkléſiát kövesſenek. Or birságot, vagy azoknak egyéb büntetését-is, az Országnak affélékröl való közönséges végezési fzerént tselekedjenek; hafonlóképen egyék vétkeknek nemeivel való büntetéſekben-is: magok *authoritás*okból pedig, a' közönséges fzabadság ellen való tilalmazáſokat, a' minémūek tántzoláſért, muſikáláſért, fzokott helyekben való vad fogásért való tilalmakat, és abból következö büntetéſeket, 's több hafonló

Ex Art. An. 1619.

ſonló dolgokat, közönséges *Conſtitutió* nélkül, a' Fö és Vicé Tiſztek ne tselekedjenek, *ſub poena ducentorum florenorum.*

Ex Art. An. 1571. A' Tiſzteknek, és egyéb vélek járó ſzemélyeknek a' ſzokott *uſus*on kivül, ne *taxál*janak a' czirkálásnak idején-is.

Máſok marhájában kárt tehetö eſzközökkel, törökkel, tsövekkel, kaptákkal vadáſzni olly' helyeken, a' hol kártól félhetö, a' mint eddig is tilalmas vólt, úgy ennek-utánna-is, mind Vármegyéken, Székelységen, és egyéb helyeken-is tilalmas légyen, úgy-hogy, ſem Tiſztek, ſem más *privatus* ember, máſnak kárára és *injuriá*jára fel-ne ſzabadítsa, *ſub poena fl.* 12. *ac refuſionis damni.*

EDICTVM LIII.

1585. A' Czirkálásban való *executió*k dolgában, az egyéb ott való rendek-is, a' Székely Nemeſségnek *Articulus*ihoz alkalmaztaſsák magokat.

EDICTVM LIV.

1649. A' Gyilkoſságnak *caſus*ában azt a' régentén bé jött, 's kereſztyénységhez nem illendö ſzokás, melly miatt a' hólt tett ſok ideig-is föld ſzínén tartatott, úgy-mint a' melly mondatott tetemre való híváſnak, és ugyan akkor való hit feladáſnak, azért való fizetéſſel együtt, vizont a' melly halál újítáſnak hívattatik; mind ezek a' Székelység közzül *in perpetuum tollá*ltatnak.

EDICTVM LV.

1597. 1621. A' Gyüléſekre válaſztatott embereknek költségekre a' Lófejek, és egyéb rendek-is az eddig *obſervál*tatott *uſus*ok ſzerént *contribuál*ni tartozzanak.

EDICTVM LVI.

1607. A' Maros Széki Székely Darabántok Görgény Várához való ſzólgálattól *eximál*tattak, és a' több Székelyek közzé azon ſzabadsággal *incorporál*tattak.

EDICTVM LVII.

1609. A' Székelyeknek midön fel-kelletik ülni, ne a' Vármegyén, ſe a' Száſzságon, hanem a' magok földén gyülekezzenek, *excipi-*

Digitized by Google

*excipiál*ván, a' szükségnek mivóltához-képeſt, a' Fejedelmeknek affélékröl való parantsólatjokat, *alioquin* a' Tiſztek *obſervál*taſsák *ſub poena fl.* 200.

EDICTVM LVIII.

A' Vicé Király-Bírák a' Székelységen hadi *expeditió*ból hon maradhatnak.

EDICTVM LIX.

A' Hadban szólgáló Székelység békeſséges idöben való poſtálkodáſra ne eröltetteſsék, hanem a' Tiſztek rendeljenek bizonyos és arra alkalmatos személyeket, *ſeponál*ván egyéb *privatus reſpectus*okat, kik mind Fejedelmekhez, mind pedig a' szomszéd Orſzágokra a' szükséges dolgokban poſtálkodjanak.

EDICTVM LX.

SZent Mihályfalvi Vitézlö rend, az Aranyas Szekiekkel, egyenlö állapotban és tereh viſelésben rendeltetett. *Ex Art. An.* 1625.

EDICTVM LXI.

A' Maros Székiek a' Czirkáláſnak idején, a' magok eddig való *uſus*okban hagyattattak; fellyebb való tereh viſeléſſel ne *onerál*taſſanak.

EDICTVM LXII.

GRatuitus *labor*nak *praeſtál*ásától. a' Székelység *immunis*sá tétetett, a' mint az Orſzágnak egyéb *Status*i-is különben *ordinarie* nem tartoznak; hanem-ha mikor valamelly *extraordinarius caſus*ban, *iisdem Statibus conſentientibus*, közönséges Orſzág végezéséböl történnék. 1630.

EDICTVM LXIII.

MInt egyebek, ugy a' Székelyek-is, ha mikor *extra Regnum* Fejedelmek, vagy a' Haza szólgálatjában küldettetnek, elégedendö költség adaſsék nékik, a' szólgálathoz és úthoz képeſt; ide nem értvén a' rend szerént Oláh Orſzágokra, vagy máſuvá való poſtálkodáſt, küldözéſt, vagy hírek tudására, vígyázáſra a' Tiſztektöl *expediál*tatni szokott embereket. 1630.

Digitized by Google

EDICTVM LXIV.

Ordinarie a' Székelység Fejérváratt Gyalogot állatni nem tartozik, sem Só szállításra, vagy egyéb tereh viselésre ne kénszerittessenek.

EDICTVM LXV.

Ex Art. 1634. A' Vér birság dolgából a' Székelység Tiszti előtt pereljen, és a' Tisztek-is az *usus* szerént birságolják.

EDICTVM LXVI.

Jövevény, idegen, sellér emberek, kik sem Szászlók alatt valók, sem bizonyos földes Urok nintsen, ha magokat Jobbágyúl kötik valakinek, az ollyanokat sem Vármegyéken, sem Szekelységen a' *Fiscus* másnak ne *conferálja*; az *impetrans*nak-is abbéli *impetratiója tanquam siniſtrè expoſita* erötelen légyen; bújdosó, Uratlan, Szászló alá-is nem tartozó embereket pedig, a' *Fiscus conferál*hat, a' kinek akarja.

EDICTVM LXVII.

An. 1622. A' Székelység közzül, kik Fejedelmeknek vagy másoknak szólgálatjára adják magokat, hon való közönséges tereh viseléstől *immunis*ok légyenek.

EDICTVM LXVIII.

1639. AZ emberi emlékezettől fogva, mindenkor *Parochialis fundus*nak tartatott helyeken lakó emberek, ha sem Szászló alatt valók, *de jure Regni*, sem egyéb-iránt mások *praetenſiója* alatt lévök, Falu közzé való szólgálattal nem tartoznak; de az egyéb akármi módon biratott *fundus*okról, a' Falubéliekkel egy-iránt tartoznak.

EDICTVM LXIX.

1640. 1653. UDvarhely Városán boroknak, és szekereknek való általvívése és hordása senkitöl ne *impediál*tassék, azzal másképen nem *abutál*ván; ugyan ott kiknek földök vagy rétek *Fiscus* számára *applicál*tattak vólt, ha eddig nem *reſtituál*tattak, *contentatio*, vagy a' földeknek 's réteknek *reſtitutiója* ígértetik.

EDI-

Digitized by Google

EDICTVM LXX.

A' Ló-kötö helyek dolgából maradjon-meg eddig való *usus*, melly az vólt, hogy az ollyan helyeken a' hadban Ex Art. fólgáló szabad emberek szoktak lovakat tartani; úgy mind- Au 1643 azonáltal hogy a' szegénységet-is ne rekeszszék-ki a' Falu közönséges határának élésétöl.

EDICTVM LXXI.

A' *Fiscus*nak Székelységen lévö Jobbágyi-is mindenekben 1642. a' Szék Törvényihez alkalmaztassák magokat.

EDICTVM LXXII.

HÁrom Széken Málnás nevü Falu határán az Olt vizén való híd tartást, ezután-is azok *continuál*ják, kik ennek elötte, *solutis de jure solvendis*.

EDICTVM LXXIII.

A' Só Aknai Kamara Ispánok, Kamara *Praefectus*ok, és Harmiczadósokhoz tartozandókkal, vagy magokkal, *ratione haereditatum*, ha melly *causák moveál*tatnak, a' Szék Törvényéhez alkalmaztassanak, és mind *Processus*ok, mind pedig *Appellatiók* a' szerént *observál*tassanak.

EDICTVM LXXIV.

A' Zetelakiak, és két Oláhfalviak, Törvények dolgából a' Széktöl *dependeál*janak, és elöttök *agitál*andó *causá*jokat a' derék Székre-is el-botsássák, a' *Fiscus*nak-is a' mivel tartoznak, *praestál*ják, *sub poena fl.* 200.

EDICTVM LXXV.

AZ 1639-estendöbéli *Edictum*ok *observál*tatni végeztetnek.

Szászságról.

EDICTVM LXXVI.

A' Lézzegö, tsavargó és bújdosó szegénységet sanczoltató, és egyéb *insolentiá*kat tselekedö embereknek megfogások, büntetések felöl, az Országnak közönséges afféle emberekröl való végezési *observál*tassanak a' Szászságon-is.

EDI-

EDICTVM LXXVII.

A' Száſzság között páſztorkodó, vagy egyéb-iránt igaz kézi munkájokkal élö külsö embereknek Jobbágyit, ſe czirkáláſnak idején, ſe egyébkor ártatlanúl, és a' Törvény útja kivül, ſe a' Tiſztek, ſe utánnok lévök ne ſanczoltaſſák és *taxál*ják, az eddig némelly helyeken követett *abuſus* ſzerént.

EDICTVM LXXVIII.

Et Art. An. 1630. A' Mint a' közönséges egyéb ingyen *Quartély*, és gazdálkodás, békeſséges idöben *tollál*tatott, úgy a' Fejedelmek lovainak tartásival-is a' Száſzság nem terheltetik, ſükſég kivül. Pénz nélkül való borok el-foglaláſa ne légyen; 1645. söt midön bor vételre a' *Fiſcalis* Tiſztek ki-mennek, kéſz pénzzel *contentál*taſſanak, 's az eſztendönként lenni ſzokott *Limitatio* ſzerént, a' bornak árra meg-adaſsék, az egy Fejérvárra vett borokon kivül.

EDICTVM LXXIX.

A' Tiſztektöl meg-fogatott Latrokat *detentió*ra bé-venni, és meg-tartani, el ſem botsátani azoknak akaratjok nélkül, tartozzanak, *ſub poena in Articulis generalibus expreſſa*, mind Száſz 's mind egyéb Városok.

EDICTVM LXXX.

Vízaknát Szeléſte Székböl, a' régi *uſus* ſzerént tartozzanak 1637. ſegíteni munkáſok adásával, és nem a'több *Regius fundus*ról.

EDICTVM LXXXI.

A' Poſtálkodáſnak állapotja, mind a' Nemeſségnek, mind pedig a' Szegénységnek könnyebségéért hogy egy bizonyos karba állattaſsék, végeztetett.

Sidókról.

EDICTVM LXXXII.

A' 'Sidóknak ez Orſzágban való ſzabados kereskedéſek, és az egy Fejérváratt lakhatáſok is ſellérül meg-engedtetett: csak hogy a' Városok *privilegium*inak, ſem pedig egyéb rendeknek ne *praejudicál*janak. Szól-

Digitized by Google

Szólgák állapotjáról.

EDICTVM LXXXIII.

A' Szólgáknak tsalárdsága és erköltstelensége miatt sokak szoktak meg-károsodni, és egyéb-iránt-is *injuriál*tatni. Hogy azért a' jámborúl szólgált embereknek állapotjok megesmértessék a' gonosz személyektöl, végeztetett, hogy a' melly Szólga az ö szegödségének idejét jámborúl el-töltötte, el-bútsúzván Urától, *Testimonialis*t végyen abbéli igazságáról, az Ura-is adni tartozzék, ha valami egyéb igazitásra való akadálya a'dologban nintsen. Ha pediglen Ura igaz ok nélkül *denegál*ná azt töle, azon Vármegyebéli, Székbéli Tiszt vagy Nemes ember által, Városokon pedig Polgár ember által *requirál*tassa Urát, és ha úgy-is nem akarná, azok tartozzanak adni *Testimonialis*t igazságáról, és ekképen légyen hiteles járása: *alioquin* ha illy' *Testimonialis*a nem lenne, *residentiá*tlan, vagy nem Nemes ember lévén, akármelly Tisztektöl-is meg-fogattassék, és mind addig tartassék; miglen dolgát el-nem igazitja.

Ha ki pedig minden hiteles bizonyság nélkül afféle Szólgát fogadna, annak elébbi Ura, hogy ha töle ideje és szegödsége el-töltése kivül ment-el, az ide alább meg-irt mód szerént *repetál*tassa; de ha esztendejét el-töltötte-is, mindaztal ha Urát betstelenül, annál inkább meg-károsítva hagyta-el, a' kinél fel-találja, mint afféle *suspectus* embert, kezébe kéretvén, ha nem adja, *comperiál*tatván vétkes tselekedeti, *cum poena homagiali readjudicál*tassék, és a' tselekedett veteknek mivólta szerént, a' tselekedönek-is ugyan akkor *poena infligál*tassék; hogy-ha pedig méltatlanúl patvarkodott, *cum poena homagiali absolvál*tassék a' kézbe kért Szólga. *Ex Art.* *An.* 1592.

EDICTVM LXXXIV.

A' Melly Szólga szegödött idejét jámborúl ki-tölti, 's annak Ura *contentál*ni nem akarná, a' Tiszteket *requirál*ván, azok *admoneál*ják, és a' dolognak vóltaképen végére menvén, ha *An.* 1566. 1592.

Digitized by Google

*comperiál*tatik igaz *praetenſiója*, és az *admonitióra*-is *contentál*ni nem akarná, tartozzanak Urának javaiból *ſatisfactiót* tenni a' Tiſztek, magok fáradságának jútalmát-is megvenni: úgy mindazáltal, hogy-ha kár tétét, vagy egyéb mélto okát nem *comprobál*hatná az *Exponens*nek Ura.

Salvus Conductusokról.

EDICTVM LXXXV.

HOgy mind a'ſzegény köſség, 's mind pedig egyéb rendbéli emberek a'magok dolgokban járó avagy küldözö emberektöl ne terhelteſſenek, 's azonközbe pedig a' Fejedelmek és Haza dolgaiban való vígyázáſok és tudósítáſok megne akadékoztaſſanak, végeztetett, hogy a' Fejedelmek után való egyéb rendbéli, 's kiváltképen pedig a' ſzomſzéd Országok felöl való ſzélybéli Fö Tiſzteknél, Fejedelmek *Salvus Conductusi*, avagy tzímeri légyenek, a' hol a' Fejedelmek ſzükségeſnek lenni ítélik, hogy az állapotoknak és dolgoknak kívánságok ſzerént, a' Fejedelmeket, és a'kiket illik, *tempeſtivè* tudósíthaſſanak; mellyekkel azok-is tartozó köteleſségek ſzerént, ſe ne *abutál*janak, ſe magok *privatum*ára ne fordítsák.

Taſnádiakról.

EDICTVM LXXXVI.

Ex Art. An. 1609. 1639. TAſnád Városának *Privilegium*a, mind pedig az ott való Nemeſségnek *praerogativá*ja, *in quantum ritè et legitimè ſunt emanatae, legibusque regni non contrariantur, Dominoque terreſtri non praejudicant*, helyben hagyattattanak.

Torda Városa.

EDICTVM LXXXVII.

AZ O Tordai Város, a'régi háborúságos idökben igen elpuſztúlván, és mind eddig-is magoknak épüléſt nem vehetvén, végeztetett, hogy valakiknél arról való *Specialis Salvus Condu-*

Digitized by Google

Conductus, vagy Fejedelem czímere nem lévén, se posta ló és szekér adással, se ingyen való gazdálkodással ne tartozzanak; Város Bírájának házára ne szállyanak; mindazonáltal illendö szállás rendelésével, pénzekért való gazdálkodással az úton-járóknak tartozzanak. Az ott lakos Só-vágók a' Városbélieket az Aranyoson lévö hidaknak tsinálásában, jég menéskor, és a' vízen együtt való óltalmazásban segéljék, Tó és Malom gátok 's útak tsinálását. Város örizését, a' régi *usus* szerént egy-iránt viseljék a' Városiakkal: A' Törvény dolgából-is a' Város Bírájától hallgassanak.

Taplocza nevü helyröl.

EDICTVM LXXXVIII.

ANno 1626. *Articulo* 15. *concludáltatott*, hogy Taplocza illyen okkal és *Conditio* alatt maradjon helyben, hogy semmi tolvajlás, or gazdaság, lopás köztök ne találtassék, és ha valami gonosz-tévök, tolvajok, és orvok köztök, vagy határokban történnének lenni, tartozzanak mindjárást megfogni, és Ispán kezébe adni; Ha pedig azok olly' feleſen vólnának, hogy a' Falubéliek vélek nem birnának, mindjárást hírré tegyék; a' tolvajokat pedig az idö alatt másuvá ne igazítsák; *alioquin* ha ez ellen tselekedni *comperiáltatnak*, a' Falu onnét el-pusztíttassék, és a' lakosi-is érdemek szerént meg-büntettessenek. *Ex Art. An.* 1652.

Várad és több Vég-helyekröl.

EDICTVM LXXXIX.

VÁradra *signanter*, mint az Országnak ollyan derekas Bástyájára, de söt több Vég-helyeire-is az Országnak, és a' benn lévö Várakra, azokban lévö *Praesidium*okra, hogy a' Fejedelmek szorgalmatos gondot viselvén, ha mikor azoknak építések *continuáltatik*, hogy olly' emberekre-is bízattassék a' költség, a' kik nem másra, hanem tsak arra *convertálják*, végeztetett, úgy-hogy építö Mester, ki a' *gratuitus la-* *An.* 1593. 1572. 1591.

tus labort percipiálja, erogálja, rendeltessék, és annak fizetése-is ki szólgáltassék.

Vámokról.

EDICTVM XC.

A' melly Szekereken akármelly Ur, vagy Nemesség számára való élést, avagy akármi terhet viselnek, akár magok Jobbágyiból, 's akár idegenekböl álló afféle Szekeres emberektöl, sem menö, sem viszsza térö útjokban Vámot *exigál*ni ne mérészeljenek; melly hogy bizonyosabb légyen, az ollyan Szekeres embereknél bizonyos és hiteles *Testimonialis* légyen; melly ellen ha ki tselekednek, *eo facto* azon helynek Tisztviselöi *fl.* 12. *exequál*janak rajta; hasonlóképen ha hamis czédulával élnének, azok-is azon *poenán* maradjanak, *eo facto*, és *exigál*tassék-is rajtok, *comperta tamen rei veritate*. A' kik *Fiscus* számára való élést vagy dézmát viselnek és szállítanak, azok-is se Váradgyai, se Balásfalvi hídakon, se egyébütt Vám adással ne tartozzanak.

Ex Art. An. 1601.

1630.

EDICTVM XCI.

A' Kiké a' Vámok jövedelme, azok tartsák a' hídakat, és egyéb szükséges töltéseket, mások pedig arra ne erölteſſenek; és ha kik szabad akaratjokból segítenének *requisitió*jokra a' Vámnak *Possessor*inak, Vám adással ne tartozzanak.

A' Vám adó helyeken-is pedig, az elébbi *usus* felett való szokatlan Vám adással ne terheltessének, és a' melly helyeken ez elött a' Vámok *publicis Constitutionibus tollál*tattak, magok *authoritás*okból fel-állatni ne mérészeljék, *sub poena fl.* 200. *signanter* az Aranyai Vám-is *tollál*tatott.

EDICTVM XCII.

RIkában, Kézdi-Vásárhelyt, Zágonban, *signanter* ez helyeken-is Vám adással a' Nemesség nem tartozik, Tordán-is a' szerént; se pedig Nemesség számára való tereh hordozó Szekereseken Vám ne vétessék.

1636.

Az új-

Az új Tordai hídon mind Kolosi ſzekerek, és egyebekis Vámot adjanak, ha által járnak rajta. A' ſzerént az O Tordai hídon-is; egyéb - iránt a' Koloſiaknak Vám nem adáſról való *Privilegium*ok, más helyeken helyben maradjon. *Ex Art. An. 1636.*

A' Lampérti Vám azoktól véteſsék-meg tsak, kik azon határra reá mennek; más Falu határára pedig a' Szekereſeknek eleibe ne menjenek; *alioquin* az ellen tselekedö Nemes ember *evocál*taſsék: Ha pedig Jobbágya tselekedi, Törvény kérettesſék reája; és *juxta poenam Articulorum* büntetteſsék.

A' Tsútsi Vámot biró *Dominus terreſtris*, a' Fejedelem méltóságos ſzemélye elött Vámjáról való igazságát *producál*ni tartozzék, és ott véteſsék igazításba, ha méltán *exigál*tat-é Vámot avagy nem. 1653.

Vásárok állapotjáról.

EDICTVM XCIII.

A' Váſárokon ſok rend-kivül való *exactiók exerceál*tatnak a' bé - viendö és el-adandó marháktól, mellyek miatt mind a' Szegénység terhelödik, mind pedig ſok rendbéli emberek meg-fogyatkoznak: Végeztetett annak-okáért, hogy az eleitöl fogván való *uſus* ſzerént, az egy Vásári Vámot meg-adván egyéb idöben-is, de kiváltképen Váſároknak és Sokadalmaknak idejében, ſemmi *exactió*val a' ſzegénység ne terhelteſsék: bé-viendö marhájokat ſzabadoſon adhaſsák azoknak, kik meg-venni akarják; 's hogy valaki többire feleſzeg árrán kérvén, azzal más meg-vévöt el-rekeſztheſſen; vagy-hogy el-nem adhatván marháját, ki-vinni ne engedjék, le-rakatni ſe kénſzerítsék. Az Orſzágban el-kelö *monetá*kon, hogy marháját adhaſſa minden rend, annak módja ſzerént válthaſſa-is, azoknak meg-külömböztetéſe nélkül, meg-engedteſsék, *ſub poena ducentorum florenorum per Inſpectores Limitationum exigenda.* 1622.

EDICTVM XCIV.

A' Fejedelmek ſzámára való vásárláſok, Portai és egyéb mivekre 1630.

vekre való ezüſt és arany adás, a' Tárházakból *adminiſtrál*taſsék, annak ſzokott rendi ſzerént.

Váradról.

EDICTVM XCV.

Ex Art. An. 1610 A' Váradi Városi rend-is Fejedelmek *Compulſorium Mandatum*ára meg esküdni tartozzanak, a' ſzerént az ott való Bírák és Polgárok-is.

EDICTVM XCVI.

1632. A' Váradi Városban lévö sáros útzákat, és azokban lévö gátokat illy' móddal töltsék, hogy a' Nemeſség harmad réſzét a' Vitézlö renddel együtt, két réſzét a' Városi rend tsinálja: 's mivel közönséges jó, a' Váradi Kapitány el-intézvén, a' mi a' Czéhekre háromlik, épitsék ök-is.

EDICTVM XCVII.

1640. A Váradi Kovátsok úgy *induſtriál*kodjanak, hogy a' Vár és Város az ö munkájok miatt meg-ne fogyatkozzék meſterség ſzerént való ſzólgálatjokban; *alioquin* magok létsnek okai *Privilegium*oknak meg ſértödésének. Mindazonáltal Sokadalmaknak ſzabad idején, mind Kováts, és egyéb Meſterek mívei máſunnét is bé hozattaſſanak.

EDICTVM XCVIII.

1640. A' Váradi *Seſsionatus* Nemes emberek a' Város közzé *juxta deliberationem Tabulae Principalis in Anno* 1638. *emanatam* adót adni tartozzanak, arról *emanált deliberatio* ſzerént, melly *cum omnibus circumſtantiis declarál*va vagyon; melly ezután-is *obſerváltaſsék ſub poena ibidem expreſſa*. Haſonlóképen az 1648-eſztendöbéli arról írott *Articulus*-is *obſerváltaſsék*.

1653. A' melly *Controverſia* pedig, az akkori ki-botsátott *Commiſſarius*ok által köztök ennek-elötte réſz ſzerént *complanál*tatott; arról való igazitás ennek-utánna-is *obſerváltaſsék inviolabiliter*; de mivel az egyenetlenség köztök máig-is tellyeſséggel nem *ſopiáltatott*; hogy annak hátra maradott réſzének el-igazitására a' Fejedelmektöl bizonyos *Commiſſarius*ok

redenl-

Digitized by Google

rendelteſſenek, kik elött a' köztök ennyi idötöl fogván fenn forgó egyenetlenségnek vége ſzakadjon, végeztetett.

EDICTVM XCIX.

A' Váradi Vár árka ásáſa miatt, a' kiknek házok el-eſett vagy el-eſnék, károknak *refuſiójának modalitása* felöl az Orſzág és a' Fejedelem, hogy *deliberál*ni fognak, ígértetett. *Ex Art. An. 1649*

Vasról.

EDICTVM C.

HOgy a' Vasnak *uſuſa* ez Orſzágban bövebb leheſſen, ſenki külömben ki-vinni ne méréſzelje, végeztetett: hanemha ſemminémü helyben, ſem Városokon el-nem kelne igaz árrán, és arról elégséges *Teſtimonialis*ſa lenne, *ſub poena amiſsionis mercium.* 1628. 1635.

Zaránd Vármegyei dolgokról.

EDICTVM CI.

JEnö Várának épitésére rendeltetett és ſzakaſztatott Zaránd Vármegyének alsó járáſa, és annak idejében lenni ſzokott *gratuitus labor* oda *praeſtál*taſsék. A' ſzerént azon Vármegyének adája-is a' Jenei *Praeſidium*nak *intertentió*jára *convertál*tatott. 1618.

Zaránd Vármegyében, a' ſzegényſég közt való Dézmálásnak módja, a' régi ſzokás ſzerént *obſerval*tatni végeztetett.

Zaránd Vármegyében, a' ſzerént máſutt-is, Uroktól *manumittál*tatott emberek, örökſégekröl adót adni tartozzanak a' ſzegénység közzé, ha nem *Nobilitatus*ok, a' ſzerént mint az adóknak *Series*ében vagyon.

EDICTVM CII.

FEjérvármegyében Oláh Rákos, és Aranyas Széken Hídas nevü Faluknak *controverſiá*ban forgó határoknak el-igazittatására egy illendö bizonyos napra, Húſzár Péter, Bethlen János, Lázár György, Torma Péter, a' Fejérvári egyik Káptalan Bárdi István, és a' Kolos-Monoſtori *Convent* Pálfi István ki-botsáttatnak, úgy-mint erre *deputatus Commiſſarius*ok, hogy

hogy *ad faciem loci litigiosi* ki-menjenek, és ott mind a'két félnek igazságát meg-értvén, *exhibitáit discussio* alá vévén, igazitsák *finaliter* úgy-el a' dolgot, hogy az egyenetlenség köztök meg-szünjék.

EDICTVM CIII.

PArajd és Sófalva nevü Faluk között lévén fenn régtöl fogva határ végett *controversia*, hogy az erötlenebb az erösebbtöl *praeter jus et aequum* el-ne nyomattassék, végeztetett, hogy egy bizonyos napon egyik Itélö Mester Lázár György, az Udvarhely Széki Tiztekkel ki-menjen, és mind két félnek igazságát elö kiványán, a' két Falunak határát egymástól *separálja*, hogy így e' *controversia*-is köztök végképen *sopiáltassék*.

CONCLUSIO.

NOS itaque, qui nihil prius potiusque habemus, quàm Ditiones nostras Legibus et Statutis aeque ac armis regere et defendere, accepto tali Constitutionum Systemate, votisque ac Supplicationibus Dominorum Regnicolarum benevolè exauditis, cum opus illud nihil nisi antiquis et recentioribus Decretis, et Juribus consonum experiamur, et rem earum cum Legibus et Sancitis prioribus, et recepta Consuetudine, methodô licet diversâ, usui quippe accommodatiori, contineat; non potuimus non illi assentiri, imò quoad omnes continentias, Articulos, et puncta, ratas, gratas, et accepta habentes, pro Dominis Regnicolis et eorum posteris universis valituras acceptavimus, approbavimus, et confirmavimus, promittentes nos benignè, omnia in illis contenta tam nos ipsos observare, quàm per alios observari facere: prout acceptamus, approbamus, et confirmamus, harum nostrarum chirographô et sigillô nostrô munitarum vigore, et testimoniô literarum mediante. Datum in Civitate nostra Alba Julia, die decima quinta Martii, Anno Domini Millesimo Sexcentesimo

Digitized by Google

simo Quinquagesimo Tertio, Principatus vero nostri Quin- *Spectabilibus, Magnificis, Generosis ac Egregiis Stephano Ha... de Hallerkö, Kükülleiens. Francisco Rédei de Kis-Réde, Maromar...ens. Stephano Serédi de Görtsön; Arcis et Praesidii nostri Szathmariensis Capitaneo Supremo, et Kraßna ac Szölnok mediocris: Johanne Keményi, de Gyerö-Monostor, Exercituum nostrorum Campestrium Generali, Consiliario, Aulae nostrae, ac Arcis et Districtus Fogarasiensis Capitaneo Supremo, Decimarum Universarum Arendatore etiam Supremo, et Albensis Transilvaniae; (qui in adornando isthoc opere plurimus fuit) Francisco Bethlen de Keresd, Aulae nostrae Magistro Supremo, et dicti Albensis Transilvaniae: Stephano Sulyok de Szopor, Thesaurario nostro, et dicti Kükülleiensis; Acacio Bartsai de Nagy Bartsa, Districtuum Karansebesiensis et Lugosiensis Bano, in Judiciis Locumtenente nostro, et Hunyadiensis; Gabriele Haller, de dicta Hallerkö, Arcis et Praesidii nostri Boros Jeneiensis Capitaneo Supremo, et de Zaránd, Comitatuum honores tenentibus. Item Thoma Bassa de Zabola, Trium Sedium Siculicalium, Szepsi, Kézdi, et Orbai: ac Stephano Petki de Királyhalma, Sedium itidem Siculicalium Csik, Gyergyó, et Káßon, Capitaneis Supremis, Consiliariis nostris, operis praetacti Examinatoribus, Censoribus et Approbatoribus; Item Johanne Bethlen, de dicta Keresd, Comite Supremo Comitatus Tordensis; Georgio Vitéz de Bikallya; Francisco Orbán de Lengyelfalva; Petro Torma de Giróth; et Stephano Szentpáli, de Homoród Szent Pál, Tabulae nostrae Judiciariae Assessoribus, Magistro Georgio Lázár, de Gyalakúta,*

Protonotario nostro; Stephano Virginás de Várad, in Partibus Hungariae, Regno nostro Transilvaniae annexis, et Martino Szapataki de eadem, in memorato Regno nostro Transilvaniae Causarum Fiscalium Directoribus; nec non Stephano Körösi, Michaele Károlyi, de dicta Várad; et Francisco Farkas, de Bögöz; Prudentibus item et Circumspectis Johanne Rayzner, Civitatis nostrae et Sedis Saxonicalis Cibiniensis Consule, ac Johanne Literato, Civitatis etiam nostrae Bistriciensis Syndico, collectionem Articulorum industriè operantibus.

KU[illegible]

Digitized by Google

rginás de Várad, in Partibus
niae annexis, et Martino S...
egno nostro Transilvani Cau-
nec non Stephano Körösi, Mi-
t Francisco Farkas, de Bögöz;
s Johanne Rayzner, Civitatis
niensis Consule, ac Johanne Li-
istriciensis Syndico, collectio-
dustriè operantibus.

Digitized by Google

Protonotario noſtro; Stephano Virginás de Várad, in Partibus Hungariae, Regno noſtro Tranſilvaniae annexis, et Martino Sapataki de eadem, in memorato Regno noſtro Tranſilvaniae Cauſarum Fiſcalium Directoribus; nec non Stephano Körösi, Michaele Károlyi, de dicta Várad; et Franciſco Farkas, de Bögöz; Prudentibus item et Circumſpectis Johanne Rayzner, Civitatis noſtrae et Sedis Saxonicalis Cibinienſis Conſule, ac Johanne Literato, Civitatis etiam noſtrae Biſtricienſis Syndico, collectionem Articulorum induſtriè operantibus.

KU[illegible]

Digitized by Google